

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

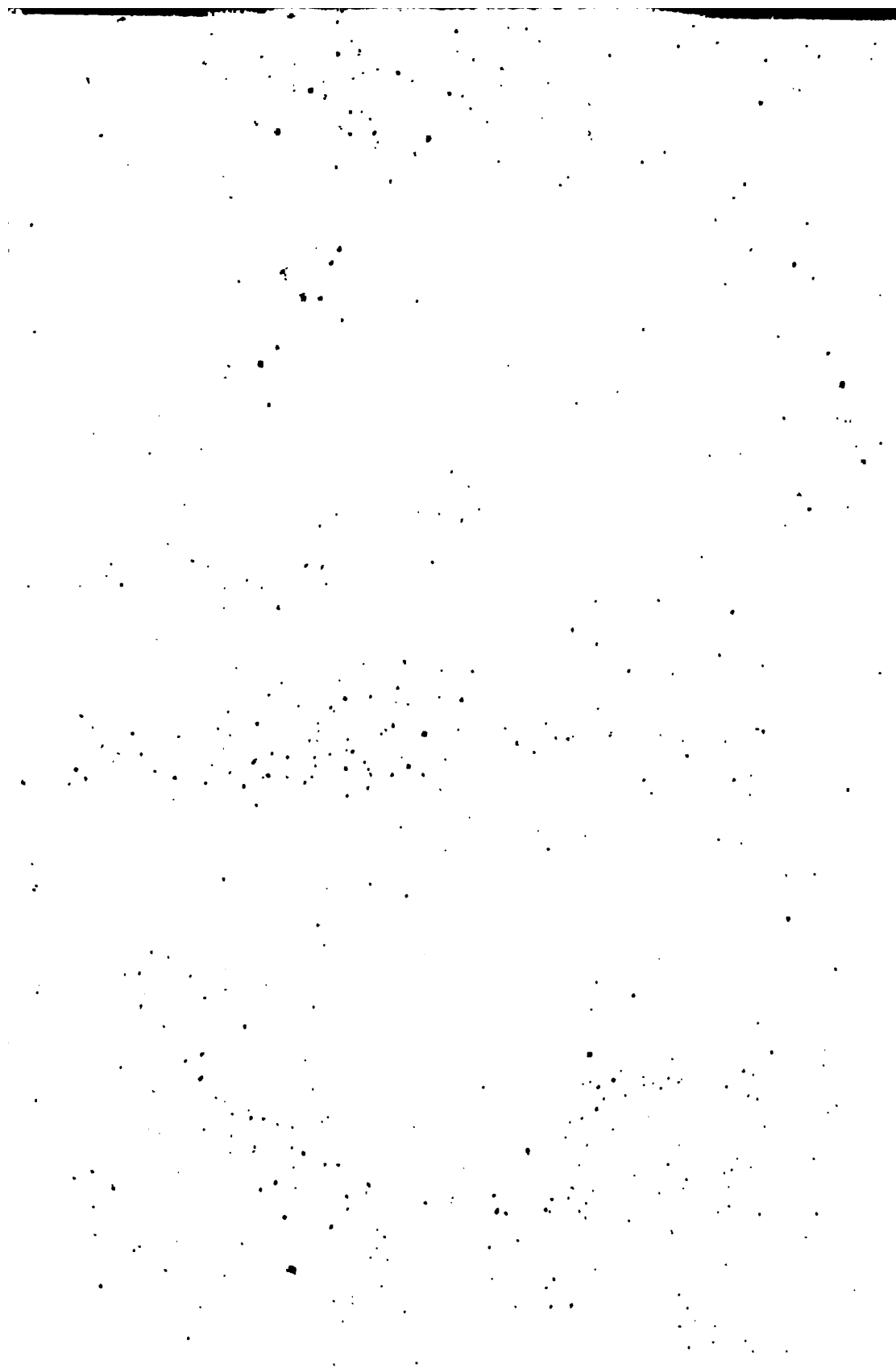
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

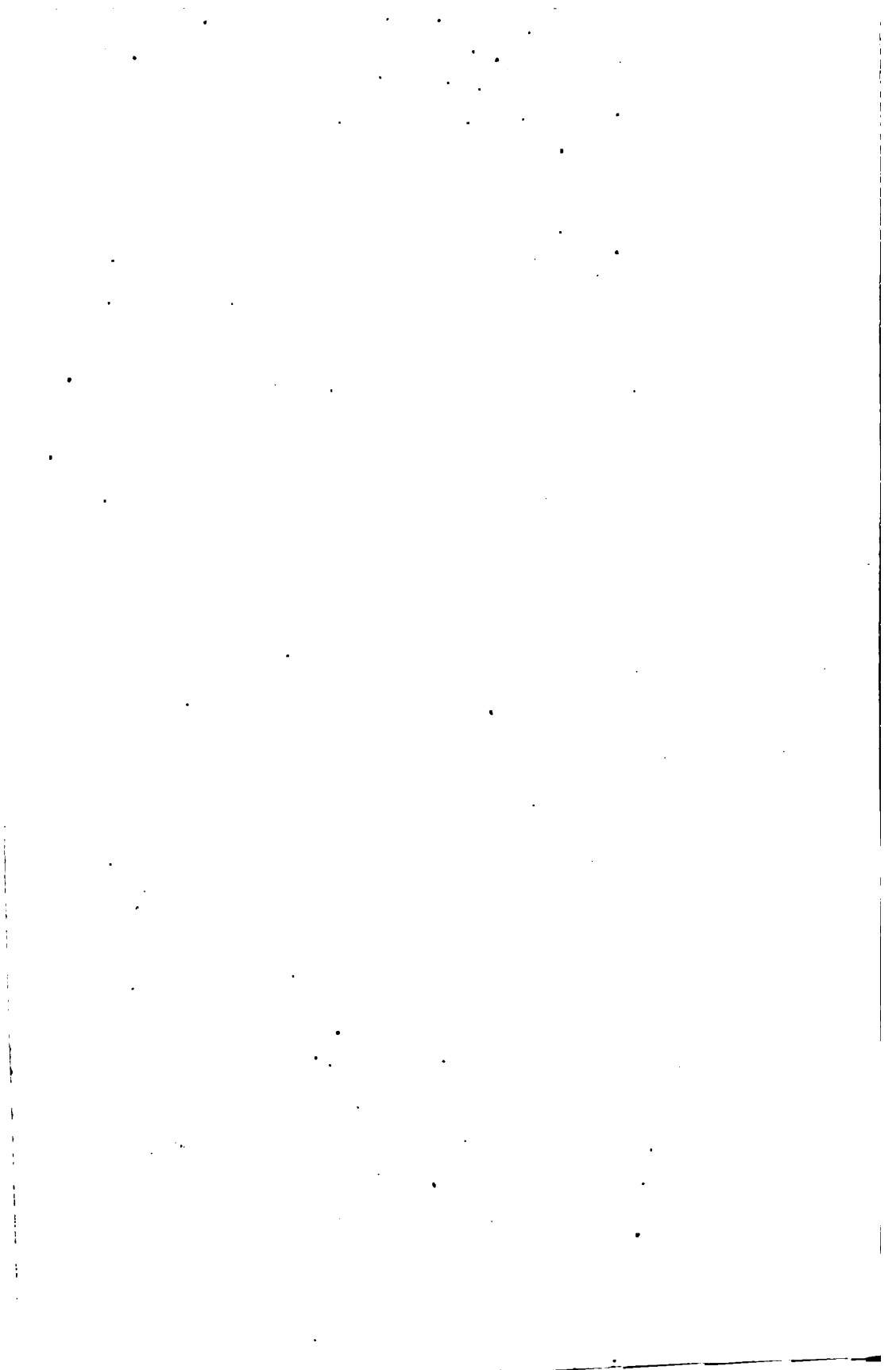

600088142T

FAC-SIMILE CODICIS AMBROSIIANI DIALOGI S. GREGORII M.

СΥΜΕΝΙΜ CONSTEΤQIAPAKACΛYΤUS
SPSΞPATRESEMPERPROCEDATEΠPO.

FAC-SIMILE CODICIS CRVPTÆFERRATÆ ΔΔ NUNG VATICANUS GRÆ. 1666

fol. LXXXI.

Φανερόν ὅτι νῦν ἄρχεται, ὅτι
τὸ παρὰ κλητὸν ἡμεκτὸν
ἡμεκτὸν προέρχεται. καὶ ἐν τῷ
ῥῶδι διαμένει· τίς ποτε
ὡν χάριν ἐαυτὸν ὁ ὕψιστος
ἐποίησεν.

fol. ultimo

† ΕΤΕΛΕΙΩΘΗ ΔΕ Η ΒΙΒΛΟΣ
ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ ΜΗΝΙ ΑΠΡΙΛΙΩ,
ΗΚΑΔΗ ΔΕ ΕΤΟΥΣ ΞΤΗ.

HISTORIA
S. P. N. BENEDICTI

A SS. PONTIFICIBUS ROMANIS

**GREGORIO I. DESCRIPTA
ET ZACHARIA GRAECE REDDITA**

NUNC PRIMUM E CODICIBUS SAECULI VIII.

AMBROSIANO ET CRYPTENSI-VATICANO

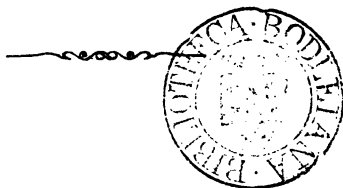
EDITA ET NOTIS ILLUSTRATA

CURA

IOSEPHI COZZA-LUZI

ABBATIS MONACHORUM BASILIENSIIUM CRYPTAE FERRATAE

ET BIBLIOTHECAE VATICANAE SCRIPTORIS

TUSCULANI

TYPIS ABBATIAE CRYPTAE FERRATAE

ANNO MDCCCLXXX.

110. n. 8.

PONTIFICALE MONVMENTVM

DE HISTORIA

MAGNI BENEDICTI

OPVS ANTISTITVM MAXIMORVM

GREGORII I. ET ZACHARIAE

SAECVLO XV. BENE AVSPICATO

AB ORTV TANTI VIRI

EDITVM E CODICIBVS LATINO ET GRAECO

AMBROSIANO ET CRYPTENSI-VATICANO.

ANTE MILLE ANNOS DESCRIPTIS

LEONI XIII. P. O. M.

SANCTOS DOCTOSQ. DECESSORES AEMVLANTI

OBTVLIT

IOSEPH HVMILIS ABBAS

S. MARIAE DE CRYPTA FERRATA

BIBLIOTHECAE PONTIFICIAE SCRIPTOR

FAVTORI ET PATRI

PROLEGOMENA

Gloria tum ex virtutibus, tum ex institutis monasticis Benedicti nomini parta semper tanta fuit, ut eam vel pauci quidem celebrium ascetarum aequarent, superaret vero nemo. Ad eam autem longe lateque in orbe propagandam atque illustrandam non sine providentiae divinae consilio factum est (1), ut quam maxime valeret opus duorum e sanctissimis viris, qui summam Romani pontificatus obtinuerunt: Gregorii scilicet illius re et nomine Magni, atque haud absimilis laude Zachariae; quique inter asperrimas curas, magnosque pro ecclesia et civili societate exantlatos labores et istud praestiterunt, ut Benedicti res gestas alter in *Dialogis* prolixè exprimeret, alter hoc pacto expressam in graecum sermonem converteret.

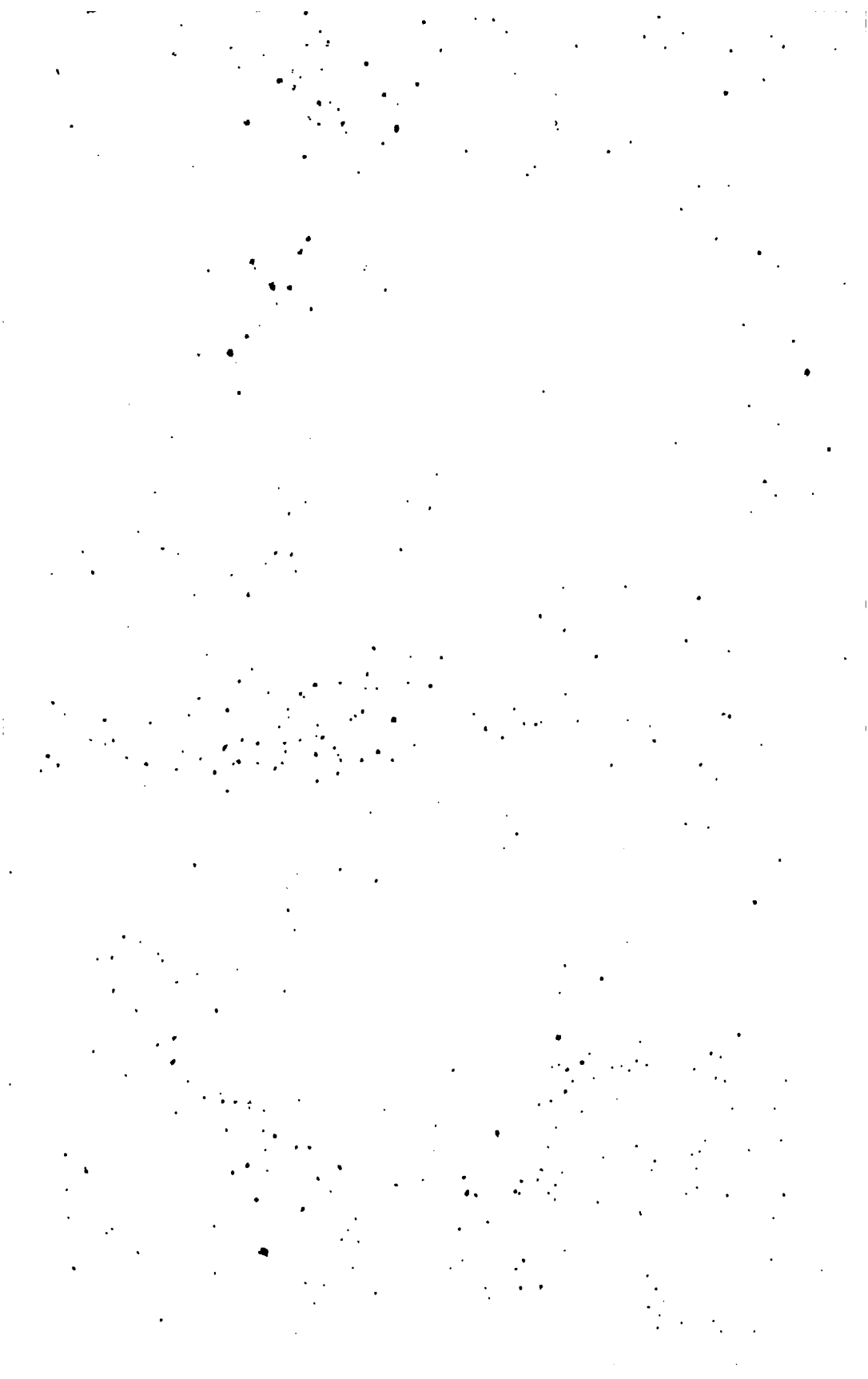
Plenae sunt Occidentis atque Orientis christianae regiones, plenae omnium populorum ecclesiae, pleni coenobiorum thesauri, plena sacrarum historiarum ve-

(1) ODO CLUNIACENSIS *Serm. in S. Benedictum*: « Hoc ad ipsius
« honorificentiam referamus, quod non alius quilibet ex magi-
« stris Ecclesiae vitam tanti patris digessit, quam insignis ille
« disertissimus papa Gregorius.. Divinitus dispositum est, ut
« quum isdem excellentissimus legislator in cæteris modis sit
« a Deo decoratus, etiam hinc maiori auctoritate... roboretur,
« quod eamdem vitam summus Apostolicæ sedis Pontifex ordi-
« navit etc. » - CANTU' *Storia Univers.* t. VIII. p. 425. « Questi ed
« altri assai fatti ci furon tramandati da insigni storici che (non
« ultima fortuna) sorti Benedetto, cioè Gregorio Magno allora,
« dipoi il Mabillon; e le arti belle nel risorgimento, poi nel
« massimo loro splendore li riprodussero e perpetuarono per
« tutto il mondo, ma in nessun luogo più commoventi che a
« Monte Cassino, cuna e asilo il più venerato dell' ordine suo.. »

600088142T

Ioseph Syracusanus, antonomastice hymnographus appellatus, iam ante S. Nilum ἀκολουθίαν canticorum in S. Benedictum contexuerat, qua et nunc græci die XIV. Martii utuntur. (1) Et ipse e Dialogis S. Gregorii omnia contexuit, ut et melius liquet e quibusdam παραλλήλοις locis ad calcem textus adiectis.

Addere quoque iuvat testimonium auctoris vitæ S. Gregorii græce descriptæ, quem quidam Symeonem Metaphrasten logothetam fuisse opinantur, cuius græcum textum ex codice Veneto-Naniano 179 primo prodiit cura Ioannis Baptistæ Galliccioli Veneti anno 1769.

Ipsa sub initio habet: Ο μακάριος Γρηγόριος ὁ καὶ τούτῳ βίους τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀγίων συγγραψάμενος ἐν διαλόγου σχήματι καὶ πατριάρχης ἐν Ρώμῃ γενόμενος... *Beatus Gregorius, qui vitas Sanctorum Italiæ scripsit in forma Dialogi, et Romæ patriarcha fuit...* Iis et accedunt auctores *Synaxariorum*, quae parva compendia sunt e gestis Sanctorum in sacris officiis legenda, et varia habentur.

Quibus testimoniis, veluti novis, si alia a Maurinis congesta adiungantur, mirum in modum opus gregorianum laudibus cumulatum videtur.

Qua de causa autem Gregorius Dialogos scripserit, patet ex verbis eius epistolae ad Maximianum episc. Syracusarum: « Fratres mei, qui mecum familiariter vivunt, omni modo me compellunt aliqua de miraculis Patrum, quæ in Italia facta audivimus sub brevitate scribere. Ad quam rem solatio charitatis vestræ vehementer indigeo, ut ea quae cognovisse vos contigit, mihi brevi indicetis » (2).

Impulsor ac socius operis fuit Petrus Archidiaconus, quocum conversatus est, ut ab ipso libri I. exordio patet, de quo et Gregorius dicit: « Mihi a primævo iuventutis flore amicitiiis familiariter obstrictus atque ad sacri verbi indagationem socius. » Is olim compellabat his verbis Gregorium « Non valde in Italia aliquorum vitam

(1) MENAËA Cod. Crypt. Δ. α. XVII, - NILLES op. cit.

(2) Ep. ad Maximianum episcop. l. 2. ep. 50.

« virtutibus fulsisse cognovi. » Cui Gregorius: « Si sola, « Petre, referam quæ de perfectis probatisque viris unus « ego homuncio vel bonis ac fidelibus viris attestan- « tibus agnovi vel per memetipsum didici, dies, (alii « *tempus* ut græce χρόνος est apud Zacharias) ut opinor, « antequam sermo, cessabit.. » Hoc pacto liber Dialogo- rum cœptus et absolutus est etiam aliorum ope.

Hæc primordia circa annum 592 evenisse patet; cum libro III. cap. 19 ait: « Ante hoc fere quinquennium, « quando apud hanc Romanam urbem alveum suum Ti- « beris egressus est.. » Inundatio mense Novembri anni 589 accidit, eamque secuta est per annum et ultra lues, qua obiit Pelagius papa, cui successit Gregorius men- se Septembri an. 590. De ea loquitur l. IV. c. 26: « In « ea quoque mortalitate, quæ ante triennium hanc ur- « bem vehementissima clade vastavit.. » Zacharias vertit πρὸ τριετίας illud *ante triennium*; unde patet Gregorium scripsisse novissimum librum Dialogorum annis post tribus a pestilentia, ideoque circa annum 592.

Postquam descripti sunt, narrat in historia Longo- bardorum Paulus Diaconus (1), missos fuisse ad Theo- dolindam reginam illius gentis, quæ his usa est, ut ad fidem catholicam regem et subditos ex ariana hæresi converteret. Ex quo factum est, ut hi libri per orbem, et præcipue per Italiam superiorem diffunderentur. Ex apographo Theodolindæ facile crediderim exscriptum esse codicem Bobiensem, nunc Ambrosianum, circiter quinquaginta annis post Gregorium, cuius textum nunc primum in Vita Benedicti vulgamus, quique omnium exemplarium quæ extant, princeps est et nobilissimus.

(1) Hist. Longb. lib. IV. c. I. « Iisdem diebus sapientissimus ac bea- tissimus papa Gregorius Romanæ Urbis episcopus post alia multa, quæ ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ scripserat, etiam libros qua- tuor de Vitis Sanctorum composuit: quem codicem *Dialogum*, quia eum colloquens cum suo Diacono ediderat, appellavit. Hos autem libros præfatus papa Theodolindæ reginæ misit, utpote quam sciebat Christi fidei deditam, et in bonis actibus esse præ- cipuam. »

Cum vero latina lingua libri illi descripti essent, iis qui tantum græca utebantur, erant impervii; cui rei consuluit Zacharias sæculo uno cum dimidio post Gregorium pontifex. Hæc habet Anastasius bibliothecarius (1), et magnus ille librorum græcorum peritus censor Photius in *Myriobiblio* ad cod. 252 (2), nec non in *Mystagogia de Spiritu Sancto* non multis abhinc annis primo edita a cl. v. nunc S. R. E. Card. J. Hergenröther (3).

Sed ante Photii ætatem et alios habemus rei testes, quorum duo nunc primum proferuntur. Alter est Carmen græcum ineditum, in his Prolegomenis inferius evulgandum, descriptum in fronte græci codicis, quo nos utimur. Sæculo VIII, ætate nempe ipsius Zachariæ, alter quidem ex ipso venit codice sæculi octavi. Post prædictum carmen ab eadem descriptum manu legimus Proœmium in Dialogos græce redditos. Illud ediderant Maurini patres ex codice Regio - Parisiensi 2934 et ex Colbertino 2500, quorum ætas Cryptensi-Vaticano nostro inferior est; sed nemo hucusque suspicabatur auctorem illius anonymum ante Photium scripsisse; ideoque quidam in eam opinionem adducti sunt, quæ ibi legitur, ab ipso Photio fuisse derivata. Sed rem prorsus ex adverso se habere probat codex noster, qui sæculo ante Photium uno descriptus ostendit, Photium censorem manu sua diurna nocturnaue versasse exemplare græcum hoc Proœmio instructum, unde is facile sua depromere potuit; non autem auctor Proœmii a Photio, quo is longe vetustior erat, aliquid haurire ullo pacto potuisset.

Alios præterea huius versionis testes et in Præfatione PP. Maurinorum reperies, et apud rei patristicæ scriptores; de eaque etiam inter magnalia Zachariæ nuper diserte locutus est vir Emus Dominicus Bartolini (4). I-

(1) ANASTASIUS bibl. in *Zachariam*.

(2) Apud MIGNE in patrolog. Græca tom. CIV. 96.

(3) Apud MIGNE Patrol. Græc. t. CII. pp. 372, 374, 394 et 397. Confer inferius adnot. ad Caput. XXXVIII.

(4) Di S. Zaccaria papa etc. *Commentarii storico critici raccolti da Domenico Bartolini Prete card. della S. Rom. Chiesa e Prefetto della S. Congreg. dei Riti.. Ratisbona 1879. pag. 563.*

bidem et apud alios de indole deque anno agitatam quæstionem reperies, quæ, cum breves esse adlaboramus, nobis prætereunda est.

Antequam vero de codicibus, ex quibus textum erui-mus, aliqua dicamus, sermonem de opere Gregoriano contrahentes vel iuvat referre, quo studio mirabili hi Dialogi a variis gentibus excepti sint. Præter textum latinum Gregorii in diversos populos vulgatum, versio Græca, de qua inferius agemus, et Arabica recensetur anno 779 auctore Antonio monacho, nec non Saxonica sæculi XI, et quoque antiqua Italica et Francica ryth-mica, et alia prorsa oratione; librum, eam continentem anno 1409 emit Joannes dux De Berry (1).

Cum hæc de Dialogis gregorianis ad editionem nostram quod attinet, satis præfari videntur; nunc ad nobiles codices sermo convertendus est, qui editionis nostræ et causa fuerunt, et fons, nec non eiusdem pretium de-monstrant.

(1) CHILLIER *Hist. des aut. eccl.* t. XVII. pag. 206. Rien ne marque mieux l'applaudissement avec lequel ces Dialogues furent reçus, que les différentes versions que l'on en fit. Nous ne répéterons point ce que nous avons dit de celle du Pape Zacharie avant l'an. 752. Sa version qui étoit Grecque, fut traduite en Arabe avant l'an 800; on la conserve écrite sur du parchemin parmi les Manuscrits d'Orient dans la Bibliothèque du Roi. L'Auteur de cette traduction étoit un Religieux nommé Antoine, qui de meuroit dans le Monastère de saint Siméon. Au neuvième siècle Alfrède le Grand, Roi d'Angleterre, fit traduire les mêmes Dia-logues, avec le Pastoral de S. Grégoire, en son langage Saxon, par Vorfroy, Evêque de Worchester. Cette version se trouve à Cambridge dans le Collège de saint Benoît. On lit dans l'His-toire de Charles VI. que Jean de France, Duc de Berry, avoit acheté le 9 de Juillet 1409, les Dialogues de saint Grégoire mis en François, pour le prix de quinze écus d'or, prisés soixante sols Parisiens. » et tom. XVIII. p. 61 - FABRICIUS ALB. *Biblioth. Græc.* lib. V. c. 38.

Inter præcipuos codices qui celeberrimam Bibliothecam Ambrosianam Mediolani exornant, merito recensetur codex Dialogorum S. Gregorii, cuius et quædam pagella autotypico specimine exhibetur inter nobiliora vetustissimæ scriptionis exemplaria in collectione Anglica, quæ *Specimina Palæographica* tum græca tum latina in fidelissimis tabulis repræsentat (1).

Laetamur et inter alia exhiberi pagellam libri II. (XI. et X.) codicis, ex quo et opus nostrum confecimus; ad cuius fidem præter aliud a nobis datum specimen, omnes eruditi librum nostrum conferre possunt, et qualis sit nobilissimus codex oculis suis valent usurpare.

Descriptionem anglicam in eo magnis laudibus celebrando opere dedit v. cl. Antonius Ceriani, Bibliothecæ Præfectus, qui tanta usus est nobiscum comitate imo et arctissima amicitia, ut sibi onus conferendi codicis ultro susceperit. Quinimo et litteris suis datis die X. Februarii hanc nobis descriptionem codicis paulo ampliora ab ea, exhibuit, quam anglicis doctisque viris dederat.

Codex iste Ambrosianus notatur littera *B. 159 sup.* constat foliis 242; et eius membranæ amplitudo protenditur per metrum 0, 306 x 0, 22 partes. Lineæ scriptionis in unaquaque pagella 23 vel 22 aut 21 recensentur, haud enim semper constans est eorum numerus. Eius ætas non modo ex scribendi ratione ad sæculum VIII. deducitur; (2) sed præcipue ex hac fideli inscriptione ad calcem apposita:

EXPLICIUNT DIALOGORUM GREGORII PAPAE URBIS ROMAE
LIBRI NOMERO IIII DEO FAVENTE
ANASTASIO ABBATE IOVENTE
GEORGIONE PECCATORE SCRIVENTE.

Ut etiam quibusdam eruditis viris videtur, fortasse prima pars usque ad DEO FAVENTE exemplata est ab archetypo codice descripto vivente Gregorio, cui *sancti* ti-

(1) *Fac-similes of manuscripts and Inscriptions* edited by E. A. Bond and D. M. Thompson P. I-VIII London 1873-1878. Tab. 121.

(2) GLORIA Andrea *Paleografia e Diplomatica*. Padova 1870 pag. 54, 67 etc. e tavole.

tulus non signatur. Et si coniecturis quædam tribui possunt, non longe ab eo codice derivatur, quem ipse Gregorius Theodolindæ reginæ Longobardorum misit, teste Warnefrido, seu Paulo diacono, in historia sua (1). In quodam Bobiensi diplomate (2) Rachis regis Longobardorum, dato anno 447, consignatur nomen Anastasii Abbatis Bobiensis, quo *iovente* seu *iuvente* codex a monacho Georgione exaratus est. Codex iste asservabatur in Bobiensi Abbatia, unde in Bibliothecam Ambrosianam invecus est anno 1606.

747 ?

Quaterniones notantur litteris ad calcem postremæ pagellæ, ut videre est in pagella photographice reddita in opere anglico. Ad dirigendas scriptionis lineas prius ferreo obtuso vel osseo aut ligneo instrumento tractus lineæ in membrana impressus ducebatur, in una tantum membranæ facie.

Scriptura semper uncialis est absque commixtione litteræ, uti vocant, currentis vel minutæ; et verba verbis coniuncta. Primum verbum vel linea Dialogorum quandoque non atramento, sed colore scribitur. Litteræ autem capitales coloribus, figuris et maeandricis ductibus ornantur.

Interpungendi ratio ea est, ut plerumque medium punctum adhibeatur, et in fine articuli tria puncta. Posteriores manus nonnunquam antiquam rationem interpungendi inmutarunt. Ea, quæ ex aliis libris, nempe ex sacris Litteris desumpta sunt, in margine signaculo, plerumque notantur.

Litteræ aliquantulum festinationis redarguunt, si superioris ætatis libros consideramus; sed libris sæculi VIII. bene congruunt. Quæ vero sint singularum figuræ melius et manifestius ex specimine oculis usurpari, quam dictis describi possunt. Nonnunquam in nexu colligantur, ut US et NS.

Emendationes ab antiquis diorthotetis vel lectoribus curatæ, fiunt per expunctionem, nempe punctis superne

(1) Lib. IV cap. I. ut superius, vide pag. XIII.

(2) ROSSETTI « Bobbio illustrato » tom. III. p. 59.

aut inferne additis, vel per additionem litterarum, vel per rasuram, vel etiam per novas litteras antiquis inscriptas, ut et in specimine videre est. Ad ornatum vero colores, pisces, aves, capita, monstra, serpentes et mæandrici ductus a manu minus perita Georgionis amanuensis inducuntur.

Ex his patet nos inter codices præ manibus habuisse codicem præstantissimum, et inter eos Dialogorum codicem principem; quem mirum est numquam in editionibus fuisse adhibitum, etsi opus istud Gregorianum præcipue a Benedictinis viris, veluti nobilissimæ originis suæ tessera, sæpe typis consignatum fuisset (1); quinimo inter primos libros impressi sunt Dialogi Venetiis an. 1475, Parisiis 1499, Romæ 1505, et vitæ S. Benedicti extat editio Veneta anni 1500 (2). Maurini magistri, patristicæ rei amplificatores celeberrimi, inter tot codices Dialogorum Regium Parisiensem veluti principem proponunt, quem sæculo circiter IX. scriptum esse dicunt (3).

In textu autem tam nobilis Ambrosiani codicis edendo omni diligentia curavimus, ut fideliter exprimeretur, usi ut diximus, ope cl. v. Ceriani, diligentissimi ac sciti palæographi; qui hoc pacto suam et Bibliothecæ Ambrosianæ quasi votivam festivitatis symbolam B. Benedicto obferre voluit. Præter evidentes mendas, codicis scribendi rationem et transpositiones verborum rite plerumque servavimus. Si quando lectionem posterioris manus fuit magis probanda et amplectenda, aliam in adnotationibus retulimus; in quibus et alia observanda et varias lectiones ex aliis depromptas codicibus collocavimus, ita ut textus tam nobilis comitatu quodam non indigno honoraretur, et editio nostra saltem, si non perfecta ingenio, tamen industria quadam elaborata, editoris studium vel desiderium demonstraret.

(1) *Præfatio* Maurinorum ad *Dialogos* S. Gregorii, § XXIII.

(2) Jo. Franciscus BRIXIANUS monachus Congregationis s. Justinæ Patavinæ edidit an. 1500 Venetiis Librum II. Dialogorum cum quatuor Regulis religiosorum approbatis ab Ecclesia.

(3) MABILLON Act. SS. O. S. B. - Annales Benedictin. tom. I.

Non modo editiones praecipuas, quae criticam peritiam et operis amorem ostendunt, sed etiam codices ad varias lectiones adhibuimus. Inter hos, quos commemoravimus in nostro apparatu critico, certe notatu digni sunt, Parisiensis Regius, qui saeculi IX. videtur, alter qui fuit Cœnobii S. Germani a Pratis, num. 162: quique ante saeculum XI. scriptus videtur Maurinis editoribus, una cum duobus aliis eiusdem bibliothecae Sangermanensis, tres Carnotenses bibliothecae S. Petri saecul. IX., XI., XIII., duo S. Theoderici ad Rhemos, unus Compendiensis, unus Longipontis, unus Clarae Vallis, duo S. Petri Gemeticensis, unus Pratellensis, tres Rothomagenses, duo S. Audoeni, alter Bigotianus, duo Beccenses et unus Lyranus.

Praeter hos praesto fuerunt variae lectiones Codicum Florentinorum, et Sublacensium, quos sedulo contulit Quirini in sua comparata editione Vitae S. Benedicti (1).

Accedunt et codices Veneti, quos contulit Galliciolus. Horum alterum saeculi XII, vel XIII, suppeditavit Bibliotheca S. Marci, dictum *Bessarionis*, munificentissimi illius Bibliothecae fundatoris, qui et praeclarum fuit Ordinis nostri Basiliani decus: alterum saec. XIV. Bibliotheca Naniana: et tertium saeculi circ. XIV. Bibliotheca S. Mariae Gratosae (2).

In colligendis variis lectionibus tantum praecipuas indicavimus, plerumque etiam codicis Ambrosiani scribendi rationem vel retinuimus vel adnotavimus. Non parum enim ad studium palaeographiae atque ad linguae tum latinae tum italicae philologiam conferre potest modus scribendi iam a medio octavo saeculo usitatus.

Quaedam erudita parallela tum historica, tum patristica, ad quae testimonia scriptorum omne genus congestimus, fere ad singula capita adiecimus tum ornamenti causa, tum etiam ad pretium historicum et criticum operis Gregoriani ab omnibus laudatum, magis magisque augendum, vel saltem pleniori lumine illustrandum.

(1) Vita S. Benedicti latino - graeca etc. Venetiis 1723.

(2) Editio veneta Opp. S. Gregorii 1769. t. VI p. 34. Notitias horum codicum nobis tradidit accuratissimas Eq. VELUDO Bibliothecae Marcianae praefectus, cui gratias debitas agimus.

Ex vetustissimis codicibus græcis ante X. sæculum descriptis, vel rari sunt qui præseferant certam ætatis descriptam notam; inter hos veluti exemplar singulare, cuius nos primi invenimus et evulgamus epigraphen chronicam, est codex olim Monasterii Cryptæferratæ Δ. Δ. nunc autem Bibliothecæ Vaticanæ græcus 1666.

Foliis constat 185, quorum membranæ amplitudo per metri 0, 31 × 0, 22 partes plus minus extenditur; duplici columna exaratus, quarum unaquæque circiter 32 lineas numerat; sunt autem columnæ quædam, ubi scriptio aliquo in loco est coarctata; ideoque in his maior est numerus linearum; nonnullæ vero pagellarum partes vacuæ vitio membranæ sunt.

Semper scriptionis character uncialis apparet, cuius forma sæculi octavi est (1), sicut specimen ante omnium conspectum demonstrat. Etsi totus atramento describatur, tamen nomina ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ et ΠΕΤΡΟΣ et titulus libri IV, necnon chronica epigraphes minio describuntur. Quandoque spatium ad hæc excipienda nomina vacuum relictum est, sed in margine scriptor atramento notaverat initiales litteras Γ. vel Π.

Litteræ capitales nonnumquam ad ornatum præseferunt pisces, maeandricos ductus, monstra, serpentes; præcipua est littera - M - initio libri IV; et lampades nonnullis in locis pinguntur ad ornamentum. Monogramma Christi P in subscriptione adest, quod frequens est etiam in aliis vetustis Cryptæferratæ codicibus, et nos istud in palimpse-

(1) Conf. specimen initio libri - MONTFAUCON *Palaeograph. Graecæ* liber III. - PIACENTINI Gregorius monachus Cryptæferratæ in sua *Epitome palaeographiae graecae* Romæ anno 1734 cap. XIII. GARDTHAUSEN in recenti egregio suo opere *Griechische Palaeographie* Leipzig 1879, specimina proferens characterum ex variis sæculis talia habet, ut scriptio codicis Cryptensis potius videatur accedere ad formas sæculi VII, quam IX. Ex hoc codice habemus exemplar sæculi VIII. certum, quod formam quamdam litterarum in eius tabulis desideratam exhibet.

stis deteximus (1). In hoc autem codice magnam formam habet in epigraphæ finali, cuius pars superior interiit.

Historicas quasdam notitias ad librum vere insignem pertinentes adtexere frustraneum non erit. Ut fert opinio sane admittenda, liber iste una cum S. Nilo et sociis peregrinatus est; et ille vere bibliophilus, cum ob invasionem Saracenicam a Calabria ad medias partes Italiæ commigrare coactus esset, eum secum advexit. Hoc usus est libro, cum apud Cassinum in monasterio Vallis Lucis commoraretur, et de fructu laborum suorum totam *Απολογία*, id est cantiones liturgicas Vespertinas et Matutinas, concinnavit, quasque cum suis ad sepulcrum S. Benedicti modulatus est inter sacra solemnia, quæ ibi magno cum gaudio Cassinensium græco ritu celebravit. Cantica S. Nili adeo presse, ut diximus, historiam gregorianam sequuntur, ut primus editor J. Sciommari (2) una cum hymnorum versione ad calcem signaverit ex ordine capita unde e Dialogis sua Nilus deprompserit. A Valle

(1) SS. Bibliorum vetust. fragmenta ex codicibus Cryptæferratæ Prolegomena § VIII. Pars I, II. 1867, Pars III. anno 1877.

(2) His verbis Jacobus Sciommari opus suum dicat Casinatis. « Operæ pretium non inane duxi hoc loco Canonem in S. Benedictum usque adhuc ineditum, Notatione VIII. promissum, tanquam meæ opellæ margaritam adnectere. Hæc unica extat ex multis S. P. N. Abbatis Nili Junioris Cryptæ-Ferratæ Fundatoris sacris elucubrationibus, quam in Monte Casino, cum ibi publicâ pompâ, universoque Ascetarum comitatu receptus fuit, suorum Discipulorum sacro cecinit concentu solers Hymnographus. Insigne utique tanti Scriptoris monumentum par erat, ut publicæ eruditioni tanquam argumentum illius ingeniosæ mentis tandem prodiret. S. Benedictus in postremo suæ Regulæ Capite Magnum Basilium, Patrem Nostrum vobis pronunciat, Casinenses Religiosissimi. Eius exemplo reddam et ego hisce postremis paginis vestro Patriarchæ grati animi, ac religiosi nominis hoc qualecunque obsequium, dum Venerabili Vestræ Congregationi græco-latino Canone illum exornatum restituo. Methodus Canonis tota est in vestigiis tenendis Magni Gregorii, qui lib. 2. Dialogorum eius Vitam conscripsit; ac proinde Compendium, utpote respondens origini, notulis apposite signatum Vobis exhibeo, adductoque animo D. D. D. »

Lucis ad vicum Serperim Caietæ, Serperi ad urbem Romam, ex Urbe ad Tusculum in monasterium S. Agathæ (1), ubi Nilus diem ultimum obiit, codex advectus est, et fuit inter primos, qui novum Cryptæferratæ Monasterium Nilo moriente condi iam cœptum, exornarunt. Iste in usus monachorum servatus est, cuius rei testes sunt quædam verba, quæ varias manifestant Cryptensium monachorum posterioris ætatis manus.

Pulcher catalogus codicum nostrorum a Luca Felici Tiburtino monacho et deinde abbate confectus an. 1575 (2) codicem istum consignat litteris Δ. Δ. Notus fuerat editoribus Romanis operum S. Gregorii an. 1591; nam in argumento, Episcopus Venusinus scribit in libro Dialogorum sex capita fuisse omissa, sed hoc usus bona critica fecisse, atque ad auctoritatem nostri codicis provocat, qui ea non habet (3). Sed haud multo post ad bibliothecam Vaticanam exornandam atque amplificandam ab antiqua sede cum aliis multis Cryptensibus codicibus præstantissimis Romam delatus est. Eius nobilitas statim deprehensa fuit a viro intelligenti et perito, qui ex caractere Leo Allazio fuisse videtur. Codicem exscripsit in libro chartaceo, qui nunc est Cod. Vat. 608. (4). Ex eo tempore nullam usque ad nos codicis mentionem reperimus, si excipias illam in volumine III. Inventarii, in quo ad

(1) CARDONI Mon. Basil. « De Tusculano M. T. Ciceronis » p. 5. GRABI Steph. ab. Crypt. Basil. apud. Kirker. *Latium*.

(2) In catalogo est: ΔΔ. Διάλογος τοῦ ἁγ. Γρηγορίου πάπα Ρώμης.

(3) Editio Romana an. 1591 *Operum S. Gregorii Magni* cura episcopi Venusini Rodulphi Tossiniani (UGHELLI *Ital. Sacr.* Epp. Venusii et Senogalliæ) p. 104: « ... absunt in hac Vaticana editione, non dolo nec fraude, sed quia etiam accuratissime inventa, ea nulla extant in duobus exemplaribus vetustis, quorum unum est Vaticanum, alterum nobilissimæ Bibliothecæ « Cryptæferratæ... »

(4) Ipse exscriptor in apographo hæc habet: Η βίβλος αὕτη μετεγράφη ἐκ παλαιοτάτου πρωτοτύπου γεγραμμένου ὡς ἔλεγεν εἰς τὸ τέλος τῆς βίβλου, ἐν ἔτει 57ῇ ἀπριλλίου ΚΑ'. « Liber iste exscriptus est ab antiquissimo prototypo exarato, ut dicit in fine libri, anno 6308, mensis Aprilis die XXI. » videlicet anno Christi 800.

num. 1666 relatus est, et aliam Theodori Toscani monachi Cryptensis, magistri mei (1), in suis excerptis e codicibus Vaticanis apud nos adservatis, ubi et de hoc etiam codice sermo est.

Adeo præstantem codicem nacti, statim eruditis et palæographiæ curiosis viris notitiam tradere cogitavimus; sed adveniente solemnitatem centenariam a nativitate S. Benedicti, hanc arripuimus occasionem, ut doctis viris consilium nostrum aperiremus de evulgando secundo libro, qui de rebus gestis tanti Patris agit. Consilium probavere, animum incitarunt, et veluti stimulos currenti addiderunt; inter quos præcipue illud Cassini decus, abbas Ludovicus Tosti, multo nos studio urgere cœpit ad hanc editionem festinandam, ut (eius verbis utor) quasi *gemmula pretiosissima* inter editos hac in festivitate libros splenderet. Merito hic quoque iuvat referre ad hæc nos maxime incitasse alterum Casinatem insignem, Maurum Cæsarem Quandel (2); cuius tam cari capitis desiderio immaturum obitum omnes, nos vero amici maxime, deploramus.

In novissima facie membranæ nunc male mulctata supersunt reliquiæ linearum, quibus gregoriana historia absolvitur, quas ipse Leo Allazio in apographo suo haud integras expressit, et lacunam reliquit. Sequebatur finalis inscriptio, cuius vel aliquot litterae apparent; ubi certe erat locus scriptionis et amanuensis nomen, ut ea quæ restant, ostendunt. Adhuc enim est, more codicum

(1) Cf. in ephemeride Romana dicta *Giornale Arcadico* t. LVI. « Honori et memoriæ Theodori Toscani, monachi Basiliani ad S. Mariæ de Crypta Ferrata ellogium. »

(2) Paucis ante eius mortem diebus in epistola sua nobis missa, certe nimium honorificis usus est verbis; quæ tamen veluti carum amici mnemosynon supremum, et animi valde comis et in Benedictum patrem pientissimi testimonium, liceat bona cum venia proferre: « Certo il lavoro è bellissimo, e trattato da lei « riuscirebbe perfetto. Se noi volessimo guardare al nostro gusto ed al nostro interesse, perchè la gloria del Padre (S. Benedetto) ridonda ad onore dei figli, la consiglieremmo a « progredire con alacrità »

illius ætatis et quorundam Cryptensium, ut innuimus, magnum Christi monogramma **Ⲫ** (1) et ad eius latera inscriptionis extrema verba litteris vel syllabis verticali ratione dispositis dextrorsum **ΒΙΒΑΙΟΝ Δ'** et sinistrorsum **ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ**; unde satis aperte elucet epigraphen ex compositione sua et ex particula **ΔΕ** referri ad superiorem. Legitur enim:

✠ ΕΤΕΛΕΙΩΘΗ ΔΕ Η ΒΙΒΑΟΣ

ΑΥΤΗ ΜΗΝΙ ΑΠΡΗΛΙΩ

ΗΚΑΔΗ Α ΕΤΟΥΣ **Ϛ**ΤΗ.

Idest *ἔτελειώθη δὲ ἡ βίβλος αὐτῇ μηνὶ ἀπρηλίῳ* (lege *ἀπριλίῳ*) *ἡκάδῃ* (lege *εἰκάδι*) *πρώτῃ ἔτους ἑξακισχιλιοστοῦ τριακοσιοστοῦ ὁγδόου*: *Absolutus est autem liber iste mense Aprili die vigesima prima anni sexiesmillesimi trecentesimo octavi*. Ut ab orbe condito annos enumerant Græci, hic annus 6308 anno Christi 800 respondet.

Præter novum tam pretiosi codicis textum, præter hanc magni habendam a palæographis notam temporis, etiam nova aliqua sunt sæculi octavi nondum edita cimelia in nostro codice, quæ rem litterariam amplificant atque exornant; duo nempe epigrammata in laudem S. Gregorii et S. Zachariæ, quorum opus in his historicis dialogis verbis extollitur ea ratione, qua tempus illud ferebat, et ab eodem scriptore codicis unciali caractere et literis capitalibus versuum rubris exarata.

Alterum habet acrostichidem **ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΕ(ΓΑΛ)ΟΥ**, alterum vero **ΖΑΧΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ**. Hæc quasi novam suppellectilem et ornamentum nunc primum edimus, addita versione metrica, quam vitæ monasticæ et studiorum collega Antonius Rocchi, ut et ad hoc pietatis monumentum symbolam ferret suam, voluit nobis grato munere donare. Ipse quoque litteras et verba, quæ cum membrana perierant, studuit feliciter supplere; supplementa uncis inclusa sunt.

(1) De Rossi et Pitra, et vide Prolegomena nostra ad Ss. Bibliothecarum Vetust. Fragment. 1877. § VIII, vide et superius p. XXI.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ

ΠΑΠΑΝ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ ΡΩΜΗΣ

Γανυται πᾶς ὁ ἐντυγχάνων τῇ βίβλῳ,
 Ρημάτων γὰρ οὐ προβάλλεται κομψίαν,
 Ἦθη δὲ μᾶλλον ἀρετῶν ἐκδιδάσκει,
 Γαλήνην ψυχῆς καὶ ἡσύχιον βίον,
 Ὅρους τε γλώττης καὶ χαλινὸν ὁράσει.
 Ρίζα γὰρ τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει ταῦτα·
 Ἰσως δὲ καὶ δογμάτων οὐκ ἀπελείφθη.
 Ὀλη δὲ σοφῶς πεποίκιλται τῇ θέσει.
 Ὑφανε δ' αὐτὴν Γρηγορίου ἡ γλῶττα,
 Μέλη γὰρ σοφῶν, κέντρα τῆς εὐβουλίας,
 Ἐμεινεν σκῆπτροντα τοῖς εὐσυνέτοις·
 [Γλισχρὸν] ἀκουσὴν παντὴ (sic) μαστίγωσιν (sic),
 [Αὐδαὶ] γὰρ ὡς βῆς (sic) κέντρα, φησὶ τις σοφῶν,
 [Λύγοις] μαστίγωσιν τὴν ἡμῶν [ἀργίαν].
 Οὐδ' [ὥς οἱ λόγοι πανσόφου Γρηγορίου
 Ὑποκεντοῦσιν ἐκχέοντες τὴν χ]άριν.

EPIGRAMMA IN BEATUM GREGORIUM

PAPAM VETERIS ROMAE

Lætatur, hunc librum si quisquam legerit,
 Non quod venustus exstet elegantia,
 Quin imo virtutis magis mores docet,
 Pacemque spiritus et solitudinis,
 Linguæque limites, camumque luminum:
 Quæ cuncta radix sunt bonorum fertilis.
 Neque inde desunt sacra veri dogmata;
 Sed plura codex multiformis disserit.
 Quem lingua dives Gregori contexuit.
 Proh! verba iusti, spiculum prudentiæ,
 Prudentis hærent ima fixa pectore;
 Pigrumque flagris, qui audit illa, verberant;
 Nam, ut quisquam ait, iusti loquela aculeus
 Pungit, foditque nos, bovum instar, desides,
 Et verba docti rursus ista Gregori,
 Dum pectus incitant, effluunt gratiam.

Deinde sequitur alterum epigramma in Zachariam absque titulo; ni forte credas cum superiori membrana titulum abscissum fuisse.

Ζωῆς θησαυρὸς ἀπόκειται ἐνθάδε
 Ἀγίων πατέρων ἐνάρετοι βίοι,
 Χεῖρας βέγοντες τοῖς κάτω κειμένοις.
 Ἀγὼν δὲ τοῦτο ὑπάρχει Γρηγορίου,
 Ρεῖθρα βλύσαντος ἐνθέων διδαγμάτων.
 Ἰλαρῶς προσίων τῷ λόγῳ τοῖς πᾶσιν.
 Οὗτος δὲ πρῶτος τῷ ὁνόματι τούτῳ,
 Ὑπάρχει τῆς Ρωμαίων πόλεως πάπας.
 Πόθῳ δὲ θείῳ καὶ ἐναρέτῳ ζήλῳ
 Ἀγόμενος ὁ πάνσοφος Ζαχαρίας,
 Τοῦ κορυφαίου Πέτρου κοσμῶν τὸν θρόνον,
 Ρῶσιν ψυχᾶς καὶ [νόοις] παρεχειν θέλων,
 Ἰωσήφ ἄλλος ἀρτίως ἀνεδείχθη,
 Ἀρτον ζωῆς σιτοδοτήσας κόσμῳ,
 Ρωμαίων τῇ γλῶττῃ τὸ [ν] πρότερον ὄντα,
 Χριστοῦ τοῦ θεοῦ τοῦτον κεκνηκότος,
 Ὀλὴν τὴν βίβλον τῇ ἐλλαδίδι γλώττῃ
 Ὑψηλῆσα[το] πᾶσιν ἐρμηνεύωσιν (sic).

Thesaurus hic vitæ subest absconditus,
 Virtute Vitæ cœlitum Patrum inclytæ,
 Quæ ceu manu præbent opem mortalibus.
 Id vero magni Gregorî extitit labor,
 Qui sacra diffluit fluentia dogmatum;
 Lætusque more cum uteretur omnibus,
 Et primus hoc vocatus esset nomine,
 Summus iubetur Urbis almæ Pontifex.
 Atque inde cura sedula atque Numinis
 Succensus igne vir scitus Zacharias,
 Sedis supremæ principis Petri decus,
 Studensque vires ceu refundi mentibus,
 Recens Josephus extitisse cernitur,
 Vitæ ministrans panem ubique tritico,
 Aptum sed unis tum Latinis oribus,
 Christique tantum eum movente Numine,
 Volumen integrum sonos in Helladis,
 Ut rite cuncti interpretentur, transtulit.

In altera facie primi folii incipit Prologus in Dialogos, qui in editionibus quoque apparet; de eodem et superius verba fecimus.

Quidam iudicabant prologum istum aliquot post Zachariam sæculis fuisse concinnatum, recentioribusque codicibus tribuerunt; nunc vero cum illum habeamus eadem manu descriptum in codice sæculi octavi, nempe sæculi, quo ipse Zacharias vixit, longe maius fit pretium eius, plurisque habendae sunt laudes, quibus is ornatur a coëvis suis. Quinimo ex hoc ipso credendus est hausisse et ipse Photius, cum in celebri suo *Myriobiblion* de hoc opere Zachariae Papae loquitur; nam saltem ante annum septuagesimum, quum Photius praefectus imperatorius agens in Syria ea scriberet, iam in Italia prologus descriptus erat. Verba Photii cum iis prologi comparata satis aperte manifestant scriptorem illum byzantinum ex hoc prologo nonnulla hausisse (1). Observationes huiusmodi nonnihil ad rem litterariam illustrandam iuvare arbitrati eas non omittendas censuimus.

Haud certe fortuito, sed speciali quodam providentiæ beneficio evenit, ut dum mense Octobri anni superioris Bibliothecam Mediolanensem inviseremus, alium pretiosissimum codicem latinum Dialogorum eiusdem VIII. sæculi ante oculos nostros cl. Bibliothecæ præses poneret; hinc eo facilius animum induximus ad evulgandum hoc geminum cimelion de Benedicti vita, quorum alterum alterum illustrat et veluti absolvit.

In edendo graeci codicis textu fideliter codicem exprimere conati sumus; præcipuas varietates ex aliis codicibus nec non eas, quas codex habet emendationes et variationes vel animadversiones notatu dignas ad calcem pagellarum signavimus. Unde quantum per nos fieri posset, et temporis angustia, qua premebamur, concede-

(1) Verba procemii et duo epigrammata superius edita, ut legentibus apparebit, videntur scripta sub pontificatu eiusdem Zachariae. De aliis autem eius versionibus non hic, sed in *Mystagogia* Photius testatur. Vide supra pag. XV.

ret, omni studio contendimus, ut opus solemnitati dictum minus incomptum indignumque editoris causa prodiret.

Varias lectiones nobis dedere Regius codex Parisiensis, Colbertinus, et Florentinus, quem etiam Angelus Quirini diligenter excussit, qui cum aliis Italicis et Gallicis ad editiones varias versionis Zachariae textum prae-buerunt, criticasque varietates suppeditarunt.

Inter editiones eminent Romana anni 1591, Gallica PP. Maurinorum anni 1705, Veneta Angeli Quirini anni 1723, Veneta alia I. Baptistae Galliccioli anni 1769, nec non alia Gallica in Patrologia a Petro Migne collecta anno 1866.

Ad exornandum et confirmandum graecum textum nonnulla ex graecis fontibus adiecimus, ut in textu latino, biblica, theologica historica, patristica, hymnographica, quae tum ad studia et pietatem evehenda, tum ad laudes Benedicti illustrandas conferre videbantur.

Hoc pacto tum operis gregoriani et versionis Zachariae, tum editionis nostrae graecae et latinae ratio lectoribus piisque Benedicti cultoribus aperta est.

Quanti faciendum sit monumentum istud geminum in laudem S. P. N. Benedicti ex iis, quae hucusque disse-ruimus, omnibus certe manifestum est. Hinc nos et ani-mum sumpsimus alacriorem ad hanc festivam ac veluti votivam editionem exornandam, quantum et ingenii vis et industria concesserat.

Nobis pergratum fuit ad opus suscipiendum, ornan-dum ac festinandum, non modo virorum doctrina, pietate et fama praestantium stimulos hortationesque suscipere, sed illud maxime animum addidit, viresque auxit, quod summus rerum catholicarum antistes, Leo XIII. Pont. Max. qui tanta doctrinae et zeli laude celebratur, et tan-to favore studiorum incrementa prosequitur, non modo ad humile opus nostrum benigne respexerit, pro beni-gnitate sua probaverit, et apostolica benedictione roboraverit, sed ut cumulum tot beneficiis adiungeret, concessit illud nomini suo augustissimo nuncupari. Certe hoc opere pontificali, nomine iam duorum decessorum eius tanta fama in ecclesia celebrium, nunc alius meritissimi Pontificis insigni, catholicis viris venerabilius nihil, nihilque ac-ceptius in S. Benedicti festivitatis contingere potest. Nos autem nihil honorificentius, gratiusve desiderare poteramus. Ad hoc autem beneficium impetrandum maxi-me valuit tum benignitas Pontificis, eiusque zelus erga Vaticanam Bibliothecam, ex cuius thesauris ex parte ha-bemus monumentum, et amor paternus in monasterium hoc Cryptoferratense; tum etiam cura E. V. Laurentii Nina primi Pontificis administri, et congregationis Basilianae apud S. Sedem Protectoris (1).

Mihi vero iam a pueris in coenobio benedictino S. Pauli de Urbe instituto, magistro Mariano ab. Falcinelli

(1) Roma 22 Gennaio 1880 - R^{mo} Padre - Mi è grato significare alla P. V. R^{ma} che il S. Padre aderendo di buon grado alla di Lei preghiera, si è degnato accettare la dedica dell'opera che va Ella a pubblicare intorno a S. Benedetto. Dopo ciò ritornandole il foglio da Lei esibito con sensi di distinta stima passo a con-fermarmi della P. V. R^{ma} affmo nel Signore L. CARD. NINA.

postea S. R. E. Cardinali, certe magis magisque laetandum est, cum inter gaudio gestientes Benedicti filios, mihi graeci ritus et Basilianae regulae asseclae sors et honor obtigit hoc veluti monumentum et pignus amoris ad sepulcrum magni Patris in Cassino monte obferre; atque ibidem una cum sociis meis exempla renovare Nili patris, graecis quoque ritibus et canticis Nilianis (1) festum

(1) Celebrata solemniter missa hymnis absolutis, oblatus est Abati Cassinensi codex membranaceus canticorum S. Nili exaratus a Maximo Passamonti mon. Cryptæferratae, in quo epigrapha legitur:

Μέγας ὁ Νεῖλος· μὲν πάλαι πρὸς ὁσέων
Θήκην, Πάτερ σῶν· ὄντως ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΕ,
Κασσῖνον αὖρος· ἐκ τῆς Βαλλελουκίου
Μονῆς σεπτέυσων· εἰσέβη κεχαρμένως.
Ὁς μὲν τυπώσας· πρὸς σέ τὴν ὑμνωδίαν
Καλὴν γλυκεῖαν· ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου,
Καὶ θαυμάτων σου· ὡραῖσμένην βίου,
Πρὸ τοῦ σοροῦ σου· συμμελῶν μετ' ἀγγέλων
Σὺν τοῖς ἀδελφοῖς· ᾗσε αὐτοῦ ῥυθμίσας
Τὸν αὐτὸν ὕμνον· ἐκγραφέντα Μαξίμου
Μοναστοῦ ἱερῆος· χειρὶ καὶ πόνῳ.
Δέξαι, τανῦντε· ἔνθα σοι μελισμένον
Ἀπὸ φθάνοντος· τοῦδε Νείλου πειμνίου
Ἐκ Κρυπτοφέβρης· σὴν γεραίροντος πόθῳ
Μνήμην, Μακαρτέ,· ὡδαῖς καὶ λειτουργίαις.
Τοίνυν τὸν ὕμνον· καὶ λιτὰς δέχου, πάτερ,
Εἰς τοῖς τόκισι· σὺν νοητοῖς σου νόων
Εἰς καρδιῶν τε· δεῖξιν ἀμματισμένων.

Ἀφιερῶθῃ τῷ ὁσίῳ πατρὶ ἡμῶν Βενεδίκτῳ ἀπὸ τοῦ Ἡγουμενίου
Ιωσήφ καὶ τῶν μοναχῶν τῆς Κρυπτοφέβρης, τελεσθείσης τῆς σε-
πτῆς λειτουργίας παρὰ τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ Λειψάνοις τῇ ε' τοῦ Α-
πριλίου μηνὸς ἔτους ζτην'.

« Magnus quidem Nilus ad urnam exuviarum tuarum, o Pater vere Benedicte, ad Cassinum montem e monasterio Vallis Lucis veneraturus lætus olim adscendit. Qui cum rhythmicè contexisset in tui honorem dulcem melodiam, opus viri pientissimi, eademque miraculis vitæ tuæ exornasset, ante sepulcrum tuum, Angelis concinentibus, una cum fratribus suis modulatus est. »

« Hunc ipsum hymnum, exscriptum manu et labore Maximi hieromonachi, accipe, heic rursus tibi concentum a monachis ipsius Nili, qui e Cryptæferratæ cœnobio huc advenerunt, tuam-

solemne Benedicti agere universi pene orbis eo in loco, quo nullus alius sanctior et nobilior et aptior habetur. Hac felici occasione visi sunt monachi orientales cum occidentalibus congaudere, et festa veluti domestica utriusque familiae concelebrare.

Laudatores quidem dignitate maiores, aut sanctitate praestantiores, doctrinave magis conspicuos certe nec desiderare neque invenire potuissemus: quae sors vel donum cœleste, ut principio innuebamus, iure meritoque Benedicto obtigit. Duo enim Romani Pontifices summi, virtutum et litterarum gloria excellentes, veluti collatis viribus eum extollunt. Ii ab orientalibus vel genere vel institutis ecclesiae catholicae et Romanae cathedrae dati, Occidenti consulunt et Orienti beneficia et merita abunde rependunt.

De instituto monastico S. Gregorii Magni diu disceptatum est inter eruditos (1); Zacharias quoque e monachis in diaconum Cardinalem assumptus, etsi in Lateranensi coenobio aliquandiu vixerit, tamen e graeca veniebat origine, et patria S. Severina in Calabris. Quidquid vero sit de istiusmodi quaestionibus, quasi *vanis genealogiis*, monente Paulo, vitandis, ut ipse Magnus Benedictus patrem suum appellat Basilium Magnum (2), sic et Basilii asseclae, nosque praesertim ducibus SS. Monasterii fundatoribus Nilo et Barptolomaeo (3) Benedictum appel-

que, o Beatissime, cum odis et sacris memoriam celebrarunt. Suscipe igitur, o Pater, hymnum et preces, ceu iunctorum cum spiritualibus filiis tuis mentium cordiumque monumentum.»

«Dicatus fuit (liber) S. P. N. Benedicto a Iosepho hegumeno et monachis Cryptæferratae, divinis exactis mysteriis, ad sanctum ipsius corpus die V. mensis Aprilis anno a creatione mundi septiesmillesimo trecentesimo octogesimo octavo, a natiuitate vero Christi millesimo octingentesimo octogesimo.»

(1) Præter BARONIUM cum GALLONIO, BELLOTTI, GAETANI consulendi sunt auctor vitae S. Gregorii ex eius scriptis, BOLLANDIANI, MAURINI, MENNITI etc.

(2) Regul. cap. LXXIII. et Regula S. Patris Nostri Basilii quid aliud sunt, nisi bene viventium monachorum instrumenta virtutum? Cf. et adnotationes.

(3) In vita S. Nili a B. Barptolomæo descripta pag. 125, etc.

lamus patrem et habemus. Quinimo ex ipsis verbis S. Nili ad sepulcrum illius in Monte Cassino decantatis manifestum est sibi suisque Regulam Benedictinam idem esse ac Benedicto suisque Regulam Basilianam. In veneratione itaque magni Patris, sanctis nos ducentibus quasi una monastica societate unimur. Benedictus quoque a græcis *Archimandrita Romæ* appellatus (1) pastor noster est, qui, ut proclamat Bernardus, *pascit vita, pascit doctrina, pascit intercessione* (2). Hoc unum magnopere studeamus, ut sicut Patres nostri fuerunt, et nos eorum exemplo simus, imitatores Christi atque aemulatores Sanctorum.

Oriens et Occidens gestientes concertare videntur in laudibus S. Patris N. extollendis, ita ut hac in festivitate christianus orbis, qua patet ab ortu ad occasum, Benedicti plausibus resultet. Et Benedictus tantis et usque maioribus in saecula cumulatus obsequiis praesidium suum et institutionum suarum charitatem ad utrasque orbis christiani gentes intentius convertat.

Hinc praeterea non solum Benedicto maximum decus est; verum etiam duobus Pontificibus et Romano Pontificatui, decus quoque est institutis tum occidentalium ascetarum, quorum pater laudatur, tum orientalium, ex quibus laudatores maximos nacti sumus. Quod haud sine coelesti consilio factum esse videtur, ut illud Spiritus sancti effatum et omen impleretur: *Laudet te alienus, et non os tuum* (Prov. XXVII.). Ac proinde tanta laus ab iis accepta, qui in veneratione erga S. Patrem cum discipulis eius vel concertant vel certe ex animo sociantur, maior usque est et plenissima.

(1) BASILIUS Imp. Porphyrogenita in Menologio Græcorum t. III. ex celebri codice Cryptensis B. γ. III. evulgato Urbini 1727 cum versione Demetrii TITI Abb. Cryptensis iussu Clementis XI. habet: Μηνὶ τῷ αὐτῷ (Μαρτίῳ) ΚΑ'. μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου ἀρχιμανδρίτου Ρώμης. - Mense eodem (Martio) die XXI. Memoria S. P. N. Benedicti Archimandritæ Romæ. - PIACENTINI De sep. Bened. IX. p. 13. Vide etiam adnot. cap. XXXVI.

(2) Serm. in S. Benedictum § 6.

BIOΣ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ

BENEΔΙΚΤΟΥ

VITA

SANCTI PATRIS

BENEDICTI

✠ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ
ΠΑΠΑ ΤΗΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ ΡΩΜΗΣ ΠΡΟΣ ΠΕΤΡΟΝ
ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΥΣΙΝ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΙΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΥ¹.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ².

Ἀνὴρ τις ὑπῆρχεν,³ τῇ πολιτείᾳ μὲν εὐλαβέστατος, χά-
ριτι δὲ θεοῦ κεκοσμημένος, τοῦνομα Βενέδικτος· ὃς ἐκ παι-
δόθεν τῇ τῆς καρδίας καθαρότητι ἐλαμπρύνετο, καὶ τῇ τοῦ
σώματος ἀγνείᾳ κεκαλλώπιστο, ἐν οὐδενὶ θελήματι σαρκικῷ⁴
τὸ παράπαν τὴν ψυχὴν καθυποτάξας· ἀλλ' ἔτι ἔφηβος⁵ ὢν
καὶ σφριγῶν τῷ⁶ σώματι ὅπερ ἡδυπαθῶς δρᾶσαι ἠδύνατο,
ἐκουσίως ἐβδελύξατο, καὶ λοιπὸν ὡς ξηρὸν τοῦτον τὸν κό-
σμον μετὰ τοῦ ἄνθους αὐτοῦ ἐλογίζετο. Οστίς δίκην ἐωσ-
φόρου ἀστέρος ἐκ τῆς Νουρσίας χώρας τῇ τῶν Ρωμαίων
χώρα ἀνέτειλεν· τῇ δὲ τῶν ἐλευθερικῶν γραμμάτων διδαχῇ

1) Insignis codex sæculi VIII. qui fuit olim Bibliothecæ Cryptæ
ferratæ Δ. Δ. nunc Vaticanus græcus num. 1666. unciali cha-
ractere descriptus fol. 42 titulum secundæ libri Dialogorum S.
Gregorii M. quos S. Zacharia papa in græcum convertit, sic
habet. In Cod. Colbertin. Γρηγορίου τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀποστο-
λικοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διάλογοι ἱστορικοὶ πρὸς Πέτρον
διάκονον κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν περὶ τῆς πολιτείας τοῦ ἀγίου
πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου. In Cod. Parisiensi tantum: βιβλίον δεύ-
τερον περὶ Βενεδίκτου, et in margine superiori ab eodem scripto-
re: ἀναγινώσκεται ἡ ἱστορία τοῦ πατρὸς Βενεδίκτου εἰς τὴν ιδ'
τοῦ Μαρτίου μηνὸς· τότε ὁ ἅγιος ἐκοιμήθη. — 2) Deest aliquando
nomen — 3) ὑπῆρχεν alii ὑπῆρχε, sic et frequens est codici usus
in fine verborum elementi ν, quod *paragogicon* vel *epheleysticon*
vocant — 4) In Flor. deest σαρκικῷ — 5) male codex ἔφιβος. Iota-
cismus ex usu pronunciandi, pro η — 6) Cd. Colb. σφριγγωτάτω.

DE VITA ET MIRACULIS VENERABILIS
BENEDICTI CONDITORIS VEL ABBATIS
MONASTERII QUOD APPELLATUR ARCIS
PROVINCIAE CAMPANIAE¹

GREGORIUS²

Fuit vir vitæ venerabilis gratia, Benedictus nomine³, ab ipso pueritiæ suæ tempore cor gerens senile. Ætatem quippe moribus transiens nulli animum voluptati dedit; sed dum in hac terra adhuc esset, quod⁴ temporaliter libere uti potuisset, dispexit⁵ jam quasi aridum mundum cum flore. Qui liberiori genere⁶ ex provincia Nursia⁷ exortus, Romæ liberalibus litterarum studiis traditus

1) Codex Ambrosianus B. 159. *super.* olim Bobiensis, sæculi VIII. more vetustissimorum codicum, fol. 48, in titulo habet: *Explic: cap: libri primi—Incipit l. secun.* nempe DIALOGORUM S. Gregorii M. In hoc codice titulus erasus et rescriptus est a manu seriori — 2) Nonnumquam in Dialogo desiderantur nomina colloquentium. Manus serior, sed vetus hinc addit notas numerales in margine: sed prima manus a cap. I. notas, quæ respondent capitulis, apposuit; quasque in hac editione retulimus, ut vides inferius ad Cap. I. — 3) Codices quidam habent *et nomine*, sed in Ambr. deest *et* — 4) Alii *quo* pro *quod* — 5) Cod. Ambr. sic *disp.* pro *desp.* Codicis scribendi rationem plerumque servavimus; cum enim adeo vetustus sit, ad philologiam non immerito conferre potest — 6) Cod. Bessarionis Venetus habet *cum suo flore. Qui liberiorum genere.* Quidam nomina parentum S. Benedicti fuisse *Eupropium* et *Abundantiam* ex PETRO diacono casin. l. 2, *De Vir. ill. Cass.* perhibent. Sed de his non immerito dubitat cl. DELLA NOCE in *notis ad vitam S. Bened.* — 7) In fine rasuram habet: fortasse aliquando *Nursiæ* scriptum est.

παραδοθεῖς ὑπερχεν. Ἀλλ' ἐν τούτοις πολλοὺς ἀπιέναι δια-
τὰ φθαρτὰ πάθη κατανοήσας, ἐκέῖνον ὃν ἔθετο πόδα ἐν τῇ
τῶν μαθημάτων διαθρίβῃ, εὐσεβεῖ λογισμῷ τοῦτον ἀνθήλ-
κυσεν· ἵνα μὴ εἰς ἀνήκαστον κρημνόν¹ ὅλως καταπέσειεν.²
Βδελυζόμενος τοίνυν τῶν γραμμάτων τὴν διδασχὴν, κατα-
λείψας τε τὸν οἶκον καὶ τὰ πατρῶα αὐτοῦ πράγματα, μόνῳ
θεῷ ἀρέσαι ἐπιθυμήσας, τοῦ ἀγίου καὶ μονήρους βίου τὸ
σχῆμα ἐπεπόθησεν. Ἀπέστη τοίνυν τῆς τῶν γραμμάτων
παιδεύσεως, γινώσκων ὥς μὴ γινώσκων, καὶ σοφὸς ὥς
ἄσοφος.

Τούτου τοῦ σεβασμίου πατρὸς τὰ κατὰ θεὸν κατορθώματα
ἐγὼ μὲν σαρκικοῖς ὀφθαλμοῖς οὐ τεθέαμαι, ἀλλ' ἅπερ ἀκή-
κοα παρὰ τεσσάρων αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν μαθητῶν διηγου-
μένων, ταῦτα ἐρῶ· Κωνσταντίνου λέγω δὴ εὐλαβεστάτου
πάνυ ἀνδρὸς, ὅστις αὐτοῦ τὴν ποιμαντικὴν ἡγεμονίαν διε-
δέξατο· Βαλεντίνου, τοῦ πολλοῖς ἔτεσιν τὴν ἐν Λατεράνῃ³
εὐαγεστάτην μονὴν δι᾽ ἑξῆς αὐτοῦ· Συμπλικίου, τοῦ τὴν αὐτοῦ
συνοδίαν μετέπειτα κατὰ διαδοχὴν τρίτου⁴ ποιμάναντος·
Ονωράτου, τοῦ νυνὶ τοῦ κελλίου αὐτοῦ ἐν ᾧ πρότερον⁵ διῆγεν,
προεστῶτος.

1) Alii codices μὴ τι εἰς ἀνήκεστον κρημνόν. Cd. Paris. εἰς ἀπέραν-
τον. Cd. Florent. εἰς τὸν τῆς πλάνης κρημνόν — 2) Cd. Colb. κα-
ταπεσεῖν — 3) Cd. Colbert. τὴν Λατερανῶν — 4) Cod. Paris. et alii
τρίτον — 5) Cd. Flor. τὸ πρότερον.

Ad hæc proœmii verba adiciamus παράλληλα. S. Nilus. Od. **XX**.
ait: Ὡςπερ ἀστήρ ἑωσφόρος ἐν τῇ δύσει ἀστράψας. *Tamquam stella
orientalis in occidente coruscans..* Od. I. Βίον ἡγνισμένον ἐκ βρέ-
φους ποθήσας σαυτὸν ἀνάθημα Χριστῷ προσήγαγες.... Βενέδικτε
καύχημα Λατίνων. *Vitam castam ab infantia desiderans teipsum
oblationem Christo adduxisti, Benedicte, gloria Latinorum.* Inni
p. 14. Χαίροις Ρωμαίων φωστήρ. *Salve Romanorum lumen.* S. Io-
seph hymnograph. stich. 1. Κόσμον ἀρνησάμενος ἐκ βρέφους χαί-
ρων ἡκολούθησας τῷ σταυρωθέντι Χριστῷ. *Mundo relicto puer
gaudens secutus es Christum crucifixum.* Od. I. 2. τὸν σὸν ἐκ
βρέφους ἀράμενος σταυρὸν.. *a puero suscipiens crucem tuam.*

fuerat¹. Sed cum in eis multos² ire per³ abrupta vitiorum cerneret, eum quem quasi in ingressum⁴ mundi posuerat, retraxit pedem; ne si quid de scientia ejus attingeret, ipse quoque postmodum in inmane præcipitium⁵ totus iret. Dispectis itaque litterarum studiis, relicta domu rebusque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conversationis habitum quæsit. Recessit igitur scienter nescius, et sapienter indoctus.

Hujus ego omnia gesta non didici⁶, sed pauca quæ narro, quattuor discipulis⁷ illius referentibus agnovi: Constantino⁸ scilicet⁹ reverentissimo valde viro, qui ei in monasterii¹⁰ regimine successit; Valentiano quoque, qui annis multis Lateranensis monasterio præfuit; Simplicio, qui congregationem illius post eum tertius rexit; Honorato etiam, qui nunc adhuc cellae ejus, in qua prius conversatus fuerat, præest.

1) Alii *traditus a parentibus fuer.* Cf. opus viri principis Massimo de S. Benedicto. Praeterea consulendus esset MIRTZ *Chronic. Sublac.* ineditum cum accessionibus MAURI A VALENTANO, et *Tabulas annal. Sublac.* aliosque scriptores Benedectinos, MABILLON, QUIRINI, MEGE, BINI, TOSTI, etc. — 2) Prius *multos* postea *multos* — 3) Super rasura a 2. m. sunt elementa *ire per abrupta*. — 4) Alii codices *ingressu* — 5) Prius *praetip.* emendatum *praecip.* — 6) Vetustior manus *dedici* — 7) Prius *discipolis* postea *discipulis*; sic et alias scriptum est verbum in codice — 8) Cod. Bessarionis *Constantio* — 9) Prius *scel.* postea *scil.* — 10) Verba sequentia *monasterii regimine successit; Valentiano quoque qui annis multis Lateranensis* a prima manu omissa sunt; sed a coeava suppleta. A prima manu *monasterio*, postea in supplemento *monasterii*. In nomine *Valentino* alterum a retractatum est ab alia manu, nec certum est utrum legeretur aliquando *Valentino*, ut quidam codices. Utraque lectio in aliis codd. extat. Sunt qui et *Valentiniano* legunt. Pro *Lateranensis* alii habent *Lateranensi*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τοῦ κλασθέντος μαγιδίου, καὶ διὰ προσευχῆς τοῦ ἁγίου
σώου γεγονότος.

Οὗτος τοίνυν ὁ πολὺς¹ ἐν ἀρεταῖς δικλῆμψας πατήρ Βενέδικτος, ὡς ἤδη καταλείψας τὴν τοῦ βίου ματαιότητα, ἐπιθυμίαν θεάρεστον εἰσδέχεται τῇ ψυχῇ οἰκῆσαι τὴν ἔρημον· ἡ δὲ τούτου τροφὸς ἦτις αὐτὸν πάνυ² θερμῶς ἠγάπα, μόνη τῷ ἐρῶ τούτῳ ἠκολούθησεν νεανία. Οπόταν δὲ τὸν τόπον κατέλαβον, τὸν ἐπιχωρίως ὀνομαζόμενον Εφεῖδε,³ πολλοὶ εὐλαβέστατοι ἄνδρες, τῇ πρὸς αὐτὸν πνευματικῇ ἀγάπῃ ἐλκόμενοι ἐκεῖσε παραγενόμενοι, ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου ναῷ σὺν αὐτῷ διέτριβον.

Α'.⁴ Ἡ προλεχθεῖσα τοῦ ἀοιδίου τούτου πατρὸς Βενέδικτου τροφὸς ἐπὶ τὸ καθαρῖσαι σῖτον ἐκ τῶν πόρρωθεν οἰκουσῶν γυναικῶν, ἐν χρήσει μαγιδίν⁵ ἠτήσατο· ὅπερ λαβοῦσα, ἐπάνω τῆς τραπέζης ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἔθετο. Ὑπὸ τοῦ μισοκάλου οὖν δαίμονος ῥιπὴν ἐκλάσθη, καὶ εἰς μέρη δύο εὐρέθη διαχωρισθέν. Ὑποστρέψασα οὖν⁶ ἡ τοῦ ἁγίου τροφὸς, καὶ εὐροῦσα τὸ αὐτὸ μαγιδίν εἰς δύο διαιρεθὲν μέρη σφοδροτάτως ἤρξατο κλαίειν, ὅτι τὸ ἐν χρήσει ληφθὲν παρ' αὐτῆς σκεῦος κεκλασμένον ἑώρα.⁷ Βενέδικτος δὲ ὁ σπουδαιότατος καὶ Θεοῦ θεράπων, ἡνίκα τὴν ἑαυτοῦ τροφὸν κλαίουσαν ἐθεάσατο, τῷ πόνῳ καὶ τοῖς δάκρυσιν αὐτῆς συμπαθήσας, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ἀμφοτέρω τοῦ κεκλασμένου μαγιδίου μέρη, ἑαυτὸν μετὰ δακρύων ἐν τῇ πρὸς Θεὸν δεήσει ὑπέστρωσεν. Οστίς ἀπὸ τῆς εὐχῆς ἀναστὰς,

1) Codd. Paris. et Colbertinus male πολλῶς pro πολὺς — 2) In quibusdam Codicibus deest πάνυ — 3) Nomen oppidi quidam scribunt Εφεῖδε, alii Εφηδὲ, in nostro codice ΕΦΕΙΔΕ — 4) Hinc in codice notæ numerales incipiunt, quæ respondent indici capitulorum seu sectionum libro Dialogorum præfixo; ex quo indice suis locis apponimus ex codice — 5) Codex male ἀοιδίμου, sic et alias adsunt in Cd. varietates ex simili pronunciandi ratione, ut κρίσει et μαγίδην, quæ omnia recensere supervacaneum est — 6) Cod. male ὑποστρέψας οὖν — 7) Cod. ἑώρα pro attico atque usitatiori modo ἑώρα hic habet et alibi.

CAPUT I.

*De capisterio fracto et solidato*¹.

I. Hic itaque cum jam relictis literarum studiis petere deserta decrevisset, nutrix quae hunc arctius amabat, sola secuta est. Cum ad locum venissent, qui *Efide*² dicitur, multisque honestioribus viris caritate se illic detinentibus, in beati Petri³ ecclesia demorarentur, praedicta nutrix illius ad purgandum⁴ triticum a vicinis mulieribus praestari sibi capisterium petiit, quod super mensam incaute derelictum, casu accedente⁵ fractum est, sicque ut in duabus partibus inveniretur divisum. Quod mox ut rediens nutrix illius invenit, vehementissime flere coepit, quia vas, quod praestitum acceperat, fractum videbat. Benedictus autem religiosus et pius puer cum nutricem suam flere conspiceret, ejus dolori compassus, ablatis secum utrisque fracti capisterii partibus, sese cum lacrimis in orationem dedit: qui ab oratione surgens ita juxta se vas sanum repperit, ut in eo fracturae inveniri⁶ vestigia nulla potuissent. Mox autem nutricem suam blande⁷ consolatus ei sanum capisterium

1) Quidam *consolidato*. Alii *De capisterii fracti reparatione*. Verba cuiusque capituli ex Cd. Ambr. hic habes, etsi varia ab illis, quae in aliis sunt. Notas numerales 2. manus, de quibus supra diximus (pag. 3), in adnotationibus referimus; et hic notam II. a 2. m. in textu, prius vero I. in margine a 1. m. additas, quae respondet indici capitulorum — 2) *Fide* l. manus, sed 2. manus fecit *Efide*. Alii codd. *Enfidus*, *Fide*, *Enfide*, *Effide* — 3) Alii addunt *Apostoli* — 4) Prius *porcandum*, postea *purgandum* — 5) *acced..* postea *accid..* — 6) Prius *invenire* — 7) *blande* Prius *plande*.

πλησίον ἑαυτοῦ τὸ σκεῦος κείμενον, ἀκέραιον εὗρεν, ὥστε μηδὲ ἶχνος ἐν αὐτῷ τοῦ κλάσματος εὗρεσθῆναι· εὐθέως δὲ τὴν τροφὸν αὐτοῦ παρακλητικοῖς τε καὶ παραινετικοῖς λόγοις ἐπαλείψας, τοῦ μὴ ἀδυμεῖν ἐν ταῖς συμβαινούσαις συμφοραῖς, ἀκέραιον αὐτῇ¹ τὸ μαγίδιν ἀποδεδόκεν, ὅπερ κεκλασμένον ἦν λαβών. Τοῦτο τὸ ἐξαίσιον θαῦμα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ πᾶσιν ἐγένετο γνῶριμον· ὥστε οἱ τοῦ τόπου ἐκείνου οἰκήτορες ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας τὸ ῥηθὲν μαγίδιν ἐκρέμασαν, πρὸς τὸ θεασθῆναι ὑπὸ πάντων τῶν εἰσιόντων καὶ ἐξιόντων εἰς δόξαν μὲν Θεοῦ, ἔπαινον δὲ τοῦ γνησίου αὐτοῦ δούλου Βενεδίκτου, καὶ τοῦ γνωσθῆναι πᾶσιν τὴν ἐν αὐτῷ οἰκοῦσαν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας θείαν χάριν. Ὅπερ σκεῦος πολλοῖς ἔτεσιν ἐν αὐτῇ τῇ εἰσόδῳ τοῦ σεβασμίου ναοῦ κρεμᾶμενον διήρκεσεν· ὥστε καὶ μέχρι τῆς τῶν Λαγγοβάρδων² ἐλεύσεως ὑπὸ πάντων ἐθεωρεῖτο.

Ἀλλ' ὁ φιλόθεός τε καὶ μισόδοξος Βενέδικτος, πλειόνως τοῖς σωματικοῖς ἑαυτὸν ἐπεδίδου κόποις, βέλτιον εἶναι λογισάμενος τούτοις ἐντροφᾶν, ἢ περ³ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐπαίνοις ἐπαίρεσθαι. Εἴτα τὴν ἰδίαν λάθρα καταλειπὼν⁴ τροφὸν, ἐν τοῖς τῆς ἐρημίας τόποις σχολάζειν ἡρετίσατο· καὶ καταλαβὼν⁵ τόπον τινα, ὃν ἐπιχωρίως ὀνομάζουσιν Λάκκον, ὃς ἀπὸ τεσσαράκοντα μηλίων τῆς τῶν Ρωμαίων διάκειται πόλεως, ἐν ᾧ⁶ πληθὺς ὑδάτων ἀναβλύζειν εἶωθεν, ἐξ οὗπερ Λάκκου ἢ τῶν ὑδάτων πληθὺς εἰς διεξόδους ῥυάκων ἀποφέρεται. Ἐν δὲ τῷ πορευέσθαι⁶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, μοναχὸς τις, Ρωμανὸς τῷ ὀνόματι τοῦτον πορευόμενον θεασάμενος, καὶ ἐν ᾧ⁷ τόπῳ ἀπείη⁷ καταμαθὼν, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ἐγνωνκώς, τὸ

1) Cod. Paris. σῶον αὐτῇ — 2) Codices alii Λαγγοβάρδων vel Λογγοβάρδων, sic etiam in aliis locis — 3) Cd. noster εἴπερ — 4) Cdd. alii καταλειπὼν — 5) Alii κατέλαβεν — 6) Cd. Paris. πορευεσθῆναι. 7) Cd. Paris. ἀπείει, - Flor. ἀπείει. S. Nilus, Ode III. Δείξας τὴν θείαν χάριν ἐτέλεσας μαγίδα κεκλασμένην, καὶ ἐν σπηλαίῳ κατῳκισίας ἐξ μῆνας καὶ τριάκοντα ὑποταττόμενος Ρωμανῷ Χριστῷ θεράποντι. *Divinam gratiam ostendens vas perfractum integrum reddidisti, et sex et triginta menses in spelunca commoratus es, Romano, Christi servo, subiectus.*

reddidit¹, quod fractum tulerat. Quae res in loco eodem a cunctis est agnita, atque in tanta admiratione habita, ut hoc ipsum capisterium ejus loci incolae in ecclesiae ingressu suspende-
rint;² quatenus³ praesentes et secuturi omnes agnoscerent, Benedictus puer conversionis⁴ gratiam⁵ ex quanta perfectione coepisset, quod annis multis illic ante oculos omnium fuit, et usque ad haec Longobardorum⁶ tempora super fores ecclesiae pependit.

Sed⁷ Benedictus plus appetens mala⁸ perpeti⁹ quam laudes: pro¹⁰ Deo laboribus fatigari¹¹, quam vitae hujus favoribus¹² extolli, nutricem suam occulte fugiens, deserti loci secessum petiit, cui Sublacu¹³ vocabulum est, qui a Romana urbe quadraginta¹⁴ fere milibus¹⁵ distans, frigidas atque perspicuas emanat aquas. Quae illic videlicet aquarum abundantia in extenso prius lacu colligitur¹⁶, ad postremum¹⁷ vero in amnem¹⁸ derivatur. Quo dum fugiens pergeret, monachus quidam Romanus nomine, hunc euntem repperit, quo tenderet requisivit. Cujus cum desiderium cognovisset, et

1) *reddedit* l. m; sed alia antiqua *reddidit* — 2) Alii *suspenderent*.

3) Cod. Ambrosianus *quatinus* — 4) Alii *conversationis* — 5) Cd.

Ambr. *gratia*. Male edd. *a quanta Benedictus puer conversationis*

gratiam perfect.. — Prius *cepissent*, sed erasum est *n.* — 6) *Lon-*

gobarum l. m; sed 2. superaddidit *dor*; denique alia antiqua *Lan-*

gobardorum — 7) Ante *Sed* nota numer. III. a 2. m. — 8) Alii *mala*

mundi — 9) Prius *pepeti* sed emend. *perpeti*. Edd. arbitrio suo *laudes*

ab hominibus quaerere — 10) Alii *et plus pro* — 11) Prius *faticari*.

12) Prius *faev..* sed erasum *c* — 13) Alii *Sublacus* — 14) Prius

quatrag.. — 15) Deest alterum *l* in *millibus*. Alii *milliaribus*.

16) Prius *collegitur..* — 17) Prius *prostrem..* — 18) Prius *amne*

μὲν μυστήριον ἐν αὐτῷ ἐφύλαξεν, βοήθειαν δὲ καὶ συνδρομήν¹ παρέσχευ αὐτῷ, ἐν οἷς ἂν ἡ χρεῖα ἀπῆται. Ἀμφιάσας αὐτόν² καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἅγιον σχῆμα, καὶ κατὰ τὸ δυνατόν διηκόνει αὐτῷ ἐν ταῖς σωματικαῖς χρεῖαις. Ο δὲ θεόφρων οὗτος ἀνὴρ, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐν στενωπῷ σπηλαίῳ ἑαυτὸν καθεῖρξεν, καὶ ἐν τρισὶν χρόνοις, πλὴν Ρωμανοῦ τοῦ μοναχοῦ, τοῖς ἀνθρώποις ἄγνωστος παντελῶς ὑπῆρχεν· ὅστις Ρωμανὸς, οὐ μήκοθεν ἐν μοναστηρίῳ ὑπὸ τὸν τοῦ Ἀδεοδάτου πατρὸς³ κανόνα διήγεν. Ἀλλ' εὐσεβῶς ὁ αὐτὸς τοῦ οἰκείου ἀέθρα τὴν ὄψιν ὑπέκλεπτεν, τῇ ὥρᾳ τῆς ἐστιάσεως, καὶ διὰ ῥητῶν τινῶν ἡμερῶν τῷ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπῳ Βενεδίκτῳ ἄρτον ἐκόμιζεν. Ἐκ δὲ τοῦ μοναστηρίου Ρωμανοῦ ὁδὸς οὐχ ὑπῆρχεν φέρουσα ἐν τῷ τοῦ ὁσίου σπηλαίῳ· διότι ὑψηλότατος ὑπεράνωθεν κρημνὸς ὑπῆρχεν· ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρημνοῦ ἐν μακροτάτῳ σχοινίῳ ὁ Ρωμανὸς κατὰγειν αὐτῷ τὸν ἄρτον εἵχιστο. Ἐν ᾧ σχοινίῳ σεμνὸν⁴ κώδωνα ἔθετο, δι' αὐτοῦ σημαίνων τῷ ἁγίῳ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ τὴν τοῦ ἄρτου παροχήν. Ἀλλ' ὁ τῶν εὐσεβῶν ἐχθρὸς καὶ τῆς ἀρετῆς ἐπίβουλός τε καὶ βάσκανος δαίμων, τῷ μὲν Ρωμανῷ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης συμπαθεῖ φιλοφροσύνην ἀντέκειτο, Βενεδίκτῳ δὲ τῷ σεβασμίῳ ἐφθόνη, διὰ τὴν τῆς χρεῖας ἔνδειαν, καὶ πρὸς Θεὸν εὐχάριστον γνώμην. Βουλόμενος οὖν ταύτην ἀμβλῦναι,⁵ καὶ εἰς ῥαθυμίαν αὐτὸν ἀγάγει,⁶ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, ἐν ᾗ κατὰ τὸ σύνθηδες ὁ Ρωμανὸς τὸν ἄρτον διὰ τοῦ εἰρημένου σχοινίου τῷ ὁσίῳ ἐπεδίδου, ὁ τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἐχθρὸς, ῥίψας λίθον, τὸν κώδωνα συνέτριψεν. Ο τιμωτάτος δὲ Ρωμανὸς ταῖς πρεπούσαις κατὰ Θεὸν ἐπινοαίαις, οὐκ ἀπέστη τῆς θεαρέστου ἐκείνης διακονίας.

1) Alii habent συντροφὴν pro συνδρομήν — 2) Quidam αὐτῷ.

3) Cod. Colbertin. Ἀδεοδάτου ἀγιοτάτου πατρὸς — 4) Pro σεμνὸν

Cod. Parisien. μικρὸν — 5) Cod. Parisiensis ἀπαλύναι pro ἀμ-

βλῦναι — 6) Alii codices melius ἀγαγεῖν pro ἀγάγει.

secretum tenuit, et adiutorium inpendit, eique¹ sanctae conversationis habitum tradidit², et in quantum licuit, ministravit. Vir autem Dei ad eundem locum perveniens, in arctissimo specu³ se tradidit, tribusque⁴ annis, excepto Romano monacho, hominibus incognitus mansit: qui videlicet Romanus non longe in monasterio sub Deodati patris⁵ regula degebat. Sed pie ejusdem Patris sui oculis furabat⁶ horas, et quem sibi ad manducandum subripere⁷ poterat, diebus certis Benedicto panem ferebat. Ad eundem vero specum⁸ a Romani cella iter non erat, quia excelsa desuper rupis⁹ eminebat; sed ex eadem rupe in longissimo fune religatum¹⁰ Romanus deponere panem consueverat; in quo¹¹ etiam restim¹² parvum tintinabulum¹³ inseruit, ut ad sonum tintinabuli vir Dei cognosceret quando sibi Romanus panem praeberet, quem exiens acciperet¹⁴. Sed antiquus hostis unius caritati¹⁵ invidens et¹⁶ alterius refectioni¹⁷, cum quadam die submitti panem conspiceret, jactavit lapidem, et tintinabulum fregit. Romanus tamen modis¹⁸ congruentibus ministrare non desiit.

dirivatur — 1) Prius *eiquae*, sed postea a *erasum* est — 2) Prius *tradedit*; sic et alias — 3) Alii *arctissimum specum* — 4) Alii *et tribus* — 5) Alii *Adeodati*, alii *Theodati*. In cod. suppletum *s* in *patris* — 6) Alii *furabatur* — 7) *subrepere* l. manus; sed postea *subrip...* — 8) Codex habet *specu* — 9) Alii *rupes* — 10) Prius *relegatum*, postea *relig...* — 11) Alii *in qua* pro *in quo* — 12) Cd. prius *restim*, postea *restem*, alii *resti* — 13) Cod. *tent.. et tintinab..* sic etiam inferius pro *tintinnab..* — 14) Prius *accep.. alii accipiens ederet* — 15) Prius *caritate* — 16) In cod. deest *et*. 17) Codex *refectione* scribit — 18) Alii habent *horis* pro *modis*.

Οτε δὲ ἠυδόκησεν ὁ παντοδύναμος Θεὸς τὸν μὲν Ρωμανὸν τοῦ κόπου τῆς φιλοθέου¹ ἐκείνης ὑπηρεσίας καταπαῦσαι, τὴν δὲ τοῦ μακαρίου πατρὸς Βενεδίκτου πολιτείαν εἰς πολλῶν ὠφέλειαν ἐπιδείξαι, μὴ συγχωρήσας ἐπὶ πολὺ τῷ μοδίῳ κρύπτεσθαι τὴν δι' αὐτοῦ² ἀπαστράπτουσαν τῶν θαυμάτων θείαν χάριν, τοῦτον ὑπεράνω τῆς λυχνίας ἔθετο, ὅπως λάμψη πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Πρεσβυτέρῳ γάρ τινι μήκοθεν διάγοντι τοῦ σπηλαίου, ἐν ᾧ ὁ ἀοίδιμος ἡσύχαζεν Βενέδικτος, ἐτοιμασίαν ἑαυτῷ διαψιλῶν βρωμάτων πεποιηκότι, ἐν τῇ τοῦ ἀγίου πάσχα ἑορτῇ, δι' ὀπτασίας ὁ κύριος ὀφθῆναι κατηξίωσεν, λέγων· « Ἰδοὺ σύ, πρεσβύτερε, ἐδεσμάτων πολυτέλειαν ἑαυτῷ ἐτοιμάζεις, ὁ δὲ δοῦλός μου Βενέδικτος ἐν ἐκείνῳ³ τῷ σπηλαίῳ διὰ τὴν πρὸς με⁴ ἀγάπην λιμῷ συνέχεται. » Οστίς παρευθὺ ἀναστὰς ἐν αὐτῇ τῇ ἑορτῇ⁵ τοῦ ἀγίου πάσχα, μεθ' ὧν περ ἑαυτῷ ἦν⁶ πεποιηκῶς ἐδεσμάτων, ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐπορεύθη, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἐν τοῖς τῶν ὁρέων κρημοῖς, ἐν ταῖς διορυγαῖς τῶν κοιλάδων, ἐν ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἐζήτει, ὃν ἐν τῷ σπηλαίῳ εὗρὼν ἡσπάσατο. Γενομένης δὲ εὐχῆς παρ' ἀμφοτέρων, εὐλόγησαντες τὸν Θεὸν ἐκαθέσθησαν,⁷ θείοις λόγοις τὰς ἑαυτῶν ἐκτρέφοντες ψυχάς. Ἀναστὰς οὖν ὁ πρεσβύτερος παρεκάλει τὸν ἅγιον, λέγων· « Δεῦρο, πάτερ, μεταλάβωμεν τροφῆς, ὅτι σήμερον πάσχα ἐστίν. » Πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, εἶπεν· « Οἶδα ὅτι πάσχα ἐστίν, ὅτι θεωρήσαι σε ἡξιώσθην. » Ἡγνότει γάρ ὁ ὅσιος, ὅτι ἀληθῶς τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἀγία⁸ ἑορτὴ ὑπῆρχεν.⁹ Ο δὲ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον εἶπεν· « Ἐπ' ἀληθείας,

1) Alii Θεοφίλου — 2) Quidam ἐξ αὐτοῦ. Colb. τὴν δὲ αὐτοῦ.

3) Alii cdd. ὑπ' ἐκείνῳ. Sed cd. Paris. ἐν.. — 4) Cdd. quidam πρὸς ἐμέ — 5) Quidam αὐτῇ τῇ ὥρᾳ καὶ ἑορτῇ — 6) τοῦ πάσχα μεθ' ὧν παρ' ἑαυτῷ ἦν — 7) Cdd. ἐκάθισαν pro ἐκαθέσθησαν.

8) In aliis cdd. deest ἀγία. — 9) Hæc S. Nilus commemorat monachis Cassinensibus (vita p. 132): Πῶς ὁ ἅγιος Βενέδικτος τὰς κυριακάς καὶ τὰς ἑορτάς νηστεύων, εὐδ' αὐτὸ πάσχα ἡπίστατο πότε ἐστίν; Quomodo S. Benedictus diebus quoque dominicis et festis ieiunans ignorabat etiam quo die Pascha ipsum esset?

Cum¹ vero jam omnipotens Deus et Romanum vellet² a labore requiescere,³ et Benedicti vitam in exemplo⁴ hominibus demonstrare, ut posita supra candelabrum lucerna claresceret,⁵ quatenus omnibus qui in domo Dei sunt luceret, cuidam presbytero longius manenti, qui refectionem sibi in Paschali festivitate paraverat, per visum Dominus apparere⁶ dignatus est, dicens: Tu tibi delicias praeparas, et servus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit, atque in ipsa sollempnitate⁷ Paschali cum alimentis, quae sibi paraverat, ad locum tetendit, et virum Dei per abrupta⁸ montium, per concava vallium, per defossa terrarum quaesivit, eumque latere in specu repperit. Cumque oratione facta, et benedicentes Dominum omnipotentem consedissent, post dulcia vitae colloquia, is qui advenerat presbyter dixit: Surge, et sumamus cibum, quia hodie⁹ Pascha est. Cui vir Dei respondit dicens: Scio quod¹⁰ Pascha est, quia videre te merui. Longe quippe ab hominibus positus, quia die eodem Paschalis esset sollempnitas ignorabat. Venerabilis autem presbyter rursus asseruit, dicens: Veraciter hodie Resurrectionis Dominicae Paschalis dies est; abstinere¹¹ tibi minime congruit, quia et ego ad hoc missus sum, ut

1) Initio nota num. IIII. in marg. a 2. m. — 2) Videtur prius *vellet*; sed adest rasura in fine verbi — 3) Alii *quiescere* — 4) Alii habent *exemplum* — 5) Prius scriptum fuit *clarisceret, quatinus*. 6) Prius cod. *apparet pro apparere dignatus est* — 7) Cd. hic et inferius *sollempnit.* scribit — 8) Prius codex *arupta* — 9) Prius *hodie* scriptum est — 10) Alii *scio quia* — 11) Prius *absten.*

πάτερ, σήμερον τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν ἡ ἡμέρα ἐστίν, καὶ νηστεύειν σε οὐδαμῶς ἀρμόζει. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπὶ τούτῳ πρὸς σὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεστάλην,¹ ὅπως τῶν δωρεῶν αὐτοῦ ἀμφοτέροι μεταλάβωμεν. » Εὐχαριστήσαντες οὖν τῷ Θεῷ, μετέσχον ἑκάτεροι τροφῆς. Τελεσθείσης δὲ τῆς πνευματικῆς εὐφρασίας, καὶ τῆς τῶν γραφῶν ἐπωφελοῦς διαλέξεως, ἀσπασάμενος αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος,² ἀνεχώρησεν, δοξάζων τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ τοῦ δικαίου ἀκτημοσύνῃ.

Εν αὐτῷ οὖν τῷ καιρῷ βοσκοὶ τινες τοῦτον ἐν τῷ σπηλαίῳ κρυπτόμενον ἑορακότες, ἀμφιάσμασιν δερματίνοις ἐνδεδυμένον, ἐδόκουν θηρίον τι βλέπειν. Καταλαβόμενοι δὲ αὐτὸν Θεοῦ δοῦλον ὑπάρχειν, τὴν ἑαυτῶν θηριώδη γνώμην ἀποβαλόντες, εἰς συμπάθειαν μετετρέπησαν. Διέθεεν οὖν ἡ περὶ αὐτοῦ ἔνθεος φήμη ἐν τοῖς γειτνιαζούσι τόποις· ὥς ἐκ τούτου λοιπὸν πλεῖστοι³ παρέβαλλον πρὸς αὐτὸν τὰς τοῦ σώματος χρείας ἐπιφερόμενοι· ὁ δὲ ὁσιος πατὴρ τοῖς πνευματικαῖς τούτους μᾶλλον διέτρεφεν διδάγμασιν,⁴ ἢ τοῖς αἰσθητοῖς βρώμασιν.

1) Pro ἀπεστάλην alii ἐστάλην — 2) Codices Paris. γέρων pro πρεσβύτερος — 3) Cdd. πλεῖστοι παρέβαλλον, sed noster πείστοι παρέβαλον — 4) Alii edd. conficiunt caput ad verbum διδάγμασιν, Cd. Flor. cum nostro addit ἡ ταῖς αἰσθηταῖς βρώμασιν.

Ad hæc capituli I. S. Nilus (Inni p. 12). Πάτερ Βενέδικτε ἐνδοξε, σὺ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ ὤμων ἀράμενος, κατοικεῖν ἐπόδησας ἐν σπηλαίοις καὶ ὄρεσιν καὶ ταῖς ἐρήμοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, ἐν ἡγικρατείᾳ, καὶ προσευχῇ ἐκτενεῖ, ἀκτημοσύνῃ τε ὅθεν ἐχρημάτισας τοῦ παντουργοῦ Πνεύματος αἰοίδιμε δοχεῖον τὸ εὐχρηστον. *Gloriose pater Benedicte, subiiciens humeros cruci Christi, montes habitare et speluncas et deserta atque abdita terrae exoptasti in continentia, prece assidua et paupertate; unde effectus es bene aptum receptaculum Spiritus, qui omnia operatur, o celebrande.*

dona omnipotentis Domini pariter sumamus. Benedicentes igitur Deum sumpserunt cibum¹. Expleta itaque refectione et conloquio, ad ecclesiam presbyter recessit.

Eodem quoque tempore hunc in specu latitantem etiam pastores invenerunt: quem dum vestitum pellibus inter fructeta² cernerent³, aliquam bestiam esse crediderunt: sed cognoscentes Dei famulum, eorum multi ad pietatis gratiam a bestiali mente mutati sunt. Nomen itaque ejus per vicina loca cunctis innotuit; factumque est, ut ex illo jam tempore a multis frequentari coepisset, qui cum ei cibos deferrent⁴ corporis, ab ejus ore in suo pectore alimenta referebant vitae.

1) Cod. *cybum* sic et *cybos* scribit pro *cib.* ut supra — 2) Prius *fructeta*, postea *fruct.* pro *frut.* — 3) Prius *cernerent* — 4) Alii habent *afferrent* - s. BERNARDUS Serm. in S. Benedict. § 6.. *tribus annis soli Deo notus, hominibus mansit incognitus. Fructum quidem multum tulit, sed in tempore suo.*

De *Epide* nunc *Afile*, de *Sublacu*, de ecclesia *S. Petri* etc. confer praeter alia doctum eruditumque opus JANNUCELLI - *Memorie di Subiaco* - Genova 1856.

Ad Cap. I. animadvertimus cum cll. DACHERY et MABILLON *Acta SS. Benedict:* t. I. p. 2, secessum S. Benedicti referri ad annum 494 Christi, eius vero nativitatem ad annum 480. Iidem ibidem p. 74, ediderunt vitam S. Romani a Gisleberto descriptam. De hoc secessu rem bene narrat et GREGOROVIVS *Storia.. di Roma* v. II. p. 8. etsi alibi quaedam confuse habeat; de Benedicto ait: « In mezzo alle rovine.. si eleva.. la persona solitaria e triste di un Latino che rifletteva in sè l' indole di quell' età di transizione; perocchè la sua vita e le sue opere dischiudono quei secoli tenebrosi che ora dobbiamo descrivere... »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τοῦ ἐπαναστάντος αὐτῷ σαρκικῷ πολέμου¹.

Β'. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἡσυχάζοντι τῷ ἁγίῳ, ἰδοὺ ὁ πειραστὴς παραγέγονεν ἐν σχήματι ὀρνέου μέλανος, ὅπερ ἐπιχωρίως κόσσυφον προσαγορεύουσιν, καὶ τῷ ἡγιασμένῳ αὐτοῦ προσώπῳ περιίπτασθαι ἤρξατο ἀναιδῶς, ὥστε δύνασθαι ταῖς χερσὶ κρατηθῆναι; εἰ ὅλως τοῦτο ὁ ἅγιος ἤθελεν. Ὁ δὲ θεοφόρος οὗτος ἀνὴρ τὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐνέδραν κατανοήσας, τῷ σημείῳ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἑαυτὸν καθοπλίσας, τὸν ἐν σχήματι ὀρνέου φανέντα αὐτῷ δαίμονα ἄφαντον πεποιήκειν. Τοσοῦτος δὲ πειρασμὸς τῆς σαρκὸς ἐπετέθη τῷ ἁγίῳ μετὰ τὴν ζοφρειδουῶν ὀρνέου ἀναχώρησιν, οἷος οὐπόποτε² τῷ ὁσίῳ ἐγγίγναι.³ Γυναῖκα γάρ τινα ἦν ποτε ἐορακῶς ἦν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νεότητος αὐτοῦ ὁ ἀπαθὴς οὗτος καὶ τίμιος ἀνὴρ· ταύτην δὲ τῆς πορνείας δαίμων σχηματίσας, τοῖς τοῦ δικαίου παρεστήσατο νοητοῖς ὀφθαλμοῖς. Τοσαύτην δὲ τῆς σαρκὸς ἐν αὐτῷ πύρωσιν⁴ ἀντικείμενος ἐνήψεν, ὥστε παρὰ βραχὺ σαλευθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ψυχικῆς ἀκηδίας, καὶ ἐπὶ τὸν κόσμον παλινδρομῆσαι. Ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ σωτήριος χάρις τοῦτον ἐνισχύσασα, νικητὴν κατὰ τῶν παθῶν ἀνέδειξεν. Τῷ γὰρ βελτίονι καὶ σώφρονι λογισμῷ ἑαυτὸν ῥυθμίσας, τῆς τοῦ ἐχθροῦ πανουργίας περιεφρόνησεν.⁵ Ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ κνιδῶν τε καὶ ἀκανθῶν πληθὺς σύνεγγυς θρασυάμενος καὶ ἀπεκδυσάμενος τὸ ἱμάτιον, γυμνὸν ἑαυτὸν ἐν τοῖς τῶν κνιδῶν καὶ ἀκανθῶν ὀξύτατοις κέντροις ἔρριψεν, καὶ ἐπὶ πολλαῖς ὥραις ἐν αὐτοῖς κυλισθεὶς ἐγκατερῶν. Καὶ ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα αἵμασιν περιῤῥεώμενον βλέπων, γενναίως ὑπενέγκας τὰς ἐκ τούτων⁶ ἀλγηδόνας, λυτρωθεὶς τε τοῦ τοιοῦτου θανάτηφόρου λογισμοῦ, τῷ Θεῷ μεγάλῳ διέμεινεν⁷ εὐχαριστῶν· καὶ ἀπὸ τότε

1) Alii πολέμιου — 2) Cd. Parisien. οὐδέποτε — 3) Cd. ἐγγένη.

4) Alii πύρωσιν ἐν αὐτῷ — 5) Alii περιεφρόνησεν — 6) Quidam τὰς τούτων — 7) Alii διέμεινεν.

CAPUT II.

De temptatione carnis superata.

Quadam¹ vero die dum solus esset, temptator² adfuit. Nam nigra parvaque avis, quae vulgo³ merula⁴ vocatur, circa ejus faciem volitare coepit, ejusque vultui inportune insistere, ita ut capi manu possit,⁵ si hanc vir sanctus tenere voluisset: sed signo crucis edito recessit avis. Tanta autem carnis temptatio, avi⁶ eadem recedente, secuta est, quantam vir sanctus numquam fuerat expertus. Quendam namque aliquando faeminam viderat, quam malignus spiritus ante ejus mentis oculos reduxit: tantoque igne servi Dei animum in specie illius accendit, ut se⁷ in ejus pectore amoris flamma vix⁸ caperet, et jam⁹ pene¹⁰ deserere heremum¹¹ voluptate victus deliberaret. Cum¹² subito superna¹³ gratia respectus ad semetipsum reversus est, atque urticarum et veprium¹⁴ iuxta densa succrescere fructeta¹⁵ conspiciens, exutus indumento nudum se in illis spinarum aculeis et urticarum¹⁶ incendiis projecit; ibique diu volutatus, toto ex eis corpore vulneratus exiit, et per cutis vulnera eduxit a corpore vulnus mentis; quia voluptatem

1) l. m. notam num. II, serior manus V. posuit — 2) Prius *temptatur* — 3) Alii *a vulgo* — 4) Prius *merola* — 5) Alii *posset*. 6) Post *avi* rasura — 7) Alii *ut dum in* — 8) Quidam *vim pro vix* — 9) Quidam addunt *etiam* — 10) Prius *paene* — 11) Ita cod. pro *eremum* — 12) Alii *Tum* pro *Cum* — 13) Alii *supernae gratiae respectu* — Pro *respectu* alii *aspectu*, alii *repletus* — 14) Prius *vebrium* — 15) Prius *fructecta*; alii *fruteta* — 16) Cod. *orticarum*.

λοιπόν, ἐν παντὶ τῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ, ὁ ἐν σχήματι γυναικίου φανείς αὐτῷ δαίμων τῆς πορνείας, οὐδαμῶς τούτῳ παρενοχλῆσαι ἐτόλμησεν,¹ καθὼς αὐτός ὁ ἐν πειρασμοῖς ἀήττητος πατὴρ τοῖς ἑαυτοῦ μετέπειτα διηγήσατο μαθηταῖς.

Πολλοὶ οὖν τὰ τοῦ κόσμου τερπνὰ καταλείψαντες πρὸς αὐτὸν παρέβαλλον,² οἰκοδομῆς χάριν πνευματικῆς, καὶ ἐδιδάσκοντο παρ' αὐτοῦ ἀνδρείως ταῖς τῆς πονηρίας ποικίλαις δυνάμεσιν ἀντιτάττεσθαι. Ὁθεν διὰ Μωϋσέως κελευόμεθα τοὺς Λευίτας³ ἀπὸ πέμπτου καὶ εἰκοστοῦ τῆς οἰκείας ἡλικίας χρόνου, πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἐγχειρίζεσθαι, ἀπὸ δὲ πεντηκοστοῦ χρόνου, φύλακας τούτους τῶν σκευῶν εἶναι.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ἐκ τῆς νυνὶ λεχθείσης μοι μαρτυρίας, θαυμαστὴ τις ἐπίγνωσις μοι διαλάμπει· ἀλλὰ δυσωπῶ τοῦτό μοι σαφῶς ἐρμηνεύσαι.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Δῆλον, Πέτρε, πᾶσιν καθέστηκεν, ὡς ἐν τῇ νεότητι τῆς σαρκὸς ἡ τοῦ σώματος πύρωσις, καὶ ὁ βρασμὸς τῶν παθῶν τοῖς ἀνθρώποις ἐνοχλεῖν εἴωθεν· ἀπὸ δὲ χρόνου πεντηκοστοῦ ἢ φυσικῶς προσοῦσα⁴ τῷ σώματι θέρμη συστέλλεται. Σκεύη δὲ ἱερὰ καὶ τῷ Θεῷ ἀνακείμενα εἰσὶ τῶν πιστῶν τὰ νοήματα. Οἱ δὲ ἐκλεκτοί, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ τῶν παθῶν κλύδωνι χερμάζονται, ὑπηρεσίαις καὶ κόποις σωματικοῖς ἀναγκαῖον

1) Ioseph hymnograph. Od. I. Νόμῳ θεοῦ ὑποκλιθεὶς, παμμακάριστε, τὰ τῶν παθῶν σκιρτήματα ἐναπεμάραντας ἐγκρατείας ἰδρῶσι, καὶ τὴν τῆς ἀπαθείας χάριν ἐπλούτησας. *Subiectus legi Dei, beatissime, insilientes passionum motus extinxisisti laboribus continentiae, et gratiam de sedatis passionibus abunde nactus es.* Ode IV. Ἀγῶσιν ἐγκρατείας, ὅσιε, τῆς σαρκὸς νεκρώσας τὰ μέλη, νεκροὺς εὐχῇ ἡγειρας.. *Continentiae certamine, o sancte, cum membra mortificasses, prece tua suscitasti mortuos..* Ode VII. Νέκρωσιν ζωηφόρον ἐκτήσω τῶν ἰδονῶν ἀποχῇ· ὅθεν νεκροὺς ἐξεγείρειν κατηξίωσας, παμμάκαρ Βενέδικτε. *Vivificantem mortem voluptatum continentia adeptus es; unde dignus es factus ut mortuos ad vitam revocares, Benedicte beatissime.* — 2) Cdd. quidam παρέβαλον — 3) Edd. male λεβίτας. — 4) Quidam οὔσα pro προσοῦσα.

traxit¹ in dolorem. Cumque pœnaliter² arderet,³ foras exstinxit,⁴ quod inlicite ardebat intus. Vicit itaque peccatum, quia mutavit incendium. Ex quo videlicet tempore, sicut post discipulis ipse perhibebat, ita in illo est temptatio voluptatis edomita, ut tale in se aliquid minime sentiret.

Coeperunt postmodum multi jam mundum relinquere, atque ad ejus magisterium festinare. Liber quippe a temptationis vitio, jure jam factus est virtutum magister. Unde et per Moysen⁵ praecipitur, ut Levitae a viginti quinque⁶ annis et supra ministrare debeant: ab anno vero quinquagesimo⁷ custodes vasorum fiant.

PETRUS.⁸

Jam quidem prolati testimonii mihi aliquantum intellectus interlucet; sed tamen hoc plenius⁹ postulo exponi.

GREGORIUS.

Liquet, Petre, quod in juventute carnis temptatio ferveat, ab anno autem quinquagesimo calor corporis frigescat:¹⁰ vasa autem sacra sunt fidelium mentes. Electi ergo cum adhuc in temptatione sunt, subesse eos ac servire ne-

1) Alii *carnis traxit* — 2) *Cumque bene poen..* — 3) *Prius ardere.*

4) Cod. *extinxit* — 5) NUMER. IV. 3, et VIII. 24, etc. In Edd. *praecipitur in Exodo ut*; sed male. Ad hunc locum quædam in fine cap. animadverti — 6) *Elementa nqu in quinque* super rasur.

7) *Prius viro quinquagins.. inferius quinquangens..* — 8) A 2. m. in marg. not. num. VI—9) Tres cdd. *planus* — 10) *Prius frigiscat.*

αυτούς ἐστὶν διαμεῖναι.¹ Ἡνίκα δὲ παλαιωθεῖσα τῶν παθῶν τῇ νεότητι, καὶ εἰς τὸν τῆς γαλήνης λιμένα καταντήσῃ, καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀποδράσῃ θέρμη, τότε φύλακες τῶν σκευῶν καθίστανται· διότι² τῶν ψυχῶν διδάσκαλοι γίνονται.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ομολογῶ καὶ ἀρέσκομαι ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν, ἀλλ' αἰτῶ, ἵνα τῆς³ προτεθείσης⁴ μαρτυρίας τὸ⁵ δυσερμηνευτον φανερώσῃς, καὶ περὶ τῆς ζωῆς τοῦ δικαίου τούτου, καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς αὐτοῦ πολιτείας τὴν διήγησιν ἡμῖν ποιήσασθαι.

1) Cd. Colb. αὐτοῖς διαβῆναι — 2) Hæc ad finem lineæ in editione Vaticana desiderantur — 3) In quibusdam desideratur τῆς. 4) Alii προλεχθείσης μαρτυρίας διήγησιν ποιήσῃς μοι — 5) Cod. fol. 47.

Ad cap. II. adnotamus huiusmodi pœnitentiæ genus mirabile usitatum esse etiam beato Nilo Cryptæferratæ fundatori, qui et cultor fuit insignis magni Benedicti, eiusque vestigiis adeo fideliter institit, ut etiam Cassinenses monachi, quando ad eos accessit, narrentur sibi δοκῶντες ἀκούειν καὶ βλέπειν, ἡ ὅτι μέγας Ἀντώνιος ἀπὸ Ἀλεξανδρείας πρὸς αὐτοὺς παρεγένετο, ἡ ἐκ νεκρῶν ἡγέρθη ὁ μέγας Βενέδικτος, ὁ θεὸς νομοθέτης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος. Καί γε ὁρθῶς ἐλογίζοντο.. *existimasse se audire et videre vel advenientem Alexandria magnum Antonium, vel excitatum a mortuis magnum Benedictum legislatorem suum et magistrum. Et sane recte iudicabant..* Sic S. Barptolomæus in eius vita (p. 125), qui de tam nobili imitatore narrat (p. 35) fere verbis iisdem ac S. Gregorius de Benedicto: Ὑπέβαλλε δὲ αὐτῷ ὁ πονηρὸς καὶ πύρωσιν δριμυτάτην ἐν τῇ σάκρῃ· αὐτὸς δὲ τῇ προσρίψει τῶν ἀκανθῶν καὶ ἀγρίων κνιδῶν ἐσβέννυε διὰ τῆς ἐδύνῃς τὴν ἰδομένην.. *Vehementissimum malignus ei subiecit carnis incendium; ipse vero in spinis et asperis urticis se volutans, dolore voluptatem extinxit.*

In Cod. Cryptensi B. γ. V. f. 74 *Synaxarion* habemus de S. Benedicto: κολασθεῖς δὲ ὑπὸ τῆς πορνείας ἐνέβαλεν ἑαυτὸν γυμνὸν εἰς κνίδας καὶ ἐλυτρώθη ἐξ αὐτῆς.. *Cum ab impudicitia torqueretur, nudus inter spinas se coniecit, et ab ea liberatus est.*

LUTHERUS eiusque socii irrident et incriminant Benedicti rigorem, sed MAURUS A VALENTANO (*Adnot. ad Chronic. Subl. inedit.*) eos refellit.

cesse est, et obsequiis laboribusque fatigari; cum vero jam mentis aetate tranquilla calor recesserit temptationis, custodes vasorum sunt, quia doctores animarum fiunt.

PETRUS.

Fateor, placet quod dicis: sed quia prolati testimonii clausa¹ reserasti,² quaeso ut de vita iusti debeas, ea quae sunt inchoata, percurrere.

1) Quidam habent *claustra* — 2) Ad hoc testimonium S. Scripturae conqueruntur doctores. CALMET ait: « Septuaginta eosque secuti Patres et latini nullam ad hunc locum exhibent solutionem; legunt enim hi *viginti quinque* annos, ut et capit. VIII. 24. Ac ideo nonnulli hunc hebraici textus locum iuxta græcam LXX. versionem vellent emendari ». Sed præsto heic est Gregorius noster, qui cum moralem sensum quærat, et litteralem exhibet. Quod autem heic paucis innuitur a Gregorio, multis iam contenderat S. Nilus Synaita. *Exerc. Mon.* 22. — 36.

Animadvertendum enim est in hebraico legi *trigesimo anno* (HIERONYM. — GEBHARDT: Cod. græcus Venetus p. 287). CALMET ait « Locus hic pugnare videtur cum iis quae infra habentur cap. 8, 24—I Paral. 23—11. Paral. 21—I. Esdr. 3. » Sed hæc non sunt habenda ut loca *parallela*; nam munia Levitarum secundum occasiones et tempora varia fuere. (cf. *Quæst. hebraic.* apud HIERONYM.) Nulla lex certa ad ministerium obeundum fuerat; sed ipsis Levitis videtur consuetum, ut ad res sacras agendas ante vicesimum annum nemo admitteretur (cf. SALDENUM *de succ. Pont.* l. 2—OUTRAMUM *de sacrif.* l. 1). Gregorius secutus est lectionem e LXX derivatam (ORIGENIS hom. V. in Num. — VERCELLONE Varr. lectt. — FIELD Origenis Hexapl.); et cum dicat: *doctores animarum fiunt* videtur præ oculis habuisse Samaritanam et Syriacam versionem: *docebit fratres suos.* Numer. cap. VIII. 26. (*Synops. Critic.* tom. I. 642.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ προσερχθέντος αὐτῷ φαρμάκου ἐν ποτηρίῳ ὑελίνῳ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Γ'. Εκποδὼν ἤδη γεγονότος ἀπὸ τοῦ ἀγίου τοῦ ῥηθέντος¹ πειρασμοῦ,² ὡς ἐξ ἀκανθῶν λυτρωθεὶς ὁ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὕτως διέμεινεν ἀταράχῃ λογισμῶ, καὶ λοιπὸν ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγίου πνεύματος χάριτος³ καλλιεργηθείσης⁴ αὐτοῦ τῆς καρδίας εὐφορώτερον διδασκαλίας τὸν καρπὸν ἀπεδίδου, ὡς ἐκ τούτου ἐξάκουστον γενέσθαι πᾶσιν τὴν περὶ αὐτοῦ ἀξιοθαύμαστον φήμην.⁵

Ὡς δὲ μοναστήριον οὐ μακρὰν τοῦ σπηλαίου⁶ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς Βενεδίκτου, ἐν ᾧ ὁ τῆς ἐκεῖσε συνοδίας ἐτελεύτησεν προεστώς. Πάντες οὖν οἱ ἐκεῖσε ὄντες ἀδελφοί, ὁμοθυμαδὸν πρὸς τὸν μακάριον παραγενόμενοι, ἐλειπάρουν⁷ αὐτὸν, ὅπως γένηται αὐτοῖς πρὸς Θεὸν ὁδηγὸς καὶ ποιμήν. Οἱ δὲ τὴν ἐκ παιδότην συνακμάσασαν αὐτῷ θεομίμητον ταπεινώσειν καταλείψαι μὴ ἀνασχόμενος, τὴν τοιαύτην αὐτῶν παράκλησιν ἀπεσεύσατο, ἀμαρτωλὸν ἑαυτὸν λέγων καὶ ἀνάξιον, ἐπαγαγὼν καὶ τοῦτο· « Ὅτι τὰ ἐμὰ ἔθνη⁸ οὐ συμφωνοῦσιν ἡθελῶν ὑμῶν. » Νικηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς συμπαθοῦς φιλαδελφίας, μόλις τῇ τούτων εἶξεν παρακλήσει. Ἐν δὲ τῷ τὸν μακάριον ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ ἐπαγρύπνως φυλάττειν τὴν τοῦ μοναστηρίου κατάστασιν, καὶ μὴ συγχωρεῖν αὐτοῖς τοῖς οἰκείοις θελήμασιν φέρεσθαι, ὡς⁹ ἐθέασαντο τὴν τοῦ ὁσίου ἀγιότητά τε καὶ ἀκριβεστάτην ἄσκησιν μὴ συνάδουσιν τῇ ἑαυτῶν πονηρίᾳ, ἡρξάντο ἑαυτοῖς διαμάχεσθαι, καὶ μεταμελεῖσθαι, ὅτι τοιοῦτον ἑαυτοῖς ἀκριβεστάτον καὶ ἀσκητικώτατον ἄνδρα ἡγούμενον ἐξητήσαντο· ἐκείνων μὲν οὖν ἡ στρεβλότης τῷ τοῦ μακαρίου διεμάχετο νόμῳ· τοῖς σχολιοῖς γὰρ ἡθελῶν βδελυκτὴ ὑπάρχει ἡ τῶν δικαίων πολιτεία.

1) Cd. Colb. τὸ ῥηθέν — 2) Alii τοῦ πειρασμοῦ — 3) Cd. Colb. καὶ χάριτ.. — 4) Cod. noster καλιερ.. — 5) Alii μνήμην pro φήμην.
6) Cod. Florent. οὐ μακρὰν τῆς πόλεως — 7) Alii ἐλειπάρουν.
8) Cd. noster ἔθνη, alii cdd. ἡθνη. Idem pluries inferius factum est. — 9) Cd. Parisiensis οἱ δὲ ὡς.

CAPUT III.

*De ampulla vitrea crucis signo rupta*¹.

GREGORIUS.

Recedente igitur temptatione, vir Dei quasi spinis erutis exculta terra de virtutum segete feracius² fructum³ dedit. Praeconio itaque eximiae conversationis celebre⁴ nomen ejus habebatur. Non longe autem monasterium⁵ fuit, cujus congregationis Pater defunctus est, omnisque ex illo congregatio ad eundem venerabilem Benedictum venit, et magnis precibus ut eis praeesse deberet, petiit. Qui diu negando distulit, suis illorumque fratrum moribus convenire⁶ non posse praedixit: sed victus quandoque precibus⁷ adsensum dedit. Cumque in eodem monasterio regularis vitae custodiam teneret, nullique ut prius per actus inlicitos in dexteram laevamque⁸ partem deflectere⁹ a conversationis itinere¹⁰ liceret, suscepti fratres insane saevientes semetipsos prius accusare coeperunt, quia hunc sibi praeesse poscerant:¹¹ quorum scilicet¹² tortitudo¹³ in norma ejus rectitudinis offendebat.

Cumque sibi sub eo conspicerent inlicita non licere, et se dolerent assueta relinquere, durumque

1) Alii vase vitreo.. rupto.. Cd. scribit *vidrea* — 2) Prius *veracius*.
3) Alii *fructus* — 4) Prius *celebræ* — 5) Monasterium hoc ad Vicum Varronis (hodie *Vicovaro*) fuisse fertur [Cf. JANNUGELLI. l. c.].
6) Cod. Carnot *suos illorumque fratrum mores convenire*. Alii *moribus se conv.* — 7) Prius *praecibus* scribitur — 8) Cod. *dextram levamque* — 9) Senior m. *flectere* pro *deflectere* ut videtur a l. m; rasura enim est — 10) Prius *itenere* — 11) Alii *poposcerant* — 12) Codex prius *scelicet* — 13) Editt. *fortitudo*.

Γνόντες οὖν οἱ στασιώδεις ἐκεῖνοι, ὅτι ἡ αὐτῶν φιλοτάραχος γνώμη κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν οὐκ ἐτελέσθη, φάρμακόν τι θανάσιμον οἶνον συμμίξαντες, ἐν ποτηρίῳ τὴν ὑερίνῳ βαλόντες, ἀνακειμένῳ τῷ πατρὶ κατὰ τὸ σύνθημα ἐν τῇ τῆς ἐστιασίῳ ὥρα, τὸ τοιοῦτον θανατηφόρον ποτὸν ἐπιδοῦναι τῷ ἀγίῳ ἐτόλμησαν. Οὗτος δὲ σημειοφόρος καὶ μέγας πατήρ Βενέδικτος ἐκτείνας τὴν χεῖρα, τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ πεποίηκεν, καὶ παραυτίκα τὸ σκεῦος διαρρόαγεν πέπτωκεν ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτως δὲ συνετρίβη, τῇ τοῦ τιμίου καὶ πανσέπτου σταυροῦ δυνάμει, ὡς νομίζειν τοὺς θεασαμένους λίθῳ τὸ ὀλέθριον ἐκεῖνο συνθλασθῆναι ποτήριον. Εἰδὼς οὖν ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ὅτι τὸ ποτὸν θανάσιμον ἦν, ὥστε ὑπενέγκαι οὐκ ἠδυνήθη πεπονηκότος τοῦ ἀγίου τὸ σημεῖον τῆς ζωῆς ἡμῶν. Εὐθέως οὖν ἀναστὰς ἑλαβὼν τῷ προσώπῳ καὶ γαληνῷ τῷ λογισμῷ, προσκαλεσάμενος τοὺς ἀδελφοὺς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς· « Ελεήσοι ὑμᾶς τέκνα, ὁ παντοδύναμος θεὸς διὰ τί ἐν ἐμοὶ ποιῆσαι ταῦτα ἠθέλησατε; οὐχὶ πρόωγ εἶπον ὑμῖν, ὅτι οἱ ὑμέτεροι τρόποι τοῖς ἐμοῖς ἤθεσιν οὐ συνέχονται; Ἀπέλθατε,³ καὶ κατὰ τὰ ἡθῆ ὑμῶν πατέρα ἑαυτοῖς ζητήσατε.⁴ Ἐγὼ⁵ γὰρ μεθ' ὑμῶν εἶναι οὐ δύναμαι. » Τότε μετὰ πάσης προθυμίας ὁ ἅγιος τὸν τόπον κατέλαβεν ἔνθα τὸ πρὶν κατώκει, τὴν ἀρχῇθεν αὐτοῦ φιλὴν ἡσυχίαν ἀσπαζόμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ὑψηλοῖς κατοικοῦντος καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶντος θεοῦ μόνου φρουρούμενος, καὶ ἑαυτῷ προσέχων, κατώκησεν μεθ' ἑαυτοῦ.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ολίγον, θεόρρημον⁶ δέσποτα, ἀσαφὲς καθέστηκέν μοι τὸ εἰρημένον· τί γὰρ ἐστὶν τὸ « Κατώκησεν⁷ μεθ' ἑαυτοῦ; »

1) Alii ποτήριον - 2) Colb. addit. καὶ ζωοποιον - 3) Alii ἀπέλθετε.

4) Alii ἐκζητ... - 5) Cd. f. 48. - 6) Cd. θεωρημ... - 7) Colb. κατεικῆσαι.

S. Nilus Od. III. Εξέστησαν οἱ φιάλη ποτίσαι σε ἰὸν θανατηφόρον βουληθέντες διαρροαγεῖσαν ἰδόντες εὐδὺς σταυροῦ τῷ τύπῳ οὗς καὶ ἀνέτρεψας Βενέδικτε... Qui ausi fuerant phiala venenum tibi dare potui lethiferum, stupore percussi sunt, ut viderunt eam signo crucis statim disruptam, e quibus etiam recessisti, Benedicte... Cf. Menologium BASILII IMPERAT. in synaxario die XXI. Martii.

esset quod in mente veteri cogebantur¹ nova meditari, sicut pravis moribus semper gravis est vita bonorum, tractare de ejus aliquid² morte conati sunt, qui inito³ consilio venenum vino miscuerunt. Et cum vas vitreum, in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti Patri ex more monasterii, ad benedicendum fuisset oblatum, Benedictus extensa⁴ manu signum crucis edidit,⁵ et vas quod longius tenebatur, eodem signo rupit: sicque confractum est, ac si in illo vase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus vir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum vitae: atque illico⁶ surrexit, et vultu placido, mente tranquilla convocatos fratres adlocutus est, dicens: Misereatur vestri, fratres, omnipotens Deus; quare in me facere ista voluistis? Numquid non prius dixi,⁷ quia vestris ac⁸ meis moribus non⁹ conveniret? Ite,¹⁰ et iuxta mores vestros vobis patrem quaerite; quia me post haec¹¹ habere minime potestis. Tunc¹² ad locum dilectae solitudinis rediit, et solus in superni spectatoris¹³ oculis habitavit secum.

PETRUS.¹⁴

Minus patenter intelligo¹⁵, quidnam sit:
« Habitavit secum. »

1) *cogebant.* habet *e* super *ras.* — 2) Alii *aliqui*, quidam omittunt. — 3) Prius *initio* — 4) Prius *extinsa* — 5) Prius *ededit* — 6) Cod. *ilico* — 7) Alii *dixi vobis quia* — 8) Cd. Bessar. *vestri meis. convenirent* — 9) Alii *minime* pro *non* — 10) Alii *Ite; iuxta vestros mores patrem vobis* — 11) Alii *posthac me* — 12) Alii *Tuncque* — 13) Alii *inspectoris* — 14) Man. senior not. num. VII. — 15) Prius *intellego*.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Εφ' ὅσον ὁ ἅγιος οὗτος ἀνὴρ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ἀδελφοὺς ὁμοψύχους τε καὶ ἐν πνέοντας μὴ εὐρηκῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ μακρὰν ὄντας, καὶ μὴ βιαζομένους ἑαυτοὺς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ταπεινῇ ὁδῷ βαδίζειν, πολλάκις δὲ τῆς οἰκείας ἀμελήσαντος σωτηρίας αὐτοὺς ὁρῶν, λίαν ἐσπλαγχνίζετο ἐπ' αὐτούς, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν σκέπειν¹ τε καὶ ποιμαίνειν ἔσπευδεν. Ἡνίκα δὲ καθ' ἑκάστην ὑπὲρ τῆς ἐκείνων διορθώσεως ἐκοπία, ἑώρα δὲ ἑαυτὸν τῆς πρὸς θεὸν ἀναβάσεως ἐλαττούμενον, πλεονάκις ἑαυτὸν κατελίμπανεν, ἐκείνους δὲ οὐχ ὑψίρρισκεν· ἐπεὶ ποσάκις διὰ κινήσεως λογισμῶν ἀπρεπῶν, ἔξωθεν ἡμῶν ἑαυτῶν ἀπαγόμεθα, καὶ ἡμεῖς μὲν ἔσμεν, μεθ' ἑαυτῶν δὲ οὐκ ἔσμεν. Τὰ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς μὴ σκοποῦντες, εἰς ἑτερα² περιφερόμεθα.³ Καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἔξω ἑαυτοῦ⁴ εἶναι λέγομεν, τὸν εἰς χώραν μακρὰν βαδίσαντα, καὶ τῆς οἰκείας οὐσίας τὸ μέρος καταφαγόντα, καὶ ἐνὶ τῶν ἐκεῖσε πολιτῶν προσκολληθέντα,⁵ χοίρους τε βοσκήσαντα, οὓς ἑώρα κεράτια ἐσθιόντας, ἑαυτὸν δὲ λιμῷ τηκόμενον· ὅστις ἤρξατο ἐν ἑαυτῷ διαλογίζεσθαι περὶ τῶν ἀγαθῶν, ὧν περ ἀπώλεσεν. Γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι « εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν, εἶπεν· Πόσοι μίσθιοι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς μου περισσεύονται⁶ ἄρτων; » Εἰ τοίνυν μεθ' ἑαυτοῦ⁷ ἦν, πῶς εἰς ἑαυτὸν ἐπανῆλθεν;⁸

Τοῦτον γοῦν τὸν τῆς εὐλογίας φερώνυμον πατέρα⁹ μεθ' ἑαυτοῦ κατοικεῖν εἶπον, ὅτι ἐπαγρύπνῳ φυλακῇ ἑαυτὸν διαπαντὸς περιεσκόπει, τῷ τοῦ κτίστου ἀκοιμήτῳ ὀφθαλμῷ¹⁰ ἐκάστοτε ἑαυτὸν θεώμενον ἐπιστάμενος· καὶ τὰ οἰκεία αὐτοῦ ἐξετάζοντα κατὰ τὸν θεοπάτορα προφήτην Δαυὶδ, τὸν λέγοντα· « Προοράμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντὸς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.¹¹ »

1) Edd. σκέπτειν—2) Cd. Flor. ἑτερα κακὰ—3) Cd. Paris. περισκοπούμεθα — 4) Cod. male ἑαυτοὺς — 5) χοίρους columna præcedens omissa est in scriptione codicis ob vitium membranæ — 6) Alii περισσεύουσιν. Luc. XV. 17. In cod. bibl. (Cf. p. 28) deest ἐν τῷ οἴκῳ — 7) Alii minus bene ἑαυτὸν — 8) Alii ἐπανῆκεν — 9) Alii ἐπώνυμον πατέρα. — 10) Cod. Colbert. τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν. 11) PSALM. XV. 8.

Si sanctus vir contra se unanimiter¹ conspirantes, suaeque conversationi longe dissimiles, coactos diu sub se tenere² voluisset, fortasse sui vigoris usum et modum tranquillitatis excederet, atque a contemplationis lumine mentis suae oculum declinasset. Dumque quotidie³ illorum incorrectione fatigatus minus curaret sua, et se forsitan⁴ relinqueret, et illos non inveniret. Nam quoties⁵ per cogitationis motum nimiae⁶ extra nos ducimur, et nos⁷ sumus, et nobiscum non sumus, quia nosmetipsos minime videntes per alia vagamur. An illum secum fuisse dicimus, qui in longinquam regionem abiit,⁸ portionem quam acceperat consumpsit, uni⁹ in ea civium adhæsit, porcos pavit, quos et manducare siliquas¹⁰ videret et esuriret; qui tamen cum postmodum coepit cogitare bona quæ perdidit,¹¹ scriptum de illo est: *In se reversus dixit: Quanti mercenarii¹² in domo patris mei abundant¹³ panibus!* Si igitur secum fuit, unde ad se rediit?

Hunc ergo venerabilem virum secum habitasse dixerim, quia in sua semper custodia circumspectus,¹⁴ ante oculos Conditoris

1) Prius sancti viri contra se unanimiter — 2) Alii sustinere pro sub se tenere — 3) Cd. cotidie — 4) Alii forsitan — 5) Cd. quotiens. 6) Alii nimium — 7) Pro et nos alii nobiscum — 7) Codex qui longinqua regionem habuit — 9) Alii et uni — 10) Prius siliquas — Cd. Bessarion. siliquas et vidit et esuriit — Alii viderit 11) Prius perdidit — 12) Cod. mercenarii — 13) Cod. habundant. 14) In circumspectus ex emendatione circum videtur a l. m.

ΠΕΤΡΟΣ¹.

Πῶς οὖν περὶ τοῦ μακάριου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου γέγραπται, ὅτι ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου διὰ τοῦ ἀγγέλου ἐξεβλήθη; ὅτι ἐν ἑαυτῷ² γενόμενος, εἶπεν· « Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξ-ἀπέστειλεν κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐρύσατό με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. »

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Δυσὶ τρόποις, Πέτρε, ἔξω ἡμῶν ἑαυτῶν ἀπαγόμεθα, ἡ διὰ τῶν ἐπισφαλῶν τε καὶ μοχθηρῶν διαλογισμῶν ὑφ' ἑαυτῶν συμπύπτωμεν, ἡ δι' ἐπισκοπῆς τῆς θείας χάριτος ὑπὲρ ἁνῶν ἑαυτῶν ἀνιστάμεθα. Εκκεῖνος γοῦν ὁ τοὺς χοίρους βοσκήσας, διὰ τῆς τοῦ οἰκείου νοῦς ἀμελείας τε καὶ ἀκαθαρσίας, ὑφ' ἑαυτὸν ὑποπέπτωκεν· οὗτος δὲ ὁ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου λυθεὶς, καὶ ἐκ τῆς φυλακῆς ἐξεληθὼν, τοῖς νοεροῖς ὑπ' αὐτοῦ φωτισθεὶς ὀφθαλμοῖς ἠρπάγη ἐν ἐκστάσει, καὶ οὐκ ἔξω ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἁνῶν ἑαυτοῦ γέγονεν. Οἱ ἀμφοτέροι τοίνυν εἰς ἑαυτοὺς ἐπανῆλθον· ἐκεῖνος μὲν ἐκ τῆς τῶν πολλῶν ἔργων πλάνης ἀνασφάλισας³, ἐν τῇ οἰκείᾳ καρδίᾳ συνήγαγεν ἑαυτὸν· οὗτος δὲ διὰ τῆς τοῦ ἀγγέλου ὀπτασίας ἐν ἐκστάσει γενόμενος εἰς τοῦτο ἐπανῆλθεν, εἰς ὅπερ τῇ ἐπιγνώσει τῆς φυσικῆς κοινωνίας, τὸ πρότερον ὑπῆρχεν.

1) Cod. fol. 49 — 2) Prius ἐν αὐτῷ postea ἐν ἑαυτῷ. Ad hanc variam antiqui codicis gregoriani lectionem iuvat referre, ut eandem habeat textus ACTUUM APOSTOLORUM in ss. BIBL. CODICE GRÆCO VATICANO a nobis anno 1868 edito pag. 1399, ubi a l. m. scribitur ENAYTΩ, a 2. m. EN'AYTΩ, ut Cd. Cryptensis a quo varie legit Cd. Vat. OΚΣ, pro κύριος absque articulo et ΕΞΕΙΛΑΤΟ pro ἐρύσατο — 3) Alii ἀναστήσας, Cd. ἀνασφίλας. Apud DUCANGE [Gloss. M. et Inf. Græcit.] est σφαλίζω, sed non ἀνασφαλίζω. Ad ea verba γενόμενος ἐν ἑαυτῷ S. Nilus Od. III. Ζῆλος θεοσεβείας ἀνέφλεξε, τὴν κατὰρὰν ψυχὴν σεν, θεόφρον Βενέδικτε, καὶ καταλείψας τοὺς ἄφρονας ἐν σεαυτῷ γενόμενος καλῶς ἐπέστρεψας ἐν τῷ ἄνθρωπῳ ᾧ κατώκεις τὸ πρίν. *Zelus pietatis erga Deum tuam puram inflamavit animam, o divine Benedicte, et desipientes derelinquens in temetipso consistens, rediisti prudenter in specum, in quo jam pridem habitaveras.* Sic ex versione Sciōmmari.

se semper aspiciens, se semper examinans, extra se mentis suæ oculum non devulgavit.¹

PETRUS.

Quid ergo, quod de Apostolo Petro scriptum est, dum de carcere ab angelo eductus fuisset? Qui² ad se reversus dixit: *Nunc scio vere³, quia misit⁴ Dominus angelum suum, et eripuit me de manu Herodis, et de omni expectatione plebis Judaeorum⁵.*

GREGORIUS.

Duobus modis, Petre, extra nos ducimur: quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos recedimus⁶, aut per contemplationis gratiam super nosmetipsos levamur. Ille itaque qui porcos pavit, vagatione⁷ mentis et immunditia⁸ sub semetipso⁹ cecidit; iste vero, quem angelus solvit, ejusque mentem in extasi¹⁰ rapuit, extra se quidem, sed super semetipsum fuit. Uterque ergo¹¹ ad se rediit, quando et ille ab errore operis se collegit ad cor, et ille¹² a contemplationis culmine ad hoc

1) Alii *elongavit* — 2) Alii *quia* — 3) Cod. *prius vire* — 4) *Prius miset* — 5) Act. App. XII. 11. — 6) *Prius recedemus* postea *recedimus*, ut quidam alii, sic in cod. est; alii vero *recidimus* — 7) Cd. *vagationem mentis*, sed illud *m* in fine lineæ ex oscitantia et ex litera eadem incipientis lineæ posterioris factum videtur — 8) Cd. *immunditiae* — 9) Alii *semetipsum* — 10) Alii *extasim* — 11) Verba, quæ forte erant linea in codice archetypo, ex quo descriptus est Ambrosianus, ommissa fuere; *semetipsum fuit. Uterque ergo* in marg. ab alia m. suppleta sunt. Initio supplementi additur *etiam* s. Illud *s* erat principium verbi; sed rasura est. — 12) Alii *iste*.

Ο οὖν προωρισμένος¹ ὑπὸ θεοῦ πατὴρ Βενέδικτος ἐν τῇ τῶν ἡθῶν ἡσύχῳ καὶ μονοτρόπῳ σεμνότητι κατοίκησεν² μεθ' ἑαυτοῦ δηλαδή· ὅταν ἑαυτὸν ἐν τῇ τῶν λογισμῶν θεοωρεπεῖ κυβερνήσει διετήρησεν· ὁσάκις γὰρ τοῦτον τῆς ὀπτασίας τὸ μέγεθος εἰς ὕψος ἤρπασεν ἑαυτὸν, τουτέστιν ὑφ' ἑαυτὸν, κατέλιπεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ηνέγκται μοι ὁ λέγεις· ἀλλ' αἰτῶ ἀποκριθῆναί μοι, τίνος χάριν τοὺς ἅπαξ αὐτῷ ἐμπιστευθέντας ἀδελφούς κατέλειπεν, ὧν τὴν φροντίδα ἀνεδέξατο;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Καθὼς ἐγώ, Πέτρε, ὑπολαμβάνω, ἐνωθέντες ὁμοψύχως ἐκεῖ οἱ φρατριασταὶ ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν λύμῃ, ὑπομονῆς πολλῆς δέον ἐστίν³ πρὸς τὸ ὑποφέρειν τὴν τῶν κακῶν ἀντιλογίαν, μάλιστα ἐὰν μὴ προσγίνεται⁴ τις παρηγορία, εἰ συμβῇ ἐν αὐτοῖς ὀλίγους εὐρεθῆναι ἀγαθούς. Ἐπεὶ ἔνθα παντάπασιν καρπὸς ἐκ τοῦ κόπου οὐκ ἐστὶν ἐλπιζόμενος, ἀνόνητος⁵ ἡ συνοίκησις, ὅμως συμβαίνει γίνεσθαι ἀγώνων τε καὶ ἰδρώτων εἰς μοχθηροὺς καὶ ἀδιόρθωτον γνώμην κεκτημένους κάματον πολὺν· ἀλλ' οὖν διάκενος εὐρίσκεται. Μέγα οὖν ὑπάρχει, ἐὰν οἱ οὕτω σκολιῶς διακείμενοι, τῷ Θεῷ δυνήσονται προσάγαγαί⁶ καρπὸν κρείττονα. Ο μακάριος οὖν ἐκεῖνος ἀνὴρ τίνος χάριν σὺν αὐτοῖς εἶχεν κατοικῆσαι, ὅποτε πάντας ἐκείνους ὁμοψύχους⁷ καταδιώκοντας αὐτὸν ἐόρα; Διαφόρως οὖν τελοῦνται τινα ἐν ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς ἅπερ ἀδύνατόν ἐστιν σιωπῇ⁸ παραδραμεῖν. Οταν γὰρ θεάσονται τῶν οἰκείων κόπων τὸ ἀκερδὲς καὶ ἀνόνητον,⁹ ἐν ἐτέρῳ τόπῳ μεταναστεύουσιν, ἐν ᾧ καρποφορῆσαι δυνήσονται. Καθάπερ καὶ ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ, ὅστις ἀναλύσαι¹⁰ ἐπέθει καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι ὁ εἰπών· « Εμοὶ τὸ ζῆν Χριστός· καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος· » ὁ τοὺς ἀγῶνας τῶν παθημάτων οὐ

1) Cd. προορ.. — 2) Alii κατόκ.. — 3) Cod. Paris. πολλῆς χρεία ἐστί — 4) Alii προσγένηται — 5) Quidam ἀνόητος. Cd. noster ἀνών.. pro ἀνόν.. — 6) Alii προσαγαγεῖν — 7) Cd. Paris. χάριν εἶχε κατοικεῖν ὁμοψύχως, sic varia usque ad ὁμοψύχως in textu — 8) Cd. Paris. σιωπῆσαι ἢ — 9) Alii ἀνόητον ut supra — 10) Alii ἀναλύεσθαι.

rediit, quod intellectu¹ communi et prius fuit. Venerabilis² igitur Benedictus in illa solitudine habitavit secum, in quantum se intra cogitationis³ claustra custodivit:⁴ nam quotiescumque⁵ hunc contemplationis ardor in altum rapuit, se procul dubio sub se reliquit.

PETRUS.

Patet⁶ quod dicis: sed quaeso te,⁷ respondeas si deserere fratres debuit, quos semel suscepit.

GREGORIUS.

Ut ego, Petre, exaestimo,⁸ ibi adunati aequanimiter portandi sunt mali, ubi inveniuntur aliqui qui adjuventur boni. Nam ubi omnimodo fructus de bonis deest, fit aliquando de malis labor supervacuus: maxime si e⁹ vicino causae suppetant, quae fructum Deo valeant ferre meliorem. Vir itaque sanctus propter quem custodiendum staret, qui omnes unanimiter se persequentes cerneret? Et saepe agitur in animo perfectorum quod silentio praetereundum non est, quia cum laborem suum sine fructu esse considerant, in locum alium¹⁰ ad laborem cum fructu¹¹ migrant. Unde ille quoque egregius praedicator, qui dissolvi cupit, et cum Christo esse; cui vivere Christus est, et mori lucrum¹² qui certamina passionum

1) Alii *in intellectu* — 2) In margine nota numeralis VIII. et in textu nota. num. V. — 3) Prius *cogitationes*, sed emend. 4) Prius *custodivit* — 5) Codex *quotienscumque* — 6) Alii *Placet*. 7) Alii omittunt *te* — 8) Postea *existimo* — 9) Suppletum est *e* post *si* — 10) Cod. habet *loco alio* — 11) A linea *cum fructu* usque ad lineam *dicimus timuisse* signum < in margine est. Hoc indicat locum ex Sacris Litteris depromptum — 12) Prius *locrum*.

μόνον αὐτὸς ὑπομείνας, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ταῦτα ὑπομένειν διδάξας· ἐν Δαμασκῷ ποτε διωγρὸν ὑπομείνας, ἵνα δυνηθῇ ἐκφυγεῖν, τείχος, σχοινίον, καὶ σπυρίδιον ἐζήτησεν,¹ καὶ αὐτὸν λαθραίως κατενεχθῆναι ἠθέλησαν². Μὴ τὸν μακάριον Παῦλον θάνατον λέγωμεν³ δεδοικέναι, ὅς⁴ ἑαυτὸν διὰ τὸν πρὸς⁵ Ἰησοῦν Χριστὸν πόθον μαρτυρίῳ ἐπέδωκεν;⁷ ἀλλ' ἕως μὲν ἐν Δαμασκῷ ὑπῆρχεν, οὐ πάνυ ἑαυτὸν καρποφοροῦντα ἐόρα. Οθεν λοιπὸν ἀναγκαῖον ἐλογίσαστο μεταναστεῦσαι ἐν ἑτέροις τόποις, ἐν οἷς καρποφορίαν πλεονάζουσιν σὺν καμάτῳ πολλῷ τῷ Χριστῷ προσήγαγεν. Ως ἄριστος οὖν ἀγωνιστὴς ὑπὲρ Χριστοῦ οὐκ ἠνέσχετο ἔνδον τῶν κλίθρων⁸ Δαμασκοῦ μένειν· ἀλλὰ τοῦ ἀγῶνος τὸ στάδιον ἐζήτησεν, ἐν ᾧ τὸν ἐχθρὸν ἐνίκησεν. Οθεν καὶ ὁ θεόφρων πατήρ Βενέδικτος, εἰς ἀσμένως προσέχης τοῖς ῥηθησομένοις, τάχιον γνώσῃ, ὅτι ζῶν πολλοὺς ἐν διαφόροις τόποις κατέλιπεν μαθητάς, καὶ τοὺς κατὰ τῆς τοῦ ἐχθροῦ πλάνης ἐνεύρωσέν τε καὶ διανέστησεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Οὕτως ἐστίν, καθὼς διδάσκεις, καὶ ἡ προσενηχθεῖσα ἀρμολίως μαρτυρία δηλοῖ ταῦτα οὕτως ἔχειν· ἀλλ' ἐκδυσσωπῶ, ὅπως ἐν τῇ προτέρᾳ τῆς τοῦ δικαίου πολιτείας ψυχοφελεῖ⁹ διηγῇσιν ἐπανεέλθωμεν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Εν τῷ τὸν μακάριον ἐκείνον ἄνδρα,¹⁰ ἐν τῷ προειρημένῳ σπηλαίῳ θείαις ἀρεταῖς ἐξαστράπτειν, δυνάμεσί τε καὶ σημεῖοις, οἷς ἐποίει δι' αὐτοῦ ὁ Θεός, καὶ εἰς ὕψος ἀγγελικῆς δόξης ἀναβιβασθῆναι, πολλοὶ ἐντεῦθεν ἐν αὐτῷ τῷ

1) Cod. fol. 50. - Act. App. XI. 25.. διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν αὐτὸν (Παῦλον) χαλάσαντες ἐν σπυρίδι.. et II. Ep. ad Corinth. XI, 33... διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθη διὰ τοῦ τείχους.
2) Alii ἠθέλησεν vel ἐθέλησε. Cd. Colb. ἐκέλευσε - Cd. Parisiensis addit τοῦ τείχους ante verbum ἐκέλευσε — 3) Codices alii λέγωμεν — 4) Cod. Parisiensis ὡς — 5) Cod. Paris. εἰς — 6) Cod. Paris. omittit Ἰησοῦν — 7) Cod. Parisiensis ἀπέδωκεν — 8) Alii κλίθρων — 9) Cod. noster ψυχοφελῇ scripserat — 10) Prius Codex iste ἄνδραν, postea emendatum est ἄνδρα.

non solum ipse appetit, sed ad toleranda haec et alios accendit, Damasci persecutionem passus, ut posset evadere, murum, funem, sportamque quaesivit seque latenter deponi voluit. Nam¹ quidnam Paulum² mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro Jesu amore testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret et gravem laborem, ad laborem se alibi cum fructu servavit. Fortis etenim praeliator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quaesivit. Unde idem³ quoque venerabilis Benedictus, si libenter audis,⁴ citius agnoscis, quia vivos⁵ ipse indociles adseruit, quantos in locis aliis ab animae morte suscitavit.

PETRUS.

Ita esse, ut doces, et manifesta ratio, et prolatum congruum testimonium declarat. Sed quaeso, ut de vita tanti Patris ad narrationis ordinem, redeas.

GREGORIUS.

Cum sanctus vir diu in eadem solitudine virtutibus signisque succresceret, multi ab eo in loco eodem ad omnipotentis Dei sunt

1) Fecit Num 2. m. ut alii — 2) Suppletum est u in Paul. — 3) Cod. Unde eisdem — 4) Prius in codice audiis — 5) Alii pro vivos habent non tantos: quidam haec omittunt: alii si hos: alii vivos ipse indocibiles: Codex Bessarionis quia non tantos vivos impios indociles ipse deseruit: Cod. Nanianus quia dum vivos ipse indocibiles — Cod. noster prius adseruit, postea deseruit.

τόπω παραγέγοναν,¹ αἰτούμενοι ὑπὸ τὴν αὐτοῦ θεόδοτον ποιμανθῆναι χάριν. Ο δὲ φιλόθεός τε καὶ φιλόψυχος πατὴρ Βενέδικτος δώδεκα αὐτόθι μοναστήρια τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει συνεστήσατο, ἐν οἷς ὥρισεν δις δέκα² μοναχοὺς ἐν ἑκαστῇ μονῇ εἶναι, ὀλίγους δὲ μεθ' ἑαυτοῦ κατέσχευεν, οὓς ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ διδασκαλικὴν παιδαγωγίαν ποιμανθῆναι ἔκρινεν.³

Ἡρξάντο οὖν λοιπὸν πλεῖστοι, καὶ ἐκ τῆς Ρωμαίων πόλεως εὐγενέστατοι καὶ σπουδαῖοι⁴ πρὸς αὐτὸν φοιτᾶν, καὶ τοὺς ἑαυτῶν υἱοὺς δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ προσφέρειν. Τότε τοίνυν τῆς καλῆς ἐλπίδος τὰ τέκνα Εβρίτζιος⁵ καὶ Μαῦρος πρὸς αὐτὸν ἀπετάξαντο, καὶ Τέρτουλλος δὲ ὁ πατρίκιος Πλάκιδον παρέδωκεν· ἐξ ὧν ὁ Μαῦρος νεανικώτερος ὑπάρχων, ἤνικα τοῖς ἀγαθοῖς συνηύξησεν ἡθελον, ἡρξάτο λοιπὸν συνεργὸς τοῦ διδασκάλου γίνεσθαι· ὁ δὲ Πλάκιδος⁶ νέος ἔτι ὑπάρχων ἀσκητικοῖς πόνοις τὴν ἑαυτοῦ νεότητα κατεδάμαξεν.

1) Alii παραγεγόνασιν — 2) Alii δώδεκα — 3) Alii καὶ παιδαγωγίαν ἔκρ... — 4) Alii add. ἄνδρες — 5) Alii Εβρίζιος — 6) Cod. Paris. Πλακίδας.

S. Nilus (Inni p. 12). Τοῖς φαρμακεῦσαί σε ψευδαδέλφοις ἀνεχόμενος οὕτως ἐβόας ὅσις· εἰ καὶ ἐπατάξατε τῇ προθέσει, καὶ παρασκευάσατε ἐξ ὑμῶν ἀποφεύγειν ἀδιακρίτως, ἡδυνάμην τέρας ἐξαίσιον, λεγεῶνι παραδοῦναι δαιμόνων· ἀλλὰ μακροθυμῶ ἵνα μιμητὴς, οὗ ἐφίεμαι, γένωμαι Λόγου, ἀθλητὰ καὶ κρύφια μυσταγωγούντός με. *Falsos fratres, qui te veneno perimere conati sunt, patientes ita, o venerande, es allocutus: Etsi occideretis, uti propositum est, et ut indemnes effugeretis, omnia essent parata; possem mirabili portento vos legioni daemonum tradere. Sed sustineo atque mirescor, ut imitator sim illius Verbi, quem diligo, quique me edocet mysteria ignota et occulta.* Θεία σοι μάκαρ καὶ θυπέταξε Πλακιδὸν τὸν κλεινὸν παῖδα τὸν τοῦ Τερτίλλου, Εβρίτζιον τὸν ἐνδοξον, καὶ τὸν ἱερὸν εὐδοκίαν τὸν Ρώμης Μαῦρον, δεσπέσιε. *Divinum placitum subdidit tibi Placidum celebrem filium Tertulli, Euthitium gloriosum, et sacrum Maurum bonæ spei Romæ natum, o divine. Joseph hymn.* Δόξαντες θανατῶσαι ἀφρόνως μάκαρ φαρμάκοις πονηροῖς σὲ τὸν φρουρούμενον θείαν τοῦ παντουργοῦ παλάμη οἱ ἄφρονες κατησχύνθησαν φωραθέντες τῇ ἐν σοὶ τοῦ πνεύματος προγνώσει. *Qui stulte arbitrati sunt venenatis pharmacis morti tradere te, o beate, qui divina omnipotentis manu custodiebaris, insensati obprobrio affecti sunt, ob eam quæ in te erat, Spiritus præscientiam.*

servitium congregati: ita ut illic duodecim monasteria cum omnipotentis Jesu Christi Domini opitulatione construeret, in quibus statutis Patribus duodenos monachos deputavit;¹ paucos vero secum retinuit,² quos adhuc in sua praesentia aptius³ erudire⁴ judicavit.

Coepere etiam⁵ ad eum Romanae urbis nobiles⁶ et religiosi concurrere suosque ei filios omnipotenti Domino nutriendos⁷ dare. Tunc quoque bonae spei suas soboles,⁸ Eutius⁹ Maurum, Tertullus¹⁰ vero patricius Placidum tradidit; e quibus Maurus iuvenior¹¹ cum bonis polleret¹² moribus, magistri adjutor coepit existere: Placidus vero puerilis adhuc indolis annos gerebat.

1) Prius *deputavit* — 2) Prius *detenuit* — 3) Alii *altius* — 4) Alii *erudiri* — 5) Alii *etiam tunc* — 6) Prius *nobilis* — 7) Cod. Nan. *sub omnipotentis Domini iugo nutr.* — 8) Cod. *suos suboles*; sed emendatur tantum *sob.* — 9) Alii *Equitius*, alii *Euticius*, alii *Evitius* — 10) Codex *Tertulus* — 11) Alii *iunior* — 12) Prius *pollerit*.

Ad hoc postremum locum capitis III. multa historice disputata sunt a Benedictinis scriptoribus (cf. DACHERY, MABILLON, DELLA NOCE etc.) et ab aliis, ut BARONIUS, MURATORI, MASSIMO, GREGOROVIVS etc. Nos et ineditum *Chronicon Sublacense* vidimus cum observationibus MAURI a Valentano, (ibi et duodecim monasteriorum notitiae habentur), nec non aliud ineditum opus inter meritas laudes lectum in cœtu academico ob ingressum Eñi viri I. B. Pitra Ord. S. B. in episcopatum Tusculanum ab eius auctore cl. v. Dominco Doct. SEGHERTI, qui sedulo versavit Sublacensis tabularii documenta et celebre *Regestum* nunc a cl. Leone Allodi monacho evulgando, et luce nova conspersit historiam Tusculanæ urbis, quam dicunt a Tertullo cum filio oblatam S. Benedicto in abatia Sublacensi. Ibi plura sunt de his nobilissimis Romæ viris ac de rebus gestis præcipue, quæ Romam et Tusculum spectant ab VI. ad XIII. sæculum. Opus certe, quod publici iuris fiat, dignum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τινὸς μοναχοῦ ἐοῦντος¹ τὴν μονὴν καὶ σχολάζοντος
εἰς γῆν' αἰς θεωρίας.

Δ'. Ἐν ἐνὶ δὲ τῶν αὐτῶν μοναστηρίων, ὧν περίεξ² συνεστή-
σατο ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων Βενέδικτος, ἦν τις μοναχὸς ὑπὸ
ῥαθυμίας ὀχλούμενος· ὅστις τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ στή-
ναι σὺν τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἔκαρτέρει. Ἀλλ' ἡνίκα πάντες οἱ
ἀδελφοὶ εἰς γονυκλισίαν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐστρόν-
νουν, ἐκεῖνος ἐξήρχετο ἔξω, καὶ τῇ ἀργολογίᾳ καὶ ῥαθυμίᾳ
ἑαυτὸν ἐξεδίδου. Ὁ δὲ τούτου ἀββᾶς πολλάκις αὐτὸν νοу-
θετήσας, καὶ μηδὲν ἀνύσας, πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον
τούτον ἀπήγαγεν· ὅστις αὐτοῦ τὴν ματαιότητα σεμνῶς τε
καὶ πρεπόντως διήλεγξεν, καὶ τῇ νοуθεσίᾳ τούτον στηρέξας
ἀπέλυσεν· ὁ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ ὑποστρέψας, μόλις δύο
ἡμέρας ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ νοуθεσίᾳ διέμεινεν,
ἐπεὶ τοί γε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ εἰς τὸ διαβολικὸν ἔθος ὑπο-
στρέψας, πλάζεσθαι τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς ἤρξατο. Ὁ δὲ
τούτου ἀββᾶς θεασάμενος αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀκηδίας δαί-
μονος³ νικηθέντα, αὐτίς πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον πα-
ραγενόμενος, διηγήσατο αὐτῷ τὰ⁴ κατὰ τὸν ἀδελφόν. Ὁ δὲ
ἅγιος εἶπεν πρὸς αὐτόν· « Ἐγὼ ἔλθων δι' ἑαυτοῦ⁵ διορθοῦμαι
αὐτόν. » Ἐλθόντος οὖν αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ,⁶ καὶ τῇ ὀρισμένῃ
ᾧρα ἡνίκα ἐπληρώθη ὁ τῆς ψαλμωδίας ὕμνος, καὶ ἑαυτοὺς
οἱ ἀδελφοὶ εἰς προσευχὴν δέδωκαν⁷ γόνυ κλίναντες, εἶδεν⁸ ὁ
ἅγιος, καὶ ἰδοὺ νεανίσκος τις αἰθιώψ τῷ εἶδει κρατήσας τὸ
περύγιον τοῦ ἱματίου τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ ἐν τῇ προσ-
ευχῇ καρτερῆσαι μὴ δυναμένου, εἶλκεν ἔξω⁹ τῆς ἐκκλησίας.
Τότε ὁ ἅγιος τῷ προεστῶτι τῆς μονῆς ἐκείνης, Πομπειανῶ¹⁰
τοῦνομα, καὶ Μαύρῳ τῷ δούλῳ τοῦ Θεοῦ μυστικῶς εἶπεν·
« Οὐχ' ὁράτε τίς ἐστὶν ὁ τὸν μοναχὸν τούτον ἔξω τῆς ἐκ-

1) In titulo alii ἐοῦντος. — 2) Cd. Flor. ὧνπερ συνεστ.. — 3) Cd. Paris. διαβόλου pro δαίμονος — 4) Cd. f. 51 — 5) Cod. Colb. δι' ἑαυτὸν — 6) Cdd. ut Crypt. Paris. et Colb. ἐν τῇ μονῇ, alii εἰς τὴν μονὴν — 7) Alii δεδώκασιν — 8) Alii εἶδεν — 9) Alii εἶλκεν αὐτόν ἔξω — 10) Alii Πομπηϊαν.. sic et inferius.

CAPUT IV.¹

De monacho vagae mentis ad salutem² reducto.

In uno autem ex eis monasteriis quae circumquaque construxerat, quidam monachus erat qui ad orationem stare non poterat: sed mox ut se fratres ad orationis studium inclinassent, ipse egrediebatur foras, et mente vaga terrena aliqua et transitoria³ agebat. Cumque ab abbate suo saepius fuisset admonitus, ad virum Dei deductus est, qui ipse quoque ejus stultitiae⁴ vehementer⁵ increpavit, et ad monasterium reversus, vix duobus diebus viri Dei admonitionem tenuit; nam die tertio⁶ ad usum proprium reversus, vagari tempore orationis coepit. Quod cum servo Dei ab eodem monasterii patre quem constituerat, nuntiatum fuisset, dixit: Ego venio, eumque per memetipsum emendo. Cumque vir Dei venisset in eodem monasterio⁷ et constituta hora expleta psalmodia⁸ sese fratres in orationem dedissent, aspexit quod eundem monachum qui manere in oratione non poterat, quidam niger puerulus per vestimenti fimbriam foris trahebat. Tunc eidem Patri monasterii

1) 1. m. not. num. IIII, sed 2. m. signum fecit veluti F. et hinc inde eius notæ numerales non apparent. — 2) In titulo ab antiqua manu, causa nobis ignota, ante *reducto* litteris capitalibus seriioribus nunc semierasis: NESCIIO DNE et post *reducto* eadem ratione NAMFVIT, sed extrema paululum incerta — 3) Prius *transitoria* — 4) Alii *stultitiam* — 5) Prius videtur *vehement.* sed postea erasum *e* — 6) Alii *tertia* — 7) Alii *ad idem monasterium* — 8) Alii *hora orationis psalmodiae sese...*

κλησίας ἔλκων: » οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον· « Οὐχὶ πάτερ, » πρὸς οὓς ὁ ἅγιος εἶπεν· « Εὐξώμεθα ὅπως καὶ ὑμεῖς θεάσῃσθε ὃν οὗτος ὁ μοναχὸς ἀκολουθεῖ. » Ὡς δὲ ἠϋξάντο ἐπὶ δύο ἡμέρας, Μαῦρος ὁ μοναχὸς ἐθεάσατο· Πομπειανὸς δὲ ὁ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου πατήρ θεωρῆσαι οὐκ ἠδυνήθη· τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ πληρωθείσης τῆς εὐχῆς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐξελθὼν ἐκ τοῦ εὐκτηρίου ἐστῶτα ἕξω τὸν μοναχὸν εὐρεν, καὶ τοῦτον διὰ τὴν τύφλωσιν τῆς καρδίας αὐτοῦ τῇ ῥάβδῳ ἔτυπεν· ὅστις ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας ἠλευθερώθη ἐκ τῆς συνεχούσης αὐτὸν ῥαθυμίας τοῦ δαίμονος, καὶ λοιπὸν ἐν τῇ προσευχῇ προθύμως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς μέχρι συμπληρώσεως διέμεινεν,¹ μηκέτι τοῦ ἐχθροῦ ἐκείνῳ τῷ ἀδελφῷ προσψαῦσαι τολμήσαντος, ὥς οἷα ὑπὸ τοῦ ἁγίου τῇ πληγῇ τῆς ῥάβδου μαστιγωθείς.

1) Alii διέμενε.

S. Nilus Od. V. Καταβαλὼν τὸν πονηρὸν Μωσαϊκῇ βακτηρίᾳ τὸν παῖδα ἀκηδίας τοῦτον ἠλευθέρωσας, καὶ ἰδάτων ῥεῖθρα ἐποίησας ἀναβλύσαι τοῖς ἀδελφοῖς καὶ εὐφρανθήσεσθαι τοὺς μετεσχηκότες, καὶ αἶνον εὐχαριστήριον προσάξει Θεῷ. *Mosaica virga malum adolescentem percutiens ab acedia hunc liberasti, et aquarum fluentia scatere iussisti, ut fratres et lætarentur haurientes, Deoque gratiarum laudes offerrent.*

Pompeiano¹ nomine, et Mauro Dei famulo secreto dixit: Numquid non aspicitis quis est qui istum monachum foris² trahit? Qui respondentes dixerunt: Non. Quibus ait: Oremus, ut vos etiam videatis, quem iste monachus sequitur. Cumque per biduum esset oratum. Maurus monachus vidit; Pompeianus autem³ ejusdem monasterii Pater videre non potuit. Die igitur alia, expleta oratione vir Dei oratorium⁴ egressus, stantem foris monachum repperit, quem pro cecitate cordis sui virga percussit; qui ex illo die nil persuasionis ulterius a nigro puerulo⁵ pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit: sicque antiquus hostis⁶ dominari non ausus est in ejus cogitatione, ac si ipse percussus fuisset ex verbere.

1) *Pompeiano* in fine habet rasuram: forte.. *nno.* fuerat — 2) *Alii foras* — 3) *Alii vero pro autem* — 4) *Prius oratorium* — 5) *Alii nigro iam puer..* — 6) Duo codd. addunt *ulterius*.

Pompeianus abbas S. Michaëlis Archangeli fuisse dicitur, de quo monasterio in hoc Capite sermo est. MIRTZ in *Chronico* cap. V. « Dictum sanationis miraculum in eo contigisse monasterio dico, prout sentierunt nostri majores et quemadmodum pictura ecclesiæ Sacri Specus vetustissima docet ad veritatis argumentum, quæ idiotis loco librorum inservit, et affirmat id quod repræsentat, nomen monasterii explicans, » Deinde notitias tradit, quas et habet JANNUCELLI. Ad hunc locum Cf. GORDIANVM - Vita S. Mauri.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ τοῦ ἐξελθόντος χειμάρρου¹ διὰ πρεστυχῆς αὐτοῦ

ἐκ πέτρας ζώσης.

Ε΄. Εκ τῶν ῥηθέντων τοίνυν μοναστηρίων, ὥνπερ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ συνεστήσατο ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ Βενέδικτος,² τρία ἔξ αὐτῶν ὑπεράνω τῶν τοῦ ὄρους ἦσαν κρημνῶν,³ καὶ σφόδρα ὑπῆρχεν τοῖς ἀδελφοῖς ἐπίμοχθον τοῦ διηνεκῆς⁴ κατέρχεσθαι εἰς τὸν λάκκον, καὶ τὴν τοῦ ὕδατος πορίζεσθαι χρεῖαν· ἡ γὰρ πάροδος διὰ τοῦ ἐπικινδύνου μέρους τοῦ ὄρους ἦν, ὥστε σὺν φόβῳ πολλῷ κατιέναι αὐτοῖς καὶ⁵ ἀνέρχεσθαι. Τότε συναχθέντες οἱ ἐν τοῖς τρισὶν ἐκείνοις μοναστηρίοις κατοικοῦντες μοναχοὶ πρὸς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ Βενέδικτον παρεγένοντο, παρακαλοῦντες αὐτὸν καὶ λέγοντες· « Πάτερ τίμιε, δύσκολον ἡμῖν ἔστι διὰ τὴν τοῦ ὄρους ἀμφίκρημνον διάβασιν ἕως τοῦ λάκκου κατέρχεσθαι, καὶ τὴν τοῦ ὕδατος χρεῖαν πορίζεσθαι· ἐπάναγκες οὖν ἔστι μετοικῆσαι⁶ τὰ μοναστήρια, ἵνα μὴ τινες τῶν ἀδελφῶν ὀλισθήσαντες βιβαίῳ θανάτῳ περιπέσωσιν. » Οὗς παραινετικῶς τε καὶ παρακλητικῶς λόγοις ἀπαλείψας⁷ ἀπέλυσεν. Αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ παρалаβὼν νεανίαν τινὰ μεθ' ἑαυτοῦ, Πλάκιδον τοῦνομα, οὗ καὶ τὸ πρὶν μνεῖαν ἐποίησαμεν, ἀνῆλθεν ἐν τῷ αὐτῷ τοῦ ὄρους δυσδιάτῳ κρημνῷ,⁸ καὶ αὐτόθι ἐν τῇ πρὸς Θεὸν δεήσει προσκαρτερήσας, ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, καὶ τρεῖς ἀράμενος λίθους, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ἀπὸ διαστήματος ἔθετο· καὶ πάντων ἀγνοούντων τὸ γεγονὸς θαῦμα ἐν τῷ ἑαυτοῦ ὑπέστρεψεν κελλίῳ.

Τῇ δὲ ἐπαύριον παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν οἱ προειρημένοι ἀδελφοὶ διὰ τὴν προτέραν τοῦ ὕδατος αἴτησιν· ὁ δὲ

1) Titul. in Cod. Colb. περὶ τοῦ θαύματος τῆς πηγῆς — 2) Cod. Colb. ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Βενέδ.. — 3) Cd. Colb. τῶν κρημνῶν. 4) Alii τὸ διηνεκῶς. Cd. Colbertin. τοῦ δ.. — 5) Alii αὐτοῖς καὶ. 6) Cd. Paris. μετοικίσει — 7) Alii ἀπαλείψας — 8) Cd. Parisien. τῷ τόπῳ τοῦ κρημνοῦ.

CAPUT V.

*De aqua¹ quam in montis² vertice
ex petra produxit.*

Ex his autem monasteriis quae in eodem loco construxerat, tria sursum in rupibus montis² erant, et valde erat fratribus laboriosum, semper ad lacum³ descendere,⁴ ut aquam haurire⁵ debuissent: maxime quia ex devexo⁶ montis latere erat grave descendentibus in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasteriis, ad Dei famulum Benedictum, venerunt, dicentes: Laboriosum nobis est propter aquam cottidie usque ad lacum descendere, et idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blande⁷ consolatus⁸ dimisit, et nocte eadem cum parvulo⁹ puerulo, nomine Placido, cujus superius memoriam feci, ejusdem montis ascendit rupem ibique diutius oravit. Et oratione completa, tres petras in loco eodem pro signo posuit, atque ad suum cunctis illic¹⁰ nescientibus monasterium rediit. Cumque die alio¹¹ ad eum pro necessitate aquae praedicti fratres rediissent,¹² dixit: Ite, et rupem illam in qua tres super

1) In aliis titulus *De aqua viri Dei oratione in montis vertice producta* — 2) Cod. *muntis* — 3) Prius videtur *luacum*; sed per ras. emend. — 4) Prius hic et inferius *discend...* — 5) Cod. *aurire* — 6) Alii *e divexo* — 7) Ut alibi cod. prius *plande* — 8) Alii *consolans*, alii *consolatos* — 9) Alii *parvo* — 10) Alii *illis* — 11) Quidam *alia* — 12) Prius *rediisset*.

ἔσιος πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· « Ἀνέλθατε,¹ τέκνα ἐν ἐκείνῳ τῷ κρημνῷ, ἐν ᾧ εὐρήσητε² τρεῖς λίθους ὑπερθεῖν ἀλλήλων κειμένους, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ ὀρύξατε· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ παντοδύναμος Θεὸς καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ ὕψει τοῦ ὄρους ὕδωρ ὑμῖν θαψιλὲς παρασχεῖν, καὶ³ τὴν ἐπίμοχθον δυσκολίαν τῆς ὁδοῦ ῥαδίαν ποιῆσαι. »

Οἱ δὲ ἀπελθόντες ἐν τῷ τοῦ ὄρους κρημνῷ εὗρον οὕτως, καθὼς ὁ Πατὴρ εἶπεν. ἐν ᾧ τόπῳ ἡ τοῦ ὄρους ἀνυδροσ σκληρότης ἱκμάδας τινὰς καὶ ἰδρωτάς ὕδατος ἀνέπεμπεν. Ποιήσαντες οὖν ὀρυγμα μέγα παραπεταῖ ὑδάτων πληθὺς ἀνέβλυσεν, ἅπερ μέχρι τοῦ νῦν ἀφθόνως ὑπερχεῖται,⁴ τὴν τοῦ ἁγίου θαυματουργίαν εἰς τὸ διηνεκὲς πάσιν δεικνύοντα· ἡ δὲ τῶν ὑδάτων περισσεία ὑπὸ τὸ ὄρος διεκτρέχουσα φαίνεται.

1) Alii Ἀνέλθετε — 2) Alii εὐρήσετε — 3) Cod. f. 52. — 4) Prius ...χεῖνται; alii ὑπερεχεῖται, Cd. Flor. ὑπερερχύνεται.

S. Joseph hymnographus Ode V. 3. Σημειουργὸν ἐν Χριστῷ ὕδωρ πηγᾶσαι δι' εὐχῆς, ἔσιε, ἐκδυσωπεῖς τὸν ἀγαθοδότην, ὅπερ διαμένει ἐπανακηρύττον τὸ θαῦμα, Βενέδικτε. *Oratione tua, o sancte Benedicte, deprecariis beneficium datorem mirabilium auctorem, ut aquam manare iubeat; quæ perdurat adhuc prædicans prodigium.*

invicem positas petras invenitis,¹ in modico cavate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, at vobis laborem tanti itineris² dignetur auferre. Qui euntes, rupem montis, quam Benedictus prae-dixerat, jam sudantem invenerunt. Cumque in ea concavum³ locum fecissent, statim aqua repletus est, quae tam sufficienter emanavit,⁴ ut nunc usque ubertim defluat, atque ab illo montis cacumine usque ad inferiora derivetur.⁵

1) Alii *inveneritis* — 2) Prius *itineris* — 3) Prius *concavum* — 3) In *emanavit* super *rasura em.* — 5) Prius *deriv.* ut alias.

Tria monasteria in rupibus constituta historici narrant fuisse dicata variis Sanctis. Inter alios *Constantinus* GAETANI in opere suo adhuc MSS. asservato in Bibliotheca Chisiana Urbis de duodecim monasteriis historiam narrat ex documentis Subla-censibus.

MIRTZ in *Chronic.* et PANELLA *Pellegrinaggio* p. 63. narrant apud monasterium S. Ioannis Baptistæ *De aqua* prodigium aquæ ex petra derivatæ accidisse.

MARCUS discipulus S. Benedicti, de eius recessu Sublaci in carmine suo dicit:

Ast huc perducto scopuli cessere, rubique

Siccaque mirandas terra retexit aquas.

FRODOARDUS de prodigio cecinit (Act. SS. O. S. Bened. I. suppl.)

Athletis dux addit opes, dat commoda castris

Alto monte sitis, celsa de rupe profundit

Largifluas prece militibus sitientibus undas..

Et BERTHARIUS Abbas Cassin. et martyr sæculo IX. in carmine suo de vita Benedicti habet:

Rupe lateæ exit, cum rogitas Dominum.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

Περὶ τοῦ ἐκπεσόντος ἐν τῇ λίμνῃ σιδηροῦ

ἐργαλείου.¹

Σ'. Ἀλλοτε πάλιν ἀνὴρ τις τῷ μὲν γένει Γότθος,² πτωχὸς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ἐπιστροφῇ μετανοίας πρὸς τὸν ἡγιασμένον Βενέδικτον παρεγένετο, ὃν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ προθύμως ὑπεδέξατο.

Εν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐκέλευσεν ὁ ἄγιός τινα τῶν ἀδελφῶν δοῦναι αὐτῷ σιδηροῦν ἐργαλεῖον, ὅπερ ἐπιχωρίως ὀνομάζεται ξυλοκόπην,³ πρὸς τὸ ἐκκαθαῖραι ἀκανθῶδη καὶ φρυγανῶδη τόπον, εἰπὼς δυνηθῶσιν γεωργῆσαι κῆπον τοῖς ἀδελφοῖς· ὁ δὲ τόπος ἐκεῖνος, ὃν ἐπὶ τῷ καθάραι ὁ Γότθος ἐδέξατο, ὑπεράνωθεν τοῦ λάκκου ἦν· ἤνίκα δὲ ὁ Γότθος τὰ τῶν ἀκανθῶν δάση, τῇ τοῦ πατρὸς πειθόμενος ὑπακοῇ, δυνάμει ἐξέκοπτεν, τὸ σιδηροῦν ἐργαλεῖον ἐκ τοῦ συμβεβηκότος ἐν τοιούτῳ βᾶθει τοῦ λάκκου πέπτωκεν, ἐν ᾧ οὐκ ἦν προσδοκία τῆς εὐρέσεως αὐτοῦ. Ο δὲ προρρήθεις Γότθος πρὸς Μαῦρον τὸν μοναχὸν ἔδραμεν, καὶ τὸ συμβᾶν ἀνήγγειλεν αὐτῷ, καὶ ὑπὲρ τοῦ σφάλματος μετάνοιαν ἐξητεῖτο. Ο δὲ μοναχὸς Μαῦρος σπουδαίως τὸ γεγονὸς ἀνήγγειλεν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ.

Ο δὲ θαυματουργὸς οὗτος ἀνὴρ ταῦτα ἀκούσας, ἦλθεν εἰς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἦν πεσὼν τὸ σιδήριον, καὶ ἄρας τὸ μανούβριον⁴ ἐκ τῶν τοῦ Γότθου χειρῶν, καὶ τούτου τὸ μέρος ἐν ᾧ ἦν κατηλωμένον τὸ ἐργαλεῖον ἐν τῷ λάκκῳ χαλάσας,

1) Titulum in Codice Colbertino habemus: Περὶ τοῦ Γότθου καὶ τοῦ ξυλοκοπίου. — 2) Codex noster hic et aliis locis inferius, ut alibi, scribere solet Γόθθος pro Γότθος — 3) Codex Paris. Regius habet ξυλοκόπιον, alii ut editiones ξυλοκόπην. Colbertinus et Florentinus, ut Cryptensis Vaticanus — 4) Codex Reg. Parisien. et Colbertinus μανούβριον, sed Codex Florentin. μανύβριον.

S. Nilus (apud Jacobum Sciommari Oper. citat. pag. VII) hæc quoque narrat in canticis suis de S. Benedicto Ode V. tropar. 2. Λέγειν οὐχ οἶός τέ εἰμι τῶν σῶν, σεφε, θαυμασίῳ τὸ πλήθος· Ελισσαίου γάρ σι τὸ τεράσιον ἐν τῷ Γότθῳ πλήρες πεποίηκας, καὶ

CAPUT VI.

De ferro ex profundo aquae ad manubrium

*reverso.*¹

Alio quoque tempore Gothus quidam pauper spiritu ad conversationem² venit: quem vir Domini Benedictus libentissime suscepit. Quadam vero die ei dari ferramentum jussit, quod a falcis similitudine³ falcastrum⁴ vocatur, ut de loco quodam vepres abscinderet,⁵ quatenus illic fieri hortus deberet. Locus autem ipse quem⁶ mundaandum Gothus susceperat, super ipsam laci ripam jacebat. Cumque Gothus isdem⁷ densitatem veprium⁸ totius virtutis adnisu succideret,⁹ ferrum de manubrio prosiliens in lacu¹⁰ cecidit, ubi scilicet tanta erat aquarum profunditas, ut spes requirendi ferramentum¹¹ nulla jam esset; Itaque ferro perduto, tremebundus ad Maurum monachum cucurrit¹² Gothus: damnum quod fecerat nuntiavit, et reatus sui egit paenitentiam. Quod Maurus quoque monachus mox Benedicto Dei famulo¹³ curavit indicare. Vir igitur Domini Benedictus haec audiens accessit ad locum:¹⁴ tulit de manu Gothi manubrium, et misit in

1) Nota numeralis a 2.m. deest. — 2) Alii *conversionem*.
3) Alii *edd. ad falcis similitudinem* — 4) Prius *falicastrum*.
5) Prius *abscideret, quatinus* — 6) Alii *quem ad* — 7) Pro
idem Cod. *isdem* — 8) Ut alibi, prius vid. *vebrium* — 9) Prius
succed. — 10) Alii *lacum* — 11) Postea 2. manu *ferramenti*.
12) Prius *cucorrit* — 13) Cod. Nan. *Dei filio* — 14) Alii *lacum*.

εὐθέως ἐκ τοῦ βυθοῦ τοῦ ὕδατος τὸ ἐργαλεῖον ἀνελθὸν εἰσ-
ῆλθεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ τόπῳ. Ὅπερ ἀκανθοκόπων ἐργαλεῖον
ἀπέδωκεν ὁ ἅγιος τῷ Γότθῳ, εἰπών· « Ἴδου τὸ ἐργαλεῖον,
δεξιόμενος τοῦτο, ἐργάζου, καὶ μὴδὲν λυπηθῆς.

Φλορέντιον τὸν δεινὸν, πτωθέντα ἔκλαυσας παιδεύσας τὸν τοῦτο
μηνύσαντα μαθητὴν, πτώσει μὴ χαίρειν ἐχθρῶν. *Par non sum, o
sapiens, tuorum referre multitudinem miraculorum; Elisæi enim
portentum in Gotho perfecisti, infestumque Florentium plorasti
extinctum, discipulum hoc nunciantem corripiciens, ne de inimico-
rum interitu gauderet.*

Et idem. (Inni. pag. 14.) Ὁ Βενέδικτε πανόλβιε, σὲ Ελισ-
σαῖον σαφῶς νέον ἄλλον ἐγνόκαμεν· καὶ γὰρ ἀμιλλόμενος τοῦτον,
ὧ πολυθαύμαστε, ἐκ τῶν ὑδάτων αὐτὶ ἀνήγαγες, ὥσπερ ἐκεῖνος,
σὺ τὸ σιδήριον. *O Benedicte prorsus venerande, veluti novum al-
terum Elisæum te conspicimus; quocum enim certans patrator
multorum mirabilium, rursus, ut ille, e profundo aquarum educis
ferrum.*

lacum: et mox ferrum de profundo rediit, atque in manubrium intravit. Qui statim ferramentum Gotho reddidit,¹ dicens: « Ecce labora, et noli contristari. »

1) Prius *reddedit*.

FAUSTUS in vita S. Mauri magistri sui § 14 (Act. SS. Ord. S. Benedicti t. I.) dicit: « cuius (Benedicti) pene omnibus virtutibus aut interfuit, aut cooperator extitit (Maurus) », et hoc refert prodigium.

MIRTZ in *Chronico Subl.* hæc accidisse in eo loco qui prius *Vinea columbaria* appellabatur, ubi postea fuit unum e duodecim cœnobiis, B. Clementi mart. dicatum. Apud istud S. Benedictus habebat « pomiferum hortum, ubi herbæ et olera dispositis areolis nascebantur.. » cf. JANNUCELLI p. 77.

S. BERTHARIUS Abbas Cassinensis et mart. in suo carmine ait:

*Ferrum, dum vepres resecat Gothus, insilit undis;
Sed repetit manicas mox, ubi tinguis aquas.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ Μαῦρου μοναχοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν ὑδάτων πεζεύσαντος.

Ζ'. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τοῦ σημειοφόρου τούτου ἀνδρός¹ Βενεδίκτου ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἡσυχάζοντος κελλίῳ, ὁ προλεχθεὶς μοναχὸς Πλάκιδος ἐπὶ τὸ ἀντλήσαι ὕδωρ εἰς τὸν λάκκον παραγέγονεν· τὸ οὖν σκεῦος ἐν ᾧ τὸ ὕδωρ ἀντλήσαι ἐβούλετο ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ πεσόν, διὰ τῆς τοῦ ὕδατος ῥύμης ἐπεφέρετο· θέλων δὲ ὁ ἀδελφὸς ἐκ τοῦ ὕδατος ἀφαρπάσαι τὸ κεράμιον, καὶ αὐτὸς ὀλισθήσας, πέπτωκεν ἐν τοῖς ὕδασιν καὶ ὑπὸ τῆς τῶν ὑδάτων σφοδροτάτης κινήσεως, ἐπὶ τὰ ἔνδον τοῦ λάκκου, σχεδὸν εἰπεῖν ὡσεὶ τόξου βολὴν ὁ μοναχὸς Πλάκιδος ἐφέρετο. Οὗ τοῦ Θεοῦ πιστὸς θεράπων Βενέδικτος ἔνδον τοῦ ἑαυτοῦ κελλίου σχολάζων, διέγνω τὸ συμβᾶν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ μαθητὴν Μαῦρον συντόμως καλέσας ἔφη πρὸς αὐτόν· « Ἀδελφε Μαῦρε, σπεῦσον ὅτι² ὁ ἀδελφὸς Πλάκιδος εἰς τὸν λάκκον ἐνέπεσεν, καὶ ἡ τῶν ὑδάτων κίνησις μακρὰν αὐτὸν ἀπήγαγεν. » Θυμαστὸν πρᾶγμα, καὶ μετὰ Πέτρον τὸν Ἀπόστολον ξένη ἐπιτροπὴ αἰτηθεῖσα γάρ³ παρὰ Μαύρου τοῦ μοναχοῦ πιστῶς καὶ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Βενεδίκτου παρασχεθεῖσα συντόμως⁴ ἐβάδιζε τῇ τοῦ πατρὸς κελεύσει, καὶ ἐν τῷ τόπῳ γενόμενος, ἐν ᾧ ἐν τοῖς ὕδασιν ὁ Πλάκιδος ἐφέρετο, ἀδιστακτῶ τῇ πίστει καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς εὐχαῖς θαρρῶν ἐπέβη τοῖς ὕδασιν, καὶ ὡς ἐπὶ ξηρᾷ δρομαίῳς ἐβάδιζεν ἕως τοῦ τόπου ἐν ᾧ διὰ τῆς τοῦ ὕδατος ὀρμῆς ὁ Πλάκιδος ἐπεφέρετο· καὶ δραξάμενος τῶν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τριχῶν ὀξύτάτῳ δρόμῳ ὑπέστρεψεν. Οστίς εὐθέως ἐπὶ τὴν ξηρὰν ἐλθὼν, καὶ ἐν ἑαυτῷ γενόμενος καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐπάνω τῶν ὑδάτων ἔδραμεν, καὶ ὅτι αὐτομολῆσαι τοῖς ὕδασιν

1) Paris. et Colbertin. τούτου τοῦ ἀγίου ἀνδρός — 2) Alii ἔτι καὶ
3) Alii omittunt γάρ — 4) Cd. Florent. αἰτηθεῖς et παρασχεθεῖς
συντόμως. Editores hoc in loco animadvertunt: (Migne *Patrologia latina* t. 66. c. 145): « Phrasis ut est in textu, in gravi mendo cubat. Legendum enim esset αἰτηθείσης γάρ.. καί.. παρασχεθείσης εὐχῆς, συντόμως.. » Verum attente legenti non videtur textus esse vexandus, sed recte interpungendus atque intelligen-

CAPUT VII.

*De Mauro eius¹ discipulo, qui super aquas
pedibus ambulavit.*

Quadam vero die dum idem² venerabilis Benedictus in cella consisteret, praedictus Placidus puer sancti viri monachus ad hauriendum³ de lacu aquam egressus est: qui vas quod tenuerat in aqua⁴ incaute submittens, ipse quoque cadendo secutus est. Quem mox unda rapuit, et pene⁵ ad unius sagittæ cursum a terra introrsus traxit.⁶ Vir autem Dei intra cellam positus, hoc protinus agnovit, et Maurum festine vocavit, dicens: Frater Maure, curre, quia puer ille, qui ad hauriendum aquam perrexerat, in lacu⁷ cecidit, jamque eum longius unda trahit. Res mira, et post Petrum⁸ apostolum inusitata! Benedictione etenim postulata⁹ atque percepta, ad Patris sui imperium concitus perrexit Maurus; atque usque ad eum locum quo ab unda ducebatur¹⁰ puer, per terram se ire exæstimans, super aquas¹¹ cucurrit eumque per capillos tenuit, rapido quoque cursu rediit. Qui mox¹² terram tetigit, ad se reversus post terga respexit, et quia super aquas cucurrisset

1) In titulo alii *De monacho eius..* — 2) Ut alibi, *Codex isdem.*
3) Prius *auriendum*, alii *hauriendam* — 4) Alii *in aquam* — 5) *Cd. pæne in un..* — 6) Alii *eum.. rapuit* — 7) Alii *lacum* — 8) Prius *Patrum*, sed emendatur — 9) *Cod. postol..* — 10) Alii *deducebatur* — 11) Alii *aquam* — 12) Alii *mox ut.*

ἀδύνατον αὐτῷ ἦν, εἰ μὴ ἡ τοῦ σημειοφόρου πατρός εὐχὴ τοῦτον ἐνίσχυσεν θαυμάσας, ἐτρόμασεν τὸ γενόμενον, καὶ ὑποστρέψας¹ πρὸς τὸν πατέρα τὸ τελεσθὲν θεῖον τεράστιον ἀνήγγειλεν αὐτῷ. Οὗ δὲ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Βενέδικτος τοῦτο τὸ θαῦμα, οὐ τῇ ἑαυτοῦ ἀγιότητι, ἀλλὰ τῇ ἐκείνου ὑπακοῇ ἐπεγράφετο· ὁ δὲ Μαῦρος τὴν τοῦ ἀγίου τιμιωτάτην κέλευσιν ἔφασκεν τοῦτο πεπραχέναι· ἔλεγεν γὰρ μὴ εἶναι ἑαυτὸν ἐν αὐτῇ τῇ δυνάμει, ἐν ᾗ ἦν ὅτε ἐπέβη τοῖς ὕδασιν. Προσγὼν δὲ ὁ μοναχὸς Πλάκιδος τῇ τούτων θεομιμήτῳ ταπεινολογίᾳ² καὶ προσφιλεστάτῃ ἀμφιλογίᾳ, ἔλεγεν· « Εἰ γὰρ ἐν οσῷ ἐσυρόμεν ὑπὸ τῆς τῶν ὑδάτων ὀρμῆς ἐπάνω τῆς κεφαλῆς μου τοῦ ἀββᾶ μου τὴν μηλωτὴν ἐθεώρουν, καὶ αὐτὸν με ἐκ τῶν ὑδάτων ἐκβάλλοντα κατενόουν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Μεγάλα εἰσὶν σφόδρα, ἅπερ λέγεις, καὶ μεγίστην ψυχᾷς οἰκοδομὴν παρέχοντα· ἐγὼ δὲ τοῦ ἀγίου τουτου ἀνδρὸς τὰ θαυμάσια,² ὅσα πλεῖον ἐκπίνω, πλειοτέρως διψῶ.

aus: θαυμαστόν πρᾶγμα! καὶ μετὰ Πέτρον τὸν ἀπόστολον ξένη ἐπιτροπὴ· αἰτηθεῖσα γὰρ παρὰ Μαύρου μοναχοῦ πιστῶς, καὶ ὑπὸ τοῦ μακαρίου Βενεδίκτου παρασχεθεῖσα. Συντόμως ἐβράδιζε.. Sic codex habet « Res mira! etiam post Petrum apostolum inusitata commissio, a Mauro quidem monacho cum fide postulata et a beato Benedicto data. Statim perrexit.. »

1) Cd. Paris. καὶ θαυμάσας τὸ γεγονὸς ἐτρόμαξεν, καὶ ὑποστρέψας - Cod. Colbertin. tantum ἐτρόμαξε pro ἐτρόμασε varium habet — 2) Cd. Colbert. Θεολογία — 3) Quidam θαύματα.

S. Nilus Ode IV. Ἰσχυρὶ μὴ φέρων τὴν ὀλισθησιν τῇ τοῦ ρείθρου φορᾷ, ἐφέρετο ὁ μείραξ· τὸν Πέτρον δὲ μιμούμενος Μαῦρος σαῖς εὐχαῖς, ἐφ' ὑδάτων πεζεύσας τοῦτον διέσωσεν. Lapsu exanimatus adolescens ille, profluentis aquae impetu ferebatur; Maurus vero tuis precibus Petrum imitatus, super aquas incedens, hunc sospitem reduxit.

Idem (Inni pag. 14.) Πέτρος δ' ὡς αὖ πάλιν ἐφ' ὑδάτων ὑπερθευ πεζοβαδῶν Πλάκιδον ἀνηλκυσεν θανατηφόρου βυθῶ. Ut olim Petrus rursus pedibus ambulans (Maurus) super aquas sursum Placidum e lethali gurgite eduxit.

agnovit, et quod praesumere non potuisset ut fieret, miratus extimuit factum.¹ Reversus ad² Patrem, rem gestam retulit.³ Vir autem venerabilis Benedictus hoc non suis meritis, sed obedientiae illius deputare⁴ coepit. At e contra Maurus pro solo ejus imperio⁵ factum dicebat: seque conscium⁶ in illa virtute non esse, quam nesciens fecisset. Sed in hac humilitatis mutuae amica⁷ contentione accessit arbiter puer qui ereptus est; nam dicebat: Ego cum ex aqua traherer, super caput meum abbatis melotem videbam, atque ipsum me ex aquis educere considerabam.

PETRUS.

Magna sunt valde quae narras, et multorum aedificationi⁸ profutura: ego autem boni viri miracula cum⁹ plus bibo, plus sitio.

1) Cd. Bess. *quod petere non praesumpsisset ut fieret, miratur factum*
Alius Cd. *extimuit factum* — 2) Alii *itaque ad* — 3) Prius *rettulit*.

4) Vid. prius *deputare* — 5) Prius *imperium* — 6) Prius *conscium* — 7) Alii *mutua amicaque* — 8) Alii *et ad multorum aedificationem* — 9) Prius *quod pro cum*, — Alii *quo plus bibo eo plus*.

GORDIANUS, Vita S. Placidi § 11. 12. Et in vita metrica, PAULO DIAcono perperam adscripta, (Act. SS. O. S. Ben. t. I. p. 283) legimus:

Obstupeat ratio, Maurus quod in amne cucurrit;
En Petrus alter adest; obstupeat ratio.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ τοῦ ζυμωθέντος ἐν τῷ ἄρτῳ φαρμάκου.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Η'. Ἐν τῷ τὸν μακάριον διαλάμψαι ἐν τοῖς τόποις¹ ἐκείνοις, πολλοὶ διὰ τὸν πόθον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μήκοθεν πρὸς αὐτὸν παρεγίνοντο, καὶ τὴν τοῦ βίου ματαιότητα καταλειμπάνοντες ὑπὸ τὸν χρηστὸν τοῦ κυρίου ζυγὸν τὸν ἑαυτῶν καθυπέτασσον τράχηλον· Ὁ δὲ τοῦ φθόνου γεννῆτωρ, καὶ τῶν εὐσεβῶν ὀρχαῖος ἐχθρὸς, μὴ δυνάμενος φέρειν τὰς ἀπ' αὐτοῦ ἀπαστραπτούσας τῶν θαυμάτων μαρμαρυγὰς, καὶ ὁρῶν ἑαυτὸν ἡττώμενον ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου θεοσδότου δυνάμεως, ἐνσκήψας² ἐν ταῖς τῶν ἀτάκτων ψυχοφθόροις διανοίαις, καθὼς σύνηδες αὐτοῖς ἐστὶν φθονεῖν τοῖς τῶν ἐτέρων κατορθώμασιν· ὁ γὰρ τοῦ καθαρύοντος ἔπαινος, τῶν ὑπὸ βασκανίας μολυνομένων ὄνειδος τυγχάνει. Ὅθεν τῆς αὐτόθι γειτνιαζούσης ἐκκλησίας πρεσβύτερός τις, Φλορέντιος τοῦνομα, ὁ τοῦ ἡμετέρου ὑποδιακόνου Φλορεντίου πάππος, τοῦ παγκράκου δαίμονος τὸ μῖσος καὶ τὸν φθόνον ἐν ἑαυτῷ ὑποδεξάμενος, ἤρξατο σκώπτειν³ τε καὶ βασκαίνειν ταῖς τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς ἀρεταῖς, ἐλπίζων ἐκ τούτου πολλοὺς ἀποσπᾶσαι ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου ψυχοφελουῖς⁴ διδαχῆς. Ὡς δὲ τῆς φρενοβλαβοῦς ἐλπίδος ἀπέτυχεν, καὶ ἐθεώρει πολλοὺς ὑπὸ τῆς αὐτοῦ φήμης ἐλκομένους, καὶ πρὸς αὐτὸν φοιτῶντας,⁵ καὶ ταῖς αὐτοῦ διδασκαῖς πληθυνομένους, καθάρπερ ὑπὸ βελῶν τιτρωσκόμενος ὁ Φλορέντιος, τὴν μὲν τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς⁶ πολιτείαν διέβαλλεν,⁷ ἔπαινετὴν δὲ ζωὴν ἑαυτῷ ἐπισπᾶσθαι δι' ἀσκητικῶν ἀγώνων οὐδαμῶς εἴλατο. Οστίς ὑπὸ τοῦ διαβόλου σκοτισθεὶς τοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμοὺς μέχρι τούτου ἐχώρησεν, ἵνα τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ δηλητηρίῳ θανατώσῃ. Φυράσας γὰρ ἄλευρον, εἶτα ζυμάσας ἄρτον, καὶ ἐν αὐτῷ ἐγ-

1) Alii πόνοις pro τόποις — 2) Editores quidam addunt *Forle* ἐνέσκηψε — 3) Codex σκώπτειν scripserat — 4) Codex noster, ut aliis locis, scribit ψυχοφέλοῦς — 5) Cd. φτ.. pro φοιτ.. scripserat. 6) Alii ὁσίου πατρὸς — 7) Quidam διέβαλεν.

CAPUT VIII.

*De pane veneno infecto per cortum longius proiecto.*¹

GREGORIUS.

Cum jam loca eadem in amore Dei Domini Jesu Christi longe lateque ferverent,² saecularem vitam multi relinquerent, et sub leni Redemptoris jugo cervicem cordis edomarent, sicut mos pravorum est invidere aliis virtutis bono,³ quod ipsi habere non appetunt, vicinae ecclesiae presbyter, Florentius nomine, hujus nostri subdiaconi Florentii⁴ avus, antiqui⁵ hostis malitia percussus,⁶ sancti viri studiis coepit aemulari, ejus quoque⁷ conversationi derogare: quosque etiam posset,⁸ ab illius visitatione conpescere. Cumque se jam conspiceret ejus propectibus⁹ obviare non posse, et conversationis illius opinionem crescere, atque multos ad statum vitae melioris, ipso quoque¹⁰ opinionis ejus praeconio indesinenter vocari¹¹ invidiae facibus magis magisque succensus, deterior fiebat: quia conversationis illius habere appetebat laudem, sed habere¹² laudabilem vitam nolebat. Qui ejusdem invidiae tenebris¹³ caecatus, ad hoc usque

1) In titulo alii: *De pane veneno infecto* — 2) Prius *fervisc...*
3) Alii *bonum* — 4) Prius *suddiaconi Florenti* — 5) Cod. prius *anqui* pro *antiqui* — 6) Alii *percussus*. — 7) Alii *eiusque* pro *eius quoque* — 8) Cod. *possit* — 9) Alii *profectibus* — 10) Prius *ipso quoquo*, sed emend. 2. m. — 11) Quidam *vocare*. In aliis deest verbum — 12) Verba *appetebat laudem, sed habere* suppleta in margine ab ipsa 1. manu — 13) In fine *i* super rasur.

κούρας θανατηφόρον φάρμακον. καὶ ὁππότες, ὡς δεῖν
 εὐλογίας χάριν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπων ἀπέστειλεν. Ο δὲ
 διορατικὸς ἐκείνος ἀνὴρ τὸν μὲν ἄρτον εὐχαρίστως ἐδέξατο·
 οὐ μὲντοι δὲ διέλαθεν αὐτὸν ὁ ἐν τῷ ἄρτῳ κρυπτόμενος
 δόλος· ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ εἰσέει ὁ ἄριστος τροφῆς μεταλαμ-
 βάνειν, ὄρουσεν, τὸ δεῖν λειγόμενον κέραι, ἐν τῇ σύντροφῳ ὕλῃ
 τὴν οἰκισιν ἔχον. κατὰ τὸ σύνθημα ἤρχετο πρὸς τὸν ἄριστον,
 καὶ ἐκ τῶν τιμίων αὐτοῦ χειρῶν ἄρτον πρὸς τροφήν ἐκυσσῶν
 ἐδέχετο. Ο δὲ ἱερός ἐκείνος ἀνὴρ λαβὼν τὸν θανατηφόρον
 ἄρτον, ὅνπερ ἦν αὐτῷ ἀποστείλας Φλορεντίας ὁ πρεσβύτε-
 ρος, ἔδθηκεν ἐνόπλιον τοῦ κέραιος, καὶ ἐκέλευσεν αὐτῷ, λέγων·
 « Ἐν τῷ ὄνματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶν-
 τος λαβὲ τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ ἐν τριούτῳ τόπῳ εἰσὼν αὐ-
 τὸν, ἵνα μεθεῖς ἀνθρώπων εὐρήσῃ αὐτόν. » Τότε ὁ κέραιος
 ἀνεσχημένῳ τῷ στόματι καὶ ὑπλωμέναις ταῖς περὶ οὐχ, πέριξ
 τοῦ ἄρτου αὐτοῦ περιέπτασθαι καὶ κράζειν ἤρχετο, καὶ τοῖς
 κινύμασιν μηνύειν τὴν ἐν αὐτῷ οὖσαν διαβολικὴν σκευωρίαν.³
 Πρὸς ὃν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνδρώπιδος πάλιν ἤρχετο λέγειν· « Ἄρτον
 τοῦτον, ἄρτον ἀμερίμνως, καὶ ἐκεῖ αὐτόν ἀπόβου, ἔνθα εὐρε-
 θῇναι οὐ δύναται. » Τότε ὁ κέραιος τὴν τοῦ ἁγίου κέλευσιν
 ἐπλήρου,⁴ καὶ σὺν φόβῳ πολλῷ λαβὼν τὸν ἄρτον τῷ στόμα-
 τι, ὁπλήθην· καὶ τοῦτον εἰσάς ἐν τόπῳ ἀβύσσῳ παντελῶς
 τοῖς ἀνθρώποις, μετὰ τρεῖς ὥρας ὑπέστρεψεν, καὶ ἐκ τῶν
 τοῦ ἁγίου χειρῶν τὴν εἰσδυτὴν τροφήν ἐδέξατο. Ο δὲ ἀπλού-
 στατος καὶ κατὰ πάντα⁵ ἐπεικέστατος πατήρ⁶ Βενέδικτος,
 θεασάμενος τὴν τοῦ Φλορεντίου δολοφονίαν,⁷ ὅτι οὐχ οἷός τε
 γέγονεν τὴν τοῦτου πονηρίαν διορθώσασθαι, ὑπὲρ ἐκείνου
 μάλλον, ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Θεῷ προσήχητο.

Ἀλλ' ὁ προλεχθεὶς Φλορέντιος τοῦ ἁγίου τὸ σῶμα θά-
 νατῶσαι μὴ ἰσχύσας, ἐτέρων πάλιν κακόνου τε καὶ σατα-
 νικὴν πανουργίαν κατὰ τῶν τοῦ ἁγίου μαθητῶν ἐπέκτεινε.

1) Cod. fol. 54. — 2) Cod. Parisiensis ὁ ἔντος pro ἐν τῷ ἄρτῳ.
 3) Cod. σκεωρίαν pro σκευωρίαν scripsit. — 4) Codex noster
 ἐπλήρου scripsit. — 5) Cd. scribit κατὰ pro καὶ κατὰ — 6) Cod.
 Parisien. ut noster. Quidam ἀνὴρ pro πατήρ — 7) Cod. Floren-
 tin. τὴν τοῦτου δολοφονίαν.

perductus est, ut servo omnipotentis Domini infectum veneno panem quasi pro benedictione transmitteret. Quem vir Dei cum gratiarum actione¹ suscepit,² sed eum, quæ pestis lateret in pane non latuit. Ad horam vero refectionis illius, ex vicina silva corvus venire consueverat, et panem de manu ejus accipere. Qui cum more solito venisset, panem, quem presbyter transmisserat, vir Dei ante corvum projecit, eique praecepit dicens: In nomine Jesu Christi Domini³ tolle hunc panem, et tali eum in loco projice,⁴ ubi a nullo homine⁵ possit inveniri. Tunc corvus⁶ aperto ore, expansis alis circa eundem panem coepit discurrere, atque⁷ crocitare, ac si aperte diceret, et obedire se velle; et tamen jussa implere non posse.⁸ Cui vir Dei iterum atque iterum praecipiebat dicens: Leva, leva securus, atque ibi projice, ubi inveniri non possit. Quem diu demoratus, quandoque corvus momordit, levavit, et recessit. Post trium vero horarum spatium abjecto pane rediit, et de manu hominis Dei annonam,⁹ quam consueverat accepit. Venerabilis autem Pater contra vitam suam inardescere sacerdotis animum videns,¹⁰ illi magis quam sibi doluit. Sed praedictus Florentius, quia magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas

1) Cod. Bessarion. *cum benedictione* — 2) Prius *suscipit* — 3) Alii *Domini nostri* — 4) Cod. *proice*, sic et inferius — 5) Alii *hominum*.
6) Prius *curvus* — 7) Alii omittunt *atque* — 3) Alii *posset*.
9) Prius videtur *annona* — 10) Prius *vides*.

Αὐτῶν γὰρ ἐν τῷ κήπῳ ἐργαζομένων, ὃ τοῦ διαβόλου ἐργάτης Φλορεντίος ἐπὶ τὰ κρίας ὠραίαις τῷ εἶδει, καὶ γυμνάς¹ ὄλῳ τῷ σώματι ἐν τῷ κήπῳ ἀπέστειλεν, καὶ ταύταις προσέταξεν τοῦ στερηθῆναι καὶ παῖξιν ἐνὸς τῶν μοναχῶν, βουλόμενος καὶ ἐν τούτῳ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀχρεΐᾶσαι παρθεύειν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἡ παμπόνητος αὐτοῦ διήμαρτεν ἀφροσύνη. Τὴν γὰρ τούτου διαβολικὴν ἐπίνουσαν θεασάμενος ὁ τοῦ Χριστοῦ μιμητὴς Βενέδικτος, καὶ φοβηθεὶς τὴν τῶν μαθητῶν ψυχικὴν βλάβην, ὑπὲρ δὲ μόνου τοῦ καθ' ἑαυτοῦ φθόνου λογισάμενος, ταῦτα τὸν μαρώτατον ἐκείνου Φλορεντίον πράττειν, βέλτερον ἔκρινεν ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀναχωρήσεως τὴν τῶν οἰκείων μαθητῶν πραγματεύσασθαι² σωτηρίαν. Καλέσας οὖν τοὺς τῶν μοναστηρίων ἀδελφοὺς³ καὶ οἰκονόμους αὐτοῖς ἐγκαταστήσας, παραθέμενός τε αὐτοὺς τῷ Θεῷ, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὀλίγους τινας τῶν μοναχῶν ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ κελλίου, τὸ μῖστος καὶ τὴν ἐκείνου δυσμένειαν ταπεινοφρόνως ἐκκλίνας. Ἀλλ' ὁ μὲν Φλορεντίος ἠνόμησεν ἀμαρτήσας διακενής. Ὁ δὲ Θεὸς τὸν οἰκεῖον θεράποντα λυτρωσάμενος εἰς πολλῶν σωτηρίαν διεσπλάξεν, πατάξας τὸν ἀλητήριον. Τοῦ γὰρ θεοστυγοῦς ἐκείνου Φλορεντίου ἐπὶ τῇ τοῦ μακαρίου ἀνδρός⁴ ὑποχωρήσει ἀγλα-λιασθέντος, καὶ ἐν τῷ ἡλιακῷ τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ ἑκατόκει, ἐστῶτος, ἀθρόον σὺν τῷ ῥηθέντι ἡλιακῷ⁵ ἀφ' ὧν μετὰ τὸν πέπτωκεν, ἀξίαν τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας δίκην τίσας⁶ καὶ θάνατον ὀλέθριον ἀπενεγκάμενος. Τοῦτο θεασάμενος ὁ ἀνωτέρω πολλάκις μνημονευθεὶς Μαῦρος ὁ τοῦ ἀγίου πατρὸς φοιτητῆς, ἴδῃ τῷ ἀγίῳ ἀπέκοντι ὁδοῦ διάστημα σημείων δέκα ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν, λέγων « Ὑπόστρεψον, πάτερ, ὑπόστρεψον· ὁ πρεσβύτερος γὰρ ὁ μᾶτην σε καταδιώξας τέθνηκεν. » Ταῦτα ἀκούσας ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Βενέδικτος, ἑαυτὸν ἐν μεγάλῳ πένθει κατέτεθηξεν, διὰ τὸν ἐκείνου οἰκτιστον

1) Cod. Florentin. γεγυμνωμένας — 2) Alii πολιτεύσασθαι pro πραγματεύσασθαι — 3) Cod. Parisiensis μοναχοὺς pro ἀδελφοὺς. 4) Alii πατὸς pro ἀνδρός — 5) Cod. Parisiensis σωλαρίῳ pro ἡλιακῷ — 6) Cod. fol. 55.

accendit: ita ut in horto cellae, cui Benedictus inerat, ante eorum oculos nudas septem puellas mitteret, quae coram eis sibi invicem manus tenentes,¹ et diutius ludentes, illorum mentem ad perversitatem² libidinis inflammarent³. Quod sanctus vir de cella conspiciens, lapsumque adhuc tenerioribus discipulis pertimescens,⁴ idque pro sua solius persecutione pertractans,⁵ invidiae locum dedit, atque oratoria⁶ cuncta quae construxerat⁷ sub statutis⁸ praepositis, adjunctis fratribus ordinavit, et paucis secum monachis ablatis habitationem mutavit loci. Moxque vir⁹ Dei ejus odia humiliter declinavit, hunc omnipotens Deus terribiliter¹⁰ percussit. Nam cum praedictus presbyter stans in solario Benedictum discessisse cognosceret,¹¹ et exultaret, perdurante immobiliter tota domus fabrica, hoc ipsum, in quo stabat, solarium cecidit, et Benedicti hostem conterens exstinxit.¹² Quod viri Dei discipulus, Maurus¹³ nomine, statim venerabili Patri Benedicto, qui adhuc a loco eodem vix decem millibus¹⁴ aberat, aestimavit esse nuntian- dum, dicens: « Revertere, quia presbyter, qui te persequabatur, extinctus est. » Quod vir Dei

1) Pro *tenentes* alii *tendentes* — 2) Alii *mentes a perversi-
tate* — 3) Cod. *inflamar...* — 4) Prius *pertimisc..* — 5) Alii
sui persecutione fieri pers.. alii addunt *sua solius pers..* — 6) Prius
oraturia — 7) Cod. *construxerat* — 8) Alii *substitutis* pro *sub
statutis* — 9) Alii *ut vir* — 10) Cod. *terrebiliter* — 11) Prius
cognoscere — 12) Cod. *extincauit* — 13) Alii *Mauro* — 14) Cod.
decim milibus.

θανάτον· ἔλυπήθη δὲ ἐπὶ τῷ οἰκείῳ μαθητῇ,¹ ὡς δῆθεν ἐπι-
χαρέντι τῷ τοῦ Φλορεντίου ἐλεηνῶ πτώματι, ἐντεϊλάμενος
αὐτῷ, μετανοεῖν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου σφάλματος, ὡς οἷα² χα-
ραποιεῖν ἐπὶ τῷ τοῦ Φλορεντίου θανάτῳ.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμαστά εἰσιν ὄντως καὶ³ ἐκπλήττοντά με ἅπερ ἔφης.
ἐπὶ γὰρ τοῦ ὕδατος τοῦ διὰ τῆς τοῦ μακαρίου πρσσευχῆς
ἐκ τοῦ ὄρους ποταμηδὸν βλύσαντος, τὸν Μωϋσῆν κατανοῶ.
ἐν δὲ τῷ σιδηρῷ ἐργαλείῳ, τῷ ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν ὑδάτων τοῦ
λάκκου ἀνελθόντι, Ελισσαῖον ὄρω· ἐν τῇ τοῦ ὕδατος πορείᾳ
Πέτρον νοῶ, ἐν δὲ τῇ τοῦ κόρακος ὑπακοῇ Ἡλίου βλέπω.
Ὡς οὖν ὑπολαμβάνω ὁ ἀνὴρ οὗτος χαρίσματος τοῦ πνεύμα-
τος πάντων τῶν δικαίων τούτων ἀνάπλεος⁴ ὑπῆρχεν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Βενέδικτος, Πέτρε, ἐνὸς πνεῦμα
εἶχεν,⁵ ὅπερ διὰ τῆς ὁωρηθείσης ἀπολυτρώσεως πάντων τῶν
ἐκλεκτῶν τὰς καρδίας ἐπλήρωσεν. Περὶ οὗ ὁ εὐαγγελιστῆς
Ἰωάννης εἶρηκεν. « Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ὃ φωτίζει πάντα
ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. » περὶ οὗ πάλιν γέγρα-
πται· « ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἔλάβομεν. » Καὶ γὰρ
οἱ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι ἄνθρωποι ἡξιώθησαν παρὰ κυρίου χαρι-
σμάτων δύναμιν δέξασθαι, οὐ μὴν δὲ καὶ ἄλλοις παραδοῦ-
ναι· αὐτοὶ δὲ σημεῖα δυνάμεως δέδωκεν τοῖς ὑποτεταγμέ-
νοις, ὅστις ἑαυτὸν δοτῆρα τοῦ κατὰ τὸν Ἰωάνν σημείου ὑπ-
έσχετο τοῖς ἐχθροῖς δοῦναι, ὅπως ἐνώπιον τῶν ὑπερηφάνων
ἀποδανεῖν καταξιώσῃ, καὶ ἐπ' ὅψεσιν τῶν ταπεινοφρόνων ἀ-
ναστῆναι, ἵνα ἐκεῖνοι μὲν, ὅπερ καταλεῖψαι, ὥφελον⁶ θεάσων-
ται, καὶ οὗτοι, ὅπερ σεβόμενοι ἀγαπῆσαι ὥφελον. Εἰς οὗπερ
μυστηρίου γέγονεν τοῦτο, ἵνα οἱ μὲν ὑπερήφανοι θεάσωνται

1) Codex prius scripserat μαθητὶ ex eadem pronunciatione.

2) Quidam omittunt οἷα — 3) Alii addunt πάντῃ — 4) Alii attice

ἀνάπλεως — 5) Cod. Parisiensis Reg. ἐνὸς πνεύματος ὑπῆρχεν.

6) Codd. Paris. ὥφειλ.. Sic et paulo post ut noster scribunt.

Benedictus audiens, sese in gravibus lamentis¹ dedit, vel quia inimicus occubuit, vel quia de inimici morte discipulus exultavit. Qua de re factum est, ut eidem quoque discipulo paenitentiam indiceret, quod mandans talia, gaudere de inimici interitu præsumpsisset.

PETRUS.

Mira sunt et multum stupenda quae dicis. Nam in aqua ex petra producta, Moysen: in ferro² vero, quod ex profundo aquae rediit,³ Elisaeum⁴: in aquae itinere, Petrum: in corvi obedientia, Eliam⁵: in luctu autem mortis inimici, David video. Ut perpendo, vir iste spiritu justorum omnium plenus fuit.

GREGORIUS.

Vir Domini Benedictus, Petre, unius⁶ spiritum habuit, qui per concessae redemptionis gratiam electorum corda omnium implevit, de quo Johannes dicit: *Erat lux vera quae inluminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*⁸ Et quo⁹ rursus scriptum est: *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus.* Nam sancti Dei homines potuerunt a Domino virtutes habere, non etiam aliis tradere. Ille autem signa virtutis dedit¹⁰ subditis, qui se daturum signum Jonae promisit inimicis, ut coram superbis mori digna-

1) Alii *lamentationibus* — 2) Prius *ferru* vel *ferrum*, sed statim emend. — 3) Cod. Nan. *produxit* pro *rediit* — 4) Cod. *Heliseum*. — 5) Cod. *obœdientiam Heliam* — 6) Alii *unius Dei sp...* — 7) Cdd. Nan. Bes. *illic* et quidam *unum spiritum* — 8) In marg. *secundum Ioannem* cf. nostra *SS. Bibl. Vet. frag.* II. p. 336. — 9) Cd. *Et quo* pro *De quo* — 10) Cod. Bes. *et etiam aliis tradidit.. virtutesque dedit.*

τῶν τοῦ θανάτου ἐξουθενώσιν· οἱ ταπεινόφρονες δὲ τὴν θόξαν
τῆς κατὰ τοῦ θανάτου ἐξουσίας.

ΠΕΤΡΟΣ.

Δυσωπῶ οὖν σε, σεβάζομαι δέσποτα, μετὰ ταῦτα ἐν ποί-
οις τόποις ὁ ἄγιος ἐκεῖνος ἀνὴρ μετοίκησεν,¹ καὶ τίνας ἐν
αὐτοῖς θυνάμεις διεσπάξατο, γνώρισον ἡμῖν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ο ὁσιώτατος οὗτος ἀνὴρ ἐν ἑτέροις μετοικήσας τόποις
οἴκησιν μὲν ἠλλαξεν, ἐχθρόν δὲ οὐχί. Μεγάλους γὰρ μετέ-
πειτα καὶ βαρυτέρους πολέμους ὑπὸ τοῦ τῆς κακίας εὑρετοῦ
ὑπέμεινεν. Οσον δὲ τὰς τῶν πειρασμῶν νικῶντας ὁ ἀδάμας²
οὗτος ἀνὴρ καὶ ἑαυτοῦ ἐπινοουμένας ἐόρα, τοσοῦτον ἔσπευθεν
ἀνταγωνιστὴν ἀήτητον ἑαυτὸν ὀφείλῃναι, κατὰ τῶν ἐκείνου
μηχανημάτων τῷ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ θυρεῷ καθοπλιζό-
μενος.

Κάστρον τοίνυν, ὅπερ Κάσινον λέγεται, ἐν τῷ ὑψηλῷ
τοῦ ὄρους πλαγίῳ διάκειται, ὅπερ ὄρος τῇ ἑαυτοῦ ἐκτάσει
τὸ εἶρημένον ἐνκολπίζεται³ κάστρον, καὶ ἕως τριῶν μηλίων
ἢ τοῦ ὄρους ἀκρόρια⁴ ὑπέρεκειται, ὥστε⁵ παρὰ τοῖς ἀγροῦ-
σιν ὡς ἀστέρᾳ φαίνεσθαι. Ἐν ᾧ παλαιότατον μισρὸν⁶ ἐλληνικὸν
ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὠκοδομημένον ὑπῆρχεν· ἐν τούτῳ ὑπὸ τῶν
τοῦ λαοῦ ἀπλουστέρων ὁ Απόλλων ἐσέβετο.⁷ Κύκλῳ δὲ τοῦ
μιαρωτάτου ἐκείνου ναοῦ, πληθεὺς βωμῶν ἐτύγγανεν. Καὶ ἕως
τότε τῶν ἀπίστων ἀνῆρχετο ἐκεῖσε πληθεὺς πολὺ, θυσίαις τε
καὶ σπονδαῖς, δὲ κνίσσαις⁸ τῷ αὐτόθι τοῦ Ἀπόλλωνος ἀγάλ-
ματι λατρεύοντες.

Ο δὲ τὸν νοῦν πεφωτισμένος, καὶ τῆς εὐσεβείας ζη-
λωτῆς Βενέδικτος, ἐπὶ τὸν τόπον παραγενόμενος, καὶ

1) Alii hic, ut alibi scribunt μετόκησε — 2) Quidam ἀδάμαστος, sed Codices Parisienses, ut noster, habent — 3) Alii ἐγκολ.. pro ἐνκολ.. — 4) Alii ἀκρώρεια scribunt pro ἀκρόρια — 5) Cod. fol. 56. — 6) Alii ἱερὸν habent pro μισρὸν — 7) Codex Reg. Parisien. ἐτιμᾶτο pro ἐσέβετο — 8) Codex noster scripsit κνίσαις.

retur, coram humilibus resurgere: quatenus et illi viderent quod temptarent,¹ et isti quod² venerantes amare debuissent. Ex quo mysterio actum est, ut dum superbi aspiciunt despectum³ mortis, humiles contra mortem acciperent⁴ gloriam potestatis.

PETRUS .

Quaeso te post haec, ad quae loca vir sanctus migraverit, vel si aliquas in eis virtutes⁵ ostenderit, innotesce.⁶

GREGORIUS.

Sanctus vir ad alia⁷ demigrans locum non hostem mutavit. Nam tanto post graviora proelia pertulit, quanto⁸ contra se aperte pugnantes ipsum magistrum malitiae invenit. Castrum namque quod Casinum dicitur, in excelsi montis latere situm est, qui videlicet mons distenso⁹ sinu hoc idem castrum recepit,¹⁰ sed per tria millia¹¹ in altum se subrigens, velut¹² ad aëra cacumen tendit: ubi vetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gentilium ab stulto rusticorum populo Apollo colebatur. Circumquaque etiam in cultu daemonum luci succreverant, in quibus adhuc eodem tempore infidelium insana multitudo sacrificiis sacrilegis insudabat. Ibi¹³

1) Pro *temptarent* alii *contemnerent* — 2) Suppletum est *quod*.

3) Prius *dispect*.. — 4) Pro *acciperent* quidam *aspicerent*.

5) Alii *virtutes postmodum* — 6) Prius *innotisce* — 7) Alii *ad alia loca* — Quidam *ad alium demigrans, locum non hostem*. Cdd. Bess. Becc. *ad alia demigrans loca, locum non hostem*.

8) Alii *quantum* — 9) Prius vid. *mox distensu* — 10) Alii *recipit*.

11) Cd. *milia* — 12) Ut alibi, Cd. *velut* — 13) Alii *Illic* pro *Ibi*.

βαρσαλείῳ¹ τῷ φρονήματι εἰσελθὼν, τὸ ἄγαλμα τοῦ Απολλωνος συνέτριψεν, τοὺς βωμοὺς κατέστρεψεν, καὶ τὰ ἄλση ἐνέπρησεν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τοῦ Απολλωνος εὐκτήριον ἡγιασμένον τοῦ ἁγίου Μαρτίνου πεποιήκεν· ἐνθα δὲ ὁ βωμὸς τοῦ Απολλωνος ἱδρυτο, σεβάζουσιν εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου² συνεστήσατο.

Εντεῦθεν λοιπὸν τὸ ἐκεῖσε κατοικοῦν τοῦ λαοῦ πληθὺς τῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ ὁδηγούμενον πρὸς Θεὸν ἐπεστρέφεται. Ἀλλὰ ταῦτα μὴ ὑποφύγων ὁ σχολιὸς τῶν πιστῶν ἐχθρὸς, οὐκέτι λοιπὸν ἀφανῶς, ἡ δὲ ἐνυπνίων, ἀλλὰ φανερώς ἑαυτὸν τοῖς τοῦ πατρὸς ὀφθαλμοῖς ἐπεδείκνυτο, καὶ μεγίσταις φωναῖς ἐβόα, βίαν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου ὑπομενηκέναι, ὥστε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῶν φωνῶν αὐτοῦ ἀκούειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοῖς σωματικαῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτον οὐκ ἐθεώρουν. Πρὸς οὗς ὁ τῆς ἀληθείας διδάσκαλος ἔλεγεν· « Πιστεύσατε, τέκνα, ὅτι τοῖς αἰσθητοῖς μου ὀφθαλμοῖς τὸν ἐχθρὸν τινα, φροβερὸν καὶ³ σπινθηρακώδη ταῖς φαντασίαις φαινόμενον ὁρῶ· ὅς τις διὰ τε τοῦ στόματος καὶ τῶν ὀφθαλμῶν φλόγας πυρὸς ἐκπέμπει. » Εἴ τι οὖν ὁ δόλιος ἐφθέγγετο, ἤκουον πάντες. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐξ ὀνόματος ἐκάλει τὸν ἅγιον.⁴ Ἠνίκα δὲ μηδαμῶς αὐτῷ ἀποκρινόμενον τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἐθεάσατο, εὐθέως ταῖς κατ' αὐτοῦ λοιδορίαις τὴν μιαιρωτάτην αὐτοῦ ἐκίνησεν γλῶτταν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ φίλον ταῖς ὕβρεσιν ἔβαλλεν. Εἴτα πάλιν ἐφώνει τὸν ἅγιον, λέγων· « Βενέδικτε, Βενέδικτε. » αὐτοῦ δὲ μὴ ἀποκρινόμενου, παρ' αὐτὰ προσθεῖς ἔλεγεν· « Κατηραμένε, κατηραμένε, καὶ οὐκ εὐλόγημένε, τί ἔχεις μετ' ἐμοῦ; τί με καταδιώκεις; »

1) Codd. et noster scribunt *Βαρσαλαίῳ* - Edit. animadvertit *Forde Βαρσαλέῳ* — 2) Sic ut codd. Paris. alii vero *εὐκτήριον ἡγιασμένον τοῦ Ἰωάννου* — 3) Cod. Colbertin. τῶν ἐχθρῶν τινα, καὶ ὡς. 4) Codd. Paris. Reg. et Colbertin. *δίκαιον*.

S. Nilus Ode V. Μηκέτι Σέλων δυσωπετεῖν ἀναχωρεῖς πειρασμῶν, κινδύνους μὲν ὡς νομίζων διαφεύγειν ὅσι· ἀλλὰ πάλιν ἄλλους ἐφούρηκας· ἐν Κασίνῳ γὰρ ὁ δεινὸς Απολλων ἄνωθεν λαὸν ἐξηπάτα καὶ τοῦτον καταβαλὼν φροῦδον ἀπέδειξας. *Nolens amplius adversitatem pati, recedis, utpote tentationum quidem pericula evitare*

itaque vir Dei perveniens, contrivit idolum, subvertit aram, succidit lucos,¹ atque in ipso templo Apollinis² oraculum beati Martini,³ ubi vero ara eiusdem Apollinis fuit,⁴ oraculum sancti construxit Iohannis; et commorantem circumquaque multitudinem praedicatione⁵ continua ad fidem vocabat. Sed hæc antiquus hostis tacite non ferens, non occulte vel per somnium, sed aperta visione ejusdem Patris se oculis⁶ ingerebat, et magnis clamoribus vim se perpeti conquerebatur,⁷ ita ut voces illius etiam fratres audirent, quamvis imaginem minime cernerent. Ut enim discipulis suis venerabilis Pater dicebat, corporalibus ejus oculis idem⁸ antiquus hostis teterrimus et succensus apparebat, qui in eum ore oculisque flammantibus saevire videbatur. Iam vero quae diceret audiebant omnes: prius enim hunc vocabat ex nomine. Cui cum vir Dei minime responderet, ad ejus mox contumelias erumpebat. Nam cum clamaret, dicens: Benedicte, Benedicte; et eum sibi nullo modo respondere conspiceret, protinus adjugebat: Maledicte,⁹ non Benedicte,

1) Alii quidam *succendit lucos* — 2) Prius *Appollenis* bis. — 3) Alii *Martini fecit* — 4) In aliis deest *fuit* — 5) Animadvertite hoc exemplo uti S. THOMAS AQUIN. in opusc. XLX. c. 4. ad confirmandum licere religiosis viris praedicare verbum Dei. Ait enim *Divino iudicio aliqui religiosi sunt reputati idonei, ut eis immediate a Deo praedicationis committatur officium; sicut de Equitio monacho B. Gregorius narrat in Dialogis (lib. I. cap. 4.), et etiam de B. Benedicto. (l. II. c. 8.)* — 6) Alii *se oculis pro oculis sese*. — 7) Cod. *conquir.* — 8) Prius *isdem* — 9) Ex rasura Cod. *Maledicte*, sed prius *Maledicite*. Cod Bessar. *dicens: Maledicte*.

Υπομνητέα ὄντως τὰ κατὰ τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐχθρὸν νέα ἀγωνίσματα, ᾧ τινι πολέμους τοιούτους παρήγαγεν· ἀλλὰ τῇ ὑποξέσει τῆς νίκης διηκόνησεν ὁ βίος.

existimans, sed denuo alia adinvenisti: in cacumine enim Casini Montis dolosus. Apollo populum decipiebat, atque hunc proster-nens abolitum ostendisti.

S. Baptolomæus in vita S. Nili (p. 124.) Haligernum appellat τὸν τοῦ ἀγίου Βενεδίκτου ἡγούμενον τοῦ ὄρους Κασσίνου.. *hegumenum S. Benedicti Montis Cassini.* BLASIUS II. Ab. Cryptæ Ferratæ in Typico S. Barptolomæi renovato opera Iosephi Melendytæ die XXI Martii: Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (μνήμη) τοῦ ἱσίου πατρὸς ἡμῶν Βενεδίκτου ἡγουμένου ὄρους Κασσίνου. *Eadem die (memoria) sancti patris nostri Benedicti Hegumeni montis Casini.* Cf. TOSCANI (*Animadv. ad Typica* p. 92.).

S. Nilus vulgari ratione, etsi græce montem Casinum appellat (Inni p. 6.) ὁ χορὸς Μοντεκασίνου βόησατε νῦν.. *chorus Monte casini voces nunc elevate...*

STRABONEM Geograph. l. V. de via Latina per fines Tusculanos ad civitatem Cassinum ducente retulimus in opella - Il Tuscolano di M. T. Cicerone 1866. § II. *Via Latina.* ἡ Λατίνη συμπίπτουσα τῇ Ἀππία κατὰ Κασῖνον.. *Latina quæ coniugitur Appiæ ad Casinum.*

quid mecum habes? quid me persequeris? Sed jam nunc spectanda¹ sunt contra Dei famulum antiqui hostis nova certamina, cui pugnās² quidem volens intulit, sed occasiones victoriae ministravit invitus.

1) Alii *spectanda* — 2) Alii *pugnās*.

De antiqua *Arce* Cassini, unde, sicut in ipso titulo libri huius dicitur, *Benedicti conditoris vel Abatis monasterii quod appellatur Arcis*. confer doctum eruditumque opus v. Em. Dominici Cardinalis BARTOLINI « L'antico Cassino è il primitivo monastero di S. Benedetto restituito alla luce dai suoi ruderi » Tip. di Monte Cassino 1880.

MARCUS poeta S. Benedicti discipulus nobilissimum carmen suum exorditur:

*Coea prophanatas coleret dum turba figuras,
Et manibus factas crederet esse Deos,
Templa ruinosis hæc olim struxerat aris,
Quis dabat obscæno sacra cruenta Iovi...
Hunc plebs stulta locum quondam vocitaverat ARCEM...*

DANTE ALIGHIERI - *Divina Commedia*-Paradiso, canto XXII.

*Quel monte a cui Cassino è ne la costa
Fu frequentato già in su la cima
Da la gente ingannata e mal disposta;
Ed io son quei che vi portai in prima
Lo nome di colui che in terra addusse
La verità, che tanto ci sublima...*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ λίθου παμμεγέθους διὰ προσευχῆς αὐτοῦ ἐλαφροῦ
γεναμένου.¹

Θ'. Εν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, τῶν ἀδελφῶν κτιζόντων τὴν τοῦ κελλίου οἴκησιν² ἔνθα τὸν ἅγιον ἰσυχάζειν ἐχρῆν, λίθος ἐν τῷ μέσῳ ἔκειτο, ὃν ἐν τῷ κτίσματι θεῖναι³ οἱ ἀδελφοὶ ἠβούλοντο.⁴ Εν δὲ τῷ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ κινῆσαι τὸν λίθον τρεῖς τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἀδελφοὺς, τοῦτον ἀπὸ τῆς γῆς κουφίσαι οὐκ ἴσχυσαν. Πλεῖστοι δὲ πάλιν συναχθέντες,⁵ καὶ μηδὲν ὀνίσσαντες,⁶ διέμεινεν ὁ λίθος ἀσάλευτος, ὥστε δοκεῖν αὐτοὺς ἐργαζόμενον⁷ ἐν τῇ γῇ αὐτὸν εἶναι. Τοῦτο δὲ πᾶσιν φανερόν γέγονεν, ὅτι ἐπάνω αὐτοῦ αὐτὸς ὁ διάβολος ἐκαθέζετο, ὃν τοσούτων ἀνδρῶν χεῖρες κινῆσαι οὐκ ἴσχυον. Εν ἀπορίᾳ δὲ γενόμενοι οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνδρωπον ἀπέστειλαν, ἐπὶ τῷ αὐτόν⁸ σκυλέντα⁹ ἀποδιώξαι τὸν ἐχθρόν διὰ¹⁰ τῆς ἑαυτοῦ πρὸς Θεὸν πρεσβείας, ὅπως τὸν λίθον ἄραι δυνηθῶσιν. Οστις εὐθέως παραγεγονώς, καὶ εὐχὴν ποιήσας, ἐπέτρεψεν τοῖς μαθηταῖς ἄραι τὸν λίθον. Τοσαύτη δὲ εὐκόλῳ σπουδῇ ὁ λίθος ἤρθη, ὥστε νομίζειν αὐτοὺς μηδὲν βάρους αὐτὸν ἐσχηκέναι, τὸν πρότερον ἀκίνητον ὄντα.

1) Alii γενομένου — 2) Cod. Reg. Parisiensis οἰκοδομὴν ἔνθα ἰσυχάζειν ἐχρῆν — 3) Cod. noster θεῖναι scripsit. — 4) Alii ἐβούλοντο — 5) Alii συνελθόντες — 6) Codex Colbertin. ὀνήσαντες. Cod. Reg. Parisiensis ἀνύσαντες — 7) Alii habent ἐργάζόμενον. 8) Codex Florentin. ὥστε αὐτὸν — 9) Cod. Reg. Parisiensis σκυλέντα — 10) Cod. fol. 57.

S. Nilus Ode VI. Νέος ἄλλος Νεκαισαρείας, πάτερ, Γρηγόριος ἡμῖν ἀναφανείς ἐν λόγῳ λίθον μέγαν ἐκκυλίεις, θαῦμα τοῖς μαθηταῖς σου ἐναπεδεικνύμενος καὶ ἀκήχεας τοῦ διαβόλου ἀναφωνοῦντός σοι· τί ἐμοί τέ καὶ σοί; παῦσαι τοῦ λοιποῦ καταδιώκων με. *Novus alter Neocæsariensis, o Pater, Gregorius nobis visus in sermone magnum devolvit lapidem, tuis discipulis miraculum ostendens, diabolumque contra te exclamantem audivisti: Quid mihi et tibi? posthac me persequi desiste.*

CAPUT IX.

*De ingenti saxo per eius orationem levato.*¹

Quadam² die dum fratres habitacula ejusdem cellæ construerent, lapis in medium³ jacebat quem⁴ in ædificium⁵ levare decreverunt.⁶ Cumque eum duo vel tres movere non possent, plures adjuncti sunt, sed ita immobilis mansit, ac si radicitus in terra teneretur; ut palam daretur intelligi,⁷ quod super eum ipse per se antiquus hostis sederet, quem tantorum virorum manus movere non possent. Difficultate⁸ igitur facta, ad virum Dei missum est, ut veniret, et⁹ orando hostem¹⁰ repelleret, ut lapidem levare potuissent.¹¹ Qui mox venit, orationem¹² faciens benedictionem dedit, et tanta lapis celeritate levatus est, ac si nullum prius pondus habuisset.

- 1) In titulo alii *viri Dei* pro *eius*, et pro *levato* Cod. habet *levigato* — 2) Huius capitis et partem sequentis confer *fac-simile* in *The Palæographical society - Fac-similes of manuscripts and Inscriptions* edited by E. A. Bond and E. M. Thompson P. I-VIII London 1873-1878. Tab. 121. — 3) Alii *medio* — 4) *Quidam* addunt *monachi* — 5) Prius videtur *ædificiom* — 6) Alii *decreverant*. 7) Prius *intellegi* sed super *e* inscriptum est *i* a 2. manu. 8) Prius *difficult.* postea *difficult.* — 9) In cod. omissum est *et*; videtur non iteratum, quod erat in fine verbi *veniret* præcedentis. 10) Prius *hostum* videtur, postea emend. — 11) Alii *possent*. 12) Ante *orationem* alii addunt *et*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τοῦ εὐρεθέντος χαλκοῦ ζωδίου, ὃθεν ἐξῆλθεν ἐν
φαντασίᾳ τὸ πῦρ.¹

Γ'. Εδοξεν οὖν τῷ ἁγίῳ τοῖς οἰκείοις ἐπιτρέψαι μαθηταῖς, ἵνα ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ, ἐν ᾧ ὁ λίθος τὸ πρὶν ἔκειτο, τὴν γῆν ὀρύξωσιν· κατὰ τὸ προσταχθέν αὐτοῖς οὖν, βαθὺ ὀρυγμα² πεποιηκότες, εἰδῶλον χαλκοῦν εὖρον ἐκεῖσε, ὅπερ ἐν τῷ μαγειρίῳ³ ῥιφέν, αἰφνίδιον πῦρ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων τῶν μοναχῶν ἔδειξεν ταῖς ἑαυτοῦ φαντασίαις, ὡς ὅτι ἅπαν τὸ τοῦ μαγειρίου κτίσμα κατεκαύθη. Ἡρξαντο οὖν οἱ ἀδελφοὶ ἐν θορύβῳ πολλῷ ὕδωρ ἐπιχέειν. ὡς δὴθεν σβεννύοντες τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ φαντασιώδη φλόγα γεγонуῖαν. Αἰσθόμενος δὲ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τοὺς ἀδελφούς ἐν θορύβῳ πολλῷ γεγονότας, καὶ τὴν αἰτίαν παρ' αὐτῶν ἐγνωκώς, ἐν τῷ μαγειρίῳ παραγέγονεν, καὶ τὸ πῦρ ὅπερ ἔλεγον οἱ ἀδελφοὶ ὄραν, αὐτὸς ἔφασκεν μηδαμῶς τοῦτο θεωρεῖν· εὐθέως δὲ τὴν κεφαλὴν τῷ Θεῷ κατὰ τὸ σύνηθες εἰς προσευχὴν κλίνας, ἐδέετο ὑπὲρ τοῦ ἀπελαθῆναι ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φανείσαν τοῦ ἐχθροῦ⁴ φαντασιώδη χλεύην. Αναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς προσευχῆς, τοὺς ἀπατηθέντας τῶν ἀδελφῶν ὀφθαλμοὺς ἐβρῶμένους ἐν τῇ τοῦ σώματος φυσικῇ ὁράσει ἀπεκατέστησεν⁵ διὰ τῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκείσεως, ὥστε οὐκέτι ἐθεάσαντο τὸ τοῦ μαγειρίου κτίσμα ταῖς τοῦ διαβόλου φλογαῖς καϊόμενον· ἀλλ' ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ὁρᾶτο λοιπὸν⁶ ἄφλεκτον καὶ ἀσάλευτον.

1) In Codice Colbertino titulus est: Περὶ τοῦ χαλκοῦ εἰδώλου.

2) Cod. ὠρυγμα scripsit — 3) Alii μαγειρίῳ sic et inferius.

4) Cod. Reg. Parisiensis ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν φαντασιώδη — Cod. Colbert. habet in primo verbo ἀπελαθῆναι ut codex noster — Alii ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀδελφῶν τὴν φανείσαν αὐτοῖς τοῦ ἐχθροῦ φαντασιώδη — 5) Alii ἀποκατ.. — 6) Cod. Reg. καϊόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἀλλ' ὡρᾶτο λοιπὸν.

S. Nilus Ode VI. Ξένα ὄντως ξένα καὶ μεγάλα πάτερ τὰ σπ-

CAPUT X.

De phantastico¹ coquinæ incendio.

Tunc in conspectu² viri Dei placuit, ut in loco eodem terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarent, æreum illic idolum fratres invenerunt. Quod³ ad horam⁴ casu in coquinam⁵ projecto, exire ignis repente visus est, atque in cunctorum monachorum oculis, quia omne ejusdem coquinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumque jaciendo aquam, et ignem quasi extinguendo perstreperent, pulsatus eodem tumultu vir Domini⁶ advenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum esse, in suis vero non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, et eos quos phantastico⁷ repperit igne deludi, revocavit⁸ fratres, ut oculos suos⁹, ad et sanum illud coquinæ ædificium adsistere cernerent, et flammam quas antiquus hostis finxerat,¹⁰ non viderent.

1) In titulo Cod. *fantast*: ubi prius tantum *p* et postea *f*.

2) Prius *conspectum* — 3) Prius *Quo* pro *Quod* — 4) Cod. *ora* pro *hora*, sic alias — 5) Cod. hic et inferius *quoquin*.. — 6) Alii *Dei* — 7) Prius *phantastico*; sed 2. m. *phantasmatico* — 8) Prius *deludere vocavit*; serior manus fecit *deludi*; sed per rasuram; non apposuit *re* ante *voc*.. — 9) Alii *fratres, ut oculos suos signarent monuit* — 10) Cod. *finxerat*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ τοῦ συντριβέντος παιδὸς ἐν τῷ συμπτώματι.

ΙΑ'. Πάλιν οἰκοδομοῦντων τῶν ἀδελφῶν τοίχον,¹ καὶ εἰς ἵψος τὸ κτίσμα ἄγειν σπευδόντων, ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων εἰς τὸ ἑαυτοῦ κέλλιον σχολάζων ἦν ἐν τῇ προσευχῇ· ὥτινι ὁ παμμύαρος ἐχθρὸς ἐπιχαιρόμενος τῷ δοκεῖν ὠφθῆ, καὶ ὅτι πρὸς τοὺς ἐν τῇ οἰκοδομῇ ἐργαζομένους ἀδελφοὺς² ἐπορεύετο, ἐμῆνυσεν. Ὁπερ γνοὺς ὁ θεοφόρος ἀνὴρ, διὰ μηνύσεως ταχυτάτης τοῖς ἀδελφοῖς ἐσήμανεν λέγων· « Τέκνα, προσέχετε ἑαυτοὺς, ὅτι πρὸς ὑμᾶς τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ὁ περράζων διάβολος ἔρχεται. » Ὁ δὲ τὴν ἀγγελίαν τοῖς ἀδελφοῖς ἀγαγὼν, μήπω ταύτην ἐξαγγεῖλαι φθάσας,³ ἰδοὺ τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸν κτιζόμενον τοίχον κατέστρεψεν,⁴ καὶ ἕνα μοναχὸν ἔτι νέαν ἄγοντα τὴν ἡλικίαν, υἱὸν γενόμενον κοριαλίου⁵ τινός, τὸ γεγονός συμπτωμα συνέτριψεν. Οἱ δὲ τοῦ ἁγίου μαθηταὶ τοῦτο ἑωρακότες οὐ⁶ τοσοῦτον διὰ τὴν τοῦ τοίχου καταστροφὴν, ὅσον διὰ τὸν⁷ τοῦ ἀδελφοῦ κίνδυνον, τῷ σεβασμίῳ πατρὶ Βενέδικτῳ μετὰ δακρύων προσήλθον, τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλοντες.⁸ Ὁ δὲ συμπαθέστατος πατὴρ προσέταξεν τοῦτον πρὸς ἑαυτὸν ἐνεχθῆναι, ὅντινα ταῖς χερσὶν ἄραι οὐκ ἴσχυσαν,

μεῖα τὰ σὰ καὶ γὰρ πυρώδη φλόγα φαινομένην ἐν τῷ μαγειρείῳ ἑωραμένην προσευχῇ ἠφάντωσας· κρημνισθέντα νεανίαν πάλιν καὶ θνήσκειν μέλλοντα ἡγείρας ὑγιῇ πέμψας ὑπερυγεῖν καὶ πρῶτον. *Admiranda sane, admiranda, et magna, o Pater, tua sunt prodigia: ardentem enim flammam coquina apparenter excitatam oratione evanescere fecisti, atque iterum puerulum ruina contritum, et iam iam moriturum sanum suscitasti ad pristinum mittens laborem.* Quidquam simile legitur et in vita b. Nili p. 76.

1) Hic et inferius pluries codex scribit τοιχ.. pro τοιχ.. ex simili pronunciatione — 2) Quidam omittunt ἀδελφούς, sed cum nostro habent Cdd. Reg. Paris. et Colbert. — 3) Codd. Reg. et Colbert. Τοῦ δὲ τὴν ἀγγελίαν ἀδελφοῖς ἀγαγόντες, καὶ μήπω ταύτην ἀγγεῖλαι φθάσαντες — 4) Alii ἐκάλασε vel ἐγάλαξε. 5) Cod. Colb. κυριαλίῳ, Cod. Florentin. κυραλιτίῳ, sed melius κοριαλ.. vel κουριαλ.. ex latino *curialis* — 6) Codd. alii præmittunt καὶ περίλυποι γενόμενοι — 7) In τὸν super ras. o apparet. — 8) Alii ἀναγγέλ..

CAPUT XI.

*De servo Dei puerulo ruina confracto, et sanato.*¹

Rursum² dum fratres parietem, quia res ita exigebat,³ paulo altius ædificarent, vir Dei in orationis studio intra cellulæ⁴ suae⁵ claustra morabatur. Cui antiquus hostis insultans apparuit, et quia⁶ ad laborantes fratres pergeret indicavit.⁷ Quod vir Dei per nuntium celerrime fratribus nuntiavit,⁸ dicens: «Fratres, caute vos agite, quia ad vos hac hora malignus⁹ spiritus venit.» Is qui mandatum detulit, vix verba conpleverat et malignus¹⁰ spiritus eundem parietem, qui ædificabatur evertit, atque unum puerulum monachum cujusdam curialis filium opprimens, ruina contrivit.¹¹ Contristati omnes ac vehementer¹² afflicti non dapno¹³ parietis, sed contritione fratris, quod¹⁴ venerabili Patri Benedicto studuerunt celeriter cum gravi luctu nuntiare. Tunc idem¹⁵ Pater¹⁶ Benedictus ad se dilaceratum¹⁷ puerum deferri jubet. Quem portare non nisi in sago potuerunt; quia conlapsi saxa¹⁸ parietis, ejus non solum

1) Titulus sic et apud Mabillon, in quibusdam vero: *De puerulo monacho parietis ruina confracto et eius oratione sanato*, in aliis aliter — 2) Alii *Rursus* — 3) Prius *exgebat* — 4) Quidam *cellam* — 5) Alii omittunt *suae* — 6) Alii *et ei quod ad*. 7) Prius *pergerent indecavit* — 8) Alii *indicavit pro nuntiavit*. 9) Prius *ora malignus* — 10) Hic cod. *malegnus* — 11) Prius videtur *conterivit* — 12) In *vehementer* alterum *e* super *ras*. 13) Sic codex scribit. — 14) Alii omittunt *quod* — 15) Cod. ut alibi *isdem* — 16) Alii addunt *Benedictus* — 17) Cod. *delacer*. 18) Alii *saxi*.

καθ' ὅτι οἱ πεπτωκότες λίσσονται ἀπὸ τοῦ τοίχου οὗ μόνον αὐ-
τοῦ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὅσ' αὐτὸ συνέτριψεν.¹ Αὐθιγάτως οὖν
ἔχοντες ταῖς χερσίν, ὥς εἴρηται, τοῦτον ἄρα, ἀναγκαῖον
ἠγγήσαντο² ἐν σαγίᾳ ἀνακλίνειν αὐτόν. καὶ οὕτως πρὸς τὸν³
σημαιοφόρον ἀγαγεῖν Βενέδικτον. Παραυτὰ δὲ ἐκέλευσεν αὐ-
τόν ἀναστῆναι⁴ ἐν τῷ ἑαυτοῦ ψαβίᾳ ἐν ᾧ εὐχέσθαι εἰώθει⁵
καὶ ἐκβαλὼν ἔξω τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τὴν βύραν τοῦ κελλίου
ἀποκλείσας,⁶ ἑαυτὸν εἰς προσευχὴν ἐκδίδωκεν· καὶ κλίνας
γόνυ τὸν Θεὸν ἐκέτευεν ὑπὲρ τῆς τοῦ συντριβέντος ἀδελφοῦ
ιάσεως. Καὶ ἦν ἰδεῖν ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ θαῦμα ἀληθῶς φρί-
κης καὶ ἐκστάσεως ἄξιον· μετὰ γὰρ τὴν τῆς προσευχῆς τε-
λείωσιν, παραυτίκα ὁ νεανίας μόνος ἀνέστη ὑγιὲς ὅλῳ τῷ
σώματι. Ο δὲ ἅγιος τοῦτον πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς
ἀδελφοὺς, ἐπὶ τῷ σὺν αὐτοῖς ἐργάζεσθαι ἐν τῇ τοῦ συμπε-
πτωκότες τοίχου αἰκοδομίᾳ. Ο δὲ ἐχθρὸς προσδοκήσας τῇ
ἑαυτοῦ ἀπατηλῇ ἐνεργείᾳ, διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐπινοηθέντος
κινδύνου θάνατον ἐπαγάραι⁷ τῷ ἀδελφῷ, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ
κατησχύνειν, καὶ χλεύην, ἥνπερ τῷ μακαρίῳ ἠτοίμασεν ἑαυ-
τῷ ἐπεσπάσατο, ὀνειδῶς τε καὶ καταφρόνησις, παρὰ ταῖς τοῦ
ἁγίου φοιτηταῖς⁸ γενομένους. Εντεῦθεν λοιπὸν ὁ τοῦ Θεοῦ
ἄνθρωπος προφητείας χάριν παρὰ Θεοῦ ἐκομίσατο τοῦ προ-
λέγειν τὰ μέλλοντα, καὶ μηνύειν ὡς ἐνεστῶτα.

1) Prius in cod. vid. συνέτριψεν — 2) Male edd. habent ἠγγή-
σαντο — 3) Cod. fol. 58. — 4) Cod. ἀνέθ.. scripserat — 5) In
cod. εἰώθει male, sed ex simili pronunciatione — 6) Cod. ἀποκλί-
σας — 7) Alii ἐπαγάραι melius — 8) Codex scribit φουτ.. Alii
μαθηταῖς.

membra, sed etiam ossa contriverant.¹ Eumque vir Dei praecepit statim in cella sua in psiatio,² quod vulgo matta vocatur, in quo³ orare consuerat,⁴ proici,⁵ missisque foras fratribus cellam clausit: qui orationi⁶ instantius quam solebat incubuit. Mira res, eadem hora hunc incolumem,⁷ atque ut prius valentem ad eundem iterum laborem misit, ut ipse quoque parietem cum fratribus perficeret,⁸ de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset.⁹

Cœpit vero inter ista vir Dei prophetiæ etiam spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus etiam absentia nuntiare.

1) Cod. Florent. *contriverunt*. *Eumque vir Dei in pisiato strato quo orare*. Alii verba varie transponunt. Animadvertunt Hæfelinus, Mabillon, aliique verba *quod vulgo matta vocatur* fuisse additamentum in margine codicum; sed omnes cdd. in textu ea habent, ut a Gregorio descripta. — 2) Quidam *psiathio* vel *Psyato*, Cod. Bessarion. *Psiato*. — 3) Alii *in quo* pro *quo* tantum. 4) Alii *consueverant* — 5) Cod. *proici* — 6) *Prius oratione* 7) *Prius incolomen* — 8) *Prius perficerit* — 9) *Prius credidisset*

GORDIANUS in vita S. Placidi § 14 hunc puerulum Severum appallatum dicit, cui nomini favet inscriptio capitis huius in codice Cassinensi 85: *De Severo Dei famulo etc*, atque rudis scriptio in Codice Cassinensi 175. etsi DELLA NOCE et QUIRINI dormitantem librarium incusent, quasi *Severo Dei* scripserit, ad hæc quo pacto componi possint cum sequenti verbo non apparet; legendum enim esset: *De Servo Dei famulo...*

BERTHARIUS in carmine suo:

*Attritus puer est, murali mole peremptus,
Suscitat hunc, et opus iussit adire suum*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IB.

Περὶ τῶν μοναχῶν τῶν μεταλαβόντων¹ τροφῆς παρὰ
τὸν κανόνα.

IB'. Παράδοσις κανονικὴ ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἐν τῇ μονῇ ὑπῆρ-
χεν νομοθετηθεῖσα, ἵνα ἀποστελλομένων ἀδελφῶν εἰς διακο-
νίαν, μήτε βρώσεως, μήτε πόσεως μεταλάβωσιν, μέχρις ἂν
ἐν τῇ μονῇ ὑποστρέψωσιν· καὶ οὕτως² ὁ κανὼν ἀκριβῆς³ παρ'
αὐτῶν⁴ ἐφυλάττετο. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, τινὲς τῶν ἀ-
δελφῶν εἰς διακονίαν ὑπὸ τοῦ τιμίου τούτου ἀνδρὸς ἐστά-
λησαν· συνέβη οὖν τοὺς σταλέντας μοναχοὺς διάστημα πολὺ
τῆς ὁδοῦ διανύσαντας, καὶ μὴ φθάσαντας ἐπαναλῦσαι ἐν
τῇ μονῇ ὀψίας ἤδη γεναμένης, καὶ τῆς ὥρας κατεπειγού-
σης, καταλῦσαι πρὸς τινα σεμνωτάτην παρθένον, καὶ ἐν τῷ
κελλίῳ αὐτῆς μεταλαβεῖν⁵ τροφῆς. Ἀπέστειλαν δὲ ἓνα τῶν
ἀδελφῶν πρὸς τὸν ἡγιασμένον πατέρα Βενέδικτον πρὸς τὸ
αἰτήσασθαι εὐχὴν κατὰ τὸ ἔθος, ἵνα μεταλάβωσιν τροφῆς·
ὁ δὲ προγνωστικὸς ἐκεῖνος πατὴρ ἠρώτησεν αὐτὸν, λέγων·
« Ποῦ μετελάβετε⁶ τροφῆς; » ὁ δὲ ἀπεκρίνατο,⁷ « Οὐδαμοῦ,
πάτερ· » πρὸς ὃν⁸ ὁ ἅγιος ἔφη· « Ἰνα τί οὕτω ψεύδεσθε;⁹ οὐχὶ
ἐν τῷ κελλίῳ τῆσδε τῆς¹⁰ παρθένου¹¹ κατελύσατε, καὶ τροφῆς
μετελάβετε; οὐχὶ¹² τούτων ἀρκούντων τῶν ἐδεσμάτων ἐγεύσα-
σθε; οὐχὶ τοσαύτα ποτήρια ἐπίετε; » Τῇ ἐπαύριον δὲ ἐπανελ-
θόντων τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῆς προσταχθείσης αὐτοῖς διακο-
νίας, σφῶς¹⁴ τε καὶ ἐπιστημόνως ὑπὸ τοῦ πατρὸς διελεγχθέν-
τες,¹⁵ τήν τε οἰκίαν τῆς γυναικὸς καὶ τὰ εἶδη τῶν βρωμάτων,

1) Alii μεταλαμβανόντων — 2) Alii οὕτως — 3) Cod. Florentin. ἀκριβῶς — 4) Cod. Flor. αὐτοῦ — 5) Cod. Flor. μεταλαμβάνειν. 6) Cod. Reg. Paris. Οὐ μετελάβετε — 7) Codd Reg. parisien. et Flor. ἀπεκρίθη — 8) Alii οὗς — 9) Alii ψεύθη in codice nostro scribitur ψευδесе - Codex Colbertin. οὕτως ψεύδεσθαι — 10) Quidam omittunt τῆσδε, quidam vero τῆς sequens — 11) Cod. Colb. τῆς δεσποίνης pro τῆς παρθένου — 12) In cod. Florent. a verbo οὐχὶ ad ἐπίετε desiderantur — 13) Quidam μοναχῶν pro ἀδελφῶν. 14) Cod. Reg. Paris. σφῶς — 15) Edd. quidam διελεγχθέντων.

CAPUT XII.

*De servis Dei qui cibum contra regulam
sumpserunt.*¹

Mos² etenim cellæ fuit, ut quoties³ ad responsum aliquod egrederentur fratres, cibum⁴ potumque extra cellam minime sumerent. Cumque hoc de usu regulæ sollicite servaretur, quadam die ad responsum fratres egressi sunt, in quo⁵ tardiori compulsi sunt hora demorari. Qui manere juxta religiosam faeminam noverant, cujus ingressi habitaculum sumpserunt⁶ cibum. Cumque jam tardius ad cellam redissent,⁷ benedictionem Patris ex more petierunt. Quos ille protinus percontatus⁸ est, dicens: Ubi comedistis? Qui responderunt: dicentes⁹ Nusquam. Quibus ille ait: Quare ita mentimini? Numquid illius¹⁰ talis faeminæ habitaculum non intrastis? Numquid hos atque illos cibos non accepistis?¹¹ numquid tot calices non bibistis? Cumque eis venerabilis Pater et hospitium mulieris, et¹² genera ciborum, et numerum potionum¹³ dice-

1) Titulus in aliis: *De monachis qui extra cellam comederant.*

2) Verba quædam superioris capitis in editis ad hoc referuntur.

3) Cod. ut alibi *quotiens* — 4) Ut alias cod. *cyb...* scribit, sic et inferius — 5) Alii *et in eo* pro *in quo* — 6) Prius *sumser..*

7) Prius *redissent* — 8) Cod. *percunctatus* — 9) Alii omittunt *dicentes* quod habent Codd. Bessar. et Nanian. — 10) Videtur prius *talius* cod. per ras. emend. — 11) Cod. Bess. *sumpsistis?*

Additum *et* manu seriori — 12) Additum *et* — 13) In *potionum* primum *o* ex emendatione rubri coloris. Cod. Bessar. *potuum.*

καὶ τὸ μέτρον τῶν ποτηρίων φανερώσαντες.¹ ἑαυτοὺς κατα-
γνῶντες πρὸς τοὺς τιμίους αὐτοῦ πόδας ἔπεσαν,² ἡμαρτηκέναι
ὁμολογοῦντες· αὐτὸς δὲ ὁ πραότατος πατὴρ εὐθέως τὸ σφάλμα
αὐτοῖς συνεχώρησεν, πληροφορηθεὶς τοῦτο ὡς ἀπόντος αὐτοῦ,
οὐ μὴ τοῦ λοιποῦ παραβῶσιν τὴν παραδοθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ
τοῦ ἁγίου ἐντολὴν, ἥνπερ ἐν πνεύματι ἁγίῳ³ συμπρόντα
αὐτοῖς καὶ ἀποῦσιν ἔγνωσαν.⁴

1) Cod. Floren. φανερώσαντος — 2) Cod. Flor. ἔπεσον — 3) Huc
usque Codex Colbertinus — 4) Cod. fol. 59.

Narratio haud huic dissimilis habetur in vita b. Nili Cry-
ptæferratæ p. 68.

MENÆA VENETA 1879 - Μάρτιος σελ. 59, ut et vetustioria
in Synaxario: Καὶ τὰς μὲν ἄλλας τῶν παραδοξοποιῶν διεξοδικώ-
τερον ἢ κατ' αὐτοῦ Ἱστορία δηλοῖ, δι' ὧν παντοῖα κατειργάσατο
θαύματα καὶ νεκροὺς ἀνιστῶν, καὶ τὰ μέλλοντα προλέγων, καὶ
περὶ τῶν ἀπόντων ὡς παρόντων διαλεγόμενος.. *De eius mirabilibus
rebus gestis prolixius eiusdem narrat historia; utpote prodigia
omne genus sit operatus, mortuos ad vitam revocaverit, futura
prædixerit, et de absentibus tamquam præsentibus sit locutus...*

ret, recognoscentes cuncta quæ egerant, ad ejus pedes tremefacti ceciderunt, e se¹ deliquisse confessi sunt. Ipse autem protinus culpam percipit,² perpendens quod in ejus absentia ultra non lecerent, quem præsentem sibi esse in spiritu scirent.

1) Alii et se — 2) Prius vid. *perpendis*.

S. BENEDICTI Regula cap. LI « Frater qui pro quovis re-
« sponso dirigitur, et ea die speratur reverti ad monasterium,
« non præsumat foris manducare, etiamsi a quovis rogetur,
« nisi forte ei ab abbate suo præcipiatur. »

BERTHARIUS in carmine suo:

Non licitis domibus sumpserunt prandia fratres,

Absens ipse videt, arguit et nimium.

PAULUS DIACONUS, ut volunt, in carminibus ei tributis:

Abdita facta patent, patulo produntur edaces

Muneris accepti: abdita facta patent.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ, ΙΓ'.

Περὶ τοῦ σαρκικοῦ ἀδελφοῦ Βαλεντίνου μοναχοῦ.

ΙΓ'. Ἀνὴρ τις ὑπῆρχεν, κοσμικὸς μὲν τῷ σχήματι, σπουδαῖος δὲ τοῖς τρόποις καὶ λίαν φιλομόναχος, ἀδελφὸς τυγχάνων Βαλεντίνου μονάζοντος, οὗ καὶ τὸ πρότερον μνείαν ποιούμεθα. Οστίς κατ' ἐνιαυτὸν παρέβαλλεν¹ πρὸς τὸν σήμειοφόρον πατέρα Βενέδικτον ἐπὶ τῷ ἀπολαύειν τῆς τούτου ψυχωφελοῦς διδασκαλίας, καὶ ἐπισκέψεως χάριν Βαλεντίνου τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφοῦ. Οὗτος τοίνυν ὁ ἀνὴρ νομοθεσίαν ἑαυτῷ ἦν δεδωκώς, ἵνα ἐξερχόμενος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ οἰκίας μηδαμῶς μεταλάβῃ τροφῆς, μέχρις ἂν τῆς τοῦ ἁγίου ἀξιωθῇ εὐχῆς, ἣν καὶ διεφύλαττεν.⁴ Ἐν μὲν οὖν ὁδεύοντος αὐτοῦ ἐπὶ τὸ μοναστήριον, αἰφνίδιον γέγονέν τις αὐτῷ συνοδοιπóρος, ἄγνωστος παντελῶς, ὅστις ἐπεφέρετο ἐδεσμάτων ποικιλίαν.⁵ Βραδυτάτης οὖν ὥρας παρελθούσης, εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ συνοδοιπóρος· « Δεῦρο, ἀδελφε, γευσώμεθα, μήπως ἀτονήσωμεν ἐν τῇ ὁδῷ » πρὸς ὃν ἀποκριθεὶς εἶπεν· « Ἀπέστω, ἀδελφε, οὐ μὴ ποιήσω τοῦτο, διότι πρὸς τὸν σεβασμίον πατέρα Βενέδικτον νῆστις⁶ ἔχω συνήθειαν⁷ ἀπέρχεσθαι. » Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν δεξάμενος πρὸς ὀλίγον ἡσύχασεν· ὁδεύσαντες⁸ δὲ ὀλίγον τῆς ὁδοῦ διάστημα, πάλιν ὁ συνοδοιπóρος τοῦτον τροφῆς μεταλαβεῖν προετρέπετο· ὁ δὲ ὑπακούσαι τούτου οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ τὴν πορείαν νῆστις διήνυσεν.⁹ Πάλιν οὖν διάστημα πλεῖστον ὁδεύσαντες, ἐκ μήκους δὲ τοῦ μοναστηρίου ὄντες, ἦλθον ἐπὶ τινα τόπον τερπνόν, ἐν ᾧ πηγὴ διαυγέστατου¹⁰ ὕδατος ὑπῆρχεν, καὶ λιβάδιον εὐανθές. Τότε ὁ συνοδοιπóρος τοῦτον αὖτις προτρεπόμενος ἔλεγεν· « Ἰδοὺ ὕδωρ, ἰδοὺ λιβάδιον, ἰδοὺ ἐπιτίδειος τόπος, ἐν ᾧ δυνησόμεθα τροφῆς μετασχεῖν καὶ ἀνεθῆναι ὀλίγον, ὅπως τὴν ὁδὸν ἔ-

1) Quidam παρέβαλε — 2) Alii τὸ — 3) Alii ἔτεν — 4) Codice Floren. ἐφύλαττεν — 5) Cod. Floren. ποικιλίας — 6) Cod. scribit νήστης ex simili pronunciatione; sic inferius — 7) Super ras. elementa συν — 8) Alii ὁδεύσαντες — 9) Alii διήνυσεν scripsit — 10) Cod. Parisien. Reg. διειδεστάτου.

CAPUT XIII.

*De fratre Valentiniani monachi, quem
vir Dei in via comedisse cognovit.¹*

Frater quoque Valentiniani ejus monachi, cujus superius memoriam feci, vir erat laicus, sed religiosus. Qui ut servi Dei orationem perciperet,² et germanum fratrem videret, annis singulis de loco suo ad cellam³ jejunus venire consueverat. Quadam igitur die dum iter ad monasterium faceret, sese illi alter viator adjunxit⁴ qui sumendos cibos in⁵ itinere⁶ portabat. Cumque jam hora tardior excrevisset, dixit: Veni frater, sumamus cibum, ne lassemur in via. Cui ille respondit: absit, frater,⁷ non facio⁸, quia ad venerabilem Patrem Benedictum⁹ jejunus semper venire¹⁰ consuevi. Quo responso percepto, ad horam conviator conticuit.¹¹ Sed cum post haec¹² aliquantulum itineris spatium egissent, rursus admonuit ut manducarent. Noluit consentire qui jejunus pervenire decreverat. Tacuit quidem qui ad manducandum invitaverat, et cum eo jejunus adhuc pergere¹³ ad modicum consensit. Cumque et¹⁴ iter longius agerent, et eos tardior

1) In titulo post *monac* adiungitur tantum *ut supra* — 2) Cod. prius *perceperet*. — 3) Alii addunt *eius* — 4) Cod. *adiunxit* scribit — 5) Additum *in a 2. m.* — 6) Prius *itenere* ut alias et inferius — 7) Alii addunt *hoc* — 8) Alii *faciam* — 9) In verbo *Patrem* emendatio est, ut in *Benedictum* prius *Bedictum*. 10) Alii *pervenire*, sed illud *per* videtur iteratio novissimæ syllabæ præcedentis — 11) Alii *tacuit* — 12) Quidam *hoc* — 13) Prius *pergeret* — 14) In aliis et desideratur.

μῶν ἀκόπως διανύσωμεν.¹ » Ἀρεσθεῖς οὖν τῇ τοῦ τόπου τερπνότητι, καὶ δελεασθεῖς τῇ τοῦ συνοδοιπόρου τρισσῇ συμβουλίᾳ, ἀναπεσὼν καὶ συνεστιασθεῖς αὐτῷ ἀναστὰς εἶχετε τῆς εἰς² τὸ μοναστήριον ἀπαγούσης ὁδοῦ. Οψίας δὲ γενομένης κατέλαβεν τὸ τοῦ ἁγίου πατρὸς κελλίον, καὶ δὴ μηνυθεῖς ἐδέχθη ὑπὸ τοῦ σεβασμίου πατρὸς³ Βενεδίκτου. Πесὼν οὖν ἐπὶ τὴν γῆν εὐχὴν ἡτήσατο⁴ λαβεῖν. Ο δὲ προορατικὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ τὸ παράπτωμα, ὅπερ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτῷ συμβέβηκεν,⁵ ὠνειδισεν, λέγων· « Τί ἐστίν, ἀδελφε, ὅπερ ὁ ἐχθρὸς σοι διὰ τοῦ συνοδοιπόρου κατειργάσατο; τὸ πρῶτον πλανῆσαι σε οὐκ ἴσχυσεν, εἰς τὸ δεύτερον δελεάζει σε οὐκ ἠδυνήθη, εἰς τὸ τρίτον ἐνίκησεν, καὶ ἐν οἷς ἠθέλησεν κατέλαβεν.⁶ Τότε ἐκεῖνος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἑαυτοῦ ἀσθενοῦς λογισμοῦ γνωρίσας, τοῖς τοῦ ἁγίου ποσὶν προσκυλινδούμενος, τοσοῦτ'⁷ μᾶλλον ἤρξατο θρηνεῖν τε καὶ αἰδεῖσθαι τὸ ἑαυτοῦ σφάλμα, ὅσον ἑαυτῷ⁸ ἐπέγνω ἡμαρτηκέναι,⁹ καὶ¹⁰ ἐν τῇ τοῦ πατρὸς ἀπουσίᾳ γενομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ συμφορὰν, ἐπέγνω σαφῶς ταύτην¹¹ ἐν τοῖς τοῦ δικαίου¹² ὀφθαλμοῖς ταύτην¹³ πεπωραχέναι.

ΠΕΤΡΟΣ.

Εγὼ τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρὸς τὰς πράξεις ἀκούων, ἐν μὲν τῷ προορᾶν τὰ μέλλοντα, καὶ τὰ ἐν κρυφῇ δρώμενα εἰς φανερόν ἄγειν, τοῦ Ελισσαίου τὸ πνεῦμα ἐν αὐτῷ ὑπάρχειν ὁρῶ, ὅτι ἀπόντι τῷ μαθητῇ,¹⁴ ὡς παρὼν τὰ κατὰ αὐτοῦ διέγνων.

1) Alii ἀνύσωμεν — 2) Cod. Flor. τῆς.. τερπνότητος — 3) Quidam ἁγίου addunt et ἀνδρὸς pro πατρὸς — 4) Cod. Flor. ἡτεῖτο. 5) Alii συνέβηκεν — 6) Cod. Flor. κατέβαλλε — 7) Cod. τοσοῦτο Alii τοσοῦτον — 8) Quidam ἑαυτὸν — 9) Cod. fol. 60 — 10) Cd. Flor. addit τὴν — 11) Verbum a quibusdam omissum — 12) Quidam πατρὸς pro δικαίου — 13) In Flor. deest ταύτην — 14) Cd. μαθητῇ scribit.

hora fatigaret ambulantes, invenerunt in itinere pratum et fontem, et quæque poterant ad reficiendum corpus delectabilia videri. Tunc conviator¹ ait: Ecce aqua, ecce pratum, ecce amœnus locus, in quo possumus² refici et parum quiescere, ut valeamus iter nostrum postmodum incolumes³ explere. Cum igitur et verba⁴ auribus et loca oculis blandirentur, hac⁵ tertia admonitione persuasus, consensit et comedit: vespertina vero hora pervenit ad cellam. Præsentatus autem venerabili Benedicto Patri, sibi orationem petiit:⁶ sed mox ei vir sanctus hoc quod in via egerat inproperavit, dicens; Quid est, frater, quod malignus hostis, qui tibi per cumviatorem⁷ tuum⁸ locutus est, semel tibi persuadere non potuit, secundo⁸ non potuit, ad tertium persuasit,⁹ et te ad hoc quod voluit, superavit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mentis agnoscens, ejus pedibus provolutus, tanto magis cœpit culpam deflere et erubescere,¹⁰ quanto se cognovit etiam absentem in Benedicti Patris oculis deliquisse.

PETRUS.

Ego sancti viri præcordiis Elisæi spiritum video inesse, qui absenti discipulo præsens fuit.¹²

1) Alii *convivator* — 2) Alii *possumus* — 3) Cod. *incolomes* scribit — 4) Alii addunt *hæc* — 5) Omittunt *hac* alii — 6) Alii *dari petiit* — 7) Alii *conviat.* — 8) Prius *secundum* — 9) Alii *at tertio suasit* — 10) Prius *erubescere* — 11) Cd. *Helisei* — 12) Alii *excitit.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Περὶ Τότιλα¹ του ῥηγὸς πειράσαντος τὸν ὅγιον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΙΔ'. Δέον ἐστὶ, Πέτρε, ἡσυχάζειν σε τέως, ὅπως ἀκούσης τὰ μέγιστα.² Ἐν τοῖς τῶν Γότθων³ καιροῖς, ὁ τούτων ῥίξ⁴ Τότιλας τοῦνομα, ἀκηκοὺς τὰ τοῦ ἁγίου κατορθώματα, καὶ ὅτι προφητικοῦ χαρίσματος ἀνάπλεος⁵ τυγχάνει, ἐπὶ τὸ μοναστήριον ὤρμησεν ἔλθεῖν. Καὶ δὴ μήκοθεν τοῦ μοναστηρίου στάς, τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν τῷ μακαρίῳ ἐμήνυσεν. Ὁ δὲ ἅγιος ἐπέτρεψεν τοῦ παραγενέσθαι αὐτὸν πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ λογισάμενος ἐν ἑαυτῷ ἀδύνατον εἶναι φθαρτὸν ἄνθρωπον ὄντα προφητικῆς χάριτος μετέχειν,⁶ τοῦτον πειράσαι ἐτόλμησεν. Ἐνα δὲ τινα τῶν αὐτοῦ σπαθारीων, Ῥίγγωνα λεγόμενον, ἔμφιασεν τοῖς ἑαυτοῦ ἱματίοις, καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ὑπέδησεν, καὶ τοῦτον ἐν τῷ ἑαυτοῦ ὀνόματι πορευθῆναι πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἐκέλευσεν, ὡς δὴθεν πειράζων αὐτόν, παρασχόμενος αὐτῷ δορυφόρους πλείονας. Σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ κόμητας ἀπέστειλεν, τουτέστιν Βουλ Ρουδερίκ⁷ καὶ Βριδὴν,⁸ ἐκ δεξιῶν τε αὐτοῦ καὶ ἐξ εὐωνύμων πλείθη ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν πορευθῆναι ἐπέτρεψεν,⁹ οἰόμενος διὰ τῆς ἐπιπλάστου ταύτης καὶ ψευδοῦς θεωρίας ἀπατησάιν τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον. Ὡς δὲ τὸ μοναστήριον κατέλαβεν ὑπὸ τῆς τῶν στρατιωτῶν τε καὶ ἀξιωματικῶν δορυφορούμενος τάξεως, συνέβη τὸν ἅγιον εἶν τινα ὑψηλῷ τόπῳ καθήμενον θεωρεῖν τοῦτον ἐρχόμενον· καὶ ἀπὸ διαστήματος ὄντος αὐτοῦ¹⁰ αὐτοῦ

1) Editiones passim accentum apponunt alteri syllabæ, sed Codex noster vulgarem usum secutus, adiecit primæ, ut et inferius.
2) Quidam δέοντα pro μέγιστα - Cod. Floren. ἀκούσης τὰ ἐν τοῖς omisso μέγιστα et δέοντα — 3) Ut superius Cod. scribit Γότθων.
4) Alii scribunt ῥήξ — 5) Alii attice ἀνάπλεως — 6) Quidam μετασχεῖν — 7) Alii Βουλτερίκον Ρουδερίκον sed codex ΒΟΥΛ ΡΟΥΔΕΡΙΚ' Cod. Flor. βουλ ρουδέριν — 8) Alii βρινδῖνον, sed codex ΒΡΙΑΗΝ Cod. Flor. βλίδην — 9) Quidam προσέταξε — 10) In aliis αὐτὸς desideratur.

CAPUT XVI.

*De simulatione regis Totilæ deprehensa.*¹

GREGORIUS.²

Oportet, Petre, ut interim sileas, quatenus adhuc majora cognoscas. Gothorum namque temporibus, cum rex eorum Totila sanctum virum prophetiæ habere spiritum audisset, ad ejus monasterium pergens, paulo longius substitit,³ eique se venturum esse nuntiavit. Cui dum protinus mandatum de⁴ monasterio fuisset ut veniret, ipse, sicut perfidæ mentis⁵ fuit, an vir Domini⁶ prophetiæ spiritum haberet explorare conatus est. Quidam vero ejus spatarius⁷ Riggo dicebatur, cui calciamenta⁸ sua præbuit, eumque indui vestibus regalibus fecit, quem quasi in persona sua pergere ad Dei hominem præcepit. In cujus obsequio tres qui sibi præ cæteris adhærere consueverant, comites misit, scilicet,⁹ Vul¹⁰ Ruderic, et Blidin, ut ante servi Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulantes, ejus lateri¹¹ obambulant; cui alia quoque obsequia atque spa-

1) In codice capitis numerus paulo post verbum *Gothorum* apponitur — 2) Ut alias *quatinus*. — 3) Prius *substitit* — 4) In *e* adest rasura — 5) In *mentis* suppletum est *n* — 6) Alii *Dei*. 7) Sic Cod. cum rasura inter *t* et *a*, sed non videtur ibi fuisse *h* ut alii habent. — 8) Alii *calceam*... — 9) Codex *scelicer*. 10) Alii *vulteric* sed cod. ex Ambrosianus, ut codex Cryptensis hic habet, ut etiam in aliis duobus nominibus — 11) Alii *lateribus*.

ἐξ¹ οὐπερ, ἡ τοῦ ἁγίου φωνὴ ἠδύνειτο παρ' ἐκείνου ἀκουσθῆ-
ναι, ἔκραξεν ὁ ἅγιος, λέγων. « Ἀπόθου, τέκνον, ἀπόθου τοῦτο
ὅπερ ἐνδέδυσαι, οὐκ ἔστι γὰρ σόν. » Οστίς Ρίγγων ταῦτα ἀ-
κούσας παρ' αὐτοῦ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἐξέστη, μετανοῶν ἐφ'
οἷς ἔδρασεν· ὅτι τοιοῦτον ἅγιον, καὶ διορατικώτατον ἄνδρα
διαχλευασαὶ ἀπετόλμησεν. Πάντες οὖν οἱ σὺν αὐτῷ ὄντες τῷ
ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τὴν γῆν προσεκύνησαν· ἀναστάντες
δὲ οὐδαμῶς τῷ ἁγίῳ πλησιᾶσαι ἐτόλμησαν· ἀλλὰ πρὸς τὸν
αὐτῶν ῥῆγα ὑπέσχεσαν τρέμοντες, καὶ ἑαυτοὺς μεμφόμενοι
ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ κουφότητι.

1) Cod. fol. 61.

PROCOPIUS de Bello Gothico lib. III.

S. Nilus Ode VI. Οἱ τὸν νόμον τὸν δεδωρημένον σοῦ μὴ συν-
τηρήσαντες προφητικῇ ἐράσει διελέγχονται, τὸ ποτηρίων ποσὸν μα-
θόντες, ὃ κακῶς πεπόησιν· καὶ τὸν Τέτηλα τὸν βασιλέα πειράζειν
μέλλοντα ἡλεγκας προφανῶς πᾶσι προειπὼν ἐν οἷς ἐμπόση κακοῖς.
Qui regulam a te traditam non observarunt per prophetica re-
darguuntur visionem, quot pocula malitiose biberint rescientes; To-
tilamque regem, qui de te exploraturus erat, aperte coarguisti
coram omnibus ea mala praedicens, in quae ille incideret.

tharios¹ præbuit, ut tam ex eisdem obsequiis quam ex purpureis vestibus rex esse putaretur. Cumque idem² Riggo decoratus vestibus, obsequentum frequentia comitatus monasterium fuisset ingressus, vir Dei eminus sedebat. Quem venientem³ conspiciens, cum jam ab eo audiri⁴ potuisset, clamavit, dicens: Pone, fili, pone hoc quod portas; non est tuum. Qui Riggo protinus⁵ in terram cecidit, et qui tanto viro inludere præsumpsisset, expavit: omnesque qui cum eo ad hominem Dei veniebant, terræ consternati⁶ sunt. Surgentes autem, ad eum propinquare minime præsumpserunt, sed ad suum regem reversi, nuntiaverunt trepidi in quanta velocitate fuerant deprehensi.⁶

1) Hic cod. addit *h*, et verbum scribit *spatharius*, quæ scriptura favet editionibus, non raro enim *u* pro *o* usurpatur, et vicissim; sed 2. m. scripsit *spatharium* — 2) Cod. *isdem* — 3) In *venientem* suppleta sunt *ien* a l. m. — 4) Cod. *audire* male. 5) Verbum super ras. — 6) Ut in titulo Cod. *deprhændi* scribit.

MABILLON adnot. ad vitam S. Benedicti. Act. SS. t. I. 12.

TROYA St. d'Italia nel M. E. vol. II. p. 1473.

De S. Benedicto et Totila confer CANTU' *Storia Universale* Torino 1842. tom. VIII. pag. 424. qui parum diverse a Gregorio rem narrat « per accertare se fosse (Benedetto) dotato di profetico spirito, vestì uno scudiero cogli abiti suoi, ed egli si pose indistinto nel corteggio, ma il santo lo riconobbe, e a lui « difilatosi, lo rimproverò. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Περὶ ἧς ἐξέθετο προφητείας τῇ αὐτῷ ῥηγί.

ΙΕ'. Τότε δι' ἑαυτοῦ ὁ αὐτὸς ῥήξ Τότιλας πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον παραγέγονεν.¹ ὃν ἡνίκα μήκοθεν καθεζόμενον ἐ-
 θεάσατο, οὐδαμῶς ἐτόλμησεν προσεγγίσει αὐτῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν
 ἐπὶ τὴν γῆν ῥίψας, ἐδέετο τῆς παρὰ τοῦ ἁγίου τυχεῖν συγ-
 χωρήσεως. Ο δὲ τοῦ Θεοῦ θεράπων τοῦτον δις καὶ τρις προσ-
 φωνήσας ἀναστῆναι, καὶ θεασάμενος τῷ φόβῳ αὐτὸν συσχε-
 ζέντα μὴ ἀνιστάμενον,² Βενέδικτος ὁ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ οἰκέτης³ δι' ἑαυτοῦ ἀναστῆσαι τὸν ῥηθέντα ῥῆγα Τότιλαν
 κατηξίωσεν, καὶ τοῦτον περὶ τῶν⁴ ἑαυτοῦ διήλεγξεν πράξεων.
 καὶ ἐν ὀλίγοις ῥήμασιν πάντα τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμδεβη-
 κέναι⁵ προεμήνυσεν, λέγων· « Πολλὰ κακὰ ἐποίησας καὶ ποιεῖς,
 λοιπὸν ἀπόστηθι τῆς ἀνομίας, καὶ μετανόησον, καὶ ὅψε ποτε·
 καὶ γὰρ ἐν Ρώμῃ μέλλεις εἰσεῖναι, καὶ θάλασσαν περάσαι
 ἔχεις, ἐννέα ἔτη⁶ βασιλεύσεις, τῷ δεκάτῳ δὲ ἔτει τελευτήσεις. »
 Ταῦτα ἀκούσας ὁ τῶν Γότθων ῥήξ, καὶ τῇ ἀπροσδοκίᾳ τοῦ
 μακαρίου προφητεία ἐκθαμβος γενόμενος,⁷ ἔβριψεν ἑαυτὸν
 ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εὐχὴν αἰτήσας, ἀνεχώρησεν τῆς μὸνῆς. Καὶ
 ἀπὸ τότε τῆς ἑαυτοῦ ὁμότητός τε καὶ ἀπανθρώπιός μετε-
 ποιήθη, διὰ τῆς τοῦ ὁσίου διδασκαλίας, καὶ ἐπωφελοῦς πα-
 ραινήσεως. Καὶ οὐ μετὰ⁸ πολὺν χρόνον ἐν Ρώμῃ εἰσῆλθεν, καὶ
 ἐν Σικελίᾳ παραγέγονεν· δεκάτῳ δὲ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλεί-
 ας, ἡ θεία δίκη τοῦτον ζῆν οὐκ εἶασεν· ἀλλὰ κατὰ τὴν
 τοῦ ἁγίου προφητείαν, τὸ βασίλειον μετὰ τῆς ζωῆς ἀπώ-
 λησεν.

Οθεν λοιπὸν ὁ τῆς Κανουσίων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος⁹ πρὸς
 τὸν μέγαν Βενέδικτον κατὰ τὸ σύνθηες παραβαλὼν· διὰ γὰρ

1) Alii παρεγένετο — 2) Alii ἀνιστα.. — 3) Quidam δούλος — 4) A-
 lii τοῦ — 5) Quidam συνβαίνειν — 6) Cod. scripsit ἔτι — 7) Cd.
 Florent. ἐκθαμβούμενος — 8) Alii μεθ' αὐτόν — 9) Hic sanctus Ca-
 nusinæ civitatis Episcopus Savinus vocatur a GORDIANO in actis
 S. Placidi § 41. De Canusia urbe in Apulia ad Aufidum fluvium
 tribus millibus a Cannis sita et PROCOPIUS de bello gothico - De

CAPUT XV.

De prophetia eidem regi Totilae et Canusinae civitatis antisiti facta.¹

Tunc per se² idem³ Totila ad Dei hominem accessit: quem cum longe sedentem cerneret, non ausus accedere sese in terram dedit. Cui dum⁴ vir Dei bis et ter⁵ diceret: Surge, sed ipse ante eum de terra erigi non auderet Benedictus Iesu Christi Domini⁶ famulus per semetipsum dignatus accedere est ad regem prostratum; quem de terra levavit, de⁷ suis actibus increpavit, atque in paucis sermonibus cuncta quæ illi erant ventura prænuntiavit, dicens: Multa mala facis, multa⁸ mala fecisti, jam aliquando ab iniquitate compescere. Et quidem⁹ Romam ingressurus es, mare transiturus, novem annis regnas,¹⁰ decimo morieris. Quibus auditis, rex vehementer territus, oratione¹¹ petita recessit, atque ex illo jam tempore minus crudelis fuit; Cum¹² non multo¹³ post Romam adiit, ad Siciliam perrexit; anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei judicio regnum cum vita perdidit.¹⁴

1) In codice titulus habet sic: *De prophetia quae eodem regi totila facta est.* — 2) In se suppletum s a l. m. — 3) Cod. *isdem* ut solet. — 4) Alii *cum* — 5) Alii *tervè* pro *et ter* — 6) Quidam *et* præmittunt — 7) Hic quoque alii addunt *mala* — 8) Alii *E-*
quidem — 9) Manus serior *regnaturus* alii *regnabis* — 10) Prius *orationem* Cod. Bessarionis hic habet *orationem petiit ac recessit dum Romam abiit.* — 11) Alii *et.* — 12) l. m. *multom* — 13) Dein-
de 2. m. *perdidit.*

τὴν τῆς πολιτείας αὐτοῦ ἀγίωσύνην σφόδρα τοῦτον ἡγάπα
ὁ σεβασμιος Βενέδικτος. Καθεσθέντων¹ οὖν αὐτῶν, καὶ λόγου
κινήσαντος περὶ τε τῆς ἐν τῇ πόλει εἰσόδου τοῦ ῥηγὸς Τό-
τιλα, καὶ τῆς τῶν Ρωμαίων πόλεως ἀπωλείας, λέγει πρὸς τὸν
μακάριον ὁ ἐπίσκοπος· « Διὰ τοῦ ῥηγὸς τούτου ἡ πόλις Ρώμη
καταλυθήσεται, πρὸς τὸ μηκέτι οἰκισθῆναι ὑπὸ² ἀνθρώπων. »
Πρὸς ὃν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἀπεκερίθη· « Ἡ τοῦ Ρωμαίων πόλις
ὑπὸ ἔθνων οὐ μὴ καταλυθήσεται, ἀλλ' ἀνάγκαις, ἀπραπαῖς
τε καὶ ταραχαῖς καὶ σεισμοῖς σαλευθεῖσα τακῆσεται ἐφ' ἑαυτήν.
Καὶ ἰδοὺ τὰ μυσῆρια τῆς τοῦ σεβασμίου ἀνδρὸς προφητείας
ἡλίου λαμπρότερα ἐν ὀφθαλμοῖς πάντων πρόκειται· καὶ γὰρ
ἐν αὐτῇ τῇ μεγίστῃ πόλει τὴν περικαλλῆ ταύτης κόσμησιν
οὐχ ὁρῶμεν, ἀλλὰ καταχωσθέντας³ οἴκους, ἐκκλησίας ἐρη-
μωθείσας διὰ τῶν ἐπιγεγονότων σεισμῶν κατανοοῦμεν, καὶ τὰ
κτίσματα αὐτῆς παλαιώθεντα· ὑπὸ γὰρ τῶν συμπτωμάτων,
καὶ τῶν συνεχῶν σεισμῶν ἢ τῶν οἰκοδομημάτων ποικιλία
πατερῶν ῥυπώθη.⁴ Ταύτης τῆς θεοσδότου τοῦ ὁσίου ἀνδρὸς προ-
φητείας τὴν ἐξηγήσιν ἐποιήσατο πρὸς μὲ Ονοράτος ὁ τοῦ
ἀγίου φοιτητής.⁵ ἔλεγεν δὲ ταῦτα ὁ αὐτὸς εὐλαβέστατος Ονο-
ράτος οὐ παρὰ τοῦ ἀγίου ἀκηκοέναι, ἀλλὰ παρὰ ἀδελφῶν
ἀληθεύοντων πισωθείς ἐμαρτύρει ταῦτα.

eodem (Dialog. l. III. c. 5.) περὶ Σαβίνου τοῦ τῆς Κανυσιᾶς ἐ-
πισκόπου ut vertit ZACHARIAS, narratur a GREGORIO prodigium
coram Totila patratum.

1) Editores monent hoc aoristum verbi parum usitari — 2) Alii
παρὰ — 3) Prius κατασκοθ.. — 4) Cod... ῥιπώθη — 5) Cd. φυτῆς.

PROCOPIUS Cæsariensis *De bello Gothico* cap. VI. narrat an-
no octavo eiusdem belli et primo regni Totilæ.. Τώτιλας... ἐς
μὲν τὰ Ρώμης ὅρια οὐδαμῇ ἤλθεν.. Καμπανοὺς καὶ Σαμνίτας αὐ-
τίκα ἦκων Βενεβέντον πόλιν ὀχυρὰν παρεστήσατο οὐδενὶ πόνῳ...
*Totila.. Romæ finibus abstinuit.. et ad Campanos et Samnitas re-
pente ingressus Beneventum urbem validam nullo negatio in po-
testatem suam redegit.* Hoc tempore, nempe anno 542, Benedi-
ctum invisit. BARONIUS *Annal. Eccl.* 543.

Præterea Canuissnæ antistes ecclesiæ ad eundem Domini¹ famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valde diligebat.² Is itaque dum cum illo de ingressu regis Totilæ et Romanæ urbis³ perditione colloquium⁴ haberet, dixit: Per hunc regem civitas ista destruetur, ut jam amplius non habitetur.⁵ Cui vir Domini respondit: Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis,⁶ et turbinibus, ac⁷ terræ motu fatigata,⁸ in semetipsa marcescet. Cujus prophetiæ mysteria nobis jam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta moenia, eversas domos, destructas ecclesias⁹ turpine cernimus, ejusque aedificia longo senio lassata, quia ruinis crebrescentibus¹⁰ prosternantur, vidimus.¹¹ Quamvis hoc Honoratus ejus discipulus, cujus mihi relatione conpertum est, nequaquam ex ore illius audisse se perhibet; sed quia hoc dixerit, dictum sibi a fratribus fuisse¹² testatur.

- 1) Alii *Dei* — 2) Prius *diligebat*. — 3) Prius *orbis* — 4) Prius *colloquiom* — 5) Alii *inhabitetur*. — 6) Prius *corussis* — 7) Alii *et*.
8) Prius *fatigata* — 9) Cd. *domus distructas æccl.*. DE ROSSI Bol. arch. II. V. 75. de basilica Petronillæ destructa — 10) Prius *crebics.*
11) Alii *videmus*. — 12) Prius vid. *fuisse*. Cd. Bess. *suis pro fuisse*.

MURATORI *Annali d' Italia* anno DXLII. « In questi suoi « progressi (Totila) arrivato a Monte Cassino volle visitar S. « Benedetto celebre allora abbate di quel monasterio, il quale « gli predisse molte cose avvenire e l'esortò alla clemenza. »

TROYA St. d' Italia nel M. E. l. cit.

Notæ Anonym. Cas. Cod. 175.. in poio (podio).. ibi *carri- vit Totila.*

De S. Honorato MIRTZ *Chron.* - MURATORI *Chron. Subl. Antiq. Ital.* XII. 16.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τοῦ δαιμονιοῦντος¹ κληρικοῦ, καὶ διὰ προσευχῆς
αὐτοῦ ἰαθέντος.

ΙΓ'. Εὐ² αὐτῷ τοίνυν τῷ καιρῷ κληρικός τις ἐκ τῆς Ακυϊ-
νῶν ἐκκλησίας ἐτύγχανεν ὑπὸ δαίμονος ἀκαθάρτου ἐνοχλού-
μενος· ὁ δὲ τούτου ὁσιώτατος ἐπίσκοπος Κωνστάντιος ἐν
διαφύροις τῶν ἀγίων κοιμητηρίοις πολλάκις τοῦτον ἀπέ-
στειλεν, ὅπως δυνηθῇ ἰάσεως τυχεῖν·³ ἀλλ' οἱ ἄγιοι τοῦ Θεοῦ
μάρτυρες τῆς ἰάσεως τὸ δῶρον τούτῳ παρασχεῖν οὐχ εἴλαν-
το,⁴ ἐπιδειῖξαι πᾶσιν θελήσαντες τὴν ἐν τῷ μακαρίῳ Βενεδί-
κτῳ ἐπιπολάζουσαν θείαν χάριν τῶν ἱαμάτων. Απηνέχθη
τοίνυν ὁ ἀσθενῶν πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ δοῦλον Βενέδικτον,
ἔστις τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ τὰς δεήσεις προσενέγκας, τὸ
ἀκάθαρτον πνεῦμα ἀπ' αὐτοῦ ἀπελάσας, ὑγιῇ τοῦτον τῇ τοῦ
Θεοῦ χάριτι ἀπεκατέστησεν,⁵ εἰπὼν αὐτῷ· « Απελθε, ἰδοὺ
ὑγιῆς γέγονας· κρέα μὴ φάγῃς, μηδὲ ἱερατικῷ βαθμῷ ἐπι-
βῆς· οἷα⁶ δ' ἂν ἡμέρᾳ ἱερατικὸν ἀξίωμα ἐφ' ἑαυτὸν δέξα-
σθαι τολμήσεις,⁷ εὐθέως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀκαθάρτου
δαίμονος ἀνελεημένως ὑποβληθήσῃ. » Επανελθὼν δὲ εἰς τὰ
ἴδια ὁ ἰαθεὶς, ἐπελάθετο τῆς παρὰ τοῦ ἀγίου δοθείσης αὐ-
τῷ ἐντολῆς, καὶ μετὰ ἐτῶν πολλῶν περίοδον, ἡνίκα ἐθεά-
σατο τοὺς προτερευοντας ἐν τῷ ἱερατικῷ καταλόγῳ ἐκ τοῦδε
τοῦ βίου μεταστάντας, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἐλάσσοντας ἐν ἱερα-
τικῷ προβαίνοντας τάγματι, λήθην,⁸ ὡς εἴρηται, ὑπομείνας
τῶν παρὰ τοῦ ἀγίου πρὸς αὐτὸν γενομένων νοουθεσιῶν, ἱερα-
τικῷ ἐπέβη τάγματι· παραυτὰ δὲ εἰς αὐτὸν ὁ δαίμων, ὥσ-
περ ἀνήμερος θῆρ εἰσοικισθεὶς, ἀνηλεῶς τοῦτον διεσπάραττε
μέχρι θανάτου.

1) In titulo editores animadvertunt: forte ἐπιδειῖξαι θελήσαντες
πᾶσι.. δαιμονιοῦντος — 2) Codex noster fol. 62 — 3) Cod. Flor.
habet τυχεῖν ἢν οὐκ εἴλαντο — 4) Cod. ἦλonto pro εἴλonto scri-
bit — 5) ἀποκατ.. — 6) Alii εἴαν δ' ἂν ἡμέραν quidam οἷα γὰρ
ἡμέρᾳ — 7) Alii τολμήσης — 8) Cod. scribit λίθην.

De Constantio Aquinati ZACHARIAS papa sic vertit verba Gre-
gorii (lib. III. cap. 8.) Ἀνὴρ τις πάνυ τῇ ζωῇ ἐλαβεστάτος Κων-
στάντιος τοῦνομα ἐπίσκοπος τῆς Ακυϊνου πόλεως ὑπῆρχεν... « Vir

CAPUT XVI.

De clerico a demonio¹ liberato.

Eodem quoque tempore quidam Aquinensis Ecclesiae² clericus daemonio vexabatur, qui a venerabili³ viro⁴ Constantio Ecclesiae ejus antistite⁵ per multa fuerat martyrum loca transmissus, ut sanari potuisset. Sed sancti⁶ martyres noluerunt ei sanitatis donum tribuere,⁷ ut quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum; qui Jesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsessio homine protinus expulit. Cui sanato praecepit, dicens; Vade, et post hæc carnem non comedas; ad⁸ sacrum vero⁹ ordinem numquam accedere praesumas; quacunque die¹⁰ sacrum ordinem temerare praesumpseris, statim juri diaboli¹¹ iterum manciparis.¹² Discessit igitur clericus sanus, et sicut terrere solet animum poena recens, ea quae vir Dei praeceperat, interim custodivit. Dum¹³ vero post annos multos omnes priores illius de hac luce

1) Alii addunt *ad tempus* — 2) Prius vid. *ecclesia* — 3) Ante *vener.* est parva rasura — 4) Prius *vero* — 5) Prius *antestis* sed *s* in fine dubie eras. — 6) Alii addunt *Dei* — 7) Cod. *Bessarionis gratiam conferre* — 8) Cod. *praecum* alii *precem* — 9) Alii praemittunt *et* — 10) Alii omittunt *vero* — 11) Quidam praemittunt *autem* — 12) Prius *diabuli* — 13) Alii *mancipaberis*.
14) Quidam *Dum*.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ο προορατικός τοῦ Θεοῦ οὗτος ἄνθρωπος, ὡς ὁρῶ, ἀποκεκρυμμένα μυστήρια διέγνωσεν,¹ ὅστις ὑπὸ Θεοῦ φωτισθεὶς, τουτονὶ τὸν κληρικόν διὰ τοῦτο τῷ διαβόλῳ παραδοθέντα συνῆκεν, πρὸς τὸ μὴ αὐτομολίσαι² τοῦτον ἱερατικῇ ἐγχειρισθῆναι ἀξίᾳ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Διὰ τί ἀγνοεῖν εἶχεν τὰ τῆς θεότητος μυστήρια ὁ τοῦ Χριστοῦ τὰ προστάγματα φυλάττων; καθὼς γέγραπται· «Ὁ προσκολλώμενος τῷ κυρίῳ ἐν πνεύμᾳ ἐστίν.»³

ΠΕΤΡΟΣ.

Εἰ⁴ ἐν γίνεται σὺν τῷ κυρίῳ πνεῦμα ὁ τῷ Θεῷ προσκολλώμενος, τί ἐστίν ὅπερ πάλιν ὁ αὐτὸς πάνσοφος κήρυξ εἶρηκεν, φήσας· «Τίς ἐγνώ⁵ νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;⁶» Λίαν ἀσύμφωνόν μοι εἶναι δοκεῖ, εἰ ὁ νοῦς σὺν τῷ κυρίῳ ἐν πνεῦμα γενόμενος τὰ μέλλοντα ἀγνοήσει.⁷

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Οἱ ἅγιοι ἄνδρες, ἐφ' ὅσον σὺν τῷ κυρίῳ ἐν εἰσιν, τὸν νοῦν κυρίου οὐκ ἀγνοοῦσιν, ὁ γὰρ αὐτός⁸ Απόστολος λέγει· «Τίς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ οἰκοῦν ἐν αὐτῷ; οὕτως⁹ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἐγνώ, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.¹⁰» Ἰνα οὖν ἑαυτὸν ἐπιδείξῃ τὰ τοῦ Θεοῦ μὴ ἡγνοηκέναι μυστήρια, προσέθηκεν· «Ἡμεῖς δὲ οὐχί¹¹ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ.» ὅθεν εἶρηκεν πάλιν «Α

« quoque venerabilis vitæ Constantius Aquinæ civitatis episcopus fuit.. »

1) Alii διέγνωκεν — 2) Alii αὐθις τολμῆσαι pro αὐτομολίσαι.
3) Πρὸς ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'. Επισ.. Cod. Vat. pag. 1463, de quo supra, habet κολλώμενος — 4) Alii Διατί — 5) Cod. noster male ἔγω pro ἔγω scribit — 6) Πρὸς ΡΩΜΑΙΟΥΣ Επισ.. ib. p. 1456.
7) Alii ἀγνοήσει — 8) Alii αὐτὸς κύριος διὰ τοῦ ἀποστόλου λέγει.
9) Alii οὕτω — 10) Πρὸς ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β'. ἐπ. In eodem Cod. Vat. p. 1463 deest οἰκοῦν, habet οὕτως, et ἐγνοῦν pro ἔγω — 11) Cod. Vat. habet ου pro ουχι.

migrassent, et minores¹ sibimet superponi in sacris ordinibus cerneret, verba viri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit,² atque³ ad sacrum ordinem accessit: quem mox is, qui reliquerat, diabolus tenuit, eumque vexare⁴ quousque animam ejus excuteret, non cessavit.

PETRUS.

Iste vir Dei divinitatis, ut video, etiam secreta penetravit, qui⁵ perspexit hunc clericum idcirco diabolo⁶ traditum, ne ad sacrum ordinem auderet accedere.

GREGORIUS.

Quare divinitatis secreta non nosset, qui divinitatis praecepta servavit, cum scriptum sit: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est*⁷?

PETRUS.

Si unus fit cum Domino spiritus, qui Domino adhaeret,⁸ quid est quod iterum idem egregius praedicator dicit: *Quis novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit*?⁹ Valde enim esse inconveniens videbitur¹⁰ sensum, cum quo unus factus fuerit, ignorare.

GREGORIUS.

Sancti viri in¹¹ quantum cum Domino¹² unum sunt, sensum Domini non ignorant. Nam idem

1) Alii addunt *suos* — 2) Cod. *posposuit* — 3) Prius *adque*.
4) Cod. Bessar. addit *coepit*, et paulo post omittit *eius* — 5) Alii *quia* — 6) Prius *idcirco diabolus* — 7) Ep. I. COR. VI. 17.
8) Cod. *adheret* et *h* supplet. a l. m. — 9) Ep. ROM. XI, 34.
10) Alii addunt *eius* — 11) Quidam *in* omittunt. — 12) Alii *Deo*.

ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠσοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ.¹ »

ΠΕΤΡΟΣ.

Εἰ² τῷ Ἀποστόλῳ αὐτὰ τὰ τοῦ Θεοῦ ὑπάρχοντα, διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἦσαν ἀποκεκαλυμμένα,³ πῶς πρὸ τούτων ὧν προεθέμην λέγειν, προφθάσας εἶπεν· « Ὁ βᾶθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ.⁴ » Πάλιν δὲ μοι ταῦτα λέγοντι ἑτέρα ὑπαισέρχεται ἐρώτησις· καὶ γὰρ Δαυὶδ ὁ προφήτης τῷ Θεῷ ἐντυγχίνων ἔλεγεν· « Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου.⁵ » Εἰ οὖν τὸ γινῶναι τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα μεῖζόν ἐστι τοῦ ἀναγγεῖλαι, πῶς ὁ μακάριος Παῦλος ἀνεξερεύνητα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα ἀναγγέλλει, ὁ δὲ Δαυὶδ οὐ μόνον ταυτα γινῶναι, ἀλλὰ καὶ τοῖς χεῖλεσιν ἀναγγεῖλαι μαρτυρεῖ;

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ἐν ἑκατέραις ταύταις σου ταῖς ἐρωτήσεσιν ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις ὡς ἐν συντόμῳ ἀπεκρίθην, λέγων, ὅτι οἱ ἅγιοι ἄνδρες ἐφ' ὅσον μετὰ τοῦ κυρίου ἐν εἰσιν, τὸν νοῦν κυρίου οὐκ ἀγνοοῦσιν.⁶ Πάντες γὰρ οἱ διὰ προσευχῆς ἀπερυσπᾶσθαι τῷ κυρίῳ ἀκολουθοῦντες, δηλονότι⁷ ἐν τῇ εὐχῇ ὄντες σὺν τῷ κυρίῳ εἰσὶν· οἱ δὲ τῷ ἐφορκίῳ τοῦ γεώδους τούτου καὶ ἐπικήρου σώματος τοῖς πάθεσιν βαρυνόμενοι, σὺν τῷ κυρίῳ εἶναι οὐ δύνανται. Τὰ ἀπόκρυφα οὖν τοῦ Θεοῦ κρίματα, ὅταν ἡνωμένοι τῷ κυρίῳ εἰσὶν, ἐπίστανται· ὅταν δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ σώματος ἀσθενείας κάλυμμα ὑποστῶσιν, καὶ

1) In Codice Flor. deest αὐτοῦ, ut etiam in textu biblico Cod. Vat. Græc. qui etiam habet pag. 1463. οσα pro α et γαρ pro δε — 2) Aliqui En τῷ ἀποστ.. Hic Codicis fol. 63. — 3) Cod. ἀποκεκαλυμμένα scribit — 4) Πρὸς ΡΩΜΑΙΟΥΣ ubi Cod. Vatican. Græc. pag. 1456 legit 1. manu ἀνεξεραυνητα pro ἀναξερευνητα a 2. manu — 5) Ψαλμὸς PIII'. — 6) Verbum ἀγνοοῦσιν sequitur facies folii vacua, quia ad scriptiōnem parum apta videbatur. 7) Quidam scribunt ὅηλον ὅτι.

quoque apostolus¹ dicit : *Quis enim scit hominum, quæ hominis sunt, nisi spiritus hominis, qui est in ipso? Ita et quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.*² Qui, ut se ostenderet nosse, quæ Dei sunt, adjunxit :³ *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est.* Hinc⁴ iterum dicit ; *Quod oculus non vidit, nec auris audit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se ; nobis autem revelavit per spiritum suum.*

PETRUS.

Si ergo eidem apostolo ea, quæ Dei sunt, per Dei Spiritum fuerant revelata, quomodo super hoc quod proposui,⁵ præmisit dicens : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus*⁶ ! Sed rursum mihi hæc dicenti alia suboritur quaestio. Nam David propheta Domino loquitur, dicens : *In labiis meis pronuntiavi omnia judicia oris tui*⁷. Et cum minus sit nosse quam etiam pronuntiare, quid est quod Paulus incomprehensibilia esse Dei judicia asserit; David autem hæc se omnia non solum nosse, sed etiam in labiis⁸ pronuntiasse testatur?

1) Cod. *apostolus* — 2) Ep. I. COR. II. 11. — 3) Cod. *adiunxit*. — 4) Alii *Hic* — 5) Quidam et Cod. Bessarion *proposuit*
6) Ep. Rom. XI. 33. — 7) PSALM. CXVIII. 13. — 8) In Cod. Bessarion. desunt verba *in labiis*

ἀπὸ Θεοῦ πρόσκαιρον ἀπασχοληθῶσιν τὸν νοῦν, τὰ κρίματα τοῦ κυρίου ἀγνοοῦσιν, καὶ τὰ ἀπόκρυφα αὐτοῦ μυστήρια ἀδηλα αὐτοῖς καθίστανται· καὶ λοιπὸν τότε ἀνεξερευνήτα τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγονται. Ἡνίκα δὲ τῷ Θεῷ τῇ διανοίᾳ ἐνωθῶσιν διὰ τῆς τῶν θείων γραφῶν ἀναπτύξεως, καὶ κρυπτῶν μυστηρίων ἀποκαλύψεως,¹ ὅσον παρὰ Θεοῦ κομίζονται τὸ μέτρον γινώσκουσιν καὶ αὐτὸ² οἶδασίν τε καὶ προμηνύουσιν. Τὰ μυστήρια τοίνυν, ἅπερ παρὰ τῷ Θεῷ ἐν ἀποκρύφῳ εἰσὶν, ἀγνοοῦσιν, ἃ δὲ ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει, γινώσκουσιν. Οἶδεν καὶ Δαυὶδ ὁ προφήτης φήσας·³ « Ἐν τοῖς χεῖλεσίν μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα.⁴ » παραυτὰ προσθεῖς ἐπήγαγεν « τοῦ στόματός σου » μονονουχὶ λέγων πρὸς Θεόν. Ἐκεῖνα ἐγὼ κρίματα γινῶναι τε καὶ ἀναγγεῖλαι ἡδυνήθην, ἅπερ λαλήσαντά σε πρὸς μέ ἐγνων,⁵ ἐπὶ ἐκεῖνα ἅπερ αὐτὸς οὐ λέγεις, παρ' ἡμῖν ἀδηλα ὑπάρχουσιν καὶ ἀνέκφραστα. Συμφωνεῖ λοιπὸν ἡ τε προφητικὴ καὶ Αποστολικὴ μαρτυρία, ὅτι καὶ ἀνεξιχνίαστά εἰσι τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα, καὶ τὰ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ προερχόμενα τοῖς ἀνθρωπίνοις χεῖλεσιν ἔσονται προφερόμενα· καὶ γὰρ ὑπὸ ἀνθρώπων ἐκεῖνα λαληθῆναι τε καὶ γνωσθῆναι δύνανται, ἅπερ ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει, καὶ πάλιν ἐκεῖνά εἰσι παρ' ἡμῖν κρύφια τε καὶ ἀφανῆ, ἅπερ αὐτὸς τοῖς ἑαυτοῦ ἀνεφίκτοις κρίμασιν ἐν ἀδήλῳ ἔθετο.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ἐν τῇ προσθήκῃ τῆς ἐμῆς ἐρωτήσεως τῶν προῤῥηθέντων μαρτυριῶν τὸ δυσερμηνευτον, λέγω δὴ τοῦ τε προφήτου Δαυὶδ καὶ τοῦ Αποστόλου, τηλαυγῶς διεσάφησας·⁶ ἀλλὰ δυσωπῶ, εἰ ὑπολέλειπται τι περὶ τῆς ἀνεπιλήπτου πολιτείας τοῦ ἁγίου ἐκείνου⁷ ἀνδρὸς, θαυσιλῶς φράσσον ἡμῖν.

1) Aliqui ἀποκαλύψεων — 2) Alii αὐτὸ — 3) Alii φῆσιν pro φήσας — 4) Cod. κριμα pro κριματα habet — 5) Cod. ἐγνων pro ἐγνων. Hinc Codicis fol. 64. — 6) Cod. διασαφίσας scribit. 7) Cod. prius ἐκει postea 2. m. ἐκείνου.

GREGORIUS.

Ad utraque haec tibi superius sub brevitare respondi, dicens, quod sancti viri in quantum cum Domino unum sunt, sensum domini non ignorant. Omnes enim qui devote dominum sequuntur, etiam devotione cum Deo sunt, et adhuc carnis corruptibilis pondere gravati cum Deo non sunt. Occulta itaque Dei judicia, in quantum conjuncti sunt, sciunt; in quantum disjuncti¹, nesciunt. Quia enim secreta ejus adhuc perfecte non penetrant, inconprehensibilia ejus judicia esse testantur; quia vero mente ei inhaerent, atque inhaerendo vel sacræ² Scripturae eloquiis vel occultis revelationibus³, in quantum accipiunt, agnoscunt, et norunt haec et pronuntiant. Judicia igitur⁴ quae deus tacet nesciunt, quae deus loquitur, sciunt. Unde et David propheta cum dixisset: *In labiis meis pronuntiavi omnia judicia*, protinus addidit, *oris tui*, ac si aperte dicat: Illa ego judicia et nosse et pronuntiasse potui, quae te dixisse cognovi. Nam ea quae ipse non loqueris, nostris procul dubio cognitionibus abscondis. Concordat ergo prophetica apostolicaque sententia; quia et inconprehensibilia sunt dei judicia, et tamen quae de ore ejus prolata fuerint, humanis labiis pronuntiantur; quoniam sciri⁵ ab hominibus et prolata per Deum possunt, et occultata⁶ non possunt.

PETRUS.

In objectionem meam quaestiunculam patuit causa rationis. Sed quaeso te, si qua sunt adhuc de hujus viri virtute⁷ subjunge.

1) Alii add. *sunt* — 2) Alii *sacris* — 3) Prius *relat.* — 4) Alii *itaque* — 5) Alii *scire* — 6) Alii *occulta* — 7) Alii *virtutibus*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Περὶ τῆς ἐρηνώσεως τοῦ μοναστηρίου.¹

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΙΖ'. Ἀνὴρ τις ὑπῆρχεν εὐγενέστατος, ὁμώνυμος δὲ τοῦ μακαρίου Βενέδικτος,² ὅστις ὑπὸ τῆς αὐτοῦ θεοσόφου διδασκαλίας παιδαγωγηθεὶς, τὴν τοῦ βίου καταλείψας τερπνότητα πρὸς Θεὸν ἐπανέδραμε³ καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ οὖσαν μεγίστην τῆς πολιτείας ἀρετὴν⁴ τὴν τῆς πνευματικῆς παρῤῥησίας πρὸς αὐτὸν ἐκτήσατο ἀσφάλειαν. Τούτου κατὰ τὸ σύννηθες πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον παραγεγονότος, καὶ ἐν τῷ κελλίῳ εἰσεληλυθότος, εὔρεν τὸν θεσπέσιον πατέρα πικρῶς κλαίοντα καὶ ὀδυρόμενον· ἐπὶ πολὺ δὲ ἐστῶς, καὶ θεασάμενος τὴν τῶν ἀκατασχέτων αὐτοῦ δακρύων φορὰν, ἐν αμνηχανίᾳ γέγονεν, μὴ ἐσρακῶς τοῦτον, καθὼς σύννηθες αὐτῷ ἦν, ἐν τῇ τῆς προσευχῆς ὥρᾳ ἐν ἡσυχίᾳ δακρύειν, ἀλλ' οἰμωγὰς καὶ θρηνηδεις στεναγμοὺς ἐκπέμποντα. Εμφοβος δὲ καὶ ἔντρομος γενόμενος, τί ἂν ἦν τὸ αἷτιον παρὰ τοῦ ἁγίου μαθεῖν ἐπεζήτησε τοῦ τοσούτου ὀδυρμοῦ, πρὸς ὃν ὁ θεόσοφος⁵ πατήρ ἀπεκρίθη· «Ὅλον τοῦτο⁶ τὸ μοναστήριον ὅπερ διὰ τοῦ Θεοῦ οἰκοδόμησα, καὶ πάντα ὅσα τοῖς ἀδελφοῖς ἡτοίμασα, τῇ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ κρίσει τοῖς ἔθνεσιν παρεδόθησαν· μόλις δὲ διὰ προσευχῆς τὸν Θεὸν ἐξιλεωσάμην τοῦ χαρισθῆναι μοι τὰς ψυχὰς τῶν ἐν κυρίῳ⁷ μου ἀδελφῶν τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ⁸ οἰκούντων. » Βενέδικτος μὲν ἐκεῖνος ὁ τῷ ἁγίῳ παραβαλὼν, τῆς τῶν μελλόντων προφητείας παρ' αὐτοῦ δεξιόμενος τὰ ἐνέχυρα, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς μονῆς θαυμάζων. Ἡμεῖς δὲ ὁρώμεν ἀρτίως ὑπὸ τοῦ ἔθνους⁹ τῶν Λαγγοβάρδων¹⁰ καταλυθῆν¹¹ τὸ μοναστήριον αὐτοῦ. Αναπαυομένων

1) Extrema αὐτοῦ προφητείας vel αὐτοῦ προφητεία alii addunt.

2) Cod. Paris. et Flor. Βενεδίκτου — 3) Cod. Florentin. ἀνδρ..

4) Quidam præmittunt τὴν — 5) Alii θεοφόρος — 6) Cod. male τοῦτον Codex vero Florent. hic habet ὅλα ταῦτα τὰ μοναστήρια.

7) Codd. quidam Χριστῷ ἀδελφῶν μου — 8) Cod. Flor. τοῖς μοναστηρίοις — 9) Alii γένους — 10) Ut alios Λογγ. alii — 11) Male eod. καταλυθέντα.

CAPUT XVII.

*De prophetia destructionis monasterii sui.*¹

GREGORIUS.

Vir quidam nobilis, Theopropus² nomine, ejusdem Benedicti³ Patris fuerat admonitione conversus, qui pro vitae suae merito magnam apud eum familiaritatis fiduciam habebat. Hic cum quadam die ejus cellulam⁴ fuisset ingressus, hunc amarissime flentem repperit. Cumque diu subsisteret, ejusque finire⁵ lacrimas non videret, nec tamen vir Domini⁶ ut consueverat orando plangeret, sed mœrendo,⁷ quænam causa tanti luctus existeret, inquisivit. Cui vir Dei illico⁸ respondit: Omne hoc monasterium quod construxi,⁹ et cuncta quæ fratribus præparavi, omnipotentis Dei judicio gentibus tradita sunt. Vix autem obtinere potui, ut mihi ex hoc loco animae cederentur.¹⁰ Cujus vocem tunc Theopropus audivit, nos autem cernimus, qui destructum¹¹ modo a Longobardorum¹² gente ejus monasterium scimus. Nocturno enim tempore et quiescentibus fratribus,

1) Titulus in aliis est: *De destructione monasterii viri Dei ab ipso prædicta.* — 2) Alii *Theoprobis*: sic et inferius — 3) Rasura est inter *c* et *t*, forte prius *i* fuerat — 4) Alii *cellam* — 5) Alii hic addunt *non*, quod omittunt ante *videret* — 6) Quidam *Dei*. 7) Cod. scribit *maerendo* — 8) Cod. *ilico* — 9) In cod. *construaxi*. 10) Alii *concederentur* — 11) Codex *distructum* — 12) Manus posterior *Langob.* sic etiam inferius.

γὰρ τῶν ἀδελφῶν μεσονυκτίῳ, ἄφνω εἰσπηδήσαντες ἐν τῷ μοναστηρίῳ οἱ λαγγοβάρδοι, πάντα τὰ ἐν τῇ μονῇ διαρπάσαντες, οὐ συνεχωρήθησαν παντελῶς τινος τῶν ἀδελφῶν ἐπικρατεῖς γενέσθαι. Ἡ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ προσευχὴ ἐφρούρει τούτους, πρὸς τὸ πᾶσιν δειχθῆναι τὴν ἐνυπάρχουσαν αὐτῷ τῆς θείας δυνάμεως χάριν· ὁ γὰρ πιστὸς ἐν ἐπαγγελίαις Θεός, ὅπερ τῷ ἑαυτοῦ γνησίῳ θεράποντι Βενεδίκτῳ ὑπέσχετο ἐπλήρωσεν· εἰ γὰρ καὶ τὰ ὑπάρχοντα τῆς μονῆς¹ ἐκ συγχωρήσεως Θεοῦ διήρπασαν, ἀλλ'² οὐν ὁμως ἡ τῶν ψυχῶν περιποίησις ὑπὸ κυρίου ἐδωρήθη αὐτῷ. Οὕτως ἔγνωμεν καὶ τὸν μακάριον Παῦλον τὸν Ἀπόστολον ὑπὲρ τοῦ πλήθους τῶν συμπλωτήρων αὐτοῦ ἐκδυσωπήσαντα τὸν Θεὸν ἐν τῇ κατὰ τὸν πλοῦν ζαλώδει ἀνάγκῃ, καὶ τῆς δεήσεως μὴ ἀποτυχόντα.³ εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα τοῦ ἐν τῷ παλαίῳ ὄντος φόρτου ἡ ἀποβολὴ γέγονεν, ἀλλ' οὐν γε ἡ τῶν ψυχῶν ἐπικερδὴς σωτηρία παρὰ Χριστοῦ ἐχαρίσθη αὐτῷ.

1) Cod. Flor. ὑπάρχοντα τῶν μοναχῶν ἐκ παραχωρήσεως — 2) Cd. fol. 65 — 3) Quidam ἀποτυχάνοντα.

S. Joseph hymnographus Ode III. Ροαῖς σου τῶν δακρύων ἄρδευόμενος, ὡς δένδρον Βενέδικτε καρποφέρων, εὐκαρπίαν θείας ἡνεγκας ἀρετῶν καὶ θαυμάτων θείᾳ χάριτι: *Fluentis lacrymarum irrigatus, veluti arbor fructifera fructus abundantes virtutum et prodigiorum divina gratia protulisti* - Cathism... μονὴν συγκροτήσας ἱερὰν προσενηνοχας κυρίῳ σωζομένων πληθὺν παναοίδιμε... *cum asceterium sacrum congregasset obtulisti Domino multitudinem servatorum, o celebrande* - Ode VII Εἰργάσω τοῖς ἐσιόις πόνοις σου μάνδραν ἀπείρων μοναστῶν, ἥτις αἰὶ διαμένει τειχιζομένη ταῖς προσασίαις σου, ἀξιόγασε, πειθομένη τοῖς καλῶς ὑπὸ σοῦ τυποθεῖσι. *Sanctis laboribus tuis adunasti gregem innumerabilium monachorum, quæ semper permanet praesidio tuo custodita, o admirande, cum subiecta sit egregiis praeceptis tuis.*

nuper illic Longobardi ingressi sunt; qui diripientes omnia, ne unum quidem hominem illic tenere potuerunt; sed implevit omnipotens Deus quod fidei famulo Benedicto promiserat, ut si res gentibus traderet, animas custodiret. Qua in re Pauli vicem¹ video tenuisse Benedictum, cujus dum navis rerum omnium jacturam² pertulit, ipse in consolatione vitam omnium, qui eum comitabantur, accepit.

1) Prius codex *vocem* — 2) Codex *jactura* scribit.

LEO OSTIENSIS seu MARSIGANUS Chronicon Cassinense. » § 1.

« Cum die quadam divinitus sibi revelatum fuisset idem monasterium, quod ipse fundaverat, a gentibus destruendum atque propterea inconsolabiliter fleret: coelesti protinus oraculo con- solatus audivit eundem locum suis nihilominus meritis in potiore et ampliorem quam tunc statum fore venturum..

Tosti Storia di Monte Cassino t. I. - Em. BARTOLINI *Di S. Zaccaria.. commentar.* p. 259. doc. p. 57.

QUIRINI cum MABILLON contendit hæc evenisse anno 580. Sunt qui ad annum 579 referunt — DELLA NOCE eis annum 985 assignat; M. LAURET in animadvers. ad Chronicon Cassinense, ad annum 589 perducit.

× ?

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Περὶ τοῦ ἀποκρύψαντος τὸ φλασκήν¹ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ἐκ
προοράσεως τοῦ ἁγίου ἐλεγχθέντος.

ΙΗ'. Ἐν ἑτέρῳ τοίνυν καιρῷ Εξηλαράτος² ὁ ἡμέτερος, οὐ
αὐτὸς ἐπιστρέψαντα³ γινώσκεις, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ κυρίου
αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ἐπιφερόμενος οἴνου γέ-
μοντα δύο ξύλινα σκεύη, ὥστε τῇ κοινῇ διαλέκτῳ φλασκία⁴
καλοῦνται· ὅστις τὸ μὲν ἐν ἀπήγαγεν πρὸς τὸν ἅγιον, τὸ
δὲ ἕτερον κατὰ τὴν ὁδὸν ἔκρυψεν· ὁ δὲ διορατικὸς ἐκείνος
πατήρ,⁵ ὃν οὐδὲν τῶν ἐκείνου πρακτέων⁶ διέλαθεν,⁷ τὸ μὲν
ἐν φλασκίῳ μετ' εὐχαριστίας ἐδέξατο, ἀπολύσας δὲ αὐτὸν
παρήγγειλεν αὐτῷ λέγων· «Βλέπε, τέκνον, ἐξ ἐκείνου τοῦ φλα-
σκίου, οὗπερ⁸ κατὰ τὴν ὁδὸν ἔκρυψας, μηκέτι πίεις⁹ λοιπὸν
ἐξ αὐτοῦ· ἀλλὰ κένωσον αὐτὸ τετηρημένως, καὶ εὐρήσεις
ὅπερ ἔνδον ἔχει.» Ο δὲ σφόδρα καταισχυνηθεὶς ἐνώπιον τοῦ
ὁσίου βαλὼν μετάνοιαν, ὑπέστρεψεν· ἔλθων δὲ ἐν ᾧ τόπῳ ἦν
τὸ αὐτὸ ἀποκρύψας φλασκήν,¹⁰ θέλων δοκιμάσαι εἰ ἀληθῆ
εἰσιν τὰ παρὰ τοῦ ἁγίου ῥηθέντα πρὸς αὐτὸν, ἔκλινεν τὸ
σκεῦος, ἵνα κενώσῃ αὐτὸ· καὶ ἰδοὺ παραυτὰ ὄφιν ἐξηλθεν
σὺν τῷ κενωθέντι οἴνῳ. Θεασάμενος οὖν ὁ προλεχθεὶς Εξη-
λαράτος τὸ σφάλμα ὃ πεποίηκεν, καὶ ἔμφοβος γεγονὼς¹¹ κα-
τανυγείς μετενόησεν.

1) Alii φλάσκιον, quidam φλασκήν — 2) Cod. Εξηλ.. scribit bis,
Cod. Floren. vero Εξηλαρότης utroque in loco — 3) Verbum
omissum in Florent. — 4) Cod. Flor. φλασκεῖα - quidam φλάσκι
λέγεται — 5) Quidam ἀνὴρ — 6) Elementa κτεων super rasur.
7) Alii ἔλαθεν - Editt. addunt. οὐκ — 8) Quidam ὅπερ — 9) Alii
πίης — 10) Quidam φλασκίου — 11) Cod. Flor. γενόμενος.

S. Ioseph hymnogr. Ode VII. Ξηράς τε καὶ ἀνίκμυες ὅσιε
ἀπειργάσω ψυχὰς γινίμους ζωτικῷ λόγῳ σου, καὶ τῶν θαυμάτων
ἐπιδείξει, ποιμὴν θεοπρέβλητος γενόμενος καὶ μοναζόντων κόσμος
ῥαιαίτατος - *Aridas et infructuosas animas, o sancte, verbo tuo vi-*

CAPUT XVIII.

*De flascone sublato, per spiritum cognito.*¹

Quodam quoque tempore Exhilaratus noster, quem ipse conversum nosti, transmissus a domino suo fuerat, ut Dei viro in monasterium vino plena duo lignea vascula, quae vulgo² flascones vocantur, deferret:³ qui unum detulit, alterum vero pergens in itinere⁴ abscondit. Vir autem Domini, quem facta absentia latere non poterant, unum cum gratiarum actione suscepit, et discedentem puerum monuit, dicens: Vide, fili,⁵ de illo flascone quem abscondisti jam non⁶ bibas, sed inclina illum caute, et invenies⁷ quid intus habet.⁸ Qui confusus valde a Dei homine exivit. Et reversus volens adhuc probare quod audierat, cum flasconem inclinasset, de eo protinus serpens egressus est. Tunc praedictus Exhilaratus puer, per hoc quod in vino repperit, expavit malum quod fecit.

1) Titulus in aliis: *De flascone abscondito et a viro Dei per spiritum cognito.* — 2) Codd. Vallis clarae et Bessar. *a vulgo.* 3) Prius *deferret* — 4) Ut alibi *itenere* — 5) Alii hic addunt *ne* — 6) Hic alii omittunt *jam non* — 7) Prius *invenis* — 8) Cd. Bessar. *vide quid intus habet.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Περὶ τοῦ λαβόντος ὑπὸ¹ παραμυναστρίας ἐγχείρια, καὶ ὑπὸ
τοῦ ἁγίου ἐλεγχθέντος·

ΙΘ'. Εμπορίον ἦν οὐ μακρὰν τῆς τοῦ ἁγίου μονῆς, ἐν ᾧ πολὺ πλῆθος ἀνδρῶν εἰδωλομανῶν² ὑπῆρχεν. Οὗτοι οὖν ὑπὸ τῆς τοῦ μακαρίου ψυχωφελοῦς διδασκαλίας φωτισθέντες, ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ σωτήριον πίστιν ἐπέστρεψαν.³ Ἐν αὐτῷ τοίνυν τῷ ἐμπορίῳ ἀσκητήριον ἐτύγχανεν εὐλαβῶν τε καὶ σεμνῶν παρθένων, ὧν διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγίωσύνην, τοὺς οἰκείους μαθητάς πρὸς οἰκοδομὴν, καὶ νοουθεσίαν αὐτῶν εἰώθει⁴ ἀποστέλλειν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν κατὰ τὸ σύνθηες, ἀπέστειλεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τινὰ μοναχὸν εἰς τὸ τῶν παρθένων ἀσκητήριον πρὸς ψυχικὴν αὐτῶν ὠφέλειαν· ἐκεῖνος δὲ ὁ ἀποσταλὴς μοναχὸς μετὰ τὴν τοσαύτην παραίνεσιν τὴν παρὰ τοῦ τιμίου πατρὸς γενομένην, παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀειπαρθένων γυναικῶν⁵ ἐγχείρια ἔλαβεν, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ κόλπῳ ταῦτα κατέκρυπεν. Ἐν δὲ τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν πατέρα, διελέγξας αὐτὸν περὶ τούτου, αὐστηρῶς ἔφη πρὸς αὐτόν· « Ἀδελφε, πῶς ἡ ἀνομία εἰσῆλθεν ἐν τῷ κόλπῳ σου; » Ἐκεῖνος δὲ ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ τῇ ἀπροσεξίᾳ ἐπιλαθόμενος τοῦ οἰκείου⁶ σφάλματος περὶ οὗ ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς διελέγχετο, ἡγνόει τι πρὸς αὐτὸν ὁ πατήρ ἔλεγεν. Πρὸς ὃν ὁ ἅγιος ἔφη « Μήτοι γε ἐγὼ οὐκ ἤμην αὐτόθι παρῶν, ὅτε παρὰ τῶν ἱερῶν παρθένων ἐδέξω τὰ ἐγχείρια, καὶ ἐν τῷ κόλπῳ σου ταῦτα⁷ κατέκρυψας; » Οὗ δὲ ταῦτα ἀκούσας τοῖς ἔχνεσιν τοῦ ἁγίου προσκυλινδούμενος, ἑαυτὸν ἡμαρτηκέναι ἔλεγεν ἄπερ⁸ δὲ ἦν λαβὼν παρὰ τῶν παρθένων ἐγχείρια, ταῦτα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ κόλπου ἐκβαλὼν, ἐνώπιον τοῦ ἁγίου ῥίψας γνησίως περὶ⁹ τοῦ πταίσματος τούτου μετεμελήθη.

visco et prodigiorum ostensione fructiferas effecisti, visus a Deo datus pastor et monachorum pulcherrimum decus.

1) Alii et omittunt ὑπὸ et scribunt παρὰ μονασρίας — 2) Cod. Paris et alii εἰδωλολατρῶν — 3) Quidam ὑπερ.. — 4) Cod. εἰωθεῖ scribit. — 5) Alii omittunt γυναικῶν — 6) Alii ἰδίου — 7) Cod. Flor. omittit ταῦτα — 8) Cod. fol. 66 — 9) Cod. Flor. ὑπὲρ.

CAPUT XIX.

*De mappolis a seruo Dei acceptis.*¹

Non longè autem a monasterio vicus erat, in quo non minima² multitudo hominum ad fidem Dei ab idolorum cultu Benedicti fuerat exhortatione conversa. Ibi quoque quaedam³ sanctimoniales feminae inerant, et crebro illuc pro exhortandis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam vero die misit ex more; sed is qui missus fuerat monachus, post ammonitionem⁴ factam, a sanctæ monialibus⁵ faeminis rogatus mappulas⁶ accepit, sibique eas abscondit in sinu. Qui mox ut reversus est, eum vir Dei vehementissima amaritudine coepit increpare, dicens: Quomodo ingressa est iniquitas in sinu tuo?⁷ At ille obstupuit,⁸ et quid egisset oblitus, unde corripiebatur ignorabat. Cui ait: Numquid⁹ ego illic praesens non eram quando ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibi que eas in sinum¹⁰ misisti? Qui mox ejus vestigiis provolutus, stulte se egisse paenituit,¹¹ et eas, quas in sinu absconderat, mappulas projecit.

1) Alii in titulo: *De mappularum receptione ab eodem cognita.*

2) Cod. Theod. *non magna* — 3) Prius *quedam* — 4) Sic Cod. pro *admon.* — 5) Cod. sic pro *sanctimon.* — 6) Hic *mappul.* et sic in titulo et inferius *mappol.* Cod. Bessar. semper *apulas.*

7) Alii *sinum tuum* — 8) Prius *obstibuit* — 9) Prius *Nunquit.*

10) Forte fuerat *sinu*, rasura est — 11) Prius *paenetuit.*

Nonnulla ad hæc animadverterunt HÆFTENUS, DELLA NOCE, QUIRINI et præsertim MABILLON tom. I. act. SS. O. S. B. Præf. § 3. GALLICIOLI dicit forte *apulas*, ut *apulias* a TERTULLIANO memoratas, esse linteamina, quae ab Apulia nomen ducunt.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Περὶ τοῦ μοναχοῦ τοῦ κατὰ διάνοιαν ἐξουθενούντος
τὸν ἅγιον.

Κ'. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν ὥραν ἐν ἣ τὸν ἅγιον τῆς συνήθους ἐχρῆν μεταλαβεῖν τροφῆς, ἐσπέρας λοιπὸν θαθείας οὐσης, συνέβη τινὰ μοναχὸν υἱὸν γεγονότα δεφένσορός τινας, ἐνώπιον τῆς τοῦ ἁγίου τραπέζης τὸν λύχνον κατέχειν. Εὐθιόντος δὲ τοῦ ἁγίου, ὁ δαίμων τῆς ὑπερηφανείας ἤρξατο αὐτῷ¹ ἐνοχλεῖν, καὶ ἐπάρσεως λογισμοὺς αὐτῷ ἐπαφίειν,² καὶ ἀλαζονεύμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔλεγεν· « Τίς ἐστὶν οὗτος, ὃς ἐγὼ παριστάμενος ὑπηρετῶ, καὶ λύχνον ἐπὶ χειρὸς βαστάζων δουλεύω; καὶ ἵνα τί τοῦτω ἐγὼ ὡς δοῦλος κατυπουργῶ; » Ταῦτα δὲ αὐτοῦ κατὰ διάνοιαν λογιζομένου,³ ὁ τῷ προορατικῷ⁴ κατηγλαϊσμένος χάρισματι πατὴρ Βενέδικτος, διελέγξας αὐτὸν σπλάγχνοις πατρικοῖς, εἶπεν· « Σπράγισσον τὴν καρδίαν σου, ἀδελφε· ἵνα τί ἀλαζονείας λογισμοὶ ἐν σοὶ ἀναφύονται; πρόσσεχε σεαυτῷ. » Καλέσας οὖν τοὺς ἀδελφοὺς ἐκέλευσεν παραυτὰ τὸν λύχνον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀρᾶσθαι. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἔξω ἐκάθητο σύνδακρυς·⁵ ὅστις παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἐρωτώμενος, τί αὐτῷ εἶη πεπραχὼς, καὶ τίς ἡ παρὰ τοῦ ἁγίου πρὸς αὐτὸν ἀγανάκτησις, ἀπεγύμνωσεν αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ κατὰ διάνοιαν διαβολικὴν πλάνην, καὶ πῶς τῷ τῆς ὑπερηφανείας ἐφουσιώθη πνεύματι, καὶ ὅποια κατὰ τοῦ⁶ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ῥήματα ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ μελετῶν ἐκορυφώτο. Ὁθεν λοιπὸν πᾶσιν φανερόν⁷ γέγονεν ὁ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ κεκρυμμένος ἰὸς, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πατρὸς προδιορατικὴν ἐθαύμαζον καθαρότητα, ὅτι τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ φρόμενα, τοῦτον λαβεῖν οὐ δύνανται.

1) Cod. Floren. διαφένσορος Vide CODINUM de officiis — 2) Cod. Florent. sic αὐτῷ alii αὐτὸν — 3) Editt. animadvertunt legendum ἐπαφίεσθαι — 4) Alii διαλογίζ... — 5) Quidam προγνωστικῶν. 6) Alii σὺν δάκρυσιν — 7) Quidam omittunt κατὰ τοῦ — 8) Quidam φανερόν.

CAPUT XX.

*De superba cogitatione pueri per spiritum cognita.*¹

Quadam quoque die dum venerabilis Pater vespertina jam hora corporis alimenta perciperet,² ejus monachus cujusdam defensoris³ filius, fuerat, qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cumque vir Dei ederet, ipse autem cum⁴ lucernae ministerio adstaret, coepit⁵ per superbiae spiritum in mente sua tacitus volvere, et per cogitationem dicere: Quis est hic, cui ego manducanti assisto, lucernam teneo, servitium inpendo? Quis sum ego, ut isti serviam? Ad quem vir Dei statim conversus, vehementer eum coepit increpare, dicens: Signa cor tuum, frater; quid est quod loqueris? signa cor tuum. Vocatisque statim fratribus, praecepit eis⁶ lucernam de manibus tolli, ipsum vero jussit a ministerio recedere, et sibi hora eadem quietum sedere. Qui⁷ requisitus a fratribus, quid habuerit in corde, per ordinem narravit quanto superbiae spiritu intumuerat, et quae contra virum Dei verba per cogitationem tacitus dicebat. Tunc liquido omnibus patuit, quod venerabilem Benedictum latere nil possit,⁸ in cujus aure⁹ etiam cogitationis verba sonuissent.

1) Alii: *De cogitatione monachi superba a Dei viro cognita*—2) Cd. Bes. *percipisset* — 3) De *Defensore*, et vera nobilitate Benedicti HAEFTENUS, MABILLON et DELLA NOCE disserunt.—4) Quidam omittunt *cum* — 5) Alii *accepit* — 6) Alii *ei* — 7) *Qui* omissum a l. m. supplet. a 2. m. — 8) Alii *posset* — 9) Alii *auribus tacitæ*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Περὶ τοῦ εὐρεθέντος ἀλεύρου ἐν καιρῷ λιμοῦ ἔμπροσθεν
τῆς τοῦ ἁγίου κέλλης.

ΚΑ'. Ἐν ἄλλῳ τοίνυν καιρῷ ἐν τοῖς τῆς Καμπνίας μέρε-
σιν, λιμός γεγενεν καὶ τῶν ἀναγκαίων βρωμάτων πάντων
στένωσιν. Σπάνη οὖν σίτου καὶ τῷ τοῦ ἁγίου φροντιστηρίῳ
ὑπῆρχεν καὶ λεῖψις τῶν ἄρτων· ὥστε μὴ πλείους τῶν¹ πέντε
ἄρτων εὐρεθῆναι ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐστίασεως.
Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς ὁ τίμιος πατήρ σκυθρωπάζοντας² τὴν ὀλι-
γοψυχίαν αὐτῶν τῇ ἑαυτοῦ πραοτάτῃ διορθώσει, καὶ ἀλη-
θεῖ ὑποσχέσει διαναστήσας,³ ἔλεγεν· « Ἰνα τί περίλυποί ἐστε
ἐνεκεν τῆς τῶν ἄρτων λείψεως; σήμερον μὲν οὖν λεῖψιν ἔχε-
τε,⁴ αὐριον δὲ πλησμονὴν τῶν ἀναγκαίων ἀφθόνως ἔξετε. »
Καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ οἰκονομίᾳ ἀλεύρου μοδί-
ους διακοσίους ἔμπροσθεν τῆς πύλης τοῦ μοναστηρίου ἐν
σακκίοις⁵ εὗρον· ἅπερ ὁ πρύτανις πάντων Θεός τιςιν ἐπιφε-
ρομένοις ἐνεφοίτησεν,⁶ καὶ τὴν τούτων ἀπόδεσιν ἐνώπιον τῆς
τοῦ μοναστηρίου πύλης ποιήσασθαι,⁷ οἳ τινες τὸ παράπαν
ἄγνωστοι τοῖς ἀδελφοῖς ὑπῆρχον. Αἰσθύντες⁸ οὖν ἐπὶ τῇ
παραδόξῳ τοῦ ἁγίου θαυματοποιείᾳ, τῷ Θεῷ δόξαν ἀνέπεμ-
ψαν, μαθόντες λοιπὸν μὴ δυσφορεῖν ἐν λιμῷ, εἴποτε τύχοι
τοῦτον συμβῆναι, ἐνέχειρον⁹ ἔχοντες τὴν τοῦ ἁγίου πρὸς
Θεὸν παρρησίαν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Εἰπέ, δυσωπῶ, τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας διαπαντός ἐν
τῷ ἀνθρώπῳ του Θεοῦ ἦν, ἡ ἐν διαφόροις καιροῖς ἐν αὐτῷ
ἐνείργει;

1) Quidam omittunt τῶν — 2) Codex noster scribit σκυθρωπάν-
τας male — 3) Quidam editores διαστήσας male — 4) Hic super
ras. χ fortasse prius ξ fuerat, ut paulo post — 5) Alii σακίοις
vel σάκκοις — 6) Codex ενεφυτ.. scripserat — 7) Alii ἐποίησεν.
8) Ut noster, habet codex Florent. sed quidam ἀγαλλιασθέντες.
9) Cod. fol. 67. Editores animadvertunt forte ἐνέχυρον legendum
esse.

CAPUT XXI.

De ducentis¹ farinae modiis famis tempore ante² cellam inventis.

Alio igitur³ tempore in eadem Campaniae regione fames⁴ incubuerat, magnaue omnes alimentorum indigentia coangustabat. Jamque in Benedicti monasterio triticum deerat: panes vero pene omnes consumpti fuerant, ut non plus quam quinque ad refectionis horam fratribus inveniri⁵ potuissent. Cumque eos venerabilis Pater contristatos⁶ cerneret, eorum pusillanimitatem⁷ studuit modesta increpatione corrigere,⁸ et rursum promissione sublevare, dicens: Quare de panis inopia vester animus contristatur? Hodie quidem minus est, sed die crastina abundanter habebitis.⁹ Sequenti autem die ducenti¹⁰ farinae modii ante fores cellae¹¹ in saccis inventi sunt, quos omnipotens Deus quibus deferentibus transmisisset, nunc usque manet incognitum. Quod cum fratres cernebant, Domino gratias referentes, didicerunt¹² jam de abundantia¹³ nec in egestate dubitare.

PETRUS.

Dic, quaeso te: numquidnam¹⁴ non credendum est huic Dei famulo semper prophetiae spiritum adesse potuisse? an per intervalla temporum ejus mentem prophetiae spiritus implevit?¹⁵

1) Alii *duocenti*—2) Alii add. *viri Dei*—3) Alii *quoque*—4) Prius *famis*—5) Cd. *invenire*—6) Prius *contristatus*—7) Prius *pusillan..*—8) Prius *corregere*—9) Prius *habebitis*—10) Prius *ducentæ*—11) Cod. Comp. *fores ecclesiae cellae*—12) Prius *dedicer..*—13) Cod. bis *habund..*—14) Alii *nunquid*—15) Alii *implebat*.

Τῆς προφητείας τὸ πνεῦμα, Πέτρε, τῶν προφητῶν τὸν νοῦν οὐ πάντοτε εἶωθεν¹ λαμπρύνειν· καθάπερ γάρ² περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος γέγραπται ὅτι « ὅπου θέλει πνεῖ, » οὕτως³ γνωστόν ἐστίν, ὅτι καὶ ὅτε θέλει πνεῖ· τοῦτο γάρ ἐστιν ὅπερ ὁ προφήτης Νάθαν παρὰ τοῦ βασιλέως Δαυὶδ αἰτηθεὶς εἰ τῷ Θεῷ φίλον ὑπάρχει οἰκοδομῆσαι αὐτὸν τὸν ναὸν κυρίου, πρῶτον μὲν συνεβούλευσεν, μετέπειτα δὲ ἐκάλυψεν· τοῦτό ἐστιν ὅπερ Ελισσαῖος ὁ προφήτης κλαίουσαν τὴν γυναῖκα ἐθεάσατο τὸ δὲ πρᾶγμα ἠγνόει, πρὸς δὲ τὸν κωλύοντα αὐτὴν παῖδα ἔλεγεν·⁴ « Ἀφες αὐτὴν, ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῆς κατῶδυνός ἐστιν, καὶ κύριος ἀπέκρυψεν ἂπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἐφάνέρωσέν μοι. » Οπερ ὁ πρύτανις⁵ πάντων Θεὸς ἐκ μεγίστης εὐσπλαγχνίας οἰκονομικῶς κατασκευάζει· τῆς γὰρ προφητείας τὸ πνεῦμα ποτὲ μὲν παρέχων, ποτὲ δὲ σοφῶς⁶ ἀφαιρούμενος, τῶν προφητευόντων τὸν νοῦν διεγείρει μὲν ἐν τῷ ὕψει, διατηρεῖ δὲ ἄλλιν ἐν τῇ ταπεινώσει, ἵνα καὶ δεχόμενοι τὸ πνεῦμα ἐπιγινώσκωσιν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτοῖς ἔμπνευσιν, καὶ ἄλλιν ὡσαύτως⁷ ἀφαιρούμενοι, οἰκονομικῶς μάλθωσιν, ἅψ' ἑαυτῶν τί εἰσιν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Οὕτως εἶναι καθομολογῶ, καὶ μεγάλως πεπληροφόρημαι. Λιπαρῶ δὲ ἵνα τὸ ἐλλείπον τῆς διηγῆρεως τῶν καθορτωμάτων⁸ τοῦ σεβασμίου πατρὸς Βενεδίκτου ἀναπληρώσης, καὶ εἰ τι δ' ἂν ὑπαντᾷ τῇ σῇ ἡγιασμένη ψυχῇ, διέξειλθε⁹ μοι.

1) Cd. scripsit ἰωθ.. — 2) Cd. Floren. omittit γὰρ — 3) Alii οὕτω.
4) παῖδα ἔλεγεν super ras. a l. manu — 5) Cod. πρύτανις scripsit — 6) Cod. Flor. σοφῶς — 7) Cod. Florent. omittit — 8) Cd. scripserat καθορτ.. — 9) δι super ras.

PROCOPIUS Cæsariensis *De bello gothico*, de hac fame per totam Italiam grassantem narrat. Flagellum hoc contigit anno 538

Prophetiae spiritus, Petre, prophetarum mentes non semper irradiat: quia sicut de sancto Spiritu scriptum est:¹ *Ubi vult spirat*,² ita sciendum est, quia et quando vult adspirat. Hinc est enim quod Nathan a rege requisitus si construere templum potuisset³ prius consensit⁴ et postmodum prohibuit. Hinc est quod Elisaeus⁵ cum flentem mulierem cerneret, causamque nescisset, ad prohibentem⁶ hanc puerum dicit: *Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, et Dominus celavit⁷ a me et non indicavit mihi*. Quod omnipotens Deus ex magnae pietatis dispensatione disponit:⁸ quia dum prophetiae spiritum aliquando dat, et aliquando subtrahit, prophetantium mentes, et elevat in celsitudine et custodit in humilitate; ut et accipientes spiritum¹⁰ inveniant quid de Deo sint, et rursum prophetiae spiritum non habentes cognoscant quid sint de semetipsis.

PETRUS.

Ita hoc esse, ut asseris, magna ratio clamat. Sed, quaeso, de venerabili Patre Benedicto quidquid adhuc animo occurrit, exequere.

1) Cd. Nan. add. *Spiritus* - 2) Io. III. 8. - 3) Alii *posset* - 4) Cd. Bess. et Vall. cl. *concessit* 5) - Cd. Bes. add. *propheta* - 6) Prius vid. *prohibendum* - 7) Cod. Bess. *caelavit me* - 8) Cod. Bes. *disposuit* - 10) Cd. Bess. addit *prophetiae*. LEO OST. Chr. § 48. « monasterium in Theano crematum est. ubi etiam et regula, quam S. Benedictus manu sua conscripserat, nec non et sacci, in quibus iussu Dei coelitus eidem B. Patri escæ delatæ sunt. » ANONYM. CASS. ed. 175. *a pede de turre inbenit moia de farina*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Περὶ τοῦ κατ' ὄναρ χρηματισμοῦ, ἕνεκεν τῆς οἰκοδομῆς

τῆς ἐν Τεβρίακινῃ μονῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΒ'. Ἐν ἐτέρῳ καιρῷ ὁ τὸν νοῦν πεφωτισμένος πατὴρ Βενέδικτος παρεκλήθη ὑπὸ τινος πιστοῦ καὶ εὐλαβεστάτου ἀνδρὸς, ὅπως διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπιτροπῆς καὶ συνδρομῆς, ἐν τῇ ἑαυτοῦ χωρίῳ πλησίον διακειμένῳ τῆς Τεβρίακηνων¹ πόλεως, ἵνα² ἀποστείλας τινὰς τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν, οἰκοδομήσῃ αὐτόθι μοναστήριον. Καὶ δὴ εἰξας τῆς αὐτοῦ παρακλήσει, καλέσας οὓς ἔδοξεν αὐτῷ ἀποστεῖλαι,³ ὅρισεν, αὐτοῖς πατέρα καταστήσας δὲ καὶ οἰκονόμον, ἀπέλυσεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ οἷς καὶ ὑπέσχετο διαβεβαιούμενος, καὶ λέγων· « Απέλθατε,⁴ ἀδελφοί, καὶ τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐγὼ παραγίνομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑποδεικνύω ὑμῖν ἐν ποίῳ τόπῳ τὸ εὐκτήριον ὀφείλει⁵ οἰκοδομηθῆναι, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ τὸ ἀριστητήριον τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ τὸ εἰς ὑποδοχὴν τῶν ξένων, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἅπερ ἡ χρεία ἀπαιτεῖ.⁶ » Οἵτινες τὴν τοῦ ἁγίου εὐχὴν λαβόντες εὐθέως ἐπορεύθησαν, καὶ συναγαγόντες τὰ πρὸς τὴν τῆς οἰκοδομῆς χρείαν ἅπαντα, καὶ τὸν τόπον περικαθάραντες ἡτοίμασαν πάντα, ἵνα τοῦ τιμίου πατρὸς παραγινόμενου κατὰ τὴν οἰκίαν ὑπόσχεσιν τὴν τοῦ κτίσματος διάταξιν ποιήσῃται. Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐπιφωσκούσης τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ὁ ἅγιος καθυπέσχετο, ὤφθη τῷ ἐκεῖσε παρ' αὐτοῦ προβληθέντι ἡγουμένῳ καὶ τῷ οἰκονόμῳ αὐτοῦ, ἐν ὁράματι ὑποδεικνύων αὐτοῖς τοὺς τῆς οἰκοδομῆς τόπους, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν πάντα μετὰ ἀκριβείας ἃ ἐχρὴν γενέσθαι αὐτόθι διετάξατο αὐτοῖς.⁷ Αναστάντες οὖν ὁ τε ἀββᾶς τῆς μονῆς, καὶ ὁ τούτου οἰκο-

1) Alii Τεβρίακιν.. — 2) Editt. animadvertunt illud ἵνα redundare.

3) Cd. Flor. heic sic contrahit ἀποστέλλειν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἐν εἰρήνῃ, οἷς ὑπέσχετο διαβεβαιούμενος — 4) Alii Απέλθετε — 5) Quidam ὀφείλη — 6) Super ras. αιτεῖ — 7) Cod. fol. 68.

CAPUT XXII.

De fabrica¹ monasterii Terracinensis² per visionem ab eo³ disposita.

GREGORIUS.

Alio quoque tempore a quodam fidei viro fuerat rogatus ut in ejus praedio juxta Terracinensem⁴ urbem missis discipulis suis construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis⁵ fratribus Patrem constituit et qui eis⁶ secundus esset ordinavit. Quibus euntibus spondit⁷ dicens: Ite, et die illo ego venio, et ostendo vobis in quo⁸ loco oratorium,⁹ in quo refectarium fratrum, in quo susceptionem hospitum, vel quaeque sunt necessaria, aedificare debeatis. Qui benedictione percepta illico¹⁰ perrexerunt, et constitutum diem magnopere praestolantes, paraverunt omnia, quae his qui cum tanto Patre venire potuissent, videbantur esse necessaria. Nocte vero eadem, qua promissus illucescebat dies eidem servo Dei, quem illic Patrem constituerat, atque ejus praeposito vir Domini in somniis¹¹ apparuit, et loca singula, ubi quid aedificari¹² debuisset,¹³ subtiliter designavit. Cumque utrique a somno surgerent, sibi invicem quod viderant, retulerunt.¹⁴ Non tamen visioni illi o-

1) Prius vid. *fabreca* — 2) Alii *Tarracinensis* — 3) Deest in ed. *ab eo* — 4) Codex bis *Terracens.* — 5) Cod. *deputat.* — 6) Alii *ei* — 7) Cod. *spondit* — 8) Suppletum quo ab alia manu. 9) Cod. *oratorium* — 10) Cod. *ilico* — 11) Quidam *somnis* — 12) Alii *aedificare* — 13) Alii *debuissent* — 14) Prius *rettulerunt*.

νόμος μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης θάτερος θατέρῳ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγίου φανεῖσαν αὐτοῖς ὀπτασίαν διηγήσατο.¹ Πιστωθέντες οὖν διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ φανείσης αὐτοῖς ὀπτασίας, ὅτε προεστῶς τῆς μονῆς σὺν τῷ οἰκονόμῳ τὴν τοῦ χριστοφόρου ἀνδρὸς σωματικὴν ἐξεδέχοντο παρουσίαν. Ὡς δὲ παρήλθεν λοιπὸν ἡ τῆς ὀρίσθείσης προθεσμίας ἡμέρα ἐν ᾗ ἔδει αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς αἰσθητῶς παραγενέσθαι,² καὶ τῆς προσδοκίας ἀποτυχόντες, ἐλυπήθησαν σφόδρα. Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν τὴν αἰτίαν ᾗτουν μαθεῖν δι' ἣν πρὸς αὐτοὺς οὐ παραγέγονεν, καὶ λυπούμενοι ἐνεκάλουν αὐτῷ, λέγοντες· « Πάτερ ὅσιε, καθὼς ὑπέσχου τὴν σὴν ἀφίξιν ἐξεδεχόμεθα, ἵνα ὑποδείξῃς ἡμῖν τὴν τῶν οἰκοδομημάτων τοποθεσίαν. » Πρὸς οὓς ὁ τοῦ θεοῦ φίλος³ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· « Διατί, ἀδελφοί, διατί ταῦτα οὕτως λέγετε πρὸς με; οὐχὶ καθὼς ὑπεσχόμεν παραγέγονα πρὸς ὑμᾶς; » Εκείνων δὲ⁴ εἰπόντων, « ὅτι φύσει, πάτερ, οὐ παραγέγονας πρὸς ἡμᾶς. » αὐτοῖς⁵ ἀπεκρίθη λέγων· « Μὴ οὐκ ὥσθην ὑμῖν ἀμφοτέροις καθεύδουσιν; καὶ ὑπέδειξα πῶς ὀφείλει ἡ τοῦ μοναστηρίου κτισθῆναι τοποθεσία; ἀπέλθετε, καὶ καθὼς διὰ τῆς ὀπτασίας ἐθεάσασθε, καὶ τῇ χειρὶ ὑμῖν ὑπέδειξα, οὕτως οἰκοδομήσατε. » Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, καὶ λίαν θαυμάσαντες, ἐν τῷ προλεχθέντι χωρίῳ ὑπέστρεψαν, καὶ πάντα τὰ τοῦ μοναστηρίου οἰκοδομήματα, καθὼς διὰ τῆς ὀπτασίας ἐτυπώθησαν, οὕτως καὶ ὠκοδόμησαν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Διδαχθῆναι θέλω ποία τάξει γενέσθαι δύναται, ἵνα μήκοθεν ἀπέλθῃ ἀπόκρισις πρὸς καθεύδοντας ἀνδρας, ὅπερ οἱ ἅγιοι δι' ὀπτασίας ἤκουσαν καὶ ἐγνώρισαν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ἴνα τί ἐρευνῶν διστάζεις, Πέτρε, περὶ τοῦ κατὰ τάξιν γεγονότος κεφαλαίου; ἢ ἀγνοεῖς ὅτι ἡ τοῦ πνεύματος φύσις

1) Cod. Florent. διηγήσαντο — 2) Alii παραγίν... — 3) Quidam ἄνθρωπος — 4) Cod. Florent. omittit ἐκείνων δὲ — 5) Deest αὐτοῖς in Florentin.

mnimodo fidem dantes, virum Dei sicut, se venire promiserat, exspectabant. Cumque vir Dei constituto die minime venisset, ad eum cum moerore¹ reversi sunt, dicentes: Expectavimus, Pater, ut venires sicut promiseras. et nobis ostenderes ubi quid aedificare deberemus, et non venisti. Quibus ipse ait: Quare, fratres, quare ista dicitis?² Nunquid sicut promisi, non veni? Cui cum ipsi dicerent: Quando³ venisti? respondit: Numquid utrisque vobis dormientibus non apparui, et loca singula designavi? Ite, et sicut per visionem audistis,⁴ omne habitaculum monasterii ita⁵ construite. Qui haec audientes, vehementer admirati, ad praedictum praedium sunt reversi, et cuncta habitacula sicut ex revelatione⁶ didicerant construxerunt.

PETRUS.

Doceri velim quo ordine fieri potuit, ut longe iret, responsum dormientibus diceret, quod ipsi per visionem audirent⁸ et recognoscerent.

GREGORIUS.

Quid est, quod perscrutans rei gestae ordinem ambigis, Petre? Liquet profecto, quia mobilioris⁹ naturae est spiritus quam corpus. Et certe Scriptura teste novimus quod propheta ex Judaea sublevatus repente est cum prandio in Chaldaea depositus, quo videlicet prandio prophetam refecit seque repente in Judaea iterum invenit. Si igitur tam

1) Cod. *com moerore* scribit — 2) Cod. *dicetis* — 3) Prius vid. *quomodo* — 4) Edd. ut graece *vidistis* — 5) Prius *ite* — 6) Quid. edd. *relat.* — 7) Cod. *dedic...* — 8) Cod. *audierent.* — 9) Quid. edd. et Bolland. *nobil.* male.

κινητική ἐστὶν ὑπὲρ τὸ σῶμα; ἀληθῶς τῆς γραφῆς μαρτυ-
ρούσης ἀκηκίαμεν. ὅτι ὁ προφήτης Ἀμβακούμ ἐκ τῆς Ιου-
δαίας ὑψωθείς ἀφ' ὧν εἰς τὴν τῶν Χαλδαίων γῆν σὺν τῷ ἁ-
ρίστῳ ᾧ ἦν ἑαυτῷ ἐτοιμάσας, πρὸς τὸν προφήτην Δανιήλ
παραγέγονεν. καὶ τοῦτον ἐμπλήσας ἐν τῇ Ιουδαίᾳ πάλιν
ἑαυτὸν εὔρεν; Εἰ οὖν ὁ προφήτης Ἀμβακούμ ἐκ τοσούτου με-
γίστου διαστήματος ὑπὸ Θεοῦ μετάρσιος γεγωνῶς, καὶ ἐν μιᾷ
καιροῦ ῥοπῇ σωματικῶς Δανιήλ τὸν προφήτην πρὸς¹ ἄριστον
παραγενόμενος ἐκόμισεν,² τί θαυμαστόν εἰ ὁ πατὴρ Βενέδι-
κτος διὰ προσευχῆς ἐν πνεύματι ἀγίῳ μετάρσιος γέγονε, καὶ
τοῖς δυσὶν ἡγουν τῷ ἡγουμένῳ καὶ τῷ αὐτοῦ οἰκονόμῳ
ᾧφθη, καὶ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς μονῆς διετάξατο, ὃν τρό-
πον δὲ ὁ προφήτης τὴν σωματικὴν τροφὴν ἐπιφερόμενος
πρὸς Δανιήλ τὸν προφήτην σωματικῶς παραγέγονεν, τὸν αὐ-
τὸν δὴ τρόπον καὶ ὁ πατὴρ Βενέδικτος ἐν πνεύματι πρὸς
τοὺς μαθητάς παραγέγονεν, βρώσιν ἀθάνατον αὐτοῖς ἐπιφε-
ρόμενος, τουτέστιν τὴν τῆς μονῆς σύστασιν καὶ οἰκοδομήν;

ΠΕΤΡΟΣ.

Τῇ δεξιᾷ χειρὶ τῆς³ ψυχωφελοῦς καὶ σωτηριώδους διη-
γήσεως ἐκμαζάμενος τὴν ἐν τῇ διανοίᾳ μου ἐνοῦσαν δειλίαν
ακμάζουσιν τὴν τῆς ἐρωτήσεως προθυμίαν ἀπειργάσω, ἀλ-
λ' ἤθελον γνῶναι ὅποῖος ὑπῆρχεν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τῇ κοινῇ
συντυχίᾳ.

1) Alii omittunt πρὸς — 2) Quidam προκεκομμε, sed Cod. Flor.
et Paris. ut Cryptensis — 3) Alii addunt σῆς.

Joseph hymnogr. Ode VI. 2. Ως περίδοξος, μάκαρ, ὁ βίος
σου, ὡς περιφανής ἡ σεπτὴ πολιτεία σου, δι' ἧς ἀγέλας εἵλκυσας
μοναζόντων πρὸς γνῶσιν σωτήριον. *Quam gloriosa est vitæ tuæ
ratio, beate! quam celeberrima conversatio tua veneranda! per quam
greges duarum monachorum ad salutem scientiam.*

longe Habacuc¹ potuit sub momento corporaliter ire, et prandium deferre, quid mirum si Benedictus pater obtinuit,² quatenus³ iret per spiritum, et fratrum quiescentium spiritibus necessaria narret, ut sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit, ita et⁴ iste ad institutionem spiritalis vitae spiritaliter pergeret?

PETRUS.

Manus tuae locutionis tersit a me, fateor, dubietatem mentis; sed velim nosse in communi locutione, qualis iste vir fuerit.

1) Cod. *Abbacuc* — 2) Cod. *obtenuit* — 3) Cod. *quatinus* — 4) Alii et omittunt.

MABILLON - Itinerarium Italicum - de monasterio verba facit.

DELLA NOCE narrat usque ad suam aetatem extitisse istud monasterium S. Stephano dicatum. Ad hoc Monasterium a S. Benedicto missi sunt, narrante Gregorio (Dialog. IV. cap. 8.), « duo nobiles viri, atque exterioribus studiis eruditi, germani « fratres, quorum unus Speciosus alter vero Gregorius dicebatur, quos idem Pater venerabilis in Monasterio, quod iuxta « Terracinensem urbem construxerat, fecit habitare... et in eodem « monasterio permanserunt etc. » Hinc apparet quam male Editores quidam velint hic et alibi legere *Tarraconensem* pro *Terracinensem*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Περὶ τῶν χωρισθεῖσων¹ παρ' αὐτοῦ τῆς κοινωνίας
μοναστηρίων.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΓ'. Σπανίως, Πέτρε, καὶ αὐτὴ ἡ συνήθης αὐτοῦ διάλεκτος ἡστόχει θείας δυνάμεως· ὑπὸ γὰρ τῆς τῶν σημείων ἐνεργείας ἡ τοῦ μακαρίου φωνὴ βριθομένη, ἐνεργῆς ὑπῆρχεν καὶ οὐ διάκενος.² Ὁ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς ἀνατείνας οὐδαμῶς ἐκ τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ λόγων, κενόν τινα ἢ διαπίπτοντα εὐρίσκεισθαι. Εἰ δὲ καὶ συμβέβηκέν ποτε σὺν ἀπειλῇ φθέγγεσθαι αὐτόν, λίαν δυνατός ἦν ὁ τούτου λόγος· διότι οὐ μετὰ δειλίας, ἢ σκέψεως, ἀλλὰ δι' ἀποφάσεως σοφῶς ἐπετίμα. Ἐπεὶ οὖν οὐ μακρὰν τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ δύο τινὲς παρθενοὶ ἀσκήτριάαι εὐγενεστάτου γένους τυγχάνουσαι ἐν τῷ ἑαυτῶν ἀνестρέφοντο οἴκῳ, ἀνὴρ δὲ τις σπουδαῖος καὶ εὐλαβῆς τὴν λειτουργίαν τῆς αὐτῶν χρείας τε καὶ οἰκονομίας συνήθως διεκόνει· ἀλλ' ἡ του γένους εὐγένεια οὐ πᾶσιν συμβαίνει παρόξενος γίνεσθαι τῆς τοῦ νοῦς νίψεως, ἵνα ἑαυτοὺς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ βδελυξόμενοι μηδὲν πλέον ἑαυτοὺς τῶν ἄλλων ἡγάσωνται εἶναι. Τοῦτο δὲ εἰ ἔγνωσαν καὶ διὰ μελέτης ἐποιεῦντο, οὐκ ἂν αἱ προῤῥήθεσαι ἱεραὶ θηλείαι τὴν ἑαυτῆς³ γλώσσαν δίκην ξυροῦ⁴ κατὰ τοῦ σπουδαιοτάτου⁵ ἐκείνου ἀνδρὸς τοῦ τὴν ὑπηρεσίαν προθύμως αὐταῖς τῶν ἀναγκαίων τοῦ σώματος χρεῶν προσπορίζοντος, εἰς ὕβρεις ἐκόνησαν, καὶ εἰς θυμὸν τοῦτον ἐκίνησαν. Ὁ δὲ εὐλαβῆς ἐκεῖνος ἀνὴρ μηκέτι λοιπὸν δυνάμενος ὑπενέγκαι τὴν ὑπερβίλλουσαν τῶν θηλειῶν εἰς αὐτόν γινομένην⁶ ἀτιμίαν, πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνθρωπον παρεγένετο, καὶ τὴν τῶν παρθένων ἐστηλίτευσεν ἀχάριστον γνώμην, καὶ πόσας ὕβρεις παρ' αὐτῶν ἐδέξατο, ἀνέθετο τῷ ἀγίῳ. Ὁ δὲ σημειοφόρος πατήρ Βενέδικτος ταῦτα

1) Cod. male χαρισθέντων—2) Cd. Flor. διάκως—3) Alii melius ἑαυτῶν—4) Cd. ξηρ..—5) Alii δικαιοτάτου—6) Cd. Flor. γενομ.

CAPUT XXIII.

*De ancillis¹ Dei quæ post mortem
per oblationem ejus communioni
sunt² redditæ.*

GREGORIUS.

Vix ipsa, Petre, communis ejus locutio a virtutis erat pondere vacua; quia³ cujus cor sese in alta suspenderat,⁴ nequaquam verba de ore illius incassum cadebant. Si quid vero umquam non jam decernendo, sed minando diceret, tantas vires sermo illius habebat, ac si hoc non dubie⁵ atque suspense, sed jam per sententiam protulisset.

Nam⁶ longe ab ejus monasterio duæ quædam sanctæmoniales⁷ fæminæ nobiliori genere exortæ, in loco proprio conversabantur; quibus quidam religiosus vir ad exterioris vitæ usum praebebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis, ut minus se in hoc mundo despiciant,⁸ qui plus se ceteris aliquid fuisse⁹ meminerunt; necdum prædictæ sanctæmoniales fæminæ perfecte linguam¹⁰ sub habitus sui frenum restrinxerant, et eundem religiosum vi-

1) Sic codex pro *ancillis*; alii habent *sanctimonialibus* — 2) Alii addunt *ecclesiae* — 3) Quidam *quanta* — 4) Rasura est in hoc verbo. 5) Prius *dubiae* — 6) Codex a *Nam* resumit lineam, et primam lineam rubro describit colore, elementum primum N coloribus exornat. Post *Nam* alii addunt *non* — 7) Alii *sanctim*... sic e inferius — 8) Cod. *dispiciant* — 9) Alii addunt *se* — 10) Alii addunt *suam*.

ἀκούσας περὶ τῶν παρθένων, ἐδήλωσεν αὐταῖς, λέγων· « Διορθώσασθε ἑαυτάς, καὶ τὴν γλῶσσαν ὑμῶν σωφρονίσατε,¹ ἐπεὶ εἰ μὴ διορθώσῃσθε, ἀκοινωνήτους ὑμᾶς ποιῶ » Ταύτην οὖν τὴν τῆς ἀκοινωνησίας ἀπόφασιν, οὐχ' ὡς δεσμῶν αὐτάς ἐν τῷ τοῦ ἐπιτιμίου χωρισμῷ ἀπέστειλεν, ἀλλὰ σοφῶς τε καὶ πατρικῶς τὴν ἐκείνων ἀχάριστον προαίρεσιν βελτιῶσαι βουλόμενος· ἐκεῖναι δὲ τῆς οἰκείας ἀφροσύνης οὐκ ἀπέστησαν, οὐδὲ λόγον ἐποιήσαντο τῆς τοῦ ἁγίου παραινέσεως.

Μετ' ὀλίγας οὖν ἡμέρας αἱ προῤῥήθεισαι παρθένοι τέλει τοῦ βίου ἐχρήσαντο, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐτάφησαν. Ἡνικα δὲ ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ τῆς θείας λειτουργίας² αἱ συνάξεις ἐπετελοῦντο, καὶ κατὰ τὸ σύνθημα ὁ διάκονος ἐκραξεν· « Εἴ τις οὐ κοινωνεῖ, ἐξέλθῃ τῆς ἐκκλησίας ἔξω, » ἡ τροφὸς τῶν ῥηθειῶν³ παρθένων, ἣτις ὑπὲρ αὐτῶν συνήθως προσφορὰν τῷ κυρίῳ προσέφερεν, τὰς αὐτάς δύο παρθένας ἐκ τῶν μνημάτων αὐτῶν προερχομένας, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐξερχομένας ἐθεώρει. Ὡς δὲ πολλάκις τοῦτο γινόμενον ἐθεασατο, καὶ πρὸς τὴν τοῦ διακόνου ἐκφώνησιν ἐκείνας ἐξερχομένας ἐκ τῶν μνημάτων, καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μένειν μὴ δυναμένας, εἰς μνήμην ἐλθοῦσα ἡ ῥηθεῖσα τούτων τροφὸς, ὅτιπερ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἔτι ζώσας αὐταῖς ἐδήλωσεν, καὶ τῆς τῶν θείων μυστηρίων μεταλήψεως ταύτας στερῆσαι εἶπεν, εἰ μὴ τὰ ἑαυτῶν ἔθῃ⁴ καὶ τοὺς λόγους διορθώσωνται,⁵ μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ φῶλον⁶ βενέδικτον παραγίνεται, καὶ σὺν ὀδυρμῷ πολλῷ πρὸς τοῖς ποσὶν αὐτοῦ κυλινδουμένη, τὴν οἴκτου καὶ φιλκῆς μεστήν ἐκείνην θεωρίαν, ἣνπερ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς οἰκείοις ἐθέλσατο, ἀνήγγειλεν τῷ πατρί. Ο δὲ ἅγιος ταῦτα ἀκούσας, καὶ ὑπὸ τῆς συνούσης αὐτῷ συμπαθείας κινήθεις, λαβὼν μίαν προσφορὰν, δέδωκεν⁷ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, εἰπὼν πρὸς αὐτήν· « Ἀπέλθε, καὶ ταύτην τὴν προσφορὰν ὑπὲρ αὐτῶν⁸ τῷ κυρίῳ

1) Quidam σωφρονήσετε — 2) Cod. Flor. omittit τῆς θείας λειτουργίας — 3) Male cod. ῥηθέντων — 4) Ut alibi alii ἔθῃ. Hinc codicis fol. 70 — 5) Alii διορθώσωσιν — 6) Alii δοῦλον — 7) Alii ἔδωκεν — 8) Cod. Flor. hoc in loco ὑπὲρ αὐτῶν προσενεχθῆναι

rum, qui ad exteriora necessaria eis obsequium praebebat, incautis saepe sermonibus ad iracundiam provocabant. Qui cum¹ diu ista tolleretur, perrexit ad Dei hominem, quantasque pateretur verborum contumelias,² enarravit. Vir autem Dei haec de illis audiens, eis protinus mandavit, dicens: « Corrigite linguam vestram; quia, si non emendaveritis, excommunico³ vos » Quam videlicet excommunicationis sententiam non proferendo intulit, sed intentando.⁴ Illae autem⁵ a pristinis moribus nihil mutatae, intra paucos dies defunctae sunt, atque in ecclesia⁶ sepultae. Cumque in eadem ecclesia missarum solemnia celebrarentur, atque ex more diaconus clamaret: « Si quis non communicat, det locum, » nutrix earum, quae pro eis oblationem domino deferre⁷ consueverat, eas de sepulcris suis⁸ progredi et exire de ecclesia⁹ videbat. Quod dum saepius cerneret, quia ad vocem diaconi clamantis exhibant foras, atque intra ecclesiam permanere non poterant, ad memoriam rediit¹⁰, quae vir Dei illis adhuc viventibus mandavit. Eas quippe se communione privare dixerat, nisi mores suos et verba corregerent.¹¹ Tunc servo Dei cum gravi

1) Quidam *dum* — 2) Cod. *contumil.* — 3) Cdd. Carnot. Prat. *excommunicabo* — 4) Codd. Germ. Longip. Bessarionis, Florent. Nannian. Norman. habent ut codex Ambros. Sed codex Theod. II. *intentando quod est comminando* scribit. Cdd. Norm. quidam *intendendo* — Cod. Carnot. *intepretando*. Alii *minando*. 5) In aliis deest *autem* — 6) Cod. *ecclesiam* — 7) Quidam *offerre*. — 8) Cd. addit *suis* 2. m. — 9) Cdd. Bessar. Nan. *exire ecclesiam* — 10) Alii *reduxit* — 11) Alii *corrig.*

προσενεχθῆναι ποιήσου, καὶ τοῦ λοιποῦ οὐκ ἔσονται ἀκοι-
νώητοι. » Τῆς τοίνυν προσφορᾶς ὑπὲρ αὐτῶν προσενεχθεί-
σης τῷ κυρίῳ, καὶ τοῦ διακόνου κατὰ τὸ σύνηδες κράζοντος,
ἵνα οἱ μὴ μεταλαμβάνοντες ἐξέλθωσιν τῆς ἐκκλησίας, οὐκ
ἔτι λοιπὸν ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς τούτων τροφοῦ ἐκβαίνου-
σαι τῆς ἐκκλησίας. Ὁθεν πιστεύομεν ἐκτὸς πάσης ἀμυρσιβη-
τήσεως, ὅτι! ἡνίκα ἡ παρὰ τοῦ ἀγίου δοθεῖσα προσφορὰ
ὑπὲρ αὐτῶν ἐτύθη,² παρὰ τῆς συγχωρήσεως ἡξιώθησαν,
καὶ τὴν τῆς δόσις κοινωνίας μετέλψιν παρὰ κυρίου διὰ
τοῦ μακαρίου Βενεδίκτου ἐδέξαντο.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμαστὸν σφόδρα ἐστὶν εἰς τοῦτον τὸν σεβασμὶον καὶ
ἀγιώτατον ἄνδρα⁴ ἐν ταύτῃ τῇ⁵ φθαρτῇ⁶ σαρκὶ ὄντα ἰσχύειν
ψυχὰς λῦσαι ἐν αὐτῷ λοιπὸν τῷ ἀοράτῳ κριτηρίῳ τεταγ-
μένως.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Μὴ⁷ τι οὖν, Πέτρε,⁸ ἐν ταύτῃ τῇ σαρκὶ ἔτι οὐκ ἦν ὁ πα-
ρὰ Θεοῦ ἀκούσας, « Ὁ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμέ-
νον καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὁ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔ-
σται λελυμένον καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, » οὕτως καὶ νῦν τὴν
τάξιν ἐπικρατοῦσιν, δεσμεύοντες καὶ λύοντες, οἱ τὸν Σρόνον
τοῦ ἀγίου Αποστόλου καὶ Ποιμένος τῇ πίστει καὶ τοῖς ἡ-
θεσιν κοσμουντες. Ἰνα οὖν δόξης τοσαύτης γήϊνος ἀνδραπο-
καταξιώθῃ. ὁ οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητῆς ἔξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν
γῆν κατήλθεν, καὶ ἵνα· ἡ σάξ ἐκ τοῦ πνεύματος κοῦναι

διεκελεύατο· καὶ τῆς προσφορᾶς προσενεχθείσης. In ora folii ru-
bro caractere scribitur teste QUIRINI, ἀναγκαῖον εἰς τοὺς Λατίνο-
ς διὰ τὰς ἀναφράδας — 1) Cod. Florent. omittit ἔτι — 2) Alii male
ἐθέθη, — 3) Editores notant ei redundare — 4) Quidam addunt
ἔτι — 5) Alii addunt ζωῇ ὄντα καὶ — 6) Alii hic habent ὄντα.
7) Codex Florentin. omittit Μὴ — 8) Cod. Florentin. omittit
παρὰ θεῷ.

mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit, dicens: *Ite*¹ et hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, et ulterius excommunicatae non erunt. Quae dum oblatio pro eis fuisset immolata,² et a diacono³ juxta morem clamaturnum est, ut non communicantes ab ecclesia exirent, et⁴ illae exire ab ecclesia ulterius visae non sunt. Qua ex re indubitanter patuit, quia dum inter eos qui communione privati sunt, minime recederent, communionem a domino per servum domini recepissent.

PETRUS.

Mirum valde, quamvis venerabilem et sanctissimum virum adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas solvere in illo jam invisibili iudicio constitutas.

GREGORIUS.

Numquidnam, Petre, in hac adhuc carne non erat, qui⁵ audiebat: *Quodcumque ligaveris*⁶ *super terram, erit ligatum et in cœlis: et*⁷ *quæ solveris super terram, soluta erunt*⁸ *in cœlis?* Cuius nunc vicem et ligando et solvendo⁹ obtinent, qui locum sancti regiminis fide¹⁰ et moribus tenent. Sed ut tanta valeat homo de terra, coeli et terrae conditor in terram venit e caelo, atque ut iudicare caro etiam

1) Cod. omittit *Ite* ex oscitantia. — 2) Cdd. Bess. Nan. *oblata*.
3) Cd. *diacone* — 4) Alii omittunt *et* — 5) Cod. Nan. addit *a Domino* — 6) Prius *legaberis* et postea *legatum* — 7) Cod. Venet. S. Mariae Gratosae et *quodcumque solveris super terram solutum erit in coelis* — 8) Alii et pro *erunt* — 9) Cod. prius *vecem*, et pro *et* alii habent *in*. Cdd. Carnot. Vallisel. habent *ligandi et solvendi* — 10) Codd. Valliselar. *vita* pro *fide*.

δυνηθείη, ταῦτα αὐτῇ παρασχεῖν ἠξίωσεν, ὁ Θεὸς ὧν γέγονεν διὰ τοὺς ἀνθρώπους σάρξ· Εξω δὲ αὐτοῦ¹ ἡ ἀσθένεια ἡμῶν· οὐ γὰρ ὑπ' αὐτῆς ἡ τοῦ Θεοῦ δυναστεία² ἡσθένησεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Μετὰ τῆς τῶν σημείων δυνάμεως καὶ ἡ τῶν ῥημάτων ἀπολογία προσφόρως ἐξεφωνήθη.

1) Cod. Florent. omittit αὐτοῦ — 2) Cod. Flor. δύναμις.

ZACHARIAS in paraphrasi sua apertissime asserit successoris Petri potestatem supremam, de qua confer opellam nostram tempore Concilii Vaticani editam. « *De Romani Pontificis auctoritate disciplinari testimoniis ecclesiae graecae comprobata* 1870, et aliam S. IRENEO *Dell' autorità del R. Pontefice, studi illustrati da A. Rocchi* 1876. — Et revera non dicit tantum cum Gregorio *qui locum sancti regiminis fide et moribus tenent; sed qui thronum sancti Apostoli et Pastoris fide et moribus exornant*. Locus animadversione dignus.

de spiritibus possit hoc ei¹ largire² dignatus³ factus pro hominibus caro:⁴ quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est firmitas Dei.

PETRUS.

Cum virtute signorum concorditer loquitur ratio verborum.

1) Alii *et pro ei* — 2) Alii *largiri* — 3) Quidam addunt *est*.

4) Alii hic *Deus* addunt.

QUIRINI multa animadversione digna esse dicit quae in hoc capite narrantur, praesertim quae liturgicas, canonicas, censorias res spectant.

DELLA NOCE hic quaestionem de sacerdotio S. Benedicti excitat, et videtur satis congrue demonstrare ex vetustis testibus, monumentis et picturis Benedictum diaconatus ordinem suscepisse. Ex Tusculanis documentis recensemus diploma donationis Petri Alberici de Tusculana, in quo Benedictus *levita* appellatur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

Περὶ τοῦ μοναχοῦ τοῦ παρὰ γνώμην τοῦ ἁγίου εἰς τοὺς
γονεῖς ἀπελθόντος, καὶ τελειωθέντος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΔ'. Ἀλλοτε πάλιν μοναχὸς τις νεανικῶς βιών,¹ τῆς μονῆς
τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ὑπάρχων, τοὺς ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα
γονεῖς ὑπὲρ μέτρον ἀγαπῶν, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν συνε-
χῶς ἄνευ τῆς τοῦ ἁγίου πατρὸς παραθέσεως ἀπερχόμενος,
συνέβη ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ κατὰ τὸ σύνθηρες αὐτῷ πρὸς τοὺς γο-
νεῖς παραγενέσθαι· εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐτε-
λεύτησεν. Εἶτα κηδεύσαντες αὐτὸν, καὶ ταφῇ παραδόντες,
τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἔξω εὗρον ἐβρίμμενον. Καὶ
τοῦτο πάλιν θαύσαντες, αὐθις² ὑπὸ τῆς γῆς ἐκβρασθὲν ὡς τὸ
πρότερον ἐθεάσαντο. Ταῦτα οὖν ἑωρακότες οἱ αὐτοῦ κατὰ
σάρκα γονεῖς, πρὸς τὸν συμπαθέστατον πατέρα Βενέδικτον
μετὰ μεγίστου κλαυθμοῦ³ προσέδραμον, δεόμενοι ὅπως διὰ
τῆς ἐνουσης ἐν αὐτῷ θείας χάριτος οἰκτειρίσας τὸν οὕτως
ἀθλίως θανέντα,⁴ προστάξῃ τοῦτον ὑπὸ τῆς γῆς κατασχεθῆ-
ναι. Εἰρηκῶς οὖν ὁ μακάριος τὴν κατὰ δυνον αὐτῶν καρ-
δίαν,⁵ λαβὼν ἀπὸ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος μερίδα μίαν δι-
δωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῶν, εἰπὼν πρὸς αὐτοὺς. « Ἀπέλθατε
καὶ τοῦτο τὸ δεσποτικὸν σῶμα ἐπάνω τοῦ στηθους αὐτοῦ
βαλόντες τῇ προσηκούσῃ ταφῇ παραδόσατε. »⁶ Τοῦτο οὖν πε-
ποιηκότες οἱ τοῦ τεθνεώτος γονεῖς, οὐκέτι ὑπὸ τῆς γῆς ἐξέ-
ρίφη τὸ ταφὲν σῶμα,⁷ ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου πρόσταξιν,
ἔμεινεν κατασχεθὲν ὑπὸ τῆς γῆς. Οὐαὶ, Πέτρε, ποίας κατα-
κρίσεως⁸ παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡξιώθη ἐκεῖνος⁹ ὁ ἀνὴρ· ὅτι τὸ
σῶμα αὐτοῦ ἢ γῇ ἀπέρριψεν, διότι τὴν τοῦ μακαρίου Βενε-
δίκτου εὐμένειαν οὐκ ἔσχεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμάζω ἀληθῶς, καὶ σφόδρα ἐκπλήττομαι.

1) Cod. Florent. νεανίσκος pro νεανικῶς βιών — 2) Alii εὐθὺς.
3) Alii Cod. μεγάλης παρακλήσεως — 4) Alii θανόντα — 5) Cod.
fol. 71 — 6) Alii παραδίδοτε — 7) Alii γῆς ἐβρίμμενον τὸ ταφὲν
σῶμα εἶδον — 8) Cod. Florent. κατεκρίθη — 9) Alii Χριστοῦ ἐν
περίᾳ γέγονεν ἐκεῖνος.

CAPUT XXIV.

*De puerulo¹ monacho, quem sepultum
terra projecit.*

GREGORIUS.

Quadam quoque die dum quidam ejus puerulus monachus parentes suos ultra quam deberet diligens, atque ad eorum habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exiisset,² eodem die mox ut ad eos pervenit, defunctus est. Cumque esset sepultus, die altero projectum foras corpus ejus inventum est, quod rursus tradere sepulturæ curaverunt. Sed sequenti die iterum projectum exterius atque inhumatum, sicut prius invenerunt. Tunc conciti³ ad Benedicti Patris vestigia currentes, cum magno fletu petierunt, ut ei suam grâtiâ largiri⁴ dignaretur. Quibus vir Dei manu sua protinus communionem dominici⁵ corporis dedit dicens: Ite, atque hoc dominicum corpus super pectus ejus⁶ ponite, eumque sepulturæ sic⁷ tradite. Quod dum⁸ factum fuisset, susceptum corpus ejus terra tenuit, nec ultra projecit. Perpendis, Petre, apud⁹ Iesum Christum dominum cujus meriti iste vir fuerit, ut ejus corpus etiam terra projecerit, qui Benedicti gratiam non haberet.¹⁰

PETRUS.

Perpendo plane, et vehementer stupeo.

1) Alii *puero* — 2) Cod. *exisset* — 3) Alii *concite* — 4) Alii *largire* — 5) Prius *dominico* male — 6) Alii addunt *cum magna reverentia* — 7) Alii et sic *sepulturæ eum* — 8) Emendatio est in *dum*, prius videtur *dom* — 9) Codex *apud* — 10) Manus posterior punctum interrogativum apposuit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Περὶ τοῦ ἐξελεῖντος μοναχοῦ τῆς μονῆς, οὗτινος ἐν τῇ

ὁδῷ δράκων ὑπήντισεν.¹

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΚΕ΄. Ἦν τις ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου πατρὸς Βενεδίκτου, ὅστις τῷ τῶν λογισμῶν ῥεμβασμῷ ὑπὸ τῆς ἀκηδίας θαίμονος κυριευθεὶς, τῇ τοῦ κανόνος ἀκριβεστάτῃ παραδόσει στοιχήται² οὐδαμῶς ἤθελεν. Οὗ δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τοῦτον νοουθετῶν οὐ διέλειπεν,³ καὶ συνεχῶς παιδεύων οὐκ ἠμέλησεν. Εκείνος δὲ οὐχ εἴλατο⁴ τῆς τοῦ πατρὸς ὑπακοῦσαι παραινέσεως, ἀλλὰ καὶ ἀναιδῶς τῷ ἁγίῳ προσπίπτων οὐκ ἐπαύετο, ἵνα ἐαθῇ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς πορευθῆναι. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ⁵ ὁ σεβάσμιος πατήρ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ παρακλήσεως ὀχληθεὶς, ἐν θυμῷ ἐκέλευσεν ἵνα τῆς μονῆς ὑποχωρήσῃ. Οἱ οὖν εὐθέως ἡνίκα ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐξῆλθεν, κατενώπιον αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ δράκοντα ἀνεωγμένον τῷ στόματι εὔρεν, καταπιεῖν τοῦτον⁶ θέλοντα. Ἡρξάτο οὖν αὐτὸς τρέμειν, καὶ ψηλαφῶν μεγίσταις φωναῖς κράζων ἔλεγεν· «Δράμετε, δράμετε, ὅτι ὁ δράκων οὗτος καταφαγεῖν με θέλει.» Δραμόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, τὸν μὲν δράκοντα οὐδαμῶς ἐθεωρήσαντο, τρέμοντα δὲ, καὶ ψηλαφῶντα τὸν μοναχὸν εὐρόντες, εἰς τὸ μοναστήριον ὑπέστρεψαν. Οἱ οὖν εὐθέως ὑπέσχετο μηδέποτε ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐξίέναι, ἢ ἀποστήναι. Ἀπὸ οὖν τῆς ὥρας ἐκείνης ἐν τῇ ἑαυτοῦ ὑποσχέσει διεπέμεινεν,⁸ καὶ ταῖς τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς εὐχαῖς τειχισθεὶς, τὸν κατέναντι αὐτοῦ ἐστῶτα δράκοντα, ὅντινα πρότερον μὴ ὁρῶν ἠκολούθει, τοῦτον οὐδαμῶς τοῦ λοιποῦ ἐξέασχετο.

1) Alii ὑπήντησε — 2) Alii στοιχίσαι — 3) Cod. Paris. διέλιπε.
4) Quidam εἴλετο — 5) Alii τῶν ἡμερῶν — 6) Cdd. Paris. Flor. δράκοντα ἀνεωγμένον τὸ στόμα ἔχοντα εὔρε καταπιεῖν αὐτὸν — 7) Quidam omittunt δὲ αἱ ἀδελφοὶ τὸν μὲν δράκοντα οὐδαμῶς et δὲ postea. Ex his Cod. Reg. Parisien. pro αἱ habet ὁμοῦ δύο, et οὐκ pro οὐδαμῶς. — 8) Alii ὑπέμεινε.

CAPUT XXV.

*De monacho ingrato, qui eodem monasterio
discedens draconem in¹ itinere invenit.*

GREGORIUS.

Quidam autem ejus monachus mobilitati mentem dederat,² et permanere in monasterio³ nolebat. Cumque eum vir Dei assidue corripere⁴, frequenter admoneret, ipse vero nullo modo consentiret in congregatione persistere, atque inportunis precibus ut relaxaretur inmineret⁴ quadam die idem⁵ venerabilis Pater, nimietatis ejus taedio affectus, iratus jussit ut discederet. Qui mox ut monasterium exiit, contra se adsistere aperto ore draconem in itinere invenit. Cumque eum idem draco qui apparuerat devorare vellet,⁶ coepit ipse tremens et palpitans magnis vocibus clamare dicens: «Currite,⁷ currite, quia draco iste me devorare vult.» Currentes autem fratres draconem minime viderunt, sed trementem atque palpitantem monachum ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit numquam se esse iam⁸ a monasterio recessurum, atque ex hora eadem in sua promissione permansit: quippe qui sancti viri orationibus contra se adsistere draconem viderat, quem prius non videndo sequebatur.

1) In titulo alii *qui de monasterio discedens draconem contra se in* — 2) Gussanville et Editores *quidam mentis deditus erat*. 3) Cod. *monasterium* — 4) Quidam addunt *et* — 5) Ut alibi Cd. *isdem*, item inferius — 6) Prius *vellit* — 7) Cod. Carnot. *Occurrite*. Quidam Editt. *Succurrite* bis — 8) Alii omittunt *iam*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'.

Περὶ τοῦ ἰαζέντος παιδὸς ἀπὸ τῆς λέπρας.

ΚΣ'. Νομίζω μὴδὲ τοῦτο σιγῆς ἄξιον ὑπάρχειν, ὅπερ ἰλουστρίῳ ἀνδρὶ Ἀντωνίνῳ¹ τοῦνομα διηγουμένῳ ἤκουσα· ὅστις ἔλεγεν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παῖδα ἐπίχυσιν ἐλεφαντίας ὑπομειναντα, καὶ λοιπὸν τῶν τριχῶν αὐτοῦ πεπτωκυῶν,² τὸ δέριμα αὐτοῦ ἐφυσήθη.³ Εἴτα προΐούσης τῆς νόσου λαθεῖν οὐκ ἡδύνατο, πρὸς δὲ τὸν ἀνθρώπον τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς ἀπεσάλη, καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ ὑγείᾳ⁴ ὁ παῖς ἀποκατασταθεὶς, τῷ οἰκείῳ γεννήτορι μετὰ πάσης σπουδῆς ἀπεδόθη.

1) Alii Ἀντωνίῳ, sed editiones Ἀντωνίνῳ ut et Codex Florentin.

2) Male, codex πεπτωκότων, ni credas in infima græcitate nomen θριξ capillus fuisse generi masculino tributum — 3) Cod. scripserat ἐφυσίθη — 4) Codex ὑγία.

PHAVORINUS in Λεξίκῳ edito Romæ 1563 dicit: *Ελεφαντίας γένος λέπρας. Elephantiasis genus lepræ est.*

S. Josephus hymnograph. Ode III. 1. Ναμάτων ζωτικῶν τοῦ Θεοῦ πνεύματος πλησθεῖσα, Βενέδικτε, ἡ ψυχὴ σου, ποταμοὺς θανάτων ἐβλύσε νοσημάτων ξηραίνοντας ἐπὶ ῥεῖαν. - *Vivificis divini Spiritus fluentis anima tua, o Benedicte, repleta fluvios prodigiorum manavit, qui auferunt morborum impetus.*

CAPVT XXVI.

*De elephantioso curato.*¹

Sed neque hoc silendum puto, quod illustri viro Aptonio² narrante cognovi, qui aiebat³ patris sui⁴ puerum morbo elephantino⁵ fuisse correptum,⁶ ita ut jam pilis cadentibus cutis intumesceret⁷, atque increscentem saniem⁸ occultare⁹ non possit.¹⁰ Qui ad virum Dei ab eodem patre ejus missus est¹¹ et salutis pristinae sub omni celeritate restitutus.¹²

- 1) Alii titulum habent: *De puero a morbo elephantino sanato.*
2) Sic Cod. Sangerm. et Comp. et S. M. Grat. Alii *Antonio* vel *Antonino* — 3) Male in codice *agebat* — 4) Cod. Bessarionis *patri suo* — 5) Cod. scribit *elefantino* — 6) Gussanvill. edidit *corruptum* — 7) In elementis *ume* est emendatio in Codice, videtur prius *intumisceret* — 8) Codices duo Carnot. et codd. Theod. et Vallisclarae *increscente sanie* — 9) Codex male *occultari* — 10) Alii *posset* — 11) Ex emendatione *est* — 12) Prius *restitutus*.

BERTHARIUS abbas in carmine:

Rusticus adveniens variato corpore lepra

Abscessit sospes glorificando Deum.

Morbum *elephantinum*, vel *elephantioso* esse lepram animadvertunt cum aliis DELLA NOCE et QUIRINI. HÆFTENUS de morbo diffuse agit, descriptionem CELSI refert et versus Q. SERENI SARONICI:

Est Elephas morbus tristi quoque nomine dirus,

Non solum turpans nefandis ora papillis,

Sed cito praecipitans funesto fata veneno.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἡμῖν ἐπανιτέον¹ αὐθις διηγου-
 μένοις τὰ τοῦ σημειοφόρου πατρὸς θεῖα τεράσια, ἅπερ πα-
 ρὰ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν τῶν ἐν ταύτῃ τῇ βίβλῳ ἀνωτέρῳ
 μνημονευθέντων, ἀκοῇ παρέλληφα. Πν τις ἀνὴρ ὅστις εἶχεν
 ἕτερον ζηλοτυποῦντα αὐτῷ, καὶ ἐχθρῶδῶς πρὸς αὐτὸν διακεί-
 μενος· ὁ οὖν μισόκαλος δαίμων ἐπὶ τοσοῦτον² ἐμμανῶς τοῦ-
 τον συνώθησεν, ὥστε θανατηφόρον ἐπινοήσασθαι κατ' αὐτοῦ
 δηλητήριον, καὶ τοῦτο ἀγνοοῦντα τὸν ἄνδρα πιεῖν παρεσκευ-
 ασεν,³ ἵνα τοῦτον τῆς προσκαίρου ζωῆς θάττον ἀπαλλάξῃ.
 καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τὸ δηλητήριον πεπωκῶς οὐ τέθνηκεν· ἀλλ'
 ἐκχυθείσης ἐν ὄλῳ τῷ σώματι⁴ αὐτοῦ τῆς ἐλεφαντίας τὸ εἶ-
 δος, ἐλεεινὸν θέαμα τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς προὔκειτο. εἴτα
 πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀπενεχθεῖς, τὴν προτέραν
 ὑγείαν ταχέως ἀπέλαβεν. Τῇ γὰρ σημειοφόρῳ αὐτοῦ δεξιᾷ
 ἀψάμενος τοῦ σώματος αὐτοῦ, πᾶσαν ἀπὸ τοῦ δέρματος αὐ-
 τοῦ τὴν τῆς ἐλεφαντίας⁵ νόσον ἐφυγάδευσεν.

1) Alii ἐπανελθόμεν pro ἐπανιτέον — 2) In Cod. Flor. deest ἐπὶ
 τοσοῦτον — 3) Codd. Paris. et Florent. παρεκέλευσε — 4) Alii τῷ
 σώματι ὅλον pro ἐν ὄλῳ τῷ σώματι — 5) Cod. Floren. τὴν ἐλε-
 φαντίαν.

Joseph hymnograph. Sticher. I.. Πολλοῖς ἀγωνίσμασι τὴν
 σάρκα νεκρώσας χάριν τῶν ἰαμάτων πλουσιως ἔλαβες παύειν ἀσθε-
 νείας ποικίλας.. *Multis laboribus carnem cum mortificasses, gra-
 tiam sanationum abunde adeptus es, ut varias compesceres infir-
 mitates..*

agnovi. Quidam vir gravissima adversarii sui æmulatione laborabat, cujus ad hoc usque odium prorupit,¹ ut ei nescienti in potu² venenum daret.³ Qui⁴ quamvis vitam auferre non valuit, cutis tamen colorem mutavit, ita ut diffusa⁵ in corpore ejus varietas, leprae morem imitari videretur. Sed ad Dei hominem deductus salutem pristinam citius recepit: nam mox ut eum contigit, omnem cutis illius varietatem fugavit.⁶

1) Cod. Bessar. *processit* — 2) Prius *poto* et *puto* — 3) Cod. S. Audoen. et Lyran. *misceret* — 4) Alii *Quod* — 5) Prius *defusa* postea *deffusa* — 6) Cod. Nan. *mutavit*.

CODEX ANONYM. CASSIN. 175 *ibi* (in fundo turris) *supra* *arca tredecim solidi de auro ceciderunt*, et idem Anonymus de turri S. Benedicti ait: *ibi resanavit Severum contritum et leprosum et ibi cunctas virtutes fecit*.

BERTHARIUS Abbas in carmine:

*Aurea dona Putri funduntur cœlitus almo,
Ut poscens habeat debita quo redigat.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

Περὶ τοῦ ριφέντος ἀνακλασarıου σὺν τῷ ἐλαίῳ
κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, καὶ μὴ κλασθέντος.

ΚΗ'. Κατ' ἐκεῖνον τοίνυν τὸν καιρὸν, καθ' ὃν τὴν Καμπανίαν λιμὸς συνεῖχεν βαρύντατος, ὁ τοῦ Χριστοῦ πσιρὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος οὐκ ἐπαύετο πᾶσιν τοῖς ἐνδεέσις τὴν πρέπουσαν συμπαθῶς διανομὴν τῶν ἀναγκαίων τοῦ σώματος χρειῶν ποιούμενος, ἕως οὔ πάντα ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἐξέλιπον, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν ὑπολειφθὲν ἐν τῷ κελλαρίῳ τῆς μονῆς,¹ εἰ μὴ βραχὺ τι ἐλαίου ἐν ὑαλίῳ σκεύει. Εἷς δὲ τις ὑποδιάκονος, τὴν προσηγορίαν Ἀγαπητός, ἦλθεν πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ φίλον πάνυ αὐτὸν δυσωπῶν, ὅπως ἔλαιον ὀλίγον ἐπιτρέψῃ δοθῆναι αὐτῷ· ὁ δὲ θεσπέσιος οὗτος ἀνὴρ, ὃς ἦδη πάντα ἐν τῇ διακονίᾳ θέμενος διανέμειν τε καὶ σκορπίζειν ἐν τῇ γῇ, ἵνα ἐν τῷ οὐρανῷ αὐτῷ² τηρηθῶσιν, ἐκεῖνο τὸ βραχὺ τοῦ ἐλαίου, ὅπερ ἐν τῷ κελλαρίῳ τῆς μονῆς ἐναπέμεινεν,³ ἐκέλευσεν τῷ αἰτοῦντι δοθῆναι. Ο μοναχὸς δὲ ὁ τὴν τοῦ κελλαρίου διακονίαν ἐγκεχειρισμένος, ὑπήκουσεν μὲν τῆς τοῦ πατρὸς κελεύσεως, ἀλλὰ πληρῶσαι ταύτην οὐχ εἴλατο. Μετ' ὀλίγον οὖν ἐπηρώτησεν⁴ ὁ πατήρ τὸν κελλάριον,⁵ εἰ τὸ βραχὺ ἐκεῖνο ἔλαιον δεδωκεν τῷ αἰτήσαντι; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς ἀμολόγησεν μὴ δεδωκέναι αὐτὸ, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν· ὅτι ἐὰν ὅλον τὸ ἔλαιον ἐκεῖνο παρασχεθῇ τῷ⁶ ἀνδρὶ κελεύσης, παντάπασιν τοῖς ἀδελφοῖς οἰαδοῦν⁷ παραμυθία οὐχ ὑπολειφθήσεται. Τότε θυμωθεὶς ὁ πρῶτος ἐκεῖνος πατήρ⁸ προσέταξεν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅπως τὸ ῥηθὲν ὑάλινον σκεῦος, ἐν ᾧ τὸ ὀλίγον τοῦ ἐλαίου ἀπέμεινεν, διὰ τῆς θυρίδος ῥίψωσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τι τῶν τῆς παρακοῆς ἐναπομείνῃ. Γέγονε τοίνυν καθὼς ὁ μακάριος προσέταξεν. Ὑπὸ δὲ τὴν θυρίδα ἐκείνην σωρός⁹ ἦν λίθων πολλῶν καὶ μεγάλων, ἐφ' ᾧ

1) Alii ἐξέλιπεν — 2) Cdd. quidam omittunt αὐτῷ — 3) Cd. Flor. ἐναπομείναι — 4) Cod. Flor. addit αὐτὸν — 5) Alii κελλαρίον. 6) Cod. fol. 73 — 7) Cod. Floren. melius οἰαθησοῦν — 8) Alii ἀνὴρ — 9) Cod. Flor. et quidam Editt. ὅρος.

CAPUT XXVIII.

De ampulla, vitrea¹ in saxis projecta

et non fracta.

Eo quoque tempore, quo alimentorum inopia Campaniam graviter adfligebat, vir Dei diversis indigentibus monasterii sui cuncta tribuerat, ut pene nihil in cellario nisi parvum quid olei in vitreo vase remaneret. Tunc quidam subdiaconus Agapitus nomine advenit, magnopere postulans ut sibi aliquantulum oleum dari debuisset. Vir autem Domini, qui cuncta decreverat in terra tribuere, ut in caelo omnia servaret, hoc ipsum parvum quod remanserat olei, jussit petenti dari. Monachus vero qui cellarium tenebat audivit quidem jubentis verba, sed implere distulit. Cumque post paululum, si id quod jusserat datum esset inquireret, respondit monachus se minime dedisse; quia si illud² tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc iratus, aliis praecepit, ut hoc ipsum vas vitreum in quo parvum³ olei remansisse videbatur, per fenestram proicerent,⁴ ne in cella aliquid per inobedientiam⁵ remaneret. Factumque est. Sub fenestra autem eadem ingens praecipitium patebat saxorum molibus asperum.⁶ Projectum itaque vas vitreum venit in

1) In Cod. *vidrea* — 2) Quidam *Alio* — 3) Cod. scribit *vasæ*

4) Cod. *postol.* — 5) Alii *olei* — 6) Alii *reservaret* — 7) Quidam

parvum — 8) Alii addunt *ei* — 9) Ut supra alii *parvum*

10) Alii *proicer.* — 11) Cd. *inobæd.* — 12) MABILLON *aspersum*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Περὶ τοῦ γεμισθέντος πίθου¹ ἐλαίου² διὰ
προσευχῆς αὐτοῦ.

ΚΘ'. Τοῦτου δὲ γεγονότος, ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς ἐαυτὸν ὁ
σεβάσμιος πατὴρ εἰς προσευχὴν δέδωκεν· ἐν δὲ τῷ τόπῳ ἐ-
κείνῳ ἐν ᾧ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῇ προσευχῇ ἔστατο, πί-
θος κενὸς ὑπῆρχεν τῷ σκεπάσματι κεκαλυμμένος. Ἐν δὲ τῷ
τὸν ἅγιον πατέρα προσκαίτερεῖν ἐν τῇ προσευχῇ, ἤρξατο τὸ
πῶμα τοῦ αὐτοῦ πιθαρίου³ κουφίζεσθαι, τοῦ ἐλαίου πληθυν-
θέντος ἐν τῷ πίθῳ.⁴ Οὕτως κινηθέντος τε καὶ ὑψωθέντος, τὸ
αὐξήθην ἐλαιον τὸ τοῦ πιθαρίου ῥόμα ὑπερβλύσαν, ἅπαν⁵
τὸ ἔδαφος ἐπλήρωσεν, ἐν ᾧ ἦν εἰς προσευχὴν κύψας ὁ ἅγιος.
Τοῦτο δὲ θαυμάσιος ὁ θαυματουργὸς πατὴρ Βενέδικτος, τῇ
εὐχῇ τίλος ἐπέθηκεν. Τὸν δὲ ἄπιστον ἐκείνον καὶ ἀνήκοον⁶
ἀδελφὸν πατρικῶς⁷ ἐνουθέτησεν⁸ εἰπών. «Τέκνον κτίσαι πίστιν
ἀδίστακτον καὶ ταπεινοφροσύνην ἀξίαν τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγ-
γέλματος. » Ο δὲ ἀδελφὸς ἐκείνος πρεσβύτης καὶ σωτηριωδῶς
ὑπὸ τοῦ πατρὸς παιδευθεὶς ἠδέσθη· ὁ γὰρ αἰδέμιος οὗτος
πατὴρ τὴν ἰσχὺν τῆς ἐαυτοῦ νουθεσίας, ἥνπερ ἐδίδασκεν,
ταύτην τῇ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ χάριτι τοῖς θεοῖς θαύ-
μασιν πᾶσιν ὑπεδείκνυεν, καὶ οὐκ ἦν λοιπὸν τινὰ ποτε τῆς
αὐτοῦ συνοδίας ἐν ταῖς τοῦ ἁγίου ὑποσχέσεσιν δειλιάν, ἢ ἀ-
πιστεῖν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ λεγομένοις. Καὶ μάλιστα ἐωρακότες
τὴν ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ γεναμένην⁹ παρὰ Θεοῦ ὑπερβύλλου-
σαν ἐπίσκεψιν· ὑπερὶ γὰρ ὑαλίνου σκεύους ὀλίγον πάνυ ἐ-
λαιον ἔχοντος, πίθον ὑπερβλύσαντα ἐλαίου ἀπέδωκεν.

- 1) Codex Florentin. τοῦ πίθου — 2) Cod. male scribit ἐλαίν.
3) Alii πίθου, sic et inferius — 4) Alii ἐν τῷ, αὐτῷ — 5) Cod.
Flor. omittit ἅπαν — 6) Alii ἀπήκοον — 7) Cd. Flor. πνευματικῶς.
8) Codex ἐνουθέτισεν — 9) Alii γενομένην.

S. Joseph hymn. V. Τὸν ἐν ἐλέει θεὸν ἐκδυσωπῶν, πᾶτερ σοφῇ,
ἵπλησας ὡς Ηλιοῦ καμψάκην ἐλαίου, τὸ ἄγγος τὸ μέγα ὑπὸ πάν-
των ὁρώντων πιστῶς θαυμαζόμενος. *Deum in misericordia, o pa-
ter sapiens, deprecatus, ut Eliae dolium, vas magnum replevisti,
videntibus et mirantibus in fide omnibus.* Stich. III... βλάζειν δὲ
τὸ ἐλαϊον ἄγγος ἐπείνησας. *vas oleo emunare fecisti.*

CAPUT XXIX.

De doleo¹ vacuo et² oleo repleto.

Qua increpatione completa, sese cum isdem fratribus in orationem dedit. In eo autem loco, ubi cum fratribus orabat, vacuus³ erat ab oleo doleus et coopertus. Cumque sanctus vir in oratione persisteret, coepit operimentum ejusdem dolei oleo excreverat sublevare. Quo commoto atque sublevato, oleum quod excreverat, ora dolei transiens, pavimento loci in quo incubuerat,⁴ inundabat. Quod Benedictus Dei famulus⁵ aspexit, protinus orationem conplevit, atque in pavimento oleum defluere cessavit. Tunc diffidentem inobedientemque fratrem latius⁶ admonuit, ut fidem habere disceret et humilitatem. Idem⁷ vero frater salubriter correptus erubuit: quia venerabilis Pater virtute omnipotentis Domini,⁸ quam admonitione intimaverat, miraculis ostendebat; nec erat jam ut quisquam de ejus promissionibus dubitare possit,⁹ qui in uno eodemque momento pro vitreo vase pene vacuum¹⁰ plenum oleo doleum reddidisset.¹¹

1) Alii *dolio* ut et inferius — 2) Alii omittunt *et* — 3) Alii *vacuum.. dolium et coopertum* — 4) Cdd. Theod. Long. Gemet. *incubuerant* — 5) Alii addunt *ut* — 6) Cd. Bess. *laetius* — 7) Cd. *Isdem* — 8) Alii *Dei* — 9) Alii *posset* — 10) Alii *vacuo* — 11) Prius *reddedisset*.

COD. ANONYM. CASS. 175. *In fundo turris fecit miraculum de labello olei.* Ad haec Hæftenus refert verba regulæ S. BASILII M. Interrog. 52.

εκ δεήσεως γίνονται. Ποτέ δὲ κατ' ἐξουσίαν, καθάπερ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης λέγει· «Οσοι γάρ, φησιν, ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι.¹» οἱ οὖν διὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ Θεοῦ τέκνα ὑπάρχουσιν, τί θαυμαστὸν εἰάν σημεῖα ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ποιῆσαι δύνανται; ὅτι δὲ καὶ ἑκατέρω² τρόπῳ θαυμασία ποιοῦσιν, μαρτυρεῖ Πέτρος ὁ τὴν Ταβιθά³ θανοῦσαν δι' εὐχῆς ἀναστήσας, Ἀνανίαν τε καὶ Σαμφείραν⁴ ψευσαμένους διελέγξας, καὶ τῷ θανάτῳ παραδούς, οὐδὲ γὰρ εὐξασθαι αὐτὸν γέγραπται ἐν τῇ ἐκπνεύσει αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον τὸ παῖσμα, ὅπερ πεποίηκαν,⁵ διήλεγξεν. Συμβαίνει δὲ, ὅτι ποτὲ μὲν κατ' ἐξουσίαν ποιοῦσιν, ποτὲ δὲ ἀπὸ δεήσεως· ἐξ ὧν ἐκείνοις μὲν τὴν ζωὴν διελέγχων, κατ' ἐξουσίαν παρεπῆρε, καὶ ταύτην πάλιν δι' εὐχῆς τὴν ζωὴν περιεποιήσατο. Ἐν δυσὶν τοίνυν τρόποις θαυμάτων τὴν τοῦ γνησίου δούλου τοῦ Θεοῦ Βενεδίκτου δύναμιν προτίθημι, ἐν οἷς λαμπρότερον τοῦτον ἀναδείκνυμι· καὶ ποτὲ μὲν τοῦτον γινώσκομεν λαβόντα θεόθεν ἐξουσίαν, ποτὲ δὲ δι' εὐχῆς ἰσχύσαντα,⁶ θαυματουργίας ἐπιτελεῖν.

- 1) ΙΩΑΝΝ. Α'. In Cod. Græc. Vaticano prius ελαβαν — 2) Alii ὅτι ἐτέρῳ τρόπῳ. In quibusdam deest tantum δὲ — 3) Alii Ταβιθᾶν. 4) Quidam Σαμφειράν — 5) Alii πεποίηκασι — 6) Alii ἰσχύοντα.

S. Joseph hymnograph. Ode III. 2. Πρὸς πλάτος παραδείσου κατεσκήνωσας παμμάκαρ, ὀδεύσας στενὴν τρίβον καὶ δαιμόνων πανουργεύματα καὶ πορείας ἀτάκτους ἀπεστένωσας. *Amplitudinem paradisi inhabitasti, o beatissime, postquam arctam confecisti viam, et dæmonum insidias et inordinatos incessus debilitasti.*

troque solent, ut mira quaeque aliquando ex prece¹ faciant, aliquando ex potestate. Cum enim Joannes² dicat: *Quotquot³ receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*; qui filii⁴ Dei ex potestate⁵ sunt, quid mirum si signa facere ex potestate valent?⁶ Quia eo in⁷ utroque modo miracula exhibeant, testatur Petrus, qui Tabitham⁸ mortuam orando suscitavit. Ananiam⁹ vero et Sapphiram¹⁰ mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam, quam perpetraverant, increpasse. Constat ergo quod aliquando haec ex potestate, aliquando vero exhibent ex postulatio-
ne, dum et istis vitam increpando abstulit, et illi¹¹ reddidit orando, Nam duo quoque fideles Dei famuli Benedicti facta nunc replico, in quibus aperte clareat, aliud hunc accepta¹² divinitus ex potestate, aliud ex oratione potuisse.

- 1) Cd. Bessar. *oratione* — 2) Cod. *Iohannis* — 3) In aliis add. *autem* — 4) Cod. Germ. et Norm. *Quod si filii* — 5) Cd. Bess. addit *Dei* — 6) Alii *valeant* — 7) Alii *enim* pro *eo in* — 8) Alii *Thabitam* scribunt — 9) Cod. *Ananiam* — 10) Cod. *Sapphiram* — 11) Prius *reddedit* — 12) Prius *accepta*.

GRATIANUS in Decreto 23. q. 8. c. 16 ex his refert, de S. Petro apostolo.

De oratorio S. Ioannis in vertice montis Cassini sito confer Eñn. v. BARTOLINI opus *L' antico Cassino..* p. 16, etc.

BERTHARIUS Abbas Cassini in carmine:

Quo properas, Satana, medicarum more paratus?

Vado tuis potum fratribus ut tribuam.

Dex era sancta senem mox illo daemone captum

Salvavit Pater, depulit et Satanam.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΑ'.

Περὶ τοῦ γεωργοῦ τοῦ ἀεράτως ἐκ τῶν δεσμῶν
λυθέντος, μόνον ἐπιβλέψαντος τοῦ ἀγίου.

ΑΑ'. Ἦν τις¹ τῷ γένει Γότθος, τῇ δὲ προσηγορίᾳ Τζαλλᾶς ἐπονομαζόμενος,² τῆς τῶν Αρειανῶν³ ἀθέου δυσπιστείας⁴ ὑπάρχων. Οστίς ἐν τοῖς χρόνοις Τότιλα τοῦ τῶν Γότθων ῥηγός, οὗ τὸ πρὶν μνείαν ἐποίησάμεθα, θυμῷ ἀνυποστάτῳ κατὰ τῶν τῆς ἀγίας καὶ⁵ καθολικῆς ἐκκλησίας σπουδαίων⁶ ἀνδρῶν ἐκκαυθεὶς, καὶ τῇ ἑαυτοῦ συντροφῇ ὁμότῃτι συνήθως χρώμενος, ἐάν τινα κατὰ προσώπων ἐθεάσατο, εἴτε κληρικὸν εἴτε μοναχὸν, παραχρήμα τούτους διεχειρίζετο, τῷ διὰ ξίφους ὑποβάλλον θανάτῳ.

Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν τῇ ζέσει τῆς οἰκείας ὁμότητος ἐκκαυθεὶς, καὶ⁷ ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων συγχύσεως τὸν νοῦν κλαπείς, τινὰ χωρικὸν τῇ τύχῃ εὐρικῶς, τοῦτον ὁμοτάτοις ἐξλιβεν βασάνοις, καὶ διαφόροις κριτηρίοις⁸ ἐμάστιζεν. Μηκέτι οὖν τὰς βασάνους ὁ χωρικός ὑποφέρων, ἀπαιτούμενος ὑπὸ τοῦ σοβαροῦ ἐκείνου καὶ βαρβάρου τὰ διαφέροντα αὐτῷ πράγματα, τῷ δούλῳ τοῦ Θεοῦ Βενεδίκτῳ ἔφη⁹ παραθέσθαι αὐτά. Τοῦτο ἴσως¹⁰ πραγματευσάμενος πρὸς τὸ ἐκφυγεῖν τὴν τῶν βασάνων τιμωρίαν, καὶ τῆς ζωῆς κερδᾶναι τὴν σωτηρίαν. Τότε ὁ αὐτὸς Τζαλλᾶς ἔπαυσεν τοῦ βασανίζειν αὐτόν, προσέταξεν δὲ τοὺς βραχίονας αὐτοῦ λώροις ἰσχυροῖς δεσμευθέντας σφιγθῆναι, καὶ τοῦτον ἔμπροσθεν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἤρξατο ἐλαύνειν πρὸς τὸ ὑποδεῖξαι αὐτῷ τίς ἐστὶν Βενέδικτος, ὁ τὰ πράγματα αὐτοῦ ὑποδεξάμενος. Οστίς χωρικός τοῖς βραχίουσιν δεδεμένος ἔμπροσθεν αὐτοῦ

1) Cod. Flor. addit ἀνὴρ — 2) Alii προσαγρευόμενος — 3) Alii Αρειανῶν scribunt — 4) Cd. Floren. δυναστείας — 5) Alii omittunt καὶ et quidam post καθολικῆς addunt ἀποστολικῆς — 6) Quidam ἱερῶν — 7) Codex Florentin. ut dicunt, hic prosequitur καὶ τῇ ἑαυτοῦ συντροφῇ ὁμότῃτι συνήθως χρώμενος, ἐάν τινα τοιοῦτον ἐθεάσατο ἐποίει καθὼς καὶ προείρηται ὑπὸ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων. 8) Quidam addunt ἀκίαις — 9) In fine est rasura — 10) Alii Τούτοις tantum.

CAPUT XXXI.

*De ligato rustico et solo eius visu soluto.*¹

Gothorum quidam Zalla² nomine³ perfidiae fuit Arianae,⁴ qui Totilae regis eorum temporibus, contra catholicae Ecclesiae religiosos viros⁵ ardore inmanissimae crudelitatis exarsit: ita ut quisquis ei⁶ clericus monachusve ante faciem venisset, ab ejus manibus vivus nullo modo exiret. Quadam vero die avaritiae suae aestu succensus, in rapinam rerum inhians, dum quendam rusticum tormentis crudelibus adfligeret, eumque per supplicia diversa laniaret, victus poenis rusticus, se⁷ res suas Benedicto Dei famulo commendasse professus est, ut dum hoc a torquente creditur, suspensa interim crudelitate ad vitam horæ raperentur. Tunc idem⁸ Zalla⁹ cessavit rusticum tormentis adfligere, sed ejus brachia loris fortibus adstrigens, ante equum suum coepit inpellere, ut quis esset Benedictus, qui ejus res susceperat, demonstraret. Quem ligatis brachiis rusticus antecedens, duxit ad sancti viri monasterium, eumque ante ingressum cellæ solum sedentem repperit et legentem. Eidem autem subsequenti et sævienti Zallae¹⁰ rusticus dixit: « Ecce

1) In aliis: *De rustico ligato et solo aspectu viri Dei soluto.*

2) Prius *Tzalla* ut græce; BARONIUS et Cdd. Long. et Vallisclaræ *Galla* scribunt — 3) Prius *nomne* — 4) Prius *arriane* — 5) Cd. prius *religiosus virus* — 6) Quidam præmittunt *se* — 7) Alii *se tantum* — 8) Cod. *isdem* — 9) Hic ut supra — 10) Hic nomen sine T. a l. m.

προτρέχων ἀπήγαγεν τὸν ἀλαζόνα Τζαλλὰν εἰς τὸ τοῦ ἀ-
γίου ἀνδρὸς μοναστήριον· εὗρον¹ δὲ τὸν μακάριον μόνον κα-
τέναντι τῆς εἰσόδου τοῦ κελλίου καθεζόμενον, καὶ² ἀναγινώ-
σκοντα. Τῷ δὲ αὐτῷ Τζαλλᾷ ἀκολουθοῦντι, καὶ θυμομα-
χοῦντι, εἶπεν ὁ χωρικός. « Ἴδου οὗτός ἐστιν ὁ πατήρ Βενέ-
δικτος, περὶ οὗ εἶπόν σοι. » Εκείνος οὖν ὁ ὑπερήφανος, ζέοντι
τῷ θυμῷ, καὶ διεστραμμένῳ τῷ βλέμματι, γνώμης ἀνυγιούς
γεγονώς³ ἐν τῷ τὸν ἅγιον ὄραν, ἐδόκει τῷ ἑαυτοῦ φόβῳ τοῦ-
τον ἐκπλήττειν. Καὶ ἀτενῶς αὐτῷ πρῶτον μεγίσταις ἤρ-
ξατο κράζειν φωναῖς, καὶ λέγειν πρὸς τὸν ἅγιον· « Ἀνάστα,
ἀνάστα, καὶ τὰ τοῦ χωρικοῦ τούτου πράγματα, ἅπερ εἴλη-
φάς, ἀπόδος. » Οὕτινος τῇ φωνῇ εὐθέως ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρω-
πος τοὺς ἑαυτοῦ ἦρεν ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως, καὶ
θεωρήσας τὸν ἐπαρμένον⁴ ἐκεῖνον Τζαλλὰν, σὺν αὐτῷ δὲ μό-
νον τὸν χωρικὸν δέσμιον ἐστῶτα, προσέσχεν τοῖς δεσμευθεῖ-
σιν αὐτοῦ βραχίουσιν τοῖς λώροις, καὶ τὸ παντὸς ἐπέκεινα
θαύματος ἠκολούθει μυστήριον. Παρατὰ γὰρ τοῦτον⁵ μακά-
ριον τὸ ἑαυτοῦ ἐκτεῖναι θεοφώτιστον ὄμμα εἰς τὸν δέσμιον,
τοσαύτη ταχύτης⁶ παρηκολούθησεν τῆς τῶν λώρων λύσεως,
οἷα οὐκ ἂν πολλῶν ἀνδρῶν σπουδὴ ἐπιτελέσαι ἠδύνατο. Θεα-
σάμενος οὖν ὁ Τζαλλᾶς τὸν ὑπ' αὐτοῦ θεδέντα χωρικὸν διὰ
τῆς τοῦ αἰγίου ἐξουσίας ἄνευ χειρῶν λυθέντα, ἔντρομος γε-
γονώς ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ τράχηλον τὸν
τῇ ἀλαζονείᾳ ἐπηρμένον, ἐκτεταμένον⁷ ὑπὸ τὰ τίμια ἔχνη
τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ ὑπέθηκεν ταῖς αὐτοῦ εὐχαῖς ἑαυτὸν
παραθέμενος. Ὁ δὲ ἅγιος ἀνὴρ οὐδαμῶς ἀπὸ τῆς ἀναγνώ-
σεως ἀνέστη, ἀλλὰ καλέσας τοὺς ἀδελφούς ἐπάραι τοῦτον
ἔσω προσέταξεν, ὅπως μετὰλάβῃ τροφῆς.⁸ Ὁ δὲ εἰς ἑαυτὸν
ἐλθὼν ἐνουθετεῖτο ὑπὸ τοῦ ἡγιασμένου πατρὸς τοῦ παύσα-
σθαι τῆς τοσαύτης ὀμότητός τε καὶ ὀπανθρωπίας. Οστις
Τζαλλᾶς συγκεκλασμένος ἀπὸ τῆς μονῆς ὑποστρέψας,⁹ οὐδὲν

1) Alii male εὐρῶν. Editores monuere forte εὔρεν — 2) Cd. fol. 75.

3) Alii τυχῶν — 4) Cd. Flor. ἐπηρμ.. — 5) Alii τοῦ τόν, alii τῷ τόν.

6) Ed. Migne corrigit ταχύ τις, phrasin emendat, λύσις αἶαν scribit — 7) Cd. Flor. omittit verbum — 8) Nescio unde apud MABIL-
LON (p. 21) παραφῆς veniat, error librarii — 9) Alii ἐπιστρ..

iste est de quo dixeram¹ Benedictus Pater. Quem dum fervido spiritu cum perversae mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo consueverat, acturum se existimans,² magnis coepit vocibus clamare, dicens: « Surge, surge, et res istius rustici redde, quas accepisti. » Ad cuius vocem vir Dei protinus oculos levavit a lectione, eumque intuitus, mox etiam rusticum, qui ligatus tenebatur, attendit; ad cuius brachia dum oculos deflexisset,³ miro modo tanta se⁴ celeritate coeperunt inligata brachiis lora devolvere,⁵ ut dissolvi tam concite nulla hominum festinatione potuissent. Cumque is qui ligatus venerat, coepisset⁶ subito adstare solutus, ad tantae potestatis vim tremefactus Zalla ad terram corruit, et cervicem crudelitatis rigidae ad ejus vestigia inclinans, orationibus se illius commendavit. Vir autem sanctus a lectione minime⁷ surrexit, sed vocatis fratribus, eum introrsus tolli, ut benedictionem acciperet,⁸ praecepit. Quem ad se reductum, ut a tantae crudelitatis insania quiescere deberet, ammonuit. Qui fractus⁹ recedens, nil ulterius petere a rustico praesumpsit, quem vir Dei non tangendo, sed respiciendo solverat. Ecce est, Petre, quod dixi: quia hi¹⁰ qui omnipotenti Deo familiarius serviunt, aliquando mira facere etiam

1) Alii addunt *tibi* — 2) Cod. *exaestimans* — 3) Cod. Bigot. *defixisset* — 4) Verbum ex emendatione — 5) Codices Sangerman. Longipont. Norm. et Bessarionis *dissolvere* — 6) Ante *t* erasum est elementum in codice, forte *n* — 7) Prius *menime* — 8) Cod *acceperit* — 9) Alii *correptus* — 10) Cod. scribit *hii*.

τὸ παράπαν ἀπὸ τοῦ χωρικοῦ τοῦ λοιποῦ ἐζήτησεν, ὃν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος οὐκ ἐγγίζων, ἀλλ' ἡ μόνον¹ βλέμματι ἔλυσεν.

Ἰδοὺ τοῦτό ἐστιν, Πέτρε, ὅπερ ἔφην ὅτι οὗτοι οἱ τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ μετὰ παρρησίας λατρεύοντες, ποτὲ μὲν θαύματα δι' ἐξουσίας ποιῆσαι δύνανται, ποτὲ δὲ δι' εὐχῆς τὴν τῶν σημείων πληθὺν ἐνεργοῦσιν. Ο γὰρ τὴν θηριώδη τοῦ Γότθου μανίαν καθεζόμενος ὑποτάξας, τὰ λῶρα δὲ καὶ τοὺς τῶν δεσμῶν κόμβους, ὥστε τοῦ αἰῶνος τοὺς βραχίονας συνέσφιγγαν,² διὰ τῆς τῶν οἰκείων ὀφθαλμῶν ὁράσεως λύσας, δηλοῖ διὰ τῆς τοῦ θαύματος συντομίας, ὅτι ἀπὸ ἐξουσίας ἔλαβεν σχεῖν ὅπερ ἐποίησεν. Καὶ ὅσα δὲ θαύματα καὶ ὅποια δι' εὐχῆς ἠδυνήθη ποιῆσαι, προσθήσω τῷ διηγήματι.

1) Alii μόνον — 2) Alii συνέσφιγγον.

De *benedictione* quam sæpe græce εὐλογία vertitur, et hic a Zacharia τροφή, quid sit, et quid hoc loco valeat, disserunt QUIRINI et GALLICCIOLI. Alter dicit sic appellari quod a Christianis exhibetur sive cibus, sive aliud quippiam. Alter vero rem altius repetens, e Sacra Scriptura verba producit tum ex hebraico, tum etiam e græco et latino textu et præcipue quæ dicuntur in libro I. Reg. c. XXIX, v. 27 de his quæ uxor Nabal obtulit Davidi, quæque appellantur εὐλογία. De hac et HÆFTENUS agit et testimonia profert ex Regulis S. BASILII ubi dicitur: — *Si quis mittat alicui benedictionem, aut aliunde accipiat, excepto archimandrita, careat benedictione.* et S. BENEDICTI, cap. XXV.

ex potestate possunt. Qui enim ferocitatem¹ Gothi
terribilis sedens repressit, lora vero nodosque li-
gaturae, quae innocentis brachia adstrinxerant, o-
culis² dissolvit, ipsa miraculi celeritate indicat,
quia ex potestate acceperat habere, quod fecit.
Rursum quoque quale quantumque miraculum
orando voluit obtinere, subjungam.

1) Cod. *ferocitate* — 2) Cod. *male oculi*.

BARONIUS dicit *Zallam* seu Gallam ducem fuisse exercitus
Gothorum - Vide et TROYA loc. cit.

COD. ANON. CASS. 175.. *in poio (podio) qui est in dormi-
torio ante porta de turre solvit rusticu..*

ALPHANUS Archiepisc. Salernit. ait in carminibus. *manuum-
que lora - Visio solvit.*

FRODOARDUS in carminibus ait:

Rusticus ille etiam loris tortoris adactus

Indicat intuitus sola virtute solutus.

Et Geta mansuescens animosque adstratus omittens..

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΒ'.

Περὶ τοῦ ἀναστάντος νεκροῦ διὰ προσευχῆς τοῦ ἁγίου.

ΑΒ'. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ¹ ἐξῆλθεν σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ μακάριος ἐργάσασθαι ἐν τῷ ἁγρῷ. Καί τις γηπόνος εἶχεν υἱόν πρὸ βραχέως θανέντα,² οὗ τινος τὸ σῶμα ἐν ταῖς ἀγκάλαις φέρων, καὶ τῇ τῶν θακρύνων πλημιύρα συγκαιόμενος εἰς τὸ μοναστήριον παραγέγωνεν, καὶ τὸν πεφωτισμένον πατέρα Βενέδικτον ἐπεζήτει. Εὐρέθη οὖν αὐτῷ, ὅτι περ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐν τῷ ἁγρῷ ἐργάζεται, καὶ βροαδῶναι ἔχει. Τοῦτο οὖν ἀκούσας ἐνώπιον τῆς τοῦ μοναστηρίου πύλης τὸ σκήνωμα τοῦ τελευτήσαντος αὐτοῦ υἱοῦ ἀποθέμενος, καὶ τῇ ἀφορήτῳ³ λύπη πιεσθεὶς, πρὸς τὴν τοῦ σεβασμίου πατρὸς ζητήσιν ἑαυτὸν συντόμως⁴ δρόμῳ ἐκδέδωκεν. Καὶ⁵ ἰδοὺ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὃ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἔργου ἦν καταπαύσας, καὶ λοιπὸν σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ἐπὶ τὸ μοναστήριον ὑπέστρεφεν.⁶ Τοῦτον ἑορακῶς ὁ τοῦ τεθνεώτος παιδὸς πατήρ, ἤρξατο σὺν δάκρυσιν βοᾶν πρὸς τὸν ἄγιον,⁷ καὶ λέγειν. « Ἀπόδος μοι τὸν υἱόν μου, ἀπόδος μοι τὸν υἱόν μου. » Ο δὲ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τούτῳ,⁸ ἔστη λέγων. « Μή τι γε,⁹ ἄνθρωπε, ἐγὼ τὸν υἱόν σου ἐπῆρα; » πρὸς δὲ ὃ τοῦ παιδὸς πατήρ ἀπεκρίθη. « Ἀπέθανεν ὁ υἱός μου, σεβάσμιε πάτερ, ἀλλὰ δεῦρο, ἀνάστησον αὐτόν. » Τούτων τῶν ῥημάτων ἀκούσας ὁ θαυματουργὸς ἐκεῖνος πατήρ, καὶ σφόδρα λυπηθεὶς εἶπεν. « Ἀναχωρήσατε,¹⁰ ἀδελφοί, ἀναχωρήσατε, ταῦτα οὐκ ὑπάρχουσιν ἡμέτερα, ἀλλὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰσί. Τί ἡμῖν, ἀδελφοί, φορτία θέλετε ἐπιτιθέναι,¹¹ ἅπερ οὐκ ἰσχύομεν βαστάσαι;¹² » Ο δὲ τοῦ τεθνηκότος παιδὸς πατήρ ὑπὸ σφοδροτάτου πόνου πληττόμενος ἐν τῇ ἑαυτοῦ αἰτήσῃ διέμεινεν

1) Alii μιᾷ τῶν ἡμερῶν — 2) Alii θανόντα scribunt — 3) Alii ἀπορρήτω — 4) Alii συντόμῳ Cod. Florentin. συντόνῳ — 5) Cod. fol. 76 — 6) Alii ἐπεσρ... et addunt καὶ — 7) Cod. Florentin. αὐτόν — 8) Alii τοῦτο — 9) Alii Μήτιςγε — 10) Cod. Floren. pro εἶπεν habet ἤρξατο λέγειν οὕτως, et postea Ἀναχωρεῖτε — 11) Alii ἐπιθεῖναι — 12) Alii βαστάζειν.

CAPUT XXXII.

De mortuo suscitato.

Quadam¹ die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus, Quidam vero rusticus defuncti filii² corpus in ulnis ferens, orbitatis luctu aestuans, ad monasterium venit, Benedictum patrem quaesivit. Cui cum dictum esset, quia idem³ Pater cum fratribus in agro moraretur, protinus ante monasterii januam corpus extincti filii projecit, et dolore turbatus, ad inveniendum venerabilem Patrem sese concitus in cursum dedit. Eadem vero hora vir Dei ab agri opere iam cum fratribus revertebatur. Quem mox ut orbatu rusticus aspexit, clamare coepit: « Redde filium meum, redde filium meum. » Vir autem Dei in hac voce substitit,⁴ dicens: « Numquid ego tibi filium tuum abstuli? » Cui ille respondit: « Mortuus est, veni, resuscita⁵ eum. » Quod mox ut Dei famulus audivit, valde contristatus est, dicens: « Recedite, fratres, recedite; haec nostra⁶ non sunt, sed sanctorum apostolorum sunt.⁷ » Quid nobis onera vultis inponere, quae non possumus portare? At ille, quem nimius⁸ cogebat dolor, in sua petitione perstitit,⁹ jurans quod non recederet, nisi ejus filium resuscitaret. Quem mox Dei famulus inquisivit, dicens: « Ubi est? » Cui ille respondit:

1) Alii *Quodam* — 2) Prius *fili* — 3) Prius *isdem* — 4) Prius *substitit* — 5) Cod. *ressuscita* — 6) Quidam *fecit nos* — 7) In aliis *sunt deest* — 8) Alii *nimum* — 9) Prius *perstetit*.

διαβεβαιούμενος καὶ ὁμνύων ὅτι « οὐ μὴ ἀποχωρήσω, εἰ μὴ τὸν υἱόν μου ἀναστήσης. » Ἠρώτησεν οὖν αὐτὸν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, λέγων· « Ποῦ ἐστὶν τὸ σῶμα τοῦ παιδίου; » ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· « Πρὸς τῇ πύλῃ² μοναστηρίου κεῖται, τίμιε πάτερ. » Ὅτε παραγενόμενος ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐπὶ τὸν τόπον μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν,³ ἔκλινεν τὰ γόνατα εἰς προσευχὴν καὶ ἐπάνω τοῦ σώματος τοῦ παιδίου τὴν τιμὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἐπικλίνας, καὶ αὐθὶς ἀναστὰς τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐξέτεινεν, λέγων· « Κύριε ὁ Θεός, μὴ ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰς ἁμαρτίας μου, ἀλλ' ἐπὶ τὴν πίστιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου τοῦ δεομένου ἀναστῆναι τὸν υἱὸν αὐτοῦ· καὶ ἀπόδος τῷ σώματι τούτῳ ἣν ἤρας ψυχὴν. » Οὕτω δὲ τῆς τοῦ ἁγίου εὐχῆς πληρωθεῖσης, ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι εἰσῆλθεν, καὶ τὸ τοῦ παιδίου σκῆνωμα⁴ ὅλον ἐδονήθη καὶ τρέμων τῇ χειρὶ ἐψηλάφα, ὥστε ὑπὸ πάντων τῶν αὐτόθι παρόντων θεαθῆναι τὴν τοῦ ἁγίου⁵ ἐπὶ τῷ παιδί⁶ γενομένην φρικτὴν θαυματουργίαν· οὕτινος τῆς χειρὸς λαβόμενος ὁ ἅγιος τῷ πατρὶ ζῶντα καὶ ὁλόκληρον ἀποδεδωκεν.⁷ Τοῦτο οὖν, Πέτρε, τὸ θαῦμα ἐν τῇ ἐαυτοῦ ἐξουσίᾳ οὐκ ἔσχεν, ἀλλὰ εἰς προσευχὴν ἑαυτὸν ὑποστρώσας ἡτήσατο, ἵνα δυνήσῃ τοῦτο ποιῆσαι.

ΠΕΤΡΟΣ.

Πάντα οὕτω, καθὼς λέγεις, εἶναι ὁμολογῶ. Εμφανῶς γὰρ τοὺς λόγους, οὓς προέθου, ἔργοις ἐπίσπασας. Αλλ' αἰτῶ σε,

1) Cod. rasur. in τὸν — 2) Alii τὴν πύλην — 3) Cod. Florent. σὺν τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἀδελφοῖς — 4) Quidam σῶμα — 5) In Cod. Florentino verba τοῦ ἁγίου desunt — 6) Alii τὸ παιδίον — 7) Cod. Florentin. ἀποδίδωσι, qui etiam paulo post hic inferius et melius eis omittit.

S. Joseph hymnograph. Ode VII. Νέκωρισιν ζωηφόρον ἐκτήσω τῶν ἡδονῶν τῇ ἀποχῇ, ὅθεν νεκροὺς ἐξεγείρειν κατηξιώθης, παμμακαρ Βενέδικτε, θαυμαζόμενος ὑπὸ πάντων τῶν πιστῶν ὡς Ἡλιοῦ ὁ μέγας - *Vivificantem mortem voluptatum continentia adeptus es, unde factus es dignus ut mortuos suscitares, Benedicte beatissime, quem omnes fideles admiratione prosecuntur sicut magnum Eliam.* Et in Stich. III. Πάλαι ὁς Ἡλίας.. πάτερ ἐντεύξει θεία.. νεκρὸν

« Ecce corpus ejus ad januam monasterii¹ jacet. » Ubi dum² Dei vir cum fratribus pervenisset, flexit genu,³ et super corpusculum infantis incubuit, seseque erigens, ad caelum palmas tetendit dicens: « Domine,⁴ non aspicias peccata mea, sed fidem hujus hominis, qui resuscitari⁵ filium suum rogat, et redde in hoc corpusculo animam, quam abstulisti. » Vix in oratione verba conpleverat, et regrediente anima, ita corpusculum pueri omne contremuit, ut sub oculis omnium, qui aderant, apparuerit⁶ concussione mirifica tremendo palpitasse. Cuius mox⁷ manum tenuit, et eum patri viventem atque incolumem dedit.

Liquet, Petre, quia hoc miraculum in potestate non habuit, quod prostratus petiit, ut exhibere potuisset.

PETRUS.

Sic cuncta⁸ esse, ut asseris, constat patenter: quia verba, quae praeposueras,⁹ rebus probas.

1) Unum tantum elementum *m* inservit fini prioris et initio sequentis verbi — 2) Alii *cum* — 3) Alii *genua* — 4) Animadvertit ad hunc locum HÆFTENUS orationem D. Gregorio Magno tributam, quæ est in canone Missæ: « Domine ne respicias peccata mea, sed fidem etc. a verbis relatis sumptam fuisse. Sed GAVANTUS apud MERATI t. I. p. 587 animadvertit hanc orationem pro pace non esse apud antiquos; eam tamen indicat DURANDUS et extat in cd. Vat. 2743 missali - SELVAGGI *Antiquitat. Christianae*. II. part. II. c. 3. § 25 ait: «...Sequuntur tres orationes pro pace etc.. quarum origo non ab summis pontificibus repetenda est, sed monachorum privatae religioni accepta referenda, ut inquit Micrologus cap. 18. » Nihilominus illius precationis quædam verba ex verbis orationis S. Benedicti derivari nemo inficiatur. 5) Cod. *resuscitari* — 6) Prius vid. *apparueret* — 7) Prius vid. *vox* — 8) Cd. *sicuncta* scribit — 9) Alii *propos*.

ἵνα εἴπῃς ἂν οἱ ἅγιοι ἄνδρες πάντα ἅπερ θέλουσιν δι' ἡ-
ται, καὶ εἰ εἰς πάντα ἐπιτυχάνουσιν, ἅπερ λαβεῖν ἐπι-
θυμοῦσιν.

ἐξανέστησας καὶ ἄλλα μύρια θαύματα ἐτέλεσας εἰς δόξαν, ὅσι,
πάντως τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος· ὅθεν σου τὴν ἔνθεον μνήμην πόθῳ
ἐορτάζομεν, Βενέδικτε. *Ut olim Elias.. pater sancte Benedicte, di-
vino nutu.. mortuum ad vitam revocasti, et alia innumera pro-
digia patrastī omnino ad gloriam Dei et Servatoris; unde divi-
nam memoriam tuam ex affectu celebramus.*

S. Nilus Œc. II. Δύναμις θεία τοῦ παρακλήτου τὴν καρδίαν
σου, μάκαρ, καθαρὰν ἐκ παθῶν εἰρύσα ἐν σοὶ ἐσκήνωσε, καὶ αὐ-
τουργόν σε πολλῶν θαυμάτων, καὶ φωστῆρα δεικνύει τῶν ἐν τῷ
σκότει· ἔνθεν σαφῶς ἐξεγείρεις νεκρούς... *Divina virtus Paracliti, o
beate, cor tuum passionibus vacuum inveniens in te habitavit, et
multorum miraculorum te auctorem ostendit, et lumine iis qui
sunt in tenebris; hinc palam mortuos ad vitam revocas..*

Sed quaeso te, indices¹ si sancti viri omnia
quae volunt possunt, et cuncta impetrant, quae
desiderant obtinere.

1) Alii praemittunt *ut*.

Inscriptio in ipso sacello ad introitum monasterii Cassinen-
sis: CARAVITA « I codici e le arti ec. » t. II. p. 79.

Mortuus hic puer est, Benedicti voce revixit.

COD. AN. CASS. 175.. *resuscitavit mortuum ad pede de turre
extra portam.*

FRODOARDUS in carmine (Act. SS. O. S. B. t. I. p. 658.)

Extant et suplici praeclara precamine gesta.

Ruricola ut nati quondam miserabile funus

Advectans ulnis effundere vota coëgit

Improbis, ingeminans et raptum morte repositus;

Dum genibus flexis animam obtinet ille precatu

Igneam restaurans gelidis alimenta medullis..

ALPHANUS Salern. in carmine suo ait: *reddito puero vitae.*

BERTHARIUS in carmine:

Postulat orbatum reddi sibi pignus adeptum,

Cum rogat sanctus, vita redit puero.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΓ'.

Περὶ οὗ παρεκάλεσεν Σχολάστικα¹ ἡ αὐτοῦ ἀδελφή·

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΔΓ'. Τίς ἐστίν, Πέτρε, ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ τοῦ Παύλου ὑψηλότερος; ἀλλ' οὗτος περὶ² τοῦ σκόλωπος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τρεῖς³ τὸν κύριον παρεκάλεσεν, καὶ οὐπερ ἐφίετο τυχεῖν οὐκ ἠδυνήθη.⁴ Ἐκ τούτου οὖν καὶ περὶ τοῦ σεβασμίου πατρὸς Βενεδίκτου διηγήσομαί σοι, ὅτι ὑπῆρχεν τι ὥστε ἠδέλησεν, ἀλλ' οὐδαμῶς ἠδυνήθη ἐκπληρῶσαι. Ἀδελφὴ ὑπῆρχεν τῷ μακαρίῳ κατὰ σάρκα, ἡ ὄνομα Σχολάστικα, ἡ τις εὐδοκίᾳ⁵ τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ ἡγιασμένη ὑπῆρχεν ἐκ νεότητος αὐτῆς. Αὕτη οὖν ἀπᾶς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἔθως εἶχεν πρὸς τὸν μακάριον αὐτῆς ἀδελφὸν παραγίνεσθαι, πρὸς ἣν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, οὐ μήκοθεν ἔξω τῆς ψύλης ἐν κτήματι τοῦ μοναστηρίου κατήρχετο. Ἐν μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ⁶ παρεγένετο πρὸς αὐτὴν κατὰ τὸ σύνηθες ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἅμα τῶν ἐαυτοῦ μαθητῶν.⁷ Πᾶσαν δὲ τὴν ἡμέραν ἐν ταῖς τῶν ἱερῶν⁸ λογίων, καὶ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν διηγήσεσιν σχολάσαντες, ὁψίας⁹ γενομένης, καὶ λοιπὸν ἤδη¹⁰ σκοτίας οὔσης, ἀναπεσόντες, τροφῆς μετελάμβανον. Ἐν δὲ τῇ αὐτοῦ ἐσθίειν, καὶ ἐν τῇ τῶν θεοπνεύστων γραφῶν ὁμιλίᾳ ἐγχεροῖσιν, τὸ πολὺ τῆς νυκτὸς μέρος¹¹ διέδραμεν. Ἡ οὖν ἱερωτάτη καὶ τιμὰ ἐκείνη παρθένος καὶ κατὰ σάρκα αὐτοῦ ἀδελφὴ ἡττάσατο αὐτὸν, λέγουσα· «Παρακαλῶ σε, ἀδελφε μου, μὴ ἐάσης με τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ἵνα μέχρι πρωίας περὶ τῆς ἐπουρανίου χαρᾶς, καὶ τῆς αἰδοῦ διαλεχθῶμεν ζωῆς.» Πρὸς ἣν ὁ μακάριος ἀπεκρίθη. «Τί ἐστίν ὁ λέγεις, ἀδελφή; ἔξω τοῦ κελλίου μου οὐδαμῶς μένειν δύναμαι.» Τοιαύτη οὖν εὐδία τοῦ ἀέρος ὑπῆρχεν, ὥς μηδαμοῦ¹² ἔχνος νεφέλης φαίνεσθαι.

1) Quidam accentum ponunt Σχολασίκα — 2) Cod. Flor. ὑπέρ. 3) Male codex τρεῖς — 4) Alii ἠδύνετο — 5) Cod. Flor. χάριτι. 6) Alii μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν — 7) Cod. Floren. τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς — 8) Cod. fol. 77 — 9) Alii addunt δὲ — 10) Alii ἐτι pro ἤδη — 11) Cod. Flor. omittit μέρος — 12) Alii μηδαμῶς.

CAPUT XXXIII.

De miraculo Scholasticæ¹ sororis ejus.

GREGORIUS.

Quisnam erit, Petre, in hac vita Paulo sublimior, qui de carnis suae stimulo² ter Dominum rogavit, et tamen quod voluit, obtinere non valuit? Ex qua re necesse est, ut tibi de venerabili Patre Benedicto narrem, quia fuit quiddam quod voluit, sed non valuit implere.

Soror³ namque ejus,⁴ Scholastica⁵ nomine, omnipotenti Domino ab ipso infantiae tempore dicata,⁶ ad eum semel per annum venire consueverat. Ad quam vir Dei non longe extra ianuam in possessione monasterii descendebat.⁷ Quadam vero die venit ex more, atque ad eam cum discipulis venerabilis ejus descendit frater; qui totum diem in Dei laudibus sacrisque conloquiis ducentes, incumbentibus jam noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cumque adhuc ad mensam sederent, et inter sacra conloquia tardior se hora protraheret, eadem sanctimonialis⁸ faemina soror ejus eum rogavit, dicens: «Quaeso te, ut⁹ ista nocte me non¹⁰ deseras, ut usque mane aliquid¹¹ de cælestis vitæ gaudiis loquamur.» Cui ille respondit: «Quid est quod loqueris, soror? manere extra cellam nullatenus¹² possum.» Tanta vero erat cæli serenitas, ut nul-

1) Codex *Scolastici* scribit — 2) Prius *stimolo* — 3) Linea rubricata et grandis littera capitalis — 4) Cod. Bess. *Benedicti*.
5) Hic codex *Scholastica* — 6) Alii *dedicata* — 7) Cod. *discend..*
8) Ut alibi Cd. *sanctæmonialis* et inferius — 9) Alii *ne* — 10) Alii omittunt *non* — 11) Alii omitt. *aliquid* — 12) Prius *nullatinus*.

Ἡ δὲ ἁγιοτάτη ἐκείνη παρθένος, θεασαμένη τὸν ἀδελφὸν μη-
δαμῶς εἰξάντα τῇ ἑαυτῆς παρακλήσει, πλέξασα τοὺς ἑαυτῆς
δακτύλους, ἐπάνω τῆς τραπέζης τὰς χεῖρας ἔθετο· ὑπεράνω
δὲ τῶν χειρῶν τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν κλίνασα, τὸν παντοδύ-
ναμον Θεὸν ἐδυσώπει. Εγένετο δὲ ἐν τῷ ἀναστῆναι τὴν αὐ-
τῆς κεφαλὴν ἀπὸ τῆς τραπέζης¹ τοσούτων ἀστραπῶν καὶ
βροντῶν ἤχους, καὶ ὑετοῦ τοσαύτη ἐπηκολούθησεν ἔκχυσις,
ὥστε μήτε τὸν σεβάσμιον τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον Βενέδικτον,
μήτε τοὺς σὺν αὐτῷ παραγεγονότας ἀδελφοὺς δύνασθαι τῆς
τοῦ οἴκου φιλίᾳ βραχύ τι ἔξω προελθεῖν. Ἡ δὲ ἁγιοτάτη
ἐκείνη θήλεια τὴν κεφαλὴν ἐν ταῖς χερσὶν, ὡς ἦν ἐπὶ τῆς
τραπέζης κλίνασα δακρύων ποταμούς ἐξέχευεν,² δι' ὧν τὴν
τοῦ ἁέρος εὐθείαν εἰς πλῆθος ὑετῶν μετέβαλεν, ὥστε μετὰ
τὴν εὐχὴν ἢ τοῦ ὕδατος ἐπηκολούθησεν κίνησις.³ Τοσαύτη
δὲ τῆς εὐχῆς⁴ ἦν ἡ δύναμις, ὥστε τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἐκ
τῆς τραπέζης μετὰ τοῦ τῆς βροντῆς ἤχου⁵ ἀναστῆσαι, καὶ
ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τὴν τῶν ἀμφοτέρων γενέσθαι συνέλευ-
σιν, τὴν τε τῆς κεφαλῆς τῆς ἱερᾶς παρθένου ἀνάνευσιν, καὶ
τὴν τοῦ ὑετοῦ κατένεγξιν.⁶ Ὁ δὲ μακάριος κατανυγόμενος μὴ
δύνασθαι ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ μοναστήριον ἐπιστρέφειν, διὰ τὴν
τῶν ἀστραπῶν καὶ βροντῶν ταραχὴν, καὶ τὴν τοσαύτην τοῦ
ὑετοῦ ἐπίκλυσιν, λυπηθεὶς εἶπεν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀδελφήν·
« Συγχωρήσῃ σοι ὁ παντοδύναμος Θεός, ἀδελφή. Τί ἐστίν
ὃ ἐποίησας; » πρὸς ὃν ἀποκριθεῖσα, εἶπεν· « Ἰδοὺ παρεκάλεσά
σε καὶ ὑπακούσαι μου οὐκ ἠθέλησας. Παρεκάλεσα τὸν κύ-
ριόν⁷ μου, καὶ εἰσήκουσέν μου· ἀρτίως⁸ λοιπὸν ἐὰν δύνησαι⁹
ἔξελθε, καὶ με καταλείψας εἰς τὸ μοναστήριον ἀπελθε. » Αὐ-
τὸς οὖν ἔξω τοῦ οἴκου προκύψαι μὴ δυνάμενος, ἐκουσίως ἐν
τῷ τόπῳ μεῖναι μὴ ἀνασχόμενος, ἀκουσίως ἔμεινεν παρ'
αὐτῇ.¹⁰ Πᾶσαν δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην ἀγρυπνοῦντες διετέλεσαν
ἐν τοῖς τῆς αἰωνίου ζωῆς ῥήμασιν, καὶ τοῖς τῶν Θεοπνεύ-

1) Cod. Flor. non habet ἐν τῷ ἀναστῆναι τὴν αὐτῆς κεφαλὴν ἀπὸ
τῆς τραπέζης — 2) In ἐξ adest rasura — 3) Alii χύσις — 4) Cd.
Flor. ταῖς εὐχαῖς — 5) Cod. ἤχους scribit — 6) Cod. et alii κα-
τένεγξιν — 7) Cod. Flor. θεῖον — 8) Cd. Florent. addit δὲ — 9) Cod.
Flor. δύνασαι — 10) Deest παρ' αὐτῇ in Cod. Florentino.

la in aëre nubes appareret. Sanctimonialis autem faemina, cum verba fratris negantis audisset, insertas digitis manus super mensam posuit, et caput in manibus omnipotentem Dominum rogatura declinavit. Cumque levaret de mensa caput, tanta coruscationis et tonitruī virtus, tantaque inundatio pluviae erupit, ut neque venerabilis Benedictus, neque fratres, qui cum eo aderant, extra loci limen quo consederant,¹ pedem movere potuissent. Sanctimonialis quippe faemina caput in manibus declinans, lacrimarum fluvios² in mensa³ fuderat, per quas serenitatem aëris ad pluviam traxit. Nec paulo tardius post orationem inundatio illa secuta est; sed tanta fuit convenientia orationis et inundationis, ut de mensa caput jam cum tonitru⁴ levaret: quatenus⁵ unum idemque esset momentum, et levare caput, et pluviam deponere.⁶ Tunc vir Dei inter coruscōs et tonitrus⁷ atque ingentis pluviae⁸ inundationem videns se ad monasterium non posse remeare, cœpit conqueri contristatus, dicens: « Parcat tibi omnipotens Deus, soror; quid est quod fecisti? » Cui illa respondit: « Ecce te rogavi, et audire⁹ me noluisti; rogavi Dominum meum, et audivit me. Modo ergo si potes, egredere; et me dimissa ad monasterium recede. » Ipse autem exire extra tectum non valens, qui remanere sponte noluit, in loco mansit invitus. Sic-

1) Prius *consederat* — 2) Prius *fluvius* — 3) Alii *mensam* — 4) Alii *tonitruo* — 5) Cod. *quatinus* — 6) Cd. Bess. *dimittere* — 7) Prius *tonitros* - Alii *tonitruos* — 8) Cod. male *pluvia* — 9) MIGNE *audiri*.

στων γραφῶν διηγήμασιν ἑαυτοὺς ἐμπλήσαντες. Ἰδοὺ οὖν περὶ τούτου εἴρηκα θελῆσαι αὐτὸν ποιῆσαί τι καὶ μὴ ἰσχύοντα.¹ Ἐάν δὲ τοῦ σεβασμίου τούτου πατρὸς τὸ θέλημα κατανοήσωμεν, οὐχ εὐρίσκομεν τοῦτον διστάσαντα. Αὐτὴν γὰρ τὴν εὐδίαν ἤθελεν διαμεῖναι, ἥνπερ συνέβη εἶναι, ὅτε ἀπὸ τῆς μονῆς κατήλθεν² πρὸς τὴν ὁσιωτάτην αὐτοῦ ἀδελφὴν. Ἀλλὰ τὸ ἐναντίον γέγονεν, ὅπερ ἠθέλησεν διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἱερωτάτῃ παρθένῳ καὶ ἀδελφῇ θαύμα. Θαυμαστὸν γὰρ ὄντως ἐστίν, ὅτι³ ἡ παρθένος ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ πλεῖον αὐτοῦ ἠδυνήθη, ἥτις μεγάλως τὸν ἀδελφὸν ἐπεπόθει⁴ θεάσασθαι. Κατὰ γὰρ τὴν Ἰωάννου φωνήν. « ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν.⁵ » Δικαία οὖν πάνυ τῇ κρίσει πλεῖον ἠδυνήθη ἐκείνη, ἥτις πλεῖον ἠγάπησεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ομολογῶ, καὶ πάνυ μοι ἀρέσκει, ὃ λέγεις.

1) Alii ἰσχύσαι — 2) Alii εἰσῆλθεν — 3) Cod. Flor. εἰ — 4) Cd. Florent. ἐπόθει — 5) Επισ. ΙΩΑΝΝΟΥ α'.

In carminibus PAULO diacono tributis de laudibus S. Scholasticæ apud MABILLON (Act. SS. t. I. p. 41) inter alia hæc græca latinis permixta legimus:

*Unguibus a teneris mutans superna caducis,
Victoriamque tenens unguibus a teneris,
Ampla trophæa refers, ἀρετῆς, σπουδῆς μελετῆς τε,
Filia Virgo Sion, ampla trophæa refers.*

In illis verbis græce « trophæa virtutis diligentiae et considerationis » novum vel rarum exemplum bilingue habemus.

que factum est, ut totam noctem pervigilem¹ ducerent, atque per sacra² spiritalis vitae conloquia sese vicaria relatione satiarent. Quare³ dixi eum voluisse aliquid, sed minime potuisse; quia si venerabilis viri mentem aspicimus, dubium non est quod eandem serenitatem voluerit, in qua⁴ descenderat, permanere; sed contra⁵ quod voluit, in virtute omnipotentis Dei ex faeminae pectore miraculum invenit. Nec mirum, quod plus illo faemina, quae diu fratrem videre cupiebat, in eodem tempore valuit: quia enim juxta Joannis vocem, *Deus charitas est*,⁶ justo valde iudicio illa plus potuit, quae amplius amavit.

PETRUS.

Fateor, multum placet, quod⁷ dicis.

1) Codd. Carnott. Becc. Bigot. *pervigiles* — 2) In cod. Nān. deest *sacra* — 3) Alii *Qua de re* — 4) Cod. Nān. hic habet *in eadem voluerit mansione in qua* — 5) Alii addunt *hoc* — 6) Ep. I. Joann. cap. IV. 16. — 7) Ante *quod* rasura est.

MIRTZ. in Chronic. Subl. c. VII. - Homilia de S. Scholastica V. BEDAE vel BERTHARIO tributa - Carmen ADELMI episcopi - Vita metrica PAULO diacono tributa - Carmen alterum anonymi in Act. SS. O. S. B. pag. 40 - Alterum FRODOARDI, nec non BOLLANDIANI PP. die X Februarii de his agunt, - BERTHARIUS in his; ubi fortasse *fratrem* pro *Patrem* legendum est:

*Sacra soror precibus diffundens caelitus imbrem
Invitum secum nocte Patrem retinet.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ΄.

Περὶ τῆς ψυχῆς τῆς αὐτῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Σχολάστικας,
πῶς αὐτὴν εἶδεν, ὥσει περιγεράν εἰς οὐρανὸν ὀνιπταμένην.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΛΔ΄. Τῇ οὖν ἑξῆς ἡμέρᾳ ἡ αὐτὴ σεβάσμιος παρθένος εἰς τὸ ἑαυτῆς κελλίον ἀνεχώρησεν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ¹ ὑπέστρεψεν. Καὶ ἰδὼν μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελλίῳ ἑστώς, ἐπάρας ἐν τῷ ἄερί τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδεν τῆς ὁσίας αὐτοῦ ἀδελφῆς τὴν ἁγίαν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς ἐν εἶδει περιστεράς ἐξελθοῦσαν, καὶ ἐπὶ τὰ τοῦ οὐρανοῦ μυσῆρια² ἀναληφθεῖσαν. Ὅσας τῇ τοσαύτῃ δοξῇ αὐτῆς συγχαιρούμενος, τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ ἐν ὕμνοις καὶ αἵνοις εὐχαριστείας ἀπέδωκεν καὶ τὴν αὐτῆς τελείωσιν τοῖς ἀδελφοῖς ἐμήνυσεν. Οὗς καὶ ἀπέστειλεν εὐθέως, ἵνα τὸ σεμνὸν αὐτῆς καὶ τίμιον σῶμα εἰς τὸ μοναστήριον ἀγαγῶσιν, καὶ ἐν τῷ μνήματι ὃ ἦν ἑαυτῷ³ ἐτοιμάσας, θάψωσιν. Ὡν γὰρ ὁ νοῦς ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἠνωμένος⁴ ἦν ἐπ' ἀλλήλοις, καὶ πρὸς Θεὸν διαπαντὸς ἀνατεταγμένος ὑπῆρχεν, τούτων τὰ πανίερα σώματα οὔτε ἡ ταπὴ χωρίσαι ἠδύνατο.

1) In Cod. Flor. αὐτοῦ deest — 2) Quidam σκηνώματα — 3) Alii αὐτὸς — 4) Alii ἀνατεταγμένος.

S. Nilus Ode IX. 1. Χορεῖς συνήφθης ἀγγέλων μετὰ θάνατον μάκαρ, ἐπὶ τῆς γῆς ἀγγελικὴν ἀνύσας βιωτὴν, καὶ ψυχὴν Γερμανοῦ καὶ τῆς συναίμονος κατιδεῖν ἡξιώσθης εἰσέτι περιῶν καὶ πρεσβεύεις σωθῆναι τοὺς σὲ δοξάζοντας. *Angelorum choris post mortem coniunctus es, o beate, postquam in terris angelicum vitae cursum consummasti, et adhuc superstes Germani, Sororisque animam videre dignatus es; precesque effundis, ut qui te glorificant, salvi efficiantur.*

CAPUT XXXIV.

*De anima sororis ejus visa qualiter
e corpore sit egressa.*

GREGORIUS.

Cumque die altero eadem venerabilis faemina ad cellam propriam recessisset,¹ vir Dei ad monasterium rediit. Cum ecce post triduum in cella consistens, elevatis in aëra oculis vidit ejusdem sororis suae animam de ejus corpore egressam in columbæ specie² cæli secreta penetrare. Qui tantæ ejus gloriæ congaudens, omnipotenti Deo in hymnis et laudibus gratias reddidit,³ ejusque obitum fratribus denuntiavit. Quos etiam protinus misit, ut ejus corpus ad monasterium deferrent, atque in sepulchro, quod sibi ipse paraverat, ponerent. Quod⁴ facto contigit, ut quorum mens una semper in Deo fuerat, eorum quoque corpora nec sepultura separaret.

1) Cod. male prius *recessessit*, sed 2 m. *recessisset* — 2) Prius *speciæ* — 3) Prius *reddedit* — 4) Alii *Quo*.

Auctor vitae S. Scholasticae apud Bollandianos et alii scriptores benedictini conferendi sunt. De sepulchro autem Benedicti, in quo et corpus Scholasticae prius conditum est, confer praedictos scriptores et praecipue DELLA NOCE: *Excursus historicus quod Benedicti exuviae Casini quiescant*.

FRODOARDUS in carmine:

*Laeta redit, gaudens polo terrestria mutat
Coelos celsa petens, quam fixus in aethere frater
Siderei cernit dum culminis alta petentem
Atque columbino superantem sidera nisu..*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕ'.

Περὶ τῆς ψυχῆς Γερμανοῦ ἐπισκόπου πόλεως Καπύνης.¹

ΑΕ'. Εν ἄλλῳ τούτῳ καιρῷ Σερβανδὸς διάκονος καὶ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ διακειμένου ἐν τοῖς μέρεσιν τῆς Καμπανίας, ὑπὸ Λιβερίου τοῦ τηνικαῦτα Πατρικίου κτισθέντος, πρὸς τὸν μακάριον πατέρα Βενέδικτον ἐπισκέψεως χάριν ἐν τῷ μοναστηρίῳ παρέβαλεν, ἔθως ἔχων τοῦτο ποιεῖν. Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ ἀνὴρ διδαχῆς οὐρανοῦ ἀνάπλεως ὑπῆρχεν. Ἐαυτοὺς οὖν τοῖς μελιρρύτοις² τῆς αἰωνίου ζωῆς ῥήμασιν ἀρδεύσαντες, ἡδυπάτης³ βρώσεως ἀπηλάυσαν, τῆς ἐπουρανοῦ πατρίδος ἀκρόεσθον πόθῳ ὀρεγόμενοι. Καὶ ἐν τούτοις αἰεὶ ἐντρυφώντας ἑαυτοὺς ἐώρων, κόρον τῆς τοιαύτης πνευματικῆς τρυφῆς μὴ εἰσδεχόμενοι·⁴ ὅτε δὲ καὶ αἰσθητῆς τροφῆς ἢ τοῦ σώματος χρεία ἀπῆτει, στενάζοντες ταύτην μετελάμβανον τοῦ δὲ καιροῦ ἡσυχάζειν ἀπαιτοῦντος, ἐν τῇ ἑαυτοῦ πύργῳ ὁ εὐλαβέστατος πατὴρ Βενέδικτος ἀνῆλθεν ὡσαύτως δὲ καὶ Σερβανδὸς ὁ διάκονος ἐν τοῖς αὐτοῦ κατωγείοις⁵ εἰσοικίσθη, ἐν ᾧ τόπῳ τὰ κατώγαια⁶ τοῖς ἀνωγείοις διὰ τοῦτο κατεσκευάσθησαν, ἵνα ἐν συντόμῳ ἡ ἀνοδος γίνηται.⁷ Αντικρὺς δὲ τοῦ πύργου, οἶκημα ἕτερον ὑπῆρχεν, ἐν-

1) Quidam Καπύνης^{sic} et inferius — 2) Cod. μελιρρύτοις scribit.
3) Quidam præmittunt ἡδὴ τὰ τῆς — 4) Α Καὶ desunt in Cod. Floren. — 5) Alii καταγωγίς.. ἀνωγείς — 6) Quidam κατώγαια τοῖς ἀναγείς — 7) Cod. γίνεται.

De S. Germano Capuano, de eiusque legationibus pontificiis ad imperatorem Anastasium et patriarcham Constantinopolitanum pro ecclesiæ unione rite, feliciter et multo exantlato labore perfunctis confer BARONIUM an. 519. Alibi et Gregorius de eo verba facit. Lib. IV. Cap. XL vel μβ'. Germano Capuano episcopo, cuius superius memoriam feci, medici pro corporis sanitate dictaverunt, ut in Angulanis thermis lavari debuisset.. Qua de re (pro Paschasio) vir Domini Germanus se in precibus constrixit.. ZACHARIAS hæc vertit: Γερμανῷ τῷ τῆς πόλεως Καπύνης ἐπισκόπῳ, οὗτινος ἀνωτέρῳ μνείαν πεποιήμαι, πρὸς ὑγίαν τοῦ σώματος οἱ ἱατροὶ ἐπέταξαν, ἵνα εἰς τὰ θερμὰ τὰ ἐπονομαζόμενα Ἀγλανῶν ἀπελθὼν λούσῃται... ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Γερμανὸς ἑαυτὸν εἰς δέησιν ὑπὲρ αὐτοῦ (Πασχασίου) πρὸς κύριον ἐπέτεινε. Cd. Vat. f. 172.

CAPUT XXXV.

De mundo ante ejus oculos collecto,

*et anima Germani Capuanæ civitatis episcopi*¹

Alio quoque tempore Servandus² diaconus atque abbas ejus monasterii, quod in Campaniæ³ partibus a Liberio⁴ quondam⁵ patricio fuerat constructum, ad eum visitationis gratia ex more convenerat. Ejus quippe monasterium frequentabat; ut quia idem⁶ quoque vir doctrina gratiæ cælestis influebat, dulcia sibi invicem vitæ verba transfunderent, et suavem cibum cælestis patriæ, quia adhuc perfecte gaudendo non poterant, saltem⁷ suspirando gustarent. Cum⁸ vero hora jam quietis exigeret,⁹ in cujus¹⁰ turris superioribus se venerabilis Benedictus, in ejus quoque inferioribus se Servandus diaconus conlocavit: quo videlicet in loco inferiora¹¹ superioribus pervius continuabat ascensus. Ante eandem vero turrem largius erat

1) Cod. male *epo* — 2) De Servando Abbate monasterii S. Sebastiani in civitate Alatrina agunt MABILLON et QUIRINI — 3) S. Benedictus in chronico Sublacensi (Mirtz) merito appellari *Apostolus Campaniæ* dicitur et titulo *Doctoris* ornari a Leone papa VII. in suo diplomate. — 4) Notat hic HÆFTENUS quod in actis Concilii Arausicani est: *Petrus Marcellinus Felix Liberius Vir Cons. et illustris Praefectus Praetorii Galliarum atque Patricius consentiens subscripsi*. BARON. a. 534. — 5) Aliqui *quondam* — 6) Cod. *isdem* — 7) Cod. *salim* — 8) Alii *Cumque* omitt. *vero* — 9) Prius *exegeret*; GUSSANVILLE et QUIRINI dicunt alios habere: *exigeret ut se sopori dare debuissent: turris erat eodem in loco constituta, quæ super totius cellae habitaculum iminebat, in cuius turris etc.* et quidem melius — 10) Cod. Bess. *Cuiusdam* — 11) Cd. Bess. *ab inferiori*.

θα τῶν ἀμφοτέρων οἱ μαθηταὶ ἡσύχαζον. Ο δὲ τοῦ Θεοῦ
θεράπων Βενέδικτος, ἔτι τῶν ἀδελφῶν ἀναπαυομένων, τῇ παν-
νύχῳ τῆς νυκτερινῆς προσευχῆς ὥρα ἅπαντας προφθάσας
ἐν τῇ ἑαυτοῦ θυρίδι ἕως, καὶ τὸν παντοδύναμον Θεὸν δυ-
σωπῶν, αἰφνίδιον ἐν τῇ τῆς νυκτὸς ἀωρίᾳ¹ ἀναβλέψας, εἶδεν·
καὶ ἰδοὺ φωτοχυσία² ἐφάνη πολλὴ οὐρανόθεν, ὥς-τε πᾶσαν
τὴν τῆς νυκτὸς σκοτίαν φυγαδευθῆναι. Τοσοῦτω δὲ φωτὶ ἡ
νύξ ἐκείνη κατελαμπρύνθη, ὥς-τε καὶ τῆς ἡμέρας τὸ φῶς
ὑπερβάλλειν, ἐκ τοῦ οὐρανόθεν καταλάμπαντος φωτός. Θαύ-
ματος δὲ πλήρες μυσῆριον ἐν τῇ τῆς ὀπτασίας ἐκείνης ὥρα
ἐξηκολούθησεν, καθὼς ὁ αὐτὸς πατὴρ μετέπειτα διηγῆσατο.
Εἶδον γάρ, φησὶν³ ἔφασκεν, καὶ ἰδοὺ ὅλος ὁ κόσμος, ὡς ὑπὸ
μίαν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα⁴. ἦν συναθροισθεῖς.⁵ Ἐτι δὲ ταύτῃ τοῦ
φωτός τῇ λαμπρότητι ἀτενῶς προσέχων, εἶδεν Γερμανοῦ τοῦ
Καπούης ἐπισκόπου τὴν ἀγίαν ψυχὴν ἐν πυρίνῃ σφαίρᾳ⁶ ὑπὸ
ἀγγέλων ἐν τῷ οὐρανῷ ἀναλαμβανομένην.⁷ Τότε ὁ τίμιος πα-
τὴρ Βενέδικτος τῆς φοβερᾶς ταύτης ὁράσεως κοινωνόν τε καὶ
μάρτυρα προκαταστήσαι θέλων Σερβανδὸν τὸν διάκονον, με-
τὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς δις καὶ τρεῖς⁷ τοῦτον ἐκάλεσεν. Ἐκεῖνος

1) Alii ὥρα — 2) Alii omitt. φησὶν — 3) Cod. f. 79. — 4) Male ed. συνθρυσ.. — 5) Cd. σφέρα — 6) Alii παραλαμβ.. Sed cod. Flor. ἀναλ.. — 7) Cd. male τρεῖς.

S. GREGORIUS libr. IV. cap. VIII. vel η'. hæc habet fere
iterata: *In secundo namque huius operis libro iam præfatus sum,*
quod vir venerabilis Benedictus, sicut a fidelibus eius discipulis
agnovi, longe a Capuana urbe positus, Germani eiusdem urbis
episcopi animam nocte media in globo igneo ad cælum ferri ab
angelis aspexit. Qui eandem quoque ascendentem animam intuens,
mentis laxato sinu quasi sub uno solis radio cunctum mundum
vidit. S. ZACHARIAS vertit (ex Codice Cryptensi - Vaticano
1666.). Ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ ταύτης τῆς πραγματείας εἶπον
περὶ τοῦ τῇ ζωῇ εὐλαβεστάτου ἀνδρὸς Βενεδίκτου, καθὼς παρὰ
τῶν πιστῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἔγνω, ὅτι μήκοθεν τῆς πόλεως Κα-
πούης ὑπάρχων Γερμανοῦ τοῦ ἐπισκόπου τῆς αὐτῆς πόλεως τὴν ψυ-
χὴν μεσονυκτίῳ ἐν σφαίρᾳ πυρίνῃ ὑπὸ ἀγγέλων βασταζομένην
καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀνερχομένην ἐθεάσατο. Οἷς τὴν αὐτὴν ψυχὴν
ἀνερχομένην θεασάμενος τὸν τοῦ νοὸς κόλπον ἀπλώσας, ὡς ὅτι ὑπὸ
μίαν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα, ὅλον τὸν κόσμον συναχθέντα ταῖς νοεραῖς
ἐφθάλμοις ἐθεάσατο.

habitaculum, in quo utriusque discipuli quiescebant.¹ Cumque vir Domini Benedictus, adhuc quiescentibus fratribus, instans vigiliis, nocturnae orationis tempora praevenisset, ad fenestram stans, et omnipotentem Dominum deprecans, subito intempesta noctis hora respiciens, vidit fusam lucem desuper cunctas noctis tenebras exfugasse,² tantoque splendore clarescere,³ ut diem vinceret lux illa, quae inter tenebras radiasset. Mira autem valde res in hac speculatione⁴ secuta est: quia, sicut post ipse narravit, omnis etiam mundus velut sub uno solis radio collectus, ante oculos ejus adductus est. Qui venerabilis Pater, dum intentam⁵ oculorum aciem in hoc splendore curuscae lucis infigeret,⁶ vidit Germani Capuani episcopi animam in spera⁷ ignea ab angelis in caelum ferri. Tunc tanti sibi testem volens adhibere miraculi, Servandum diaconum iterato bis terque ejus nomine, cum clamoris magnitudine vocavit. Cumque ille fuisset insolito tanti viri clamore turbatus, ascendit, respexit, partemque jam lucis⁸ exiguam vidit. Cui tantum hoc stupescenti⁹ miraculum, vir Dei per ordinem, quae fuerant gesta narravit, statimque in Casinum¹⁰ castrum religioso viro Theopropo¹¹ mandavit ut ad Capuanam¹² urbem sub eadem nocte transmit-

1) Cod. Bess. *habitabant* — 2) Alii *effug...* — 3) Prius *clarisc..*
4) Cod. Comp. *eandem speculationem* - 5) Prius *intantum* - 6) Prius *infigerit* — 7) Alii *sphaera* - Cod. Sublac. *specie* — 8) Cod. Bess. *partem iam exiguam tanti luminis vidit* — 9) Prius *stupisc..* alii *obstupesc..* — 10) Alii *Cassin..* — 11) Alii *Theoprobo* — 12) Alii *Capuam*.

δὲ ταραχθεὶς ἐπὶ τῇ ἀσυνήθει τοῦ πατρὸς κραυγῇ, ἐκθαμβὸς καὶ σπουδαίως¹ ἀνῆλθεν. Εἰδεάσατο δὲ οὐ τὸ πᾶν τῆς ὁράσεως, μέρος δὲ βραχὺ τοῦ φωτὸς ἐκείνου ἑώρακεν. Αὐτοῦ δὲ ἐκπλαγέντος ἐπὶ τῷ θαύματι, ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος καθεξῆς αὐτῷ ἅπερ εἰδεάσατο διηγήσατο. Παραυτὰ δὲ ἐν τῷ κάστρῳ Κασίνῳ τῷ σπουδαιοτάτῳ ἀνδρὶ Θεοπρέπῳ² ἀπέστειλεν, ὅπως ἐν Καπούῃ³ τῇ πόλει πείμψῃ, καὶ τὰ περὶ Γερμανοῦ τοῦ ἐπισκόπου σαφῶς διαγνῶ⁴ καὶ μηνύσῃ αὐτῷ. Τούτου δὲ γεγονότος ὁ ἀποσταλεὶς λοιπὸν τὸν ἐν ἀγίοις Γερμανὸν τὸν ἐπισκοπὸν ἐν κυρίῳ τελειωθέντα εὗρεν. Εἰσυνήσας δὲ καὶ ἀκριβῶς μαθὼν, ἔγνω ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ⁵ ῥοπῇ ἡ τελείωσις αὐτοῦ γέγονεν, ἐν ἣ⁶ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος εἰδεάσατο τὴν πρὸς οὐρανὸν αὐτοῦ ἁνοδὸν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Θαυμαστὸν πρᾶγμα σφόδρα, καὶ λίαν ἐκπληττόν⁶ με· ἀλλὰ τοῦτο ὅπερ ἐρρέθη ἐρωτῶ, πῶς ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ δικαίου, ὥσει ὑπὸ μίαν τοῦ ἡλίου ἀκτίνα, ἅπαντα τὸν κόσμον συναχθῆναι πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως; ἀλλ' οὐδὲ καταλαβέσθαι τοῦτο δύναμαι, ποίᾳ τάξει γενέσθαι ὀφείλει, ἵνα πᾶς ὁ κόσμος ὑπὸ ἀνθρώπου ἐνὸς ὁραθῇ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ἀσφαλῶς κάτεχε, Πέτρε, ὅπερ λέγω. Ψυχῇ τῇ θεωμένῃ τὸν κτίστην, πᾶσα ἡ κτίσις στενὴ αὐτῇ ἐστίν. Οὔτις οὖν ὀλίγον τι τοῦ φωτὸς τοῦ κτίστου⁷ εἰδεάσατο, μικρὸν αὐτῷ γίνεται πᾶν μέρος τῶν κτισμάτων, ὅτι αὐτῇ ἡ τοῦ φωτὸς θεωρία ἐνδὸν ἐν τῷ νοεῖν⁸ ἐνπλατύνεται, καὶ τοσοῦτον πρὸς θεὸν ἐφαπλοῖ τὸν νοῦν, ὥστε λοιπὸν ἀνώτερος παντὸς τοῦ κόσμου κατίσταται,⁹ γίνεται δὲ αὕτη ἡ τοῦ θεωροῦντος ψυχὴ καὶ ἑαυτήν. Ἡνίκα δὲ ἐν τῷ τοῦ θεοῦ φωτὶ ἄρξῃται

1) Alii σπουδαίως — 2) Cd. Floren. θεοπρεπίῳ — 3) Quidam Καπούης — 4) Male Migne διαγνῶς — 5) Alii τῇ ὥρᾳ καὶ — 6) Male Cd. ἐκπληττοντά. Alii ἐκπληττομε, sed legendum ἐκπληττονμε non vero ἐκπλήττομαι, ut quidam dicunt editores et Cod. Florentin. 7) Quidam ἀκτίστου — 8) Alii νοῖ, Cod. Floren. ἐνδοθεν ἐν τῷ νοῖ. 9) Alii κατίστασθαι melius.

teret, et quid de Germano episcopo ageretur agnosceret et indicaret. Factumque est, et reverentissimum virum Germanum episcopum is, qui missus fuerat jam defunctum repperit, et requirens subtiliter agnovit eodem momento fuisse illius obitum, quo vir Domini ejus cognovit ascensum.¹

PETRUS .

Mira res valde, et vehementer stupenda. Sed hoc quod dictum est, quia ante oculos² ipsius quasi sub uno solis radio collectus omnis mundus adductus est, sicut numquam expertus sum, ita nec conjicere³ scio quoniam quo⁴ ordine fieri potest, ut mundus omnis ab homine uno videatur.

GREGORIUS.

Fixum tene, Petre, quod loquor: quia animae videnti Creatorem angusta est omnis creatura quaelibet;⁵ etenim parvum⁶ de luce Creatoris aspexerit, breve ei fit omne quod creatum est: quia ipsa luce visionis intimae mentis laxatur sinus,⁷ tantumque expanditur in Deo, ut superior existat mundo; fit vero⁸ ipsa videntis anima etiam super semetipsam. Cumque in Dei lumine rapitur super se, in interioribus ampliatur; et dum⁹ sub se conspicit exaltata, conpraehendit quam breve sit quod conpraehendere humiliata non po-

1) Codd. Aud. Lyr. Becc. Bigot. *adscensum* — 2) Prius *oculus*.

3) Cod. *conicere* — 4) Alii *quoniam* pro *quoniam quo* — 5) Alii *Quamlibet* — 6) Alii *parum* — 7) Prius *senus* — 8) Prius *viro*.

9) Alii add. *se* - Cod. Prat. et Gemet. *dum se sub se mens*.. Cod. Nan. *dum se super se*.

ἀρπαζέσθαι, ὑπεράνω δὲ¹ ἑαυτῆς ἐν τοῖς ἐνδοτέροις πλατύνεται. Οταν δὲ ἑαυτὴν πλατυνθεῖσαν θεάσῃται, ἐπιγινώσκει ὅσον βραχύ² ἐστίν, ὅπερ ἐν τῇ ταπεινώσει οὕσα κατασχεῖν οὐκ ἠδύνατο. Ο τοίνυν ἀνὴρ οὗτος ὁ τὴν τοῦ πυρὸς σφαῖραν θεασάμενος, καὶ τοὺς ἀγγέλους ἐν τῷ οὐρανῷ ὑποστρέφοντας, προδήλως τοῦτο θεωρῆσαι οὐκ ἠδύνατο, εἰ μὴ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχεν. Τί οὖν θαυμαστόν εἰ καὶ τὸν κόσμον ὅλον ἐνώπιον αὐτοῦ συναχθέντα εἶδεν, ὅστις ὑψωθείς ἐν τῷ νοερῷ φωτὶ ἔξω τοῦ κόσμου ὑπῆρχεν; Οτι δὲ συνελθὼν ἅπας ὁ κόσμος ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ εἴρηται, οὐχὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρέστη ἐπὶ τὸ αὐτὸ· ἀλλὰ τοῦ θεωροῦντος ἡ ψυχὴ ἐπλατύνθη, ἥτις πρὸς Θεὸν ἀρπαγεῖσα ἀνευ δυσκολίας θεωρῆσαι ἠδυνήθη ἕκαστον ὅπερ ἐνδον τοῦ Θεοῦ ἵστί. Εν αὐτῷ οὖν τῷ φωτὶ τῷ ἐν τοῖς ἔξωθεν ὀφθαλμοῖς ἐξαστράψαντι φῶς ἐνδότερον ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς ὑπῆρχεν. Ο γὰρ τὴν ψυχὴν θεασάμενος ἐν ὑψίστοις ἀρπαγεῖσαν,³ εἰδείχθη αὐτῷ,⁴ πόσον αὐτῷ στενωτάτά εἰσιν πάντα τὰ κατώτερα μέρη.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ορῶ ἑαυτὸν μὴ ἐπιγνόντα ἀκριβῶς ἅπερ εἴρηκας. Διὰ γὰρ τὴν ἐμὴν βραδυτητα, ἡ ἐξήγησίς σου τοσοῦτον ἐπλεόνασεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα ἀρτίως σαφῶς ἐν τῇ ἐμῇ διανοίᾳ ἐξέχεας, αἰτῶ ὅπως ἐπὶ τὴν τῆς διηγήσεως τάξιν⁵ ἐπανέλθῃς.

1) Alii omittunt δὲ — 2) Male quidam et Cod. Florent. βραχύς.
3) Cod. f. 80. — 4) In aliis deest αὐτῷ — 5) Alii ἐν τῇ τ. δ. τάξει.

S. Joseph hymnogr. Ode V. 2. Ως καθαρὸς τὴν ψυχὴν, σὺ ἐν ἐκστάσει γεγωνὸς ἐβλεψας πᾶσαν τὴν γῆν, ὡς ὑπὸ ἀκτῖνα λαμπομένην μίαν, Θεοῦ σε τιμῶντος, παμμάκαρ Βενέδικτε. *Utpote anima purus in extasi elevatus tu vidisti universam terram veluti sub uno radio illuminatam, cum Deus te glorificaret, Benedicte prorsus beate.*

terat. Vir ergo¹ qui intueri² globum igneum, angelos quoque ad caelum redeuntes videbat, haec procul dubio cernere nonnisi in Dei lumine poterat. Quid itaque mirum si mundum ante se collectum vidit, qui sublevatus in mentis lumine extra mundum fuit? Quod autem collectus mundus ante ejus oculos dicitur, non caelum et terra contracta est, sed videntis animus³ dilatatus, qui in Deo raptus videre sine difficultate potuit omne quod infra Deum est. In illa ergo luce, quae exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit, quae videntis animum, quia⁴ ad superiora rapuit, ei quam angusta essent omnia inferiora monstravit.

PETRUS.

Videor mihi utiliter non intellexisse, quae dixeras, quando ex tarditate mea tantum crevit expositio tua. Sed quia haec liquide⁵ meis sensibus infudisti, quaeso, ut ad narrationis ordinem redeas.

1) Alii add. *Dei* — 2) Prius *intuiri*, Al. *intuens* - Cod. Nan. *intueri globos igneos Angelosque ad caelos redeuntes*: Cod. Carn. 2. et quidam editi *qui in turri glob.* — 3) Alii add. *est*. — 4) Cd. Bess. *illuminavit animum quia ad superiora rapuit*. Aliqui *cum pro quia* — 5) Alii *liquido*.

ALPHANUS: *Et veluti solis radio sub uno*

Omnia cernis.

Scandit ardenti sacer orbe Praesul..

De his, quae sunt mysticæ Theologiae tam bene a Gregorio illustrata, conferatur S. THOMAS ubi iuxta SS. ISIDORUM et AUGUSTINUM loquitur de tertio ordine visionis, nempe de *intellectuali* (2. 2. q. 174 et 175. - 1. q. 93. 6. - 3. supp. q. 85. et de *radio divinae revelationis*, 1. 2. q. 1. ad 2.) S. BONAVENTURA pr. 7. relig. c. 8. et egregium opus DAURELLE *Delle manifestazioni*. p. 133.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ'.

Περὶ τοῦ συγγραφέντος παρ' αὐτοῦ μοναχικοῦ κανόνος.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

ΑΖ'. Ἠδέως, Πέτρε, ἔτι περὶ τοῦ σεβασμίου τούτου ἀνδρός πολλὰ διηγούμεν, ἀλλὰ σπουδῇ τὰ μὲν τῶν αὐτοῦ παρατρέχω, διὰ τὸ εἰς τὰ τῶν ἄλλων πεπραγμένα με σπεύδειν· τοῦτο δέ σε ἀγνοεῖν οὐ θέλω, ὅτι σὺν τοῖς θαύμασιν, δι' ὧν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ ἐδοξάσθη, καὶ διδασκαλίᾳ λόγου οὐ μετρίως διέλαμψεν. Διετυπώσατο γὰρ τοὺς τῶν μοναχῶν κανόνας διακρίσει ἐξαιρέτῳ καὶ λόγῳ φωτισιδεῖ. Οὕτινος ἐάν τις θελήσειεν ἀκριβῶς τὰ τε ἡθῇ καὶ τὴν πολιτείαν καταμαθεῖν, δύναται ἐν τῇ αὐτῇ συγγραφῇ τοῦ κανόνος πᾶσαν τὴν τῆς διδαχῆς αὐτοῦ διαγωγὴν ἐπιγυνῶναι· Ὁ γὰρ ἅγιος ἐκεῖνος ἀνὴρ οὐδαμῶς ἡδυνήθη ἄλλως πῶς διδάξαι ἢ παιδεῦσαι, εἰ μὴ καθὼς ἔζησεν.

1) Ut alibi pro ἔθῃ.

S. Joseph hymn. Sticher. II. Κόσμος γεγενῶς τῶν Μοναστῶν, ἡθροισας ἀνείκαστον πλῆθος, ὑμνεῖν τὸν Κύριον, ὅσιε πατὴρ ἡμῶν, καὶ πρὸς οὐράνιον πάντας τρίβον ὠδήγησας, καλῶς ἐπομένους θείοις σου διδάγμασι, καὶ μιμουμένους σου βίον τὸν ἐνάρετον, μάκαρ· οὗς καὶ πάλιν ἅμα συνῆξας ἐν τῇ μεταστάσει σου *Βενέδικτε. Decus monachorum effectus innumeram multitudinem cooptasti ad Deum hymnis laudandum, omnesque ad caelestem vitam duxisti divinis doctrinis tuis, qui recte te secuti sunt, et vitam tuam in virtutibus sunt imitati, quos et rursus coadunasti in obitu tuo, beate Benedicte, sancte pater noster.* S. Nilus Œc. II. Μοναχῶν δὲ κανόνας ἐκθέμενος, ἄλλος ἐδείχθης· Βασίλειος· μεθ' οὗ χαίρων χριστῷ νῦν παρίσσαι, πρεσβεύων ἀπαύτως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. *Monachorum vero regulas exponens, alter Basilius visus es, cum quo gaudens nunc Christo assistis, incessanter exorans pro nobis omnibus.* Od. VIII. Σὺ πάτερ θεῖον νόμον ἡμῖν καταλέλειπας ὁδηγίαν πᾶσαν μοναχῶν, καὶ κλῆσιν αὐτῷ ῥέγουσαν ἐπέδηκας· ἐν ᾧ σοιχοῦντες βοῶμεν τῷ σωτῆρι· λυτρωτὰ ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ. *Tu, o Pater divinam legem nobis reliquisti, quæ est universa monachorum dux, ipsique Regulæ nomen imposuisti, in qua ambulantes, Salvatori exclamamus, Redemptor Deus benedictus es.*

CAPUT XXXVI.

Quod regulam monachorum scripserit.

GREGORIUS.

Libet, Petre, adhuc de hoc venerabili¹ Patre multa narrare; sed quaedam ejus studiose praetereo, quia ad aliorum gesta evolvenda festino. Hoc autem nolo te lateat, quod vir Dei inter² tot miracula, quibus in mundo claruit, doctrinae quoque verbo non mediocriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam, discretionem praecipuam, sermone luculentam.³ Cujus si quis velit subtilius mores vitamque cognoscere, potest in eadem institutione regulae omnes magisterii illius actus invenire: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quam vixit.

1) Prius *venerabile*—2) In fine lineae scriptor omisit *ter*—3) Cdd. Pratell. et duo Gemetic. et duo Carnot. *sermone luculento*.

ERASMUS a Rotterdam «Ecclesiast. l. III. fol. 339» Benedictum et Franciscum pios quidem, sed in Scripturis indoctos dicit. Verba autem Gregorii et vita et opus Regulae Benedicti contrarium ostendunt. Huius regulae veluti conspectus paucis perstrinxit Abb. Fr. Leopold. ZELLI Praeses Congregationis Cassinensium in epistola de Centenaria Festivitate S. Benedicti data e Romae die XV. Januarii anni 1880. De eadem regula praeter Benedictinos scriptores et historici locuti sunt, et eam laudibus celebrarunt: MURATORI, TROYA, CANTU', GREGOROVIVS etc.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ.

Περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου, ἣν τοῖς ἀδελφοῖς προεῖρηκεν

ΑΖ'. Ἐν τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ ἤμελλεν ὁ ἀοίδιμος αὗτος ἀνὴρ ἐκ ταύτης τῆς προσκαιροῦ ζωῆς¹ ἐκδημεῖν καὶ πρὸς θεὸν ἐνδημεῖν² τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τοῖς ἐκ μήκους οἰκοῦσιν τῆς ἀγίας αὐτοῦ τελευτῆς τὴν ἡμέραν ἐμήνυσεν. Καὶ τοῖς μὲν παροῦσιν διεμαρτύρετο λέγων, μυστικῶς ἐν ἑαυτοῖς κατέχειν τὰ ἐν τοῖς ὡσὶν αὐτῶν ἀκουσθέντα· τοῖς δὲ ἀποῦσιν ἐμήνυσεν ὅποσον αὐτοῖς σημεῖον γενήσεται, ὅτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐκ τοῦ σώματος μέλλει ἐξίειναι. Πρὸ οὖν ἑκτῆς ἡμέρας τῆς αὐτοῦ παντίμου τελευτῆς, ἀνεψυχθῆναι τὸ ἑαυτοῦ μνημεῖον ἐκέλευσεν, καὶ εὐθέως πυρετῷ σφοδροτάτῳ περιπεσὼν, τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἐκκαύσεως λοιπὸν αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἐλεπτύνοντο. Οὐρῶν δὲ ἑαυτὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ³ τοῦ λαβρωτάτου πυρετοῦ ἐκλιμπάνοντα, τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ βασταχθῆναι⁴ ἑαυτὸν ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ ἀπενεχθῆναι πεποίηκεν. Ἐκεῖ οὖν τὴν ἑαυτοῦ ἔξοδον τῇ ὑποδοχῇ τοῦ δεσποτικοῦ σώματός τε καὶ αἵματος ἐστήριξεν, καὶ ἐμμέσῳ⁵ τῶν μαθητῶν ἐστῶς, ταῖς αὐτῶν χερσὶν τὰ ἀδύνατα μέλη υποστηριζόμενος, ὑψώσας ἐν τῷ οὐρανῷ τὰς χεῖρας, ἔστη κατὰ ἀνατολὰς, καὶ τὴν ἡγιασμένην καὶ καθαρωτάτην αὐτοῦ ψυχὴν σὺν τῇ προσευχῇ εἰς οὐρανούς ἀνεσφαίρισεν.⁶ Ἐν αὐτῇ οὖν τῇ ἡμέρᾳ⁷ δυσὶν ἀδελφοῖς, τῷ μὲν ἐνὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ κελίῳ ἡσυχάζοντι, τῷ δὲ ἐτέρῳ μήκοθεν οἰκοῦντι, ἀποκάλυψις μία καὶ ἐφάμιλλος ἐφάνη. Εἶδον τοίνυν ἑκάτεροι, καὶ ἰδοὺ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ κελίου αὐτοῦ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ παρατινομένη, ἐκ σηρικῶν ἱματίων ὅλη ἐστρωμένη, καὶ λαμπάδες ἀμέτροι ἐν αὐτῇ κατὰ ἀνατολὰς ἐνορδίνως⁸ καιόμεναι. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ λευχήμων,⁹ καὶ φαιδρὸς τῷ σχήματι ὑπερά-

1) Quidam hic addunt πρὸς τὸν θεόν, Cod. Floren. καὶ πρὸς θεόν.

2) Quidam omittunt καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐνδημεῖν — 3) Alii ἐκ — 4) Alii præmittunt ἐκέλευσε — 5) Alii ἐν μέσῳ scribunt — 6) Cdd. Reg.

Floren. et alii ἀνέπεμψεν — 7) Alii ὥρα — 8) Sic pro in ordine

latinorum — 9) Alii εὐσχήμων.

CAPUT 2.

De prophetia sui exitus

Eodem vero anno, quo
 exiturus, quibusdam discipulis
 tibus, quibusdam longe manentibus
 sui obitus denuntiavit diem: praesens
 ut audita per silentium² tegerent;
 dicens, quod vel quale eis signum
 ejus anima de corpore exiret. Ante
 sui exitus³ diem aperiri sibi sepulturam
 Qui mox correptus febribus, acri
 fatigari. Cumque per dies singulos
 gravesceret,⁶ sexto⁷ die portari se in
 oratorium a discipulis fecit, ibique
 exitum suum dominum
 Corporis et Sanguinis perceptione munivit,⁹ atque
 inter discipulorum manus imbecillia¹⁰ membra
 sustentans, erectis in caelum¹¹ manibus
 stetit, et ultimum spiritum inter
 verba orationis efflavit. Quae
 scilicet die duobus de eo fratribus,
 uni in cella commoranti, alteri
 autem longius posito, revelatio
 unius atque indissimilis visionis
 apparuit. Viderunt namque quia
 strata palliis atque innumeris¹²
 corusca lampadibus via recto
 orientis tramite¹³ ab ejus cella
 in caelum usque tendebatur. Cum¹⁴
 venerando habitu vir desuper
 clarus assistens, cu-

1) Cod. male *quodde* — 2) Cod. Prat. *pro silentio* — 3) Cod. Bess. *obitus* — 4) Cod. Bess. *a discipulis iussit* — 5) Cod. Gemet. *dolore* — 6) Prius *ingravisce*. — 7) Alii *sexta* — 8) Prius *oratorium*, item inferius — 9) Cod. *monivit* — 10) Cod. *inbecilla*.
 11) Cod. *cælis* — 12) Prius *innomeris* — 13) Prius *tramitem*.
 14) Alii *Cui*.

νωθεν ἐστὼς ἡρώτα τούτους, λέγων· « Τίνος ἐστὶν ἡ ὁδὸς αὕτη, ἣν κατανοεῖτε θαυμάζοντες; » αὐτῶν δὲ ἀγνοεῖν ὁμολογησάντων, ἔφη πρὸς αὐτοὺς· « Αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς, δι' ἧς ὁ τοῦ Θεοῦ ἀγαπητὸς Βενέδικτος¹ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀνέρχεται. » Τότε οὖν συνῆκαν τὴν τοῦ ἀγίου ἀνδρὸς τελείωσιν.² Καθ' ἃ περ γὰρ οἱ παρόντες μαθηταὶ ἐθεάσαντο, ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόντες διεγνώσαν ἐκ τοῦ προλεχθέντος αὐτοῖς σημείου. Ἐτάφη δὲ τὸ ἡγιασμένον αὐτοῦ σῶμα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐν ᾧ περ τὸν Απόλλωνος βωμὸν κατέστρεψεν, καὶ τὸν εὐκτήριον αἶκον τοῦ Προδρόμου συνεστήσατο.

1) Cod. fol. 81 — 2) SYNAXARIA græcor. editionis Urbinatis et Venetiarum, nec non Cod. Crypten. hæc fuse narrant. S. Joseph hymnogr. Od IX. Σὲ μοναζόντων ἀγγέλαι, ὑπὸ σοῦ κροτηθεῖσαι, ἡμέρας εὐφημοῦσι καὶ νυκτὸς, μέσον τὸ σῶμά σου ἔχοντες, ἀναβλύζον πλουσίως θαυμάτων ποταμούς, Πάτερ σοφὲ, καὶ φωτίζον τὰ τούτων ἀπαύστως διαβήματα. *Monachorum greges sub te collectæ te celebrant diu noctuque circa corpus tuum, quod abunde manat fluvios prodigiorum, et eorum gressus semper illuminat, o Pater sapiens.*

S. Nilus, Inni pag. 8. Τὸν ἐν τοῖς πέρασι μέγιστον ὀφθέντα φωστῆρα ὑμνοῦμεν σε, ὃν ἐχαρίτωσε Χριστός, οὗ σθένει τὰ ξώανα τὰ τῶν δαιμόνων ἐξαφανῖσαι πάτερ δεδύνησαι πιστεύσας λαλήσαντι· δύναμιν πᾶσαν ἐχθροῦ καταπατεῖν ἰδοὺ δίδωμι ἐγὼ ὁ πάντα μετασκευάζων τὴν ἐξουσίαν Θεός. *Hymnis te celebramus, qui visus es maximum in terris luminare, quique a Christo gratia robortus es, ut eius virtute simulacra dæmonum evertere valeres credens ei qui dixit: Ecce ego do vobis potestatem conculcandæ omnis potentiae inimici: Ego, qui omnia rego potestate, Deus.*

jus esset via, quam cernerent, inquisivit. Illi autem se nescire professi sunt. Quibus ipse ait: «Hæc est via, qua dilectus Domino caelum Benedictus ascendit. » Tunc itaque sancti viri obitum sicut præsentis discipuli viderunt, ita absentes ex signo, quod eis prædictum fuerat, agnoverunt. Sepultus vero est in oratorio beati Baptistæ Johannis quod destructa¹ ara Apollinis ipse construxit.

1) Cod. *distructa*. — 2) Auctor vitae S. Scolasticae apud Bollandianos BERTHARIO abbati tributae, *Apollinis et Martis idolis destructis* ait. — BARTOLINI *L'antico Cassino* — MARCUS poeta habet:

Purgavit Sanctus hanc Benedictus humum.

Sculptaque confractis deiecit marmora signis.

De obitu S. Benedicti, de eiusque sepulcro canunt BERTHARIUS alique et ALPHANUS, ait:

Tu (scandis) via coelum facibus corusca,

Quando ter ternis tribus et Kalendis.

Instat Aprilis.

Carmen PAULO tributum et illud FRODOARDI hæc quoque habent. Confer et S. PETRUM Damianum et S. BERNARDUM, GUERRICUM Igniacensem, GOTFRIDUM Vindocinensem aliosque multos. De exuviis vero præter benedictinos scriptores confer MURATORI Antiq. M. E. IV. 944 — TROYA *Storia d'Italia* v. IV. 4. p. 681 — ZACCARIA *Storia di Leno* — BARTOLINI *Commentari*. etc.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΗ'.

Περὶ ἰαθείσης γυναικὸς διὰ πρσευχῆς
τοῦ ἁγίου.

ΑΗ'. Εὐ τῷ σπηλαίῳ τῷ ὑπὸ τὸν λάκκον, ἐν ᾧ τὸ πρὶν κατοίκησεν,¹ ἕως τοῦ παρόντος, ἔὰν μετὰ πίστεως οἱ αἰτούμενοι προσέρχονται, μεγίστη θαυματῶν χάρις διαλάμπει.² Ὅπερ γὰρ διηγοῦμαι πρᾶγμα ἀρτίως αὐτόθι γέγονεν. Γυνή τις τῶν κατὰ φύσιν ἐκστάσα φρενῶν, ἐν ὄρεσιν καὶ κυλάσιν,³ ὕλαις τε καὶ πεδίοις νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν⁴ πλαζομένη ἐπλανᾶτο. Ἐκεῖ δὲ καὶ μόνον ἀνεκλίνετο, ἔνθα ταύτην ἡ ἀτονία καθεύδειν ἠνάγκαζεν. Εὐ μιᾷ οὖν ἡμέρᾳ⁵ ἡνίκα κατὰ τὴν ἔρημον ἐπλανᾶτο, ἐν τῷ τοῦ μακαρίου πατρὸς⁷ Βενεδίκτου σπηλαίῳ ὁδηγηθεῖσα, ἀγνοοῦσα εἰσῆλθεν καὶ ἐμεινεν· πρωίας δὲ γενομένης οὕτως ὑγιῆς τῷ φρονήματι ἐξῆλθεν, ὥς ὅτε⁸ οὐδεμίαν βλάβην φρενῶν ποτε ὑπέμεινεν. Ἡτις ἐν παντὶ χρόνῳ τῆς ζωῆς αὐτῆς ἐν τῇ δωρηθείσῃ αὐτῇ ὑγείᾳ διέμεινεν.

ΠΕΤΡΟΣ.

Τί τοῦτο εἶναι λέγομεν, ὅπερ ἐν τοῖς τῶν ἁγίων μαρτύρων λειψάνοις θεωροῦμεν γινόμενον; πλεῖον γὰρ, σχεδὸν εἰπεῖν, θαυματουργίαι ἐπιτελοῦνται ἐν τοῖς εὐκτήριοις, ἐν οἷς λείψανα ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν κατατίθενται, ἥπερ ἐν ᾧ τὰ τούτων κατάκεινται σώματα. Πληρεστάτως μὲν οὖν καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριν εἶναι πιστεύομεν, ὥς καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτῶν σώμασιν· ἐκεῖ δὲ μᾶλλον μεγάλα σημεῖα ἐπιδεικνύουσιν, ἔνθα ὅλῳ τῷ σώματι οὐ κατάκεινται.

1) Alii κατόκησεν... — 2) Hucusque quidam priora huius capituli verba ad præcedens caput adiungunt — 3) Alii κοιλᾶσι — 4) Quidam καθ' — 5) Codex Florent. omittit νύκτωρ τ. κ. μ. ἡμέραν. 6) Alii τῶν ἡμερῶν — 7) Quidam ἀνδρὸς — 8) Cod. scripsit ἔτι.

CAPUT XXXVIII.

De insana muliere

per ejus specum¹ sanata.

Qui² et in eo specu, in quo prius Sublacu habitavit, nunc usque si petentium fides exigat, miraculis coruscat.³ Nuper namque est res gesta quam narro quia quaedam mulier mente capta, dum sensum funditus perdidisset,⁴ per montes et valles, silvas et campos die noctuque vagabatur; ibique tantummodo⁵ quiescebat, ubi hanc quiescere lassitudo coëgisset. Quadam vero die dum vaga nimium erraret, ad beati viri Benedicti Patris⁶ specum devenit, ibique nesciens ingressa mansit. Facto autem mane, ita sanato sensu egressa est, ac si eam numquam insania⁷ capitis ulla tenuisset; quae omni vitae suae tempore eadem, quam acceperat, salute permansit.

PETRUS.

Quidnam esse dicimus, quod plerumque in ipsis quoque patrociniis martyrum sic esse sentimus, ut non tanta per sua corpora, quanta beneficia per reliquias ostendant, atque illic majora signa faciant,⁸ ubi minime per semetipsos jacent?

1) Alii *in eius specu* — 1) Haec priora verba usque ad *coruscat* in aliis quibusdam codicibus et in editionibus ad caput superius adduntur. De hoc autem prodigio, quod circa annum 592. contigisse ferunt, vide scriptores rerum Sublacensium et precipue in historia sua IANNUCELLI p. 110. Confer et HAEFTENUM, MEGE, aliosque — 3) Prius *curusc.* — 4) Prius *perdedisset* — 5) Prius *tantommodo* — 6) Alii omitt. *Patris* — 7) Prius *insaniam* et *ulla* — 8) Alii *faciunt*

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ενθα τὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων σώματα κεῖνται, δισταγμός, Πέτρε, οὐκ ἔστιν ὅτι πολλὰ σημεῖα δύνανται ἐπιδεῖξαι, ὥσπερ γάρ¹ καὶ ποιῶσιν. Τοῖς γὰρ καθαρῷ τῷ λογισμῷ προσερχομένοις ἀμέτρητα θαύματα ἐπιδεικνύουσιν. Διὰ δὲ τὸ ἐν δισταγμῷ ὑπάρχειν τοὺς ἀσθενέστερον τῷ² λογισμῷ διακειμένους, ὥς μὴ παρῆναι τοὺς ἁγίους, ἐνθα τὰ αὐτῶν ὀλιγῶς οὐ κατὰκείται σώματα, καὶ ὥς ἐκ τούτου τοὺς προσερχομένους μὴ εἰσακούεσθαι, ἐκεῖ μᾶλλον αὐτοὺς ἀναγκαῖον ἔστιν μεγάλα σημεῖα ἐπιδεῖξαι, ἐνθα περὶ τῆς αὐτῶν παρουσίας ὁ ἀσθενὴς λογισμὸς διστάζει. Ὡν δὲ ὁ νοῦς ἐδραιώμενος³ ἐν τῷ Θεῷ ὑπάρχει, οὗτοι ἐν τῷ τῆς πίστεως ἀξιώματι ὄντες, γινώσκουσιν ὅτι εἰ μὴ κεῖνται αὐτῶν ἐκεῖσε τὰ σώματα, πλὴν ὅμως⁴ τοῦ ταῖς εὐχαῖς εἰσακούειν μὴ ἀπολιμπάνεσθαι⁵ αὐτούς. Οθεν τοίνυν καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ⁶ Χριστὸς, ἵνα πίστιν τοῖς μαθηταῖς προσθήσει⁷ εἶπεν. « Εἰ μὴ ἐγὼ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἔρχεται⁸ πρὸς ὑμᾶς. » Φανερόν οὖν ὑπάρχει, ὅτι τὸ παράκλητον πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς προέρχεται, καὶ ἐν τῷ υἱῷ⁹ διαμένει. Τίνος οὖν χάριν ἑαυτὸν ὁ υἱὸς πορευθῆναι λέγει, ἵνα ἐκεῖνος ἔλθῃ ὅστις οὐδέποτε ἀπ' αὐτοῦ ἐχωρίσθη; Οἱ μαθηταὶ ἐν σαρκὶ τὸν κύριον ὁρῶντες, τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦτον πάντοτε θεωρεῖν ἐπεθύμουν. Ορθῶς οὖν αὐτοῖς ἐρρήθη· « Εἰ μὴ ἐγὼ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἔρχεται. » τουτέστιν· Εἰ μὴ τὸ σῶμα ἀποκρύψω, τί¹⁰ ἔστιν ὁ τοῦ πνεύματος πόθος οὐ δεικνύω, καὶ εἰ μὴ ἐμὲ καταλείψετε σωματικῶς θεωρεῖν, οὐδέποτε μανθάνετε πνευματικῶς με¹¹ ἀγαπᾶν.

1) Quidam omitt. γάρ—2) Alii ἀσθενεστέρω—3) Alii ἡδραιωμένος. 4) Cod. Flor. omitt. ὅμως—5) Cod. Flor. ἀπολειμπ..—6) Alii omitt. ὁ—7) Alii προσθήῃ—8) Cod. Flor. ἐλεύσεται—Cod. Vat. Græc. habet: ΜΠΕΛΘΗ et supra ΕΑΝΤΑΡΜΗ pro Εἰ μὴ, unde patet Zachariam etiam verba S. Scripturæ suo Marte vertisse memoratis tamen, quæ graece legebantur sacris libris—9) Ut patet e specimine initio libri, hac de causa exhibitō, in υἱῷ seu Υἱῷ est super rasura a secunda manu. Verbi, quod prius fuerat, remanet signum nexus longius quam exigent litteræ Υἱῷ: quid fuerit, difficilis res est divinari—10) Cd. Fl. ὁπῶς—11) Cd. f. 82.

Ubi in suis corporibus sancti martyres jacent, dubium, Petre, non est quod multa valeant signa monstrare,¹ sicut et faciunt, et pura mente quaerentibus innumera miracula ostendunt. Sed quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrumne ad exaudiendum ibi praesentes sint, ubi constat, quia in suis corporibus non sint; ibi eos necesse est majora signa ostendere, ubi de eorum praesentia potest mens infirma dubitare. Quorum vero mens in Deo fixa est, tanto magis habet fidei meritum, quanto illic eos novit et non jacere corpore, et tamen non deesse ab exauditione. Unde ipsa quoque Veritas, ut fidem² discipulis augeret, dixit: *Si non abiero, Paraclitus*³ *non venit*⁴ *ad vos*. Cum enim constet, quia Paraclitus Spiritus ex⁵ Patre semper procedat⁶ et Filio; cur se Filius recessurum dicit, ut ille veniat, qui a Filio numquam recedit? Sed quia discipuli in carne Dominum cernentes, corporeis hunc semper oculis videre sitiebant, recte eis dicitur: *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet*;⁷ ac si aperte diceretur: Si corpus non subtraho, qui sit amor Spiritus non ostendo; et nisi me desieritis corporaliter cernere, numquam me discetis spiritaliter amare.

1) Alii *demonstrare*. — 2) Cod. Carnot. addit *fidem* — 3) Alii *Paraclitus* semper — 4) Alii *veniet* — 5) Alii *a* — 6) Cod. prius, et al. *procedit*. — 7) Hic cod. *veniet* — 8) Alii *quis* forte et sic cod. scribens *quisit*.

ΠΕΤΡΟΣ.

Ἀρέσκει, ὁ λεγεις.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.

Ολίγον λοιπὸν ἐκ τῆς συντυχίας παυτώμεθα, ἵνα εἰς¹ τὰ τῶν λοιπῶν² θαύματα τὸν λόγον ἐν τῇ διηγήσει παρεκτείνωμεν,³ δύνάμει τοῦ λέγειν διὰ τῆς σιγήσεως ἀνακαινίσωμεν.²

1) Cod. prius *ei*, sed statim videtur *σ* superpositum — 2) Prius *λοιπον* — 3) Cod. *παρεκτείνωμεν* — 4) In fine eadem manus *ΒΙΒΛΙΟΝ Β'*. et inferius litteris in modum crucis dispositis hoc pacto græce latina scripsit: *Ora pro me τοῦ γράψαντος (scribentis)*).

Π
Ο Ρ Α
Ο
Μ
Ε

ΤΟΥ ΓΡΑΨΑΝΤΟΣ

Multa hoc in loco docte disputata sunt. Inter alios confer editores operum S. Gregorii in præœmiis, Scipionem MAFFEI, et Michaëlem LEQUIEN, *Dissert. Damascenicæ*, Em. BARTOLINI *Di S. Zacharia com.* p. 563. sed præ omnibus Em. HERGENRÖTHER in adnotationibus ad §§ 84, 85 etc. et Præfatione de Photii *Mytagogia de Spiritu Sancto* - Hoc unum codex noster monet: ratione temporis heic non potuisse suspicari manum Photii nomen vivo radentem (Joannes diac. in vita Gregorii); nam codex longe ante illum descriptus est. Cf. Prolegomena pag. XV, XXVII.

Placet quod dicis.

GREGORIUS

Aliquantum jam a

est, ut si ad aliorum
tendimus, loquendi vires²
reparemus³.

XXXI,

173.

67.

III.

1) Male in codice syllaba *cu* iteratur — 2, ...
fine litteris maioribus et vario colore pictis, ...
gionis amanuensis Bobiensis, de quo diximus ...
(pag. XVII. vide et pag. 3.) EXPLT. LIB. ...
VITA. ET. MIRACVLIS. VENERABILIS. VIRI. ...
ABBATIS. MONASTERIO. QUOD. APPELLATUR ...
PROVINCIAE. CAMPANIAE. DNO. ADIVBANTE.
Id est: *Explicit liber secundus de vita et miraculis venerabilis ...*
ri Benedicti abbatis monasterio (sic) quod appellatur ...
vinciae Campaniae Domino adiuvante.

CATALOGUS SCRIPTORUM

- Albertus Magnus* seu *magister sententiarum*. - p. VII.
Alcuinus in libro *De Divinis officiis*. - p. VI.
Aldhelmus Ep. in *Scotia carmen* (in *Actis SS. O. S. B.*)
 p. VI, 163.
Algerus Cluniacensis monach. *De Sacramento Corporis Domini*. - p. VII.
Alighieri Dante - *Divina Commedia*. - p. 65.
Allazio Leo, exscriptor codicis Crypten. - p. XXII, XXIII.
Allodi Leo monachus Sublacensis. - p. 35.
Alphanus Ep. Salernitanus hymnus in *S. Benedictum*. (*Act. SS. O. S. B. t. I.*) - p. VI, 151, 157, 173, 179.
Alulfus monach. Tornacensis - excerpta Gregoriana in codice Monasterii Longipontis. - p. VII.
Anastasius abbas Bobiensis. - p. XVI, XVII.
Anastasius bibliothecarius in *Zachariae vita*. - p. VI, XIV.
Anselmus Episcop. Lucensis *Collect. Canon.* - p. VII.
Antonius Mon. auctor versionis arabicae *Dialogor.* - p. XV.
Assemani « *Kalendarium universal.* » - p. IX.
Augustinus Episcop. Hipponensis et Doct. - p. VII, 173.
Barptolomaeus iv. Abbas Cryptaeferratae saec. xi. - p. VII, VIII, IX, XXXI, 12, 20, 64, 70, 76.
Bartolini Card. Dominicus - p. XIV, 65, 101, 145, 179, 184.
Balducci presb. Oratorii Romani scriptor vitae S. Nili italice - p. VIII.
Baronius Cardinal. Caesar. *Annales Ecclesiast.* - p. XXXI, 35, 88, 147, 151, 166, 167.
Basilius Magnus episc. et Doctor. - p. XXXI, 141, 150.
Basilius porphyrogenita imp. constantinop. de vitis sanctorum. - p. VII, XXXII.
Beda presb. venerabilis in *historia etc.* - p. VI, 163.
Bellotti Constantinus monach. Cassinensis - p. XXXI.
Benedictus S. P. N - *Regula etc.* - p. XXXI, 77, 150, 155.
Bernardus abbas Claraevallis Doct. - *Serm. in S. Benedictum* - p. VII, XXXII, 15, 179.
Berno abbas Augiensis - *De Missa.* - p. VI.
Bertharius abbas Cassinen. et martyr in carmine. - p. VI, 43, 47, 73, 77, 131, 135, 139, 145, 157, 163, 179.
Bessario Card. Basilianus abbas Com. Cryptaeferratae, Venetae Bibliothecae S. Marci fundator. - p. XIX.
Bini Abbas Cassinensis. - p. 5.
Blasius II. ab. Cryptaeferr. in *Typico* - p. VII, IX, X, 64.

- Bollandiani* Patres in *Actis Sanctorum* - p. VIII, XXXI, 163, 165.
- Bonaventura* Ep. Card. Albanensis et Doct. - p. VII, 173.
- Bond* editor speciminum palaeogr. Londini - p. XVI, 67.
- Brixianus* Jo. Franc. vita S. Benedicti, 1500. - p. XVIII.
- Burchardus* Ep. Wormatiensis - *Decreta*. - p. VII.
- Caleca* Emmanuel in concilio Lugdunensi - p. VII.
- Calmet* « Commentar. litter. in Bibliam » - p. 21.
- Cantù* « Storia Universale » Torino. t. VIII. - p. V, 85, 175.
- Caravita* « I Codici e le arti 1869 » - p. 157.
- Cardoni* Mon. Crypt. saec. xviii - De Tusculano M. T. Ciceronis - p. XXII.
- Caryophilus* Math. Episc. editor vitae S. Nili - p. VIII.
- Casinovi* Gregorius mon. Cryptaefer. saec. xix. - p. IX.
- Ceci* Aloysius Can. Tusculanus - p. IX.
- Ceillier* « Histoire des auteurs ecclesiastiques » - p. XV.
- Celsus* medicus - p. 131.
- Ceriani* Ant. « descriptio Codicis Ambros. » p. XVI, XVIII.
- Codinus* de officiis - p. 106.
- D' Achery* e pp. Maurinis - p. VI, 15, 35.
- Daurelle* J. B. « Le manifestazioni soprannaturali.. secondo i principi di S. Tommaso » Roma 1878 - p. 173.
- Della Noce* abb. Angelus animadversion. var. in vitam S. Benedicti - p. 3, 35, 73, 101, 105, 107, 117, 125, 131, 139, 165.
- De Rossi* Jo. Baptista archaeolog. - p. XXIV. 89.
- Du Cange* - Glossarium mediae et infimae graecitatis - p. 28.
- Durand* e Maurinis. - p. VIII.
- Durandus* ab. Troarnensis *De Corp. Christi*. - p. VII.
- Durandus* Willelm. « Rational divinor. officior. » - p. 155.
- Erasmus* a Rotterdam - p. 175.
- Euthymius* Zygabenus - p. VII.
- Fabricius* cum *Harles* - Bibliotheca Graeca - p. XV.
- Farabulini* David. - p. VIII.
- Faustus* monach. scriptor vitae S. Placidi - p. 47.
- Felici* Lucas Abbas Cryptaeferratae saec. xvi. - p. XXII.
- Field* « *Origenis hexapla* 1871 - *Oxonii* » - p. 21.
- Frodoardus* in carmine - p. 43, 151, 157, 163, 165, 179.
- Gaetani* Constantinus ab. Cassin. - p. XXXI, 43.
- Gallicioti* Joan. B. editor venetus operum S. Gregorii Magni - p. XII, XIX, XXVIII, 150.
- Gallonio* Ant. *De monachatu S. Gregorii* - p. XXXI.
- Gardthausen* « *Palæographie Griechische* » 1878. - p. XX.
- Gavantus* Barthol. *Thesaurus SS. Rituum* - p. 155.
- Gebhardt* Codex Venetus versio græca nova ex hebraico S. Script. textu. 1875 - p. 21.

- Gennadius* patriarcha Constantinopolitanus. - p. VII.
Giorgio mon. Bobiensis scriptor cod. Ambrosiani - p. XVII.
Gislebertus auctor vitae S. Romani - p. 15.
Gloria And. «*Paleogr. e Diplomatica* 1870. Padova» p. XVI.
Gotfridus ab. Vindocinensis - p. 179.
Gordianus scriptor vitae S. Mauri - p. 39, 51, 73, 86.
Grabi Steph. ab. Crypt. saec. xvii. apud Kirker - p. XXII.
Gradonicus venetus «*Vindiciae gregorianae*. - p. VI.
Gratianus in *Decreto* - p. VII, 145.
Gregorovius «*Storia della città di Roma*» p. 15, 35, 175.
Guerricus abbas Igriaciensis - p. 179.
Guitmundus Ep. Aversanus. - *De veritate Euchar.* - p. VII.
Gussanville Petrus, Dialogorum S. Gregorii vindex et editor - p. VI, 103, 129, 167.
Hadrianus I. papa *epistola* ad Carolum magnum - p. VI.
Haeftenus in vitam S. Benedicti - p. VI, 73, 105, 107, 131, 141, 150, 155, 167, 181.
Hergenröther Jos. Card. in *Mystagog.* Photii - p. XIV, 184.
Hieronymus Doctor maximus. - p. 21.
Hildelphonsus Ep. Toletanus «*de scriptoribus ecclesiasticis*» - p. VI.
Hincmarus episc. Rhemensis - *Operum* t. I. p. 100. - VI.
Honorius Augustodunensis episcop. - p. VII.
Iannucelli «*Memorie di Subiaco*» p. 15, 23, 39, 47, 181.
Ioannes Diaconus in *vita S. Gregorii* - p. VI, 184.
Ioannes Rossanensis. mon. Crypt. saec. xiii. - p. VII, X.
Ioseph hymnographus - p. VII, XII, 4, 18, 34, 42, 100, 102, 116, 130, 134, 138, 140, 144, 154, 172, 174, 178.
Ioseph Melendyta monach. Cryptensis. saec. xiv. - p. IX.
Isidorus ep. Hispalensis - p. VI, 173.
Ivo Carnotensis - p. VII.
Iulianus ep. Toletanus in *Prognostico* - p. VI.
Lanfrancus Cantuariæ - *De Corpore Domini* - p. VII.
Lanni «*Memorie di S. Elia*» - p. VIII.
Lauret «*Animadv. ad Chronic. Cassin.*» - p. 101.
Lequien Michaël «*Dissert. Damascenicae*» - p. 184.
Leo papa VII. in *diplomat. Sublac.* - p. 167.
Leo Ostiensis «*Chron. Cassin.*» - p. VI, 101, 111.
Lucas abbas VII. Cryptensis - p. VII, IX.
Lutherus hæresiarcha - p. 20.
Mabillon e pp. Maurinis - p. VI, XVIII, 5, 15, 35, 71, 73, 85, 101, 105, 107, 117, 137, 148, 162, 167.
Maffei Scipio «*adnotat. in libr. Pontifical.*» p. 184.
Mai Cardin. Angelus - p. IX.
Marcus monach. Cassinensis - p. 43, 65, 179.
Martene e pp. Maurinis - p. VIII.

- Martinow* S. - J. *Kalend. Græcum Slavum* - p. IX.
Massimo princ. *Mem. della chiesa di S. Benedetto* - p. 5, 35.
Maurini Patres editores operum S. Gregorii - p. VI, XIV, XIX, XXVIII, XXXI.
Maurus a Valentano mon. Sublacens. - p. 5, 20, 35.
Mazio Epiphanius abbas Cryptensis saec. XIX. - p. X.
Mege - vita di S. Benedetto - p. 5, 181.
Menæa et *Synaxaria* Graec. - p. IX, XII, XXXII, 76, 178.
Menniti Petrus abbas Basilianus saec. XVIII - p. XXXI.
Merati Caiet. addition. ad Gavantum - p. 155.
Migne editor universae patrologiae graecae et latinae. p. VIII, XIV, XXVIII, 148, 161, 170.
Mirtz Seraphinus *Chronic. Sublac.* - pag. 5, 35, 39, 43, 47, 89, 163, 167.
Montfaucon e pp. Maurinis *Palaeographia graeca* - p. XX.
Muratori Lud. Ant. - p. VI. 35, 89, 175, 179.
Nilles S. J. « *Kalend. orient. et occid.* » 1879 - p. IX, XII.
Nilus abbas Cryptaefer. fundator - p. VII, VIII, XXI, XXX, XXXI, 4, 8, 12, 14, 24, 28, 34, 38, 44, 46, 50, 62, 64, 66, 68, 70, 84, 156, 164, 174, 178.
Nilus II. abbas Cryptaeferratae saec. XII. - p. XI.
Nilus Constantinopolitanus, Sinaita - p. 21.
Nina Cardinal. Laurentius - p. XXIX.
Odo abbas Cluniacensis. - *sermon.* - p. V, VII.
Optatus episc. Milevitanus - p. 139.
Outramus - *De sacrific.* - p. 21.
Panella - Pellegrinaggio sublacense - p. 43.
Pancratius abbas Cryptensis saeculi XIII - p. VII, IX, X.
Passamonti Maxim. mon. Cryptaefer. saec. XIX - p. XXX.
Paschasius Ratbertus Corbeiae *De Corpore Christi* - p. VI.
Paterius excerptor operum S. Gregorii - p. VI.
Paulus Diaconus seu Warnefridus - p. VI, XIII, XVII, 51, 77, 162, 163, 179.
Petrus abbas Cluniacensis - p. VII.
Petrus S. Damianus cardinal. Doctor. - p. 179.
Petrus Lombardus - in IV. dist. 50 - p. VII.
Petrus Diaconus Cassinensis - p. 3.
Phavorinus Lexicon - p. 130.
Photius patriarcha Constantinopol. *Myriobiblion* et *My-stagogia* - p. VII, XIV, XXVII, 184.
Piacentini mon. Crypt. saec. XVIII - p. X, XI, XX, XXXII.
Pitra Card. J. B. ep. Tusculanus O. S. B. - p. XI, XXIV, 35.
Procopius Caesariensis *De bello gothico* - p. 84, 86, 88, 110.
Prudentius Trecensis *De prædestinatione* - p. VI.
Quandel Maurus Caesar mon. Cassinensis - p. XXIII.
Quintus Serenus Saronicus - p. 131.

- Quirini* ab. Ang. O. S. B. et Cardinalis - p. XIX, XXVIII, 5, 73, 101, 105, 122, 125, 131, 139, 150, 167.
Regino abb. Prumiensis - *De disciplinis eccl.* - p. VI.
Rocchi Ant. mon. Crypt. saec. XIX. - p. VIII, XXIV, 124.
Rossetti « Bobbio illustrato » - p. XVII.
Rupertus Tuitiensis - p. VII.
Saldenus « de succession. Pontific. » p. 21.
Sciommari ab. Crypt. saec. XVIII. - p. VIII, X, XXI, 28, 44.
Seghetti doct. Dominicus Tusculanus - p. 35.
Selvaggi « Antiquitates Christianae » - p. 155.
Sigibertus Gemblacensis - p. VII,
Simeon Metaphrastes - p. VII.
Stephanus hymnographus S. Gregorii - p. VII, XI.
Strabo Geographic. - p. 64.
Syrletus Willelmus Cardinal. - p. VIII.
Tatius ep. Caesaraug. *Collectaneum* ex opp. S. Greg. - p. VI.
Tertullianus Firm. Caecil. - 105.
Thomas Aquinas Doctor in IV. dist. 44, etc. opuscul. XIX, Summ. - p. VII. 63, 173.
Thompson editor *speciminum palaeog. Londin.* - p. XVI, 67.
Titi Demetrius abbas Cryptensis saec. XVIII. - p. XXXII.
Toscani Theod. mon. Crypt. saec. XIX. - p. VII, IX, XXIII, 64.
Tossiniani Rodolphus editor opp. S. Gregorii - p. XXII.
Tosti Ludov. abbas Cassinensis - p. VIII, XXIII, 5, 101.
Troya Carolus - *Storia d' Italia nel Medio Evo* - p. 85, 89, 151, 175, 179.
Ughelli Ferdinandus abbas « *Italia sacra* » - p. XXII.
Vaccari Aloysius ep. coad. Tropaeae O. S. B. - p. VIII.
Vassalli Romanus ab. Cryptaeferratae saec. XVII. - p. X.
Veludo Praefectus bibliothecae Marcianae - p. XIX.
Vercellone Carolus barnabites - p. 21.
Vitali Philippus mon. Cryptens. saec. XVIII. - p. VIII, X.
Warnefridus seu Paulus diaconus
Willelmus episcop. Catalauni - p. VII.
Zaccaria « *Storia di Leno* » - p. 179.
Zelli abbas S. Pauli de Urbe, praeses Congr. Cass. - p. 175.

CODICES ET MANUSCRIPTI

IN EDITIONE ADHIBITI

- Codex Ambrosian. latinus, unde textum Dialogor. S. Gregorii habemus. - p. XVI. etc.
 Codex graec. Crypten. Vatic. 1666, unde textus eruitur versionis S. Zachariae - p. XX. etc.
 Codex Crypt. Vat. Reg. num. 52 Lucae Felici - p. XXII.

- Codex Graec. Vaticanus SS. Bibliorum 1209. saeculo iv. scriptus - p. 26, 28, 92, 94, 144, 182.
- Codex graecus Reg. Parisiensis - p. XIV, XXVIII. etc.
- Codex graec. Colbertinus Parisien. - p. XIV, XXVIII. etc.
- Codex graec. Florentinus apud Quirini - p. XXVIII. etc.
- Codex latinus venetus dictus *Bessarionis* - p. XIX. etc.
- Codex latinus venetus *Nanianus* - p. XIX. etc.
- Codex latinus S. M. *Gratiosae* - p. XIX. etc.
- Codices Sublac. et Florent. apud Quirini - p. XIX. etc.
- Codices Gallici a Maurinis adhibiti - p. XIX. etc. nempe Sargermanenes duo, Carnotenses tres, Rhemenses duo, Compendiensis, Longipontis, Claraevallis, Pratelensis, Lyranus, Rhotomagenses tres, Beccenses duo, Gemeticenses duo, etc.
- Codex graec. Vat. a Leone Allazio exscript. 608-p. XXII.
- Codex Venetus Nanianus graec. - p. XII, XIX.
- Codex Cryptensis *Typicon* - Γ. α. I. vid. *Blasius*.
- Codices Crypten. *Synaxaria* B. γ. III, et V, VI, XIII.
- Codex Cryptensis Δ. α. VII. - p. XI.
- Codex Cryptensis Δ. β. III. - p. IX, X.
- Codex venetus S. Script. ex hebraico versio graeca, - p. 21.
- Codex Cassinensis num. CLXXV - p. 73, 89, 111, 135, 139, 141, 151, 157.
- Codex Cassinensis num. LXXXV. - p. 73.
- Codex Crypt. vitae S. Nili B. β. II. vide *Barptolom. ab.*
- Codex Cryptensis num. Δ. α. XXII. Men.
- Codex Crypt. Δ. α. XXXIII. Stichera in S. Benedictum.
- Codex Cryptensis Δ. α. XXXI. f. 151. Menologium.
- Codices Crypt. Δ. α. XVII, et XXII. menaea.
- Codex Maximi monachi, nunc Cassinens. - p. XXX.
- MSS. - Chronicon Sublacense - Cherubini Mirtz cum accessionibus Mauri a Valentano - vide *Mirtz* et *Maurus*.
- MSS. Dissertatio Dominici Seghetti - *La Badia Sublacense e la città di Tuscolo* - vide *Seghetti*.
- MSS. Romani Vassalli ab. Cryptaefer. versio latina serm. in S. Barptolom. abbatem - vide *Vassalli*.
- MSS. Theodori Toscani - Excerpta bibliothecae Vaticanae - vide *Toscani*.
- MSS. Constantini Caietani in bibliotheca Chisiana - vide *Caietani*.
-

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

• • • • •

